భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౦. సంచిక ౧౦.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

౧౯౩౩

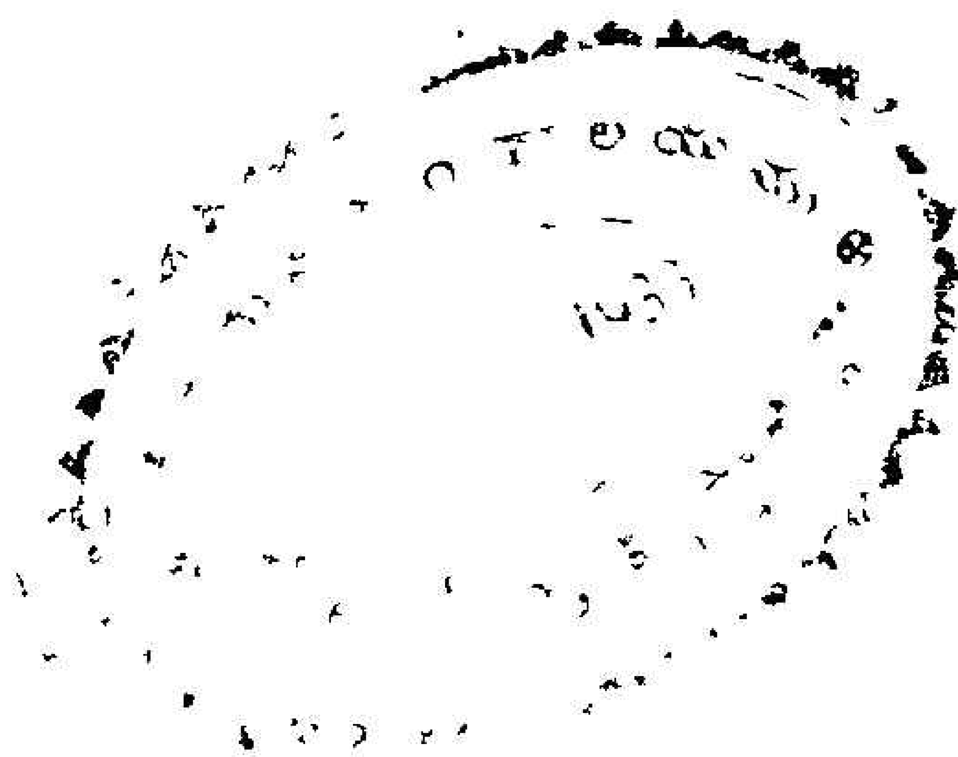
Printed at the
ANDHRAPATRIKA PRESS.
G. T., Madras.

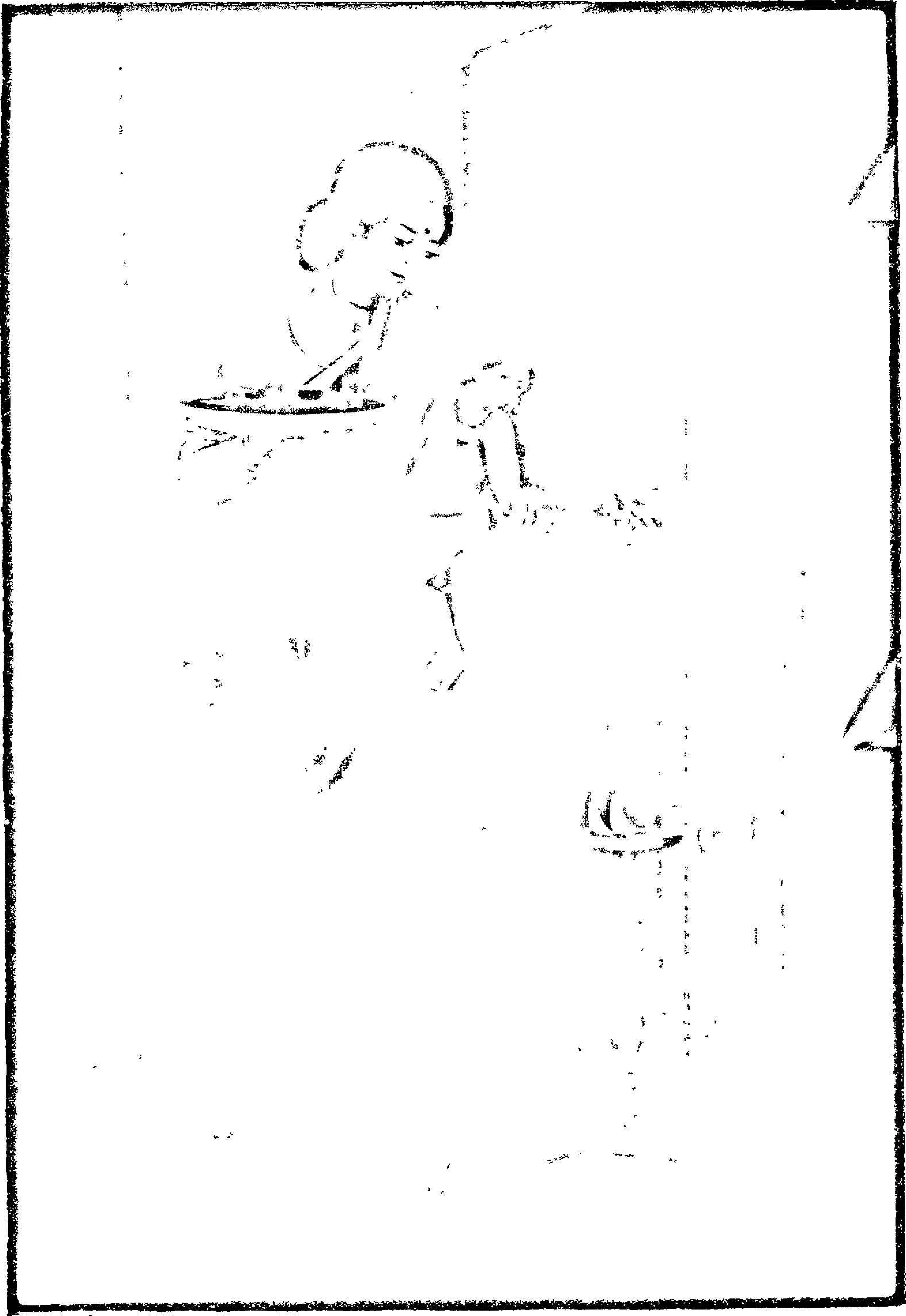
విషయసూచిక

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు: దీపావళి; ఇంటికి.

సాధారణ చిత్రములు: ప్రాచ్యచిత్రములు ౮; ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు నూతనభవనముల చిత్రములు ౬; హిందూవిశ్వవిద్యాలయ చిత్రములు ౭; తులసిపూజ; ఏమిటీ!; బాలభానుకరలాలనము - కృష్ణానది; సముద్రపుకాలువ, అల్లప్పీ; గోరాజు; దమ్ము; రాధాకృష్ణ; సంగీతస్తంభము; ఇతర చిత్రములును.

దీ పా వ ళి

మాధవపెద్ది గోపాలకృష్ణ గోఖలే, చెన్నపురి.

శరణమిత్రుడు

గ్రంథబాహుళ్యమే మహాకావ్యమునకు
కాదు లక్షణ : మమరుకకవిరచితంపు *
పద్యమొక్కటె నూరుప్రబంధములకు
సాటి యని విన్న దేగద సరససూక్తి.

వామదేవదీక్షితుడు

శ్రీమదాచార్యదండి శాసించినాడు
సర్గబంధంబునందు నష్టాదశమిత
వర్ణనమ్ములు చేయగానలయు ననుచు :
కలవె యన్ని యేతద్గీతికావ్యమందు ?

శరణమిత్రుడు

సంఖ్య కష్టాదశమ్ముగా సంతరింప
గ్రంథమున వర్ణనలు మహాకావ్య మగునె ?
స్వీకరింపగవలె దండి చెప్పినట్టి
పలుకు కేవలసూచనప్రాయముగనె.

వస్తుగౌరవవిస్తృతి వర్ణనమున
కలుగుట సమంజసము మహాకావ్యసంజ్ఞ.
గర్భితముగ వర్ణన లన్ని కలవు, విషయ
గౌరవముకూడ చెలగు నిక్కావ్యమందు.

వామదేవదీక్షితుడు

వృత్తములు గేయములకన్న నుత్తమమ్ము
లనెడి ఛందోవిదాశయ మఖిలవిబుధ
సమ్మతి; మ్మిందు గీతికాసరణి యుండు
కతన న్యూనత కలుగదె కావ్యమునకు ?

ధోయీకవి

శ్రవణసౌఖ్యము లక్ష్య మేఛందమునకు ;
చదువవచ్చును పద్యాలసరణి వీని.
పద్యమునకైన గీతికాపదముకైన
రాగతాళాల వరుసను రక్తి మెండు.

వామదేవదీక్షితుడు

ఒకట శార్దూలవిక్రీడితోక్తిజోడ †
అవల నొకదాన పుష్పితాగ్రాహ్వయమున
పృథ్వియని యింకనొక్కచో పేరుచాని పె
వృత్తములయందు ; అర్థాన వెలితిరాదె ?

ఉమాపతి

ప్రకరణార్థమునకు భంగంబు గూర్చి త
త్పదములే ప్రధానతను వహింప
అనగ వచ్చు దోష మని : చమత్కారంబె
ప్రతిఫలించె మూడు పద్యములను.

వామదేవదీక్షితుడు

అతిమధుర మైన శబ్దవిన్యాస కలన
సారె సారె కలంకారచతురిమమున
పదశరీరముపై నిల్పి భావగరిమ
గనుగొనగ నీదు బుద్ధి నీకావ్యరచన.

ధోయీకవి

మాటలను రీతులందును మధురిమంబు
ద్యోతితం బైన శోభకే హేతు వగును.

---

* అమరుకకవే రేకః శ్లోకః ప్రబంధశతాయతే.

† కందర్పోపి యమాయతే విరచయన్ శార్దూలవిక్రీడితమ్.
చిరవిరహేణ విలోక్య పుష్పితాగ్రామ్.
అహో విబుధయానితం వహసి తన్వి, పృథ్వీగతా !

అధమ మగు శబ్దచిత్రమే నైన కావ్య,
మిందు నీషదలంకృతియే యెసంగు.

మహేశ్వరభట్టు

వివిధవిధముల గీతగోవిందమందు
కడు విశృంఖలరీతి నిక్కవివరుండు
రతిని వర్ణించుకతమున రక్తి హెచ్చ
దే పఠనపాఠనమ్ముల దేహముపయి?

గోవర్ధనాచార్యుడు

ఇందుల కవి రాధాగో
విందుల లీలలను భక్తివివశుండై యా
నందంబున మకరంద
స్యందివచోగుంఫనముల నభివర్ణించెన్.

జనియింపవచ్చు నొకచో
మనుష్యరతివర్ణనమున మదిని వికారం
బనఘమతి దివ్య చరితము
వినంగ నేలాగు కల్గు వికృతి మహాత్మా!

రసికప్రవరుల కెల్లన్
రసాపకర్షకము కాదు రతివర్ణన; మీ
యసదృశకృతి దాత్పర్యం
బెసంగు జీవేశ్వరైక్యమే తలపోయన్.

ఎరుకగలవార లందరు
శరీర మాద్యంబు ధర్మసాధన మని. త
ద్వరవాక్యంబును మెచ్చని
విరాగులకు దేహ మన్న విసుగు కవీశా!

మీరు వినోదార్థముగా
నేరిన దోషములె కాక యితరము లెన్నో
ఆరోపింపగ జాలుదు
రూరక, నిజదృష్టిదోష మున్నజనంబుల్.

మహేశ్వరభట్టు

భక్తులకు రసికవరులకు పండితులకు
కవిజనంబుల కిది మహాకావ్య మగును.

మహారాజు

మణిహారమును పుష్పమాలికం జుట్టి
గ్రంథరాజము భద్రగజముపై నుంచి
వివిధవాద్యములతో వీథులవెంట
వైభవమ్ముగ నుత్సవము సేయవలయు.

శిల్పిచే జెక్కించి శ్రీజయదేవ
కవిరాజనామమ్ము గారుత్మతాశ్మ
ఫలకభాగమ్మున భర్మాక్షరముల,
జాలమార్గముమీద సంధింప వలయు.

కవిరాజు భార్యకు గౌరవార్థముగ
నర్పించినార మీయాభరణాలు
ఒసగినారము తటిన్యుద్యానవాటి
బిందుబిల్వం బనుపేరిట కవికి.

తగు బిరుదంబుగా తన భాషితంబె
మన కవీంద్రునకు పద్మావతీచరణ
చారణుం డని సభాస్తారు లెల్లరును
అంగీకరింత్రుగా నైకకంఠ్యముగ!

[హర్షధ్వనులు]

మహేశ్వరభట్టు

దేవ, మీకవుల్ విక్రమాదిత్య హర్ష
ధరణిపాస్థానకవులను తగ్గి పోరు.

మహారాజు

వాచః పల్లవయ త్యుమాపతిధర,
సన్దర్భశుద్ధిం గిరాం
జానీతే జయదేవ ఏవ, శరణ
శ్లాఘ్యో దురూహద్రుతేః,
శృంగారోత్తర సత్ప్రమేయ రచనై
రాచార్య గోవర్ధన—
స్పర్ధీ కోఽపి న విశ్రుతః, శ్రుతిధరో
ధోయీ కవిక్ష్మాపతిః.

వామదేవదీక్షితుడు

యది హరిస్మరణే సరస మ్మనో
యది కథాసు విలాసకుతూహలమ్,
సరసకోమల కాన్త పదావలీం
శ్రుణు తదా జయదేవ సరస్వతీమ్.

నీలకంఠమఖి

సాధ్వీ మాధ్వీక, చిన్తా న భవతి
భవతః ; శర్కరే, కర్కశాఽసి ;
ద్రాక్షే, ద్రక్ష్యన్తి కే త్వా ? మమృత,
మృత మసి ; క్షీర, నీరం రసన్తే;
మాకంద, క్రంద ! కాంతాధర,
ధర నతులాం, గచ్ఛ ! యచ్ఛన్తి భావం
యావచ్ఛృంగార సారం శుభమివ
జయదేవస్య వైదగ్ధ్య వాచః.

మహేశ్వరభట్టు

యద్గాంధర్వ కలాసు కౌశల
మనుధ్యానంచ యద్వైష్ణవం
యచ్ఛృంగార వివేక తత్త్వ రచనా
కావ్యేషు లీలాయితమ్,
త త్సర్వం జయదేవపండితకవేః
కృష్ణైకతానాత్మనః
సానందాః పరిశోధయన్తు సుధియః
శ్రీగీత గోవిందతః.

గోవర్ధనాచార్యుడు

శ్రీ భోజదేవ ప్రభవస్య రామా
దేవీసుత శ్రీ జయదేవకస్య,
పరాశరాది ప్రియవర్గకంఠే
శ్రీ గీతగోవింద కవిత్వ మస్తు !

కన్యాశుల్క—నాటక విమర్శనము

(అనువృత్తము)

శ్రీపాద కామేశ్వరరావు

—౯. కరటకశాస్త్రి

ఇతడు అగ్నిహోత్రావధాని భార్యకు అన్న; విజయనగరము సంస్కృతనాటకసమాజములో విదూషకుడు; భూవసతికలవాడు కావున ధనాశాభిభూతుడు కాడు; గిరీశమును చూడగానే అతడు సాత్వికవేషధారి యైన కపటి అని తెలుసుకొని "ఇతని నిక్కడనుండి శీఘ్రమే సాగనంపవలెను; లేకుంటే మోసమువస్తుం" దన్నాడు. అగ్నిహోత్రుని కోపజ్వాల నార్పుటకు గిరీశము స్తుతి మొదలుపెట్టితే "మా అగ్నిహోత్రునికి తగినవాడు దొరికినా" డని హాస్యముచేసెను. అవధాని తాను వేదాభ్యాసము చేసినప్పుడు దమ్మిడీ ఐనా పుస్తకాలకి ఖర్చుపెట్టలేదు; తనకొడుకు ఇంగ్లీషుమొదలుపెట్టి సాలుకి పది పదిహేనురూపాయీలు పాడుచేస్తున్నాడనేసరికి "కోట్లవు విలువైనమాట అన్నావు బావా" అని ఎకసక్కెములాడెను. పిమ్మట వెంకటేశమును "పద్యమొకటి చదువు" మనేసరికి వాడు "పొగచుట్టకు సతిమోవికి" అని చదువగానే "సెబాస్" అని వ్యంగ్యముగా మెచ్చుకొన్నాడు. ఇంతవరకు అతని విదూషక భావము వ్యక్తమయింది.

సుబ్బిని లుబ్ధావధానికి పెళ్లిచేస్తానని అగ్నిహోత్రుడు చెప్పగానే "బావా, ఈసంబంధముచేస్తే నీకొంపకు అగ్గిపెట్టుతా" నన్నాడు. అతనిఅక్క "నూతిలోపడుతాను, అన్నయ్యా, ఏలాగైనా ఈ సంబంధము తప్పే మార్గ మాలోచించు" అని బతిమాలుకుంటే ఆమె కేదో రహస్యముచెప్పి సమాధాన పరిచి కార్యప్రవాహములో కాలుపెట్టినాడు.

ఇతని అధ్యాపనవిధానము రెండోఅంకము రెండో రంగములో వర్ణించబడినది. శిష్యునిచేత ఆర్నెల్ల కోమాటు పుస్తకము పట్టించేవాడు. అప్పుడు విద్యార్థికి కొత్తశ్లోకాలు పాతశ్లోకాలూ ఒక్కలాగే కనబడేవి. శ్లోకాలు ముందు భట్టీయము వేయించేవాడు—అనగా గుడ్డిపాఠము వల్లింపించేవాడు. లెక్కలు, భూగోళము, దేశచరిత్ర మొదలైనవి మాని నిరుపయోగములు, అననుభూతములైన విషయములు చెప్పేవాడు. చదువిలాగుంటేది. ఇంకోవిశేషము. తాను నాటకములలో విదూషకపాత్రము తీసుకొనేవాడు గనుక శిష్యునికికూడా స్త్రీవేషము వేయించి పెద్దచాంతాడులాంటి అర్థముకాని సంస్కృతముముక్కలూ, హిందూస్థానీ ముక్కలూ వల్లింపించేవాడు. నాలుగురోజులకైనా ఒకశ్లోకముచెప్పడాని కితనికి ఓపిక లేదు. పట్టణమువదలి అగ్రహారానికి వచ్చినప్పుడు ఊసుపోక పుస్తకము తీయుమంటే శిష్యునికి సంస్కృత మేమివచ్చేని? అందుచేత శిష్యునికి విముఖత కలిగి వాడు ఇంగ్లీషు చదువుకో నిశ్చయించినాడు; కాని చెప్పించేదాత ఏడీ? సరిగా ఈతరుణానికే శాస్త్రులుకి మంచి అవసరము తటస్థించింది. శిష్యుని కాడవేషము వేయించి లుబ్ధావధానికి మాయపెళ్లి చేస్తే సుబ్బి కీసంబంధము తప్పుతుందనే ఆలోచన తోచింది. కావున శిష్యునితో "నా కొకకష్టసాధ్యమైన రాచకార్యము తటస్థించింది; అది నీవు నిర్వహించుకొని వచ్చినట్టయితే నీకు ఇంగ్లీషు చెప్పించడమేకాకుండా నాకొమార్తె నిచ్చి వివాహము చేస్తా" నని ప్రమాణము చేసినాడు. యథావిధిగా ఈకుట్ర సాగింది. రామప్ప లుబ్ధావధానికి ముఖ్యస్నేహితుడని ఎరిగి అతనితో మంచిచేసుకోనెంచి అతనియింటికి వెళ్లేసరికి మధురవాణి కనబడింది. శాస్త్రులుగారు ఆమెకు పరిచయులు. వారినీ శిష్యునీ చూసీచూడగానే ఆడవేషముసంగతి గ్రహించి "ఓహో! నాటకాలలో చెడి పగటివేషములోకి దిగిందా మీగతి?" అని అడిగింది. పిమ్మట కొంత ప్రసంగము నడిచినతరువాత శాస్త్రులు ఆమెసలహా కోరెను. అందు కామె "రామప్ప, మీనాక్షి, సిద్ధాంతి—వీరిముగ్గురికీ లంచముపెట్టితే కార్యము సానుకూల మవు

తుంది. హెడ్ కాన్‌స్టేబిల్ని కట్టుకోవలెను. నేను వెనుక నుండి సమయోచితముగా హంగుచేస్తా"నన్నది. ఇంతలో రామప్పవచ్చినాడు. కొద్దికాలముకిందటనే పోలీసు వాళ్లకి లంచ మిస్తానని పాతికరూపాయలు ఒకరివగ్గిర పుచ్చుకొని పులుసులోవేసుకొన్నాడు. పోలీసువాళ్లూరకుంటారా? మనిషి నొకడిని తైనాతీ ఉంచి తక్షణమే సొమ్మిమ్మనారు. రామప్పచేతిలో కాసైనా లేదు. మధురవాణి నడిగితే ఆమె రుసరుసలాడి తనవద్ద సొమ్ములేనందున తాకట్టుమీద బదులు తెచ్చుకొమ్మని సరుకుఇవ్వబోయేసరికి కరటకశాస్త్రిఆరూపాయిలిచ్చి రామప్పగండము తప్పించినాడు. మాయసుబ్బిపెళ్లిసందర్భమున రామప్పకు ఐదోవంతులంచ మివ్వడాని కొప్పుకొని స్థిరపరచి అతడు ఊళ్లోలేనప్పుడు ఏకరాత్రి వివాహము కానిచ్చి లంచ మెగవేసినాడు. లోకజ్ఞానము కలగడుసువాడు కాని అవధానిద్వయమువలె తెర్ర కాడు. శఠునియెడల శాఠ్యమే కర్తవ్యమని యెంచి మెలకువతో మెలగేవాడు. లుబ్ధునివద్ద పుచ్చుకొన్న శుల్కము అపహరించవలెనని ఇతనిఉద్దేశము కాదు, సుబ్బిపెళ్లి మాన్పించడమే అతనిపట్టు.

శిష్యుడు మధురవాణికి కంటె నిచ్చినపిమ్మట ఆమె దాన్ని దాచిపెట్టి కంటెతెస్తేనేకాని గడప తొక్కనివ్వనని రామప్పను నిర్బంధించినందువల్ల అతడు కూనీకేసు బనాయించి లుబ్ధునిపీకమీదికి తెచ్చినాడు. శాస్త్రికి, తనమెడకు బ్రహ్మహత్య చుట్టుకొంటుందనే భీతి పట్టుకొన్నది. కంటెను బహిరంగముగా మధురవాణి కిచ్చేస్తే కేసు ఉండనేఉండదు. మధురవాణిని కంటె ఎరువడిగి శుల్కముగా తానుపుచ్చుకొన్న సొమ్ముతోకూడా దానిని సౌజన్యారావుగారికి పంపుటకు నిశ్చయించినాడు. మధురవాణికి కంటె తిరిగి రాదని భయము వేస్తే దానిఖరీదు తా నిస్తానని శాస్త్రులు మాట యిచ్చినాడు. సౌజన్యారావుగారి స్వభావము చక్కగా ఎరిగినందున శాస్త్రులకీధైర్యము కలిగింది. సౌజన్యారావుగారితో నిజముచెప్పితే లుబ్ధావధానికి సిద్ధమైన ఉరి తనమెడకు తగులుకొంటుందని భయమువేయడముచేత తనచర్య గుట్టుగా నుంచినాడు.

ఈ పాత్రము నాటకములో ముఖ్యమైనది. శాస్త్రి పరోపకారి. సుబ్బిని లుబ్ధునకు పెళ్లిచేయకుండా ప్రయత్నించినవాళ్లలో ఇతడే ముఖ్యుడు. ఆ కార్యభారము ఇతడు పూనడానికి రెండుకారణము లున్నవి: మొదట ఆసంబంధము తన కిష్టములేదు. రెండోది, తనచెల్లెలు ప్రాణత్యాగము చేస్తా నన్నది. ఈ రెండింటిలోను పరోపకారవాంఛ అంతగా కానరాదు. తనకార్యము నిర్వహించుటలో శిష్యుడుచేసినసాయమునకు తనకూతురి నిచ్చి పెళ్లిచేసి ఇంగ్లీషు చెప్పించుతానన్నాడు. మాటసాయము చేసినంతమాత్రాన నలభైరూపాయీ లిస్తానంటే సంతోషించక శుల్కములో సగము లంచ మివ్వమని నిర్బంధించి తుదకు ఐదోవంతు కొప్పుకొన్న లంచగుండి, వంచకుడు, బడాయికోరు అయిన రామప్పంతులు నోట్లో ఔడ్డకొట్టినాడు. ఇది గొప్పపని. మోసగానిని మోసముచేతనే వంచించవలెనని నిశ్చయించి తనఊరూపేరూదాచి చిరిగడ్డము తగిలించుకొని శిష్యుని కాడవేషమువేసి, కార్యవాదికనుక రామప్పంతులు మర్యాద కాపాడవలెనని తన్నడుగక ముందే పాతికరూపాయలు ఇచ్చినాడు. పొగడితే ఎవరికైనా భుజాలుపొంగుతవని ఎరుగును కనుక రామప్ప బడాయికబుర్లకుచాటు వేసినాడు. మధురవాణి సంసారిస్త్రీకన్న మర్యాదతో ప్రవర్తిస్తున్నదని రామప్ప ఎంపికను పొగడినాడు. తాను వేశ్యాలోలుడైనందుకు వేశ్యసాయమువలన తనకార్యము సాధించినాడు; కాని శిష్యుని సానియిళ్లవెంట తిప్పి కొంతవరకు పాడుచేసినాడు.

ఈపాత్రమూలాన సమకాలీన-ఆచారవ్యవహారములు కొన్ని విశదీకరింపబడ్డవి. ఒక్కసారిమాత్రము ఇతని స్వార్థపరత్వము తేటపడ్డది. "డిప్యూటీకలెక్టరుగారు నాయునిద్వారా కబురంపినారు; కాని, ఆతని ఆశ్రయము నాకు నచ్చలే"దని మధురవాణి చెప్పగా ఆయనప్రాపు దొరికితే లుబ్ధావధానిమీదికేసు పోతుందనీ, తన కేప్రమాదమూ రాదుగనుక తనకొరకైనా కలెక్టరుగారిని మంచిచేసుకొమ్మనీ మధురవాణిని బతిమాలుకొన్నాడు. అందుపై నామె—"పురుషు లెంత

స్వార్థపరులు—మీరు చేతనైతే నన్ను చిత్రగుప్తునికి తార్చి మీపాపములను మాపుకొందురుకాబోలు! నా యిష్టానిష్టములతో మీకు పనిలేదు; మీకార్యసాధనమే మీకు కావలసిన" దని తెగచీవాట్లు పెట్టగా వెంటనే నెత్తిమీద కొంగువేసుకొని వెళ్లినాడు.

—౬. సౌజన్యారావు

చిల్లరపురుషపాత్రములలో సౌజన్యారావు పాత్రము మేలైనది; ముఖ్యమైనది. నాటకకథతో ఇతనికి సంబంధము తక్కువే; కాని ప్రతిముఖ్యపాత్రముతోనూ కొంచెమో గొప్పో సంసర్గ ముంది. గుణగణముబట్టి పాత్రాధిక్యము గణిస్తే ఈపాత్ర మత్యుత్తమ మైనది. ఇతడు చేసినపని కొంచమైనా ఇతని గుణసామగ్రిమాత్రము ప్రశంసనీయము. "చేపలకు ఈత, పక్షులకు ఎగరడము సహజమైనట్లు ఇతనికి పరోపకారము సహజము; బహున్యాయమైనవ్యక్తి! అంత మంచివాడు మరిఒకడు లేడు. ముక్కుకి సూటిగా ధర్మమార్గమున పోయేవాడు. మోసము, బడాయి ఇతనికి కిట్టవు. అందుచేతనే "అతనివంటి అచ్ఛాణీ లర" దన్నాడు కరటకశాస్త్రి. రామప్పనైజము బాగా ఎరిగినవాడుగనుక తన కాతనిసాయ మక్కరలేదని తరిమినాడు. దొంగసాక్ష్యము తాను బనాయించడు; ఇతరులు బనాయించడ మితని కిష్టము లేదు. కూటసాక్ష్యము కూర్చితే కూనీకేసు పోతుందని ఎరిగియుండీ అది చేయ నెంచక ప్లీడరువృత్తి సంస్కరించడానికి ఒకసంఘము స్థాపించవలెనని ఎంచినాడు. కోర్టులో సాక్ష్యమిచ్చేవాళ్లు సత్యము పలుకనందుకు మంచికారణము చెప్పినాడు—నిజమాడేవాళ్లు సాక్ష్యానికి రారు; సాక్ష్యానికివచ్చినవారు నిజమాడలేరు. ఎందుచేతనంటే వాదిని బాధించేనిజము వాదితరఫువకీలుకి అక్కరలేదు; ప్రతివాదిని బాధించేనిజము ప్రతివాదివకీలుకి అక్కరలేదు. Cross examination ఆరంభించేసరికి ఎంతటిసాక్షి కూడ కవిత్వము ప్రారంభిస్తాడు. అందుచేతనే పెద్ద మనుష్యులు ఎంతన్యాయతత్పరులైనా బోనెక్కడానికి భయపడుతారు. ప్లీడర్లు అసత్యాలు సృష్టిస్తూంటే, ఉభయపార్టీలసాక్షులు వల్లెవేసి నేర్చుకొన్న అబద్ధాలు జడ్జిగారు చెయ్యి పీకేటట్లు వ్రాసుకొంటూరు. ఈమాల కూడంతా తన కిష్టము లేదు గనుక సౌజన్యారావుగారు ప్లీడరువృత్తి మానుకోదలచుకొన్నారు. "సౌజన్యారావుగారు మహాదొడ్డవారు; కోట్లలో ఎన్నవలసినమనుష్యులు; ఆపదలో ఉన్న ఎవరికైనా ఆయన ఉపకారము చేయవలసినవారే; అధికార్లంతా ఆయనమాట వింటూరు" అని రావుగారి ఎదుటిపక్షమువారుకూడా ఒప్పుకొన్నారు. ఆయన ఎప్పుడూ నిజము కనుక్కోడానికి పాటుపడేవారు. సంఘసంస్కర్తలు కావున వీరిసిద్ధాంతములలో మూడు ముఖ్యమైనవి:—

౧. ముసలివాళ్లు పెళ్లిచేసుకోగూడదు; ౨. కన్యాశుల్కము కానిపని; ౩. యోగ్యలైనవితంతువులు చక్కగా పరిశీలించి యోగ్యులైనవాళ్లను వివాహము చేసుకోవచ్చును. ఇవి లుబ్ధావధానికి చక్కగా బోధించినారు.

రావుగారు సానులను చూడరు. గుంటూరు శాస్త్రిగారి మతమున ఇంగ్లీషుచదువుకొన్నవాళ్లలో కొందరికి పట్టుకొన్నదట ఈచాదస్తము. ఈ Anti nautch movementలో దేశకాలములబట్టి రకరకాలున్నవట- గంజాముజిల్లాలో ౧౮౯౦-౯౫ సం. రములలో ఇట్టిసంఘములు కొన్ని ఏర్పడి చాలా మందియువకు లందు చేరి సానిమేళములు చూడమని పెళ్లిళ్లుమొదలయిన ఉత్సవదినములలో ఇట్టి మేళములక్రింద ధనము వ్యయముచేయకుండా సభలలో నుపన్యాసము లిచ్చి అందరినీ నిరుత్సాహపరుస్తామని లిఖితపూర్వకముగా ఒప్పుకొనిరి. కాలక్రమమున వారి ఆచరణలో కొన్నిమార్పులు తటస్థించి మొదటి బిగి నానాటికి సడలింది. అందుచేత రకరకాల anti-nautch లు బయలుదేరినారు. అట్టివారికి కరటక శాస్త్రి యథాశక్తి anti-nautch లని పేరుపెట్టినాడు. "పౌజుపౌజంతా మాటల్లో మహావీరులు; కొందరు పొగలు anti-nautch, రాత్రి pro-nautch- అనగా రహస్యంగా రాత్రిళ్లు సానికొంపల్లో దూరే

వారు; కొందరు ఉన్నవూళ్లో anti, పరాయి వూళ్లల్లో pro; కొందరు శరీరదార్ఢ్య మున్నంతకాలము pro, శరీరము చెడ్డతరువాత anti; కొందరు బతికున్నంత కాలము pro, చచ్చినతరువాత anti; మరికొందరదృష్టవంతులు చచ్చినతరువాతకూడా pro, అనగా యజ్ఞాదిక్రతువులుచేసి పరలోకములో రంభాసంభోగానికి టిక్కెట్లు ఇహలోకమందే కొంటారు. జనసామాన్యములో అల్పప్రజ్ఞకలవాళ్లు లభ్యమయినప్పుడు pro, లభ్యముకాకుంటే anti. ఈపట్టికబట్టి ఈ సంస్కార మేలాగు పరిణమించిందో తెలియగలదు. సౌజన్యారావుగారు ఈమానమువారు కారు. వారు మనోవాక్కర్మల సదా anti-nautch; అందుకే ఆయన్ని అచ్ఛాణీ అన్నాడు కరటకశాస్త్రి.

రావుగారు లుబ్ధావధానికి చేసిన ఉపదేశము ఎంతఫలవంతమైనదో చూసినాము కదా? ఆ బోధన లేకుంటే లుబ్ధునికి పశ్చాత్తాప ముండదు; అతడు మానవుడే కాకపోవును. పాపము పరిపక్వమయినందువల్ల అతనిబుద్ధి మారింది. రావుగారు అగ్నిహోత్రునికి కూడా హిత ముపదేశించినారు; కాని ఫలము లేకపోయింది. ఆరో అంకములో ఏడో రంగము చూడండి. అందులో అగ్నిహోత్రు డాడినవన్నీ అవకతవకమాటలే. పిల్లల నమ్ముకోవడము వాళ్లకుటుంబములో మూడుతరాలనుంచి అవిచ్ఛిన్నముగా జరుగుతున్నది గనుక అది శిష్టాచారమట! ఆపిల్లలను వయస్సు చెల్లినవరులకే ఇచ్చినారట; వాళ్లంతా పుణ్యస్త్రీ చావే చచ్చినారట; బుచ్చమ్మ ప్రారబ్ధము చాలకపోవడముచేత వితంతు నైనదట! పెద్దవాడి కిస్తే వైధవ్యము నిశ్చయమంటే, ప్రారబ్ధము చాలకుంటే పిన్నవాడికిచ్చినా వైధవ్యము వస్తుందట. నుదుటివ్రాత ఏలాగుంటే ఆలాగు జరుగుతుంది. దాన్ని ఎవ్వడైనా తప్పించగలడా? అన్నాడు. అప్పుడు రావుగారు, "సరే, విధికృతమని మీరు పురుషప్రయత్నము మానుకొంటారా? దావాచేసినా రనుకోండి; విధికృతమేలాగుంటే అలా గవుతుందని ప్లీడరును పెట్టడము మానుకొన్నారా? పైసా కాశపడి పసిపిల్లను పళ్లుపడిపోయినవాడికి మీరు కట్టిపెట్టి వైధవ్యము ప్రాప్తిస్తే పిల్ల ప్రారబ్ధ మనడము ఏమిన్యాయమండి?" అని అడుగగా దానికి జవాబు చెప్పలేక "లౌక్యులు మాత్రము వరశుల్కము పుచ్చుకోలేదా? అదిమాత్రము కూడునేమి?" అని ప్రశ్నవేసినాడు. ఈ సందర్భమునసే "మీలౌక్యులలోనే ఆడపిల్లలకి 'ఇన్ని తులాల బంగారము పెట్టవలెను' అని నిర్ణయించుకోలేదా? అని అడిగినాడు. ఈరీతి ప్రచారములో నున్నట్టు కనబడదు. రెండోపెళ్లి వరునికి పిల్ల నివ్వదలచుకొన్నవాళ్లు సవతిబిడ్డలు, అన్నలు, తమ్ములు మొదలైనవారసు లున్నప్పుడు తమపిల్లకు కొంతసొమ్ము కేటాయించడానికి ఈషరతు కోరుదురేకాని అందరు లౌక్యులలో ఇట్టి ఆచారమే లేదని చెప్పవచ్చును. ఒకవేళ ఉన్నా అది కన్యాశుల్కము కానేరదు. అవధానిగారి మొండివాదనకు ఇది గొప్ప ఉదాహరణము.

సౌజన్యారావుగా రితనికి బోధించినవిషయములు రెండు:—మొదటిది, "మీసుబ్బిని మర్యాదగలయింట పుట్టిన బుద్ధిమంతుడగు కుర్రవాడికి పెళ్లిచేయండి"; రెండోది:—మీపెద్దపిల్లమాట, "ఆమెను వితంతువుల మఠమునకు పంపండి. సంఘసంస్కారసభవారు ఆమెకు విద్యాబుద్ధులు నేర్పుతారు. ఆమె ఎక్కడైనా సుఖంగా ఉండడము కదా మీకు కావలసినది. ఆమె తాలూకు ఆస్తి కొంత, మీవద్ద ఉన్నదట, దానిని ఆమె కిచ్చివేయండి." అవధానిగారికి ఈరెండూ కిట్టలేదు. ద్రవ్యాశాపీడితు డౌటచేత వాటి కొప్పుకోలేదు. మొదటిదానికి జవాబే చెప్పలేదు; రెండోదానికి కోపావేశమున—"ఏమిటి ఈ ముండా ఏడుపుసంత! మీ రెవరు? అదెవర్తె? నాపిల్లా? పకీరుముండ! ఇంటికి వెళ్లగానే నేను ఘటశ్రాద్ధము పెట్టేస్తాను; లేదా ఆవెధవ పెళ్లిచేసుకోకుండా నాయిల్లు చేరితే ఇంట్లో పెట్టుకొంటాను. అంతేకానిఆస్తిగీస్తి ఇమ్మంటే ఇచ్చేవాణ్ణికాను" అన్నాడు. (బ్రాహ్మణులలో ఎవర్తె అయినా జాతి చెడగొట్టుకొంటే ఆమె బంధువులు ఘటా

(శ్రాద్ధము పెట్టుదురు.) రావుగా రితన్ని భయపెట్టదలచి "బుచ్చమ్మ ఆస్తి ఇచ్చివేయకపోతే మీమీద తప్పకుండా దావాపడుతుంది. నిష్కారణముగా ఖర్చులు తగుల్తవి" అని హెచ్చరిస్తే "నేను అగ్రహారపు చెయ్యిని. దావా గీవా అని బెదరిస్తే భయపడేవాడను కాను" అని బీరములు పల్కినాడు, అవధాని. ఇంతతో దయాదాక్షిణ్యములు లేని దానవుడని గ్రహించి రావుగారు, "నామాట విని బుచ్చమ్మఆస్తి చిక్కులుపెట్టకుండా ఆమెకిచ్చి గిరీశంగారిమీద Abduction Case తేవడము ప్రయత్నము మీరు మానుకుంటే లుబ్ధావధానిగారు మీమీద తెచ్చినకేసులు తీయించేస్తాను. మీపిల్లమీద మీకు కనికారం లేకుంటే పోనీ, డబ్బు ఖర్చవుతుందనేభయముచేత స్వలాభమైనా ఆలోచించుకోండి" అనిసలహాఇస్తే కార్పణ్యము కన్నుకప్పగా, "వెధవముండని లేవతీసుకోపోయిన పకీరువెధవ పక్షమున మాట్లాడుతున్నావు, ఏమిపెద్దమనిషివయ్యా? నేనా కేసు వదులుకొంటాను! ఆవెధవ కనబడినట్లాయినా ఖూనీచేస్తాను. పెద్దప్లీడరు ప్రత్యుత్థానము చేసి పిలిచాడంటే కేసుల్లో ఏమిసలహాచెప్పుతాడో అని భ్రమపడ్డాను. వెధవముండలికి పెళ్లిచెయ్యడపు పోయికాలము పట్టుకుందేమి పెద్దపెద్దవాళ్లకి కూడాను?" అన్నాడు. చూసినారా సంభాషణ ఎంతమార్దవంగాను, గౌరవముగాను ఉందో? తాముచేసినతప్పు చూపిస్తే కోపావేశముచేత కొందరు మతిపోయి ఇట్టికారుకూతలు కూస్తారు. రావుగారు ఇదితెలిసి కోపపడక నెమ్మదిగాను, దృఢముగానూ "లుబ్ధావధానితరఫున మీమీద గ్రంథము నడిపించవలసినవాడను నేనే. మీరు వృథాగా డబ్బుతట్టుబడీ, శిక్షా, క్షూణతకూడా సంభవిస్తాయికదా అని ఇంతదూరము చెప్పుతున్నాను. మంచికి మీరు మనుష్యులయినట్లు కనబడదు. పెద్దపిల్లఆస్తివిషయమైకూడా దావా నేనే పడేస్తాను. ఇంటికివెళ్లి ఆలోచించుకొని నాసహాయము కావలసిఉంటే తిరిగిరండి" అని పంపించివేసినారు.

నాటకముతుదిసీనులో రావుగారు గిరీశంతోనూ, మధురవాణితోనూ ప్రసంగిస్తారు. ఆసంభాషణ మిక్కిలి రసవంతమైనది. కపటమెరుగనిగౌరవనీయులు కావున రావుగారి నతిసులభముగా మోసగించవచ్చుననే ధైర్యముతో గిరీశం ఆయనచెంత జేరి తాను పరోపకారి, సత్యపరుడని ఆయనకు తట్టునట్లు ప్రసంగము మొదలుపెట్టినాడు. నిజమైన సాక్ష్యము నిరుపయోగము, నిష్ప్రాప్యము అయినందుకు ఎంతో చింతించినవానిలాగు నటించి "లుబ్ధావధానిగతి ఏమికానుం" దని అడిగి, "గుంటూరుశాస్త్రి పట్టుబడేమార్గము చూపిస్తే మూడు లోకాలు గాలించి పట్టుకొంటా" నన్నాడు. ఈమాటలవల్ల ఇతడు పెద్దమనిషి అని రావుగారు నమ్మకొని "మీయోగ్యతకు నాకు చాలాసంతోషముగా ఉంది. మీలాంటి young men హెచ్చుగాఉంటే మన దేశము బాగుపడుతుంది. ఈకారణమువల్ల మీ వివాహము postpone కావలసివస్తుందికదా అని విచారిస్తున్నాను" అని గౌరవించినారు. పిదప గిరీశము కొన్ని డాబులు కొట్టి తనస్నేహితులంతా తనకు Nepoleon of the anti-nautch movement అని పేరుపెట్టినారనిన్నీ, తాను యోగము, ఇంద్రియనిగ్రహమూ అభ్యసిస్తున్నాడు కావున Duty first, and pleasure next అనే మహావాక్యము ఆదర్శముగా నుంచుకొని వర్తిస్తున్నాడనీ ప్రగల్భము లాడి తన్ను లుబ్ధావధాని పెళ్లియాడేఏర్పాటు చేయవలసిందని ప్రార్థించి అందుకు వీలులేకపోతే Power of Attorney అయినా వ్రాయించవలసిందని ప్రాధేయపడ్డాడు. ఇంతవరకూ అతనిపాచిక పారింది. ఇది లోకస్వభావము; తానెట్టివాడో అందరూ అట్టివారే అనుకోవడము సర్వసామాన్యధర్మము. మనుష్యులస్వభావములు వివిధరీతుల ననుసరించునని అనుభవసిద్ధమయినప్పుడు ఈ సిద్ధాంతము మారుతుంది.

ఈ పరిస్థితులలో మధురవాణి మగవేషముతో రాగా గిరీశం పోల్చి నివ్వెరపడి వెంటనే సమాళించుకొని ద్వ్యర్థిగా "పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్," అనేన్యాయప్రకారము ఒకరిని కాపాడి ఉపకారముచెయ్యడము ఉత్కృష్టమైనపుణ్యము. వాడిమానాన్న వాడు బతుకుతూన్నవాడికి నిష్కారణముగా

అపకారము చెయ్యటము పాపానికి కారణము" అని శ్రీరంగనీతులు పలికి ఈమాటలవల్ల రావుగారికి తనయెడల దయకల్గడమున్నూ మధురవాణి తనగుట్టు రట్టుచేయకుండా తనమర్యాద కాపాడవలసిందని బతిమాలుకోడమున్నూ—ఈరెండు లాభాల నాశించి వాక్చాతుర్యము కనపరచినాడు; కాని ఇది వ్యర్థ ప్రలాపమే. రావుగారివలెనే మధురవాణికికూడ అసత్యము, బడాయి, వంచనలు కిట్టవు. అట్టివాళ్లు బహిష్కారమువల్ల ఎంతోకాలము మోసపోరు. "మంచివారియెడ మంచిగాను, చెడ్డవారియెడ చెడ్డగాను ఉండుమని మాతల్లిగారు ఉపదేశము చేసినారు; అందుచేత తమతో అబద్ధమాడి" నని ఆమె రావుగారితో నిష్కర్షగా చెప్పింది. ఇందువల్లఆయనకు పరమానందము కలిగి "చెడ్డవారియెడకూడా మంచిగాఉంటే లోకము బాగుపడుతుంది"అని పరమోత్కృష్టమైన ఆదర్శము బోధించినారు. గిరీశంగుండె చెక్కలయింది. మధురవాణి తనమర్మము నిలిపేటట్టు లేదు. కనపడినవాళ్లకళ్లు కప్పకలిగినకపటమునకు కాలము మూడింది. ఇది గొప్పఅవమానము. ఋజుమార్గవర్తియైన రావుగారు తన యథాస్థితి ఎరిగినట్టయితే లుబ్ధావధానివద్దనుండి కాసైనా రానీయడు, విశ్వప్రయత్నము చేసి తాను వశపర్చుకొన్న వితంతువును వివాహము కానీయడు. మధురవాణి గిరీశంకొంపముంచుతుంది. సన్మార్గవర్తనుల సరస దుర్మార్గుడు తలయెత్తలేడు. సత్యవాక్పరుల ఎదుట సత్యదూరుల జంఝాటములు సాగవు. నూరుగొడ్లను తిన్నరాబందుకి ఒక్కగాలివాన రాదా? ఇదంతా ఆలోచించుకొని నిరాశతో "అపకారికి నుపకారము నెపమెన్నకచేయువాడె నేర్పరి" అని ప్రార్థించి "బలవానింద్రియగ్రామోవిద్వాంసమపికర్షతి"—అనగా 'ఎంతమంచివాడినైనా, ఎంతకట్టుదిట్టమైనవాడినైనా కర్మ రెక్కపట్టుకొని తప్పుతోవలోకి లాగుతుంది' అని కారణము చెప్పేసరికి ఇంకా గిరీశంకి బుద్ధి రాలేదని గ్రహించి మధురవాణి ద్వ్యర్థిగా "నటనవల్ల కొద్దికాలమే లోకానికి కళ్లు కప్పవచ్చును; కాని నిడివిమీద బంగారాన్ని ఇత్తడినీ లోకము ఏర్పరుస్తుంది" అని సౌజన్యారావుగారి మంచితనమును అభినందించింది.

"మీరు వచ్చినపని చెప్పినారుకారు" అని పంతులుగారు అడుగగా మధురవాణిని మాటలాడనివ్వకూడదనే దురుద్దేశముతో "నేను కనుక్కొని తమతో ఉదయము మనవిచేయనా?" అని పిలువనిపేరంటమునకు చొచ్చి "వారికి నేనేమైనా సాయము చేయడానికి వీలుంటుందేమో అనీ, తమకు నిద్రవేళ అయింవనీ మనవిచేసినా"నని అసత్యమాడి వంచించ నెంచినాడు. మధురవాణికి ఈఅసంగతప్రసంగము కిట్టలేదు. తానదివరకు వ్యంగ్యముగా పల్కినమాటలు అమాయికులైన రావుగారికి బోధపడనందువల్ల గిరీశంప్రతిభ నాచ్యముగా చెప్పనెంచి "గిరీశంగారు లోకోపకారపరులు; వారి నెరుగనివారెవరు?" అని ఆమె మొదలుపెట్టగానే ఇక తనఆబోరు దక్కదని నిశ్చయించి పరుంటానని చెప్పి అక్కడినుండి పారిపోతూ ఆమెను బతిమాలుకొనెను. ఈశషభిషలు ఆమెవద్ద చెల్లవు. "గిరీశంగారు Anti-nautch movement కి గురువు" లని రావుగారంటే "ఆయన నాకుకూడా గురువులే" అన్నది. పంతులుగారు సంతసించినారు. గిరీశం దాటినాడు. అటుపిమ్మట వేశ్యాజాతియెడ రావుగారికి ఎట్టి అభిప్రాయముందో తెలుసుకోవలెనని ఎంచి,

మధు—వేశ్యలను పాటకు పిలువకపోతే వాళ్లు బతకడ మేలాగండి?

సౌజ—పెళ్లిచేసుకుంటే సరి. వేశ్యలు విద్య నేర్చుకొని ఇతరవృత్తులవల్ల సత్కాలక్షేపము చెయ్యరాదా?

మధు—వేశ్యజాతి చెడ్డ కావచ్చును; కాని చెడ్డలో మంచి ఉండకూడదా?మంచి ఎక్కడనున్నా గ్రాహ్యముకాదా?

సౌజ—మంచి ఎక్కడున్నా గ్రాహ్యమే. మీరు వచ్చినపని ఏమి?

మధు—నాపనిముట్టుకు మిమ్మల్ని చూడడమే.

సౌజ—చూడడానికి నిశీధవేళ రావలెనా ?

మధు—అవధాన్లుగారికేసులో గట్టిసహాయము చెయ్యగలమనిషిని నే నెరుగుదును.

సౌజ—అలాగైతే మిమ్మ మాపాలిదేవుణ్ణిగా భావిస్తాము.

మధు—అంతమాట నాకు దక్కాలికదా ?

సౌజ—ఏమి ? అలా గంటున్నారు ?

మధు—మరేమీలేదు. ఆకార్యసాధనము ఒక వేశ్యవల్ల కావలసిఉన్నది

సౌజ—డబ్బు ఇద్దాము.

మధు—ఆవేశ్య ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదండి.

సౌజ—మ రేమికోరుతుంది ?

మధు—ఆమెకోరిక అసాధ్యమని తలుస్తాను. చెప్పితే మీకు ఆగ్రహము రావడమేకాని కార్యము ఉండదనుకుంటాను.

సౌజ—తన్ను ఉంచుకోమంటుందా ఏమిటి ? అది యెన్నడూ జరిగేపని కాదు.

మధు—ఆముసలిబ్రాహ్మణుని దురదృష్టము ! మన మేమిచేయగలము ?

సౌజ—ఎంతబుద్ధిహీనురాలు ! నేను మన్మథుడననా నన్ను వలచినది ?

మధు—మిక్కిలిమంచివారని కాబోలు.

సౌజ—సానిదానికి మంచితో పని ఉండదు. ఇదేదో ఎత్తై ఉండాలి.

మధు:—తమకు ఉంచుకోవడము మనస్కరించకపోతే, తన్ను వివాహము కావచ్చునని ఆమె అభిప్రాయము.

సౌజ—వేశ్య డబ్బొల్లకపోదు. ద్రవ్యము కోరుమనండి ; అయ్యనైనా ఇస్తాడు, నేనైనా ఇస్తాను.

మధు—అందాకా ఎందుకు ? ఆబ్రాహ్మణునికి ఉపకారార్థము నేనే యివ్వగలను. ఆమనిషి ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదని చెప్పలేదా ?

సౌజ—మీరు గిరీశముగారిశిష్యు లన్నారే. వేశ్యవల్ల యీభోగట్టా యావత్తూ మీ కేలాగవచ్చింది ? ఎగతాళి ; కుట్ర కావచ్చును.

మధు—ఎగతాళీకాదు ; కుట్రాకాదు. నేను అక్షరాల Anti-nautch నే. వివేకలేశము ఉన్నవారెవరు Anti-nautch కారండి ? కాని విధికృతము చేత నాకు వేశ్యాసంసర్గ తప్పిందికాదు. (అని వేషము విప్పి) నా ఊరు విజయనగరము, పేరు మధురవాణి.

సౌజ—ఎంత మోసము ?

మధు—అయ్యా, చెడ్డలో కూడా మంచి ఉండవచ్చునన్నారుకదా ?

సౌజ—ఏమిదగా !

మధు—నిర్మలమైన అంతఃకరణతో వస్తిని. మీకు దగా అని తోచింది—వెళ్తాను.

సౌజ—లుబ్ధావధానిమాట ఏమిటి ?

మధు—ఆయనయందు మీ కట్టే అభిమానము భగవంతుడు పుట్టించ లేదు.

సౌజ—ఆయనను కాపాడడానికి న్యాయమైన పని యేది చెయ్యమన్నా చేస్తాను. నేను వేశ్యతో ఎన్నడూ మాట్లాడ లేదు. ఈ నాటికి వ్రతభంగమయ్యేనుకదా అని చింతిస్తున్నాను.

మధు—వేశ్యలు పార్టీ ఐతే కేసు మీరుపట్టరా ?

సౌజ—నీవు పార్టీవై నా కావే ?

మధు—దేవాలయములో భగవంతుని చూడడమునకు పోవచ్చునుకాని మీబోటి సత్పురుషుల దర్శనమునకు మాత్రము మాకు నిరోధమా ?

సౌజ—నా శత్రువు లెవళ్లో నిన్ను నాదగ్గిరికి పంపినారు.

మధు—అలాగైతే తమ మంచితనమే తమకు శత్రువై ఉండాలి. మీకార్యం నిర్వహించి డబ్బు ఒల్లనప్పుడు కుట్రలేదని నమ్ముతారా?

సౌజ—నీ వంత మంచిమనిషివైతే పాప మా బ్రాహ్మణునికి ఉపకారము చెయ్యరాదా? మధ్య నాకు గంపెకత్తెర ఏమి?

మధు—నేను మంచిదాన్నని నమ్మగలరా?

సౌజ—ఆ బ్రాహ్మణ్ణి కాపాడితే నమ్మనా?

మధు—అయితే తమనితనవు మనవిచేస్తాను. ఒక్కచిన్నముద్దుకి కరువో?

సౌజ—అంతటితో కార్యము నిర్వహిస్తావా?

మధు—ఏమిచెయ్యను?

సౌజ—నా వ్రతభంగము చేయడమేనా నీపట్టుదల?—వెయ్యిరూపాయిలిస్తాను; తీసుకొని ఆ బ్రాహ్మణుని కాపాడు. (మధురం పోబోవును) వెళ్లకు; నీకు ముద్దే కావలె? ఏమి వెర్రిదానవు! ఏమి లాభము?

మధు—నాకు తెలియదు.

సౌజ—తప్పదూ?

మధు—తప్ప దనుకొంటాను.

సౌజ—అయితే విధిలేక ఒప్పుకొంటాను. చిత్రము! వెయ్యిరూపాయిలకన్న ఒకముద్దు ఎక్కువ విలవా?—సరే—నీవుచేసేసాయ మేదో చెప్పు.

మధు—తెల్లబియ్యము, పాటిమానికా. లుబ్ధావధాన్లు వివాహమైనపిల్ల ఆడపిల్ల కాదు.

సౌజ—ఏమిటే?

మధు—అందుతో సంబంధించినవాళ్లకి ఎవరికీ హాని రాకుండా కాపాడుతానని సెలవిస్తేనే కాని పేర్లు చెప్పజాలను.

సౌజ—లేకుంటే చెప్పవా?

మధు—చెప్పను.

సౌజ—లుబ్ధావధానివల్ల ఎవరికి బాధ లేకుండా కాస్తాను.

మధు—కరటకశాస్త్రిగారు వారిశిష్యుడికి ఆడవేషము వేసి పెళ్లిచేశారు.

సౌజ—కరటకశాస్త్రియా గుంటూరుశాస్త్రి?

మధు—మరేమి?

సౌజ—ఔరా, అతగానిదారుణము!

మధు—అతనివల్ల తప్పు లేదండి. లుబ్ధావధాని సంబంధము తనమేనకోడలికి తప్పించవలెనని ఆత డీయెత్తు వేసినాడు. ఆయనకుమాత్రము హాని రానీకండి.

సౌజ—నేను మేలుకున్నానా? నిద్రపోతున్నానా?

మధు—నాఫీజు యిచ్చి మరీ నిద్రపొండి.

సౌజ—బీదవాణ్ణి ఇచ్చుకోలేను—నీవు సాగసరివి; ముద్దు చేదనికాదు. వ్రతభంగముకదా అని దిగులు...... (ముద్దుపెట్టుకొనబోవును.)

మధు—ఆగండి.

సౌజ—ఏమి?

మధు—నాకొక వ్రత ముంది. చెడనివాళ్లని చెడగొట్టవద్దని మాతల్లి చెప్పింది. అందుచేత, మిమ్మల్ని ముద్దుపెట్టుకో నివ్వను.

సౌజ—కృతజ్ఞుడను. నీవు మంచిదానవు. ఎవరో కాలుజారిన సత్పురుషునిపిల్ల వై యుంటావు. ఈవృత్తి మానలేవా? స్థితిలోపమా?

మధు—దైవానుగ్రహమువల్ల లోపము లేదు. సత్పురుషులదయ సంప్రాప్తమైనతరువాత దుర్వృత్తి ఎందుకుంటుంది? వృత్తిమానుకుంటే అప్పటప్పట తమ దర్శనము చేసుకోవచ్చునా?

సౌజ—తప్పకుండా రావచ్చును.

మధు—కృతార్థురాలను, సెలవా?

సౌజ—నీకు గిరీశముగారిపరిచయ మెక్కడ?

మధు—క్షమించండి.

సౌజ—చెప్పవా ?

మధు—తాము చెప్పకతీరదని ఆజ్ఞాపిస్తే దాటగలనా ? పాపము, ఆయన బతకనీయండి.

సౌజ—వీడు అన్యాసక్తుడైతే పాప మాబుచ్చమ్మ బతుకు చెడుతుంది; అది ఆలోచించినావు కావు.

మధు—ఆయన నాకు కొంతకాలము ఇంగ్లీషు చెప్పేవారు. కొంతకాలము ఉంచుకున్నారు కూడాను.

సౌజ—ఎన్నాళ్లకిందట ?

మధు—మొన్న మొన్న నే.

ఇంతతో గిరీశముపుట్టి మునిగింది. పాపము, బుచ్చమ్మని పెళ్లాడుదామని కొండంత ఆశ పెట్టుకొని లుబ్ధావధానివద్ద యథాశక్తి డబ్బు లాగుదామని యత్నిస్తూఉంటే, మొదటికే మోసమువచ్చింది. "కొండనాలుకకు మందువేస్తే ఉన్న నాలుక ఊడింది" సౌజన్యారావుగారి పాత్రమున ఉపయోగ మిది. పైని ఉల్లేఖించిన సంభాషణలో ప్రతివాక్యమూ ఆపాత్రలపోషణమునకు పనికివచ్చేదే. ఏమిధైర్యము! ఏమి న్యాయసరళి! ఎంత పరోపకారబుద్ధి! ఒక బ్రాహ్మణుని ప్రాణము రక్షించుటకై రావుగారు తనవ్రతమునుకూడా భంగ పెట్టుకోదలచినారు. ఎంతవిమృశ్యకారి. ఇతనితోడి సాంగత్యమువల్ల ఎంతమంది బాగుపడ్డారు? అట్లుకానివా రిద్దరే-అగ్నిహోత్రావధాని, గిరీశము. వీరు సహజదుర్మార్గప్రవర్తకులు, స్వార్థపరులు, మత్సరులు, పాపభీతిలేనివారు. దుష్ప్రవృత్తి వీరియందు వేరుతన్ని రోమకూపములు రక్తనాడులు-నఖశిఖపర్యంతమూ వ్యాప్తము లవుటచేత వీరిద్దరి బుద్ధిపుడకలతోగాని పోయేది కాదు. తెలిసీతెలియని మూర్ఖులు. రావణుడు, దుర్యోధనుడు, ఇయాగో మొదలైనవాళ్లతో పోల్చవచ్చును. ఇట్టివాళ్లని Tragic heroes అంటారు; వీరు తాము చెడడమేకాకుండా అమాయికుల ననేకుల చెడుపుతారు. Shakespear వ్రాసిన ఒతెల్లో నాటకములో Iago నేరములు బైటపడిన Scene కీ ఈ నాటకములో చివరసీనుకీ సామ్యము కొంతఉన్నది. రెండింటిలోనూ కపటమార్గానువర్తులైన దుష్టులు (Villians) శృంగభంగము పొందినారు. Iago తుదకు—"నేను చేసిన దేదో చేసినాను. ఇంక మాటాడను" అన్నాడు; గిరీశము "Damn it కథ అడ్డంగా తిరిగిం" దన్నాడు. ఇందులో ఎవరు ఘనులు ?

ఇంతటితో ముఖ్యమైన పురుషపాత్రములు ముగిసినట్టే. వీరుకాక మిగిలినవాళ్లుకూడా కథాసరళికి అవసరమైనవాళ్లే. పలురకముల పురుషులు ప్రపంచమున ఉన్నారు. అందులో కొన్నిరకములు ఈకథకు సంబంధించినవారు. ఒకరినిపోలినవాళ్లు మరొకరు లేరు-వ్యర్థులు అసలే లేరు. వీళ్లను కల్పించడములోనూ కవిచాతుర్యము కనబడుతుంది.

—స్త్రీపాత్రములు

ఇక స్త్రీపాత్రములలో ముఖ్యమైనవి మూడు-మధురవాణి, బుచ్చమ్మ, మీనాక్షి. వెంకమ్మ (సుబ్బి తల్లి) రెండురంగములలోనే వచ్చును. ఆమె సర్వసామాన్యమైన గేస్తురాలు. "బుచ్చమ్మ పెళ్లి బుగ్గిఅయినది; గుండెలుమీది కుంపటిలాగు భరిస్తూనే ఉన్నాము: సుబ్బికికూడా వయసుమీరినవాండ్ర కియ్యవ"ద్దని పెనిమిటి చెవి నిల్లుకట్టుకొని పోరింది; మూర్ఖుడు ఆమె సలహాను పెడచెవిని బెట్టినాడు. వెంకమ్మకు సంతానవాత్సల్యము మెండు. వెంకటేశముకి చదువు చెప్పించి వాడిచేత గొప్పఉద్యోగము చేయించవలెనని ఈమె యూహ. ఈమె పుట్టింటివాళ్లు కాస్తసంపన్నులు కనుక నే పసుపుకుంకానికీ భూమి యివ్వడమే కాకుండా ఎప్పటికప్పుడు యథాయోగ్యము పరిదానము లివ్వడము చేతనే "మనసొమ్ము చెడతిని కొవ్వెన్నా" డంటాడు కరటకశాస్త్రి. పతి తనమాట విననప్పుడు సతి కింకేమున్నది? నూతిలోనో, గోతిలోనో పడతానని పట్టుబట్టింది. పెనిమిటి ముక్కోపి; గిరీశమును అనరానిమాట లన్నాడని ఎంతో నొచ్చుకొని "ఆయన మాటలు గణించకు బాబూ, ఆయన మోస్తరదే... ఇంటి కెవరొచ్చినా నాకిదేభయము...వెళ్లిపోకండి బాబూ" అంది. పెళ్లికి తర్లివెళ్లినప్పుడుకూడా—

"ఈసంబంధము వద్దని పోరితే విన్నారా ?" అని ప్రార్థిస్తే—"పెంజారీ! ఊరుకో!" అని అగ్నిహోత్రుడు కసరినాడు. ఈమెయందు దింకేగుణాలూ స్ఫుటముగా కనబడవు.

పెళ్లికూతురు సుభద్ర పెదవి కదల్పనే లేదు. ఆమెసంగతి ఎవరికీ అక్కరలేదు—పసిపిల్ల. ఆమె యోగక్షేమాలబాధ్యత తలిదండ్రులకే ఉంది; పెళ్లికి తల్లి ప్రతికూలముగా నుండని ఎరిగి ఆమెతలవన్ని తండ్రి యావద్భారము తానే వహించి తడిసుడ్డతో దానిగొంతు కోయ నిశ్చయించినాడు. వస్తుతః సుభద్రకేమీ తెలియకపోయినా ముసలిమగడంటే ఇష్టముండదు; కాని దాని నడిగేవారూ లేరు, దానిమాట వినేవారూ లేరు.

బుచ్చమ్మ తలిదండ్రులచాటుబిడ్డ-పల్లెలో నుండడమూ, శిష్టసంప్రదాయముగల కుటుంబములో పుట్టడముచేతనూ వెర్రివేషాలు వేయక నాలుగుగోడలమధ్య పడి తనప్రారబ్ధమని మర్మద్రోహమువంటి వైధవ్యదుఃఖము దిగమింగింది. ఈమె నడవడి బాగున్నందుకు గిరీశమే సాక్షి—"ఇది చెప్పినట్లల్లా వశమయ్యే మనిషి కాదు. నా experience (జారమార్గాలు), నా శృంగారచేష్టలు సుడ్డిగవ్వంత పనిచెయ్యకుండా ఉన్నవి. ఇంత simplicity ఎక్కడా కానలేదు. దీనికి love signals ఏమీ తెలియవు. చమత్కారంమాటలు ఆడితే ఏమిన్నీ అర్థం చేసుకోలేక ఆలేడి కళ్లతో తెల్లబోయి చూస్తుంది—ఇది pure diamond-utterly innocent widow. ఈ బుచ్చమ్మ సాక్షాత్తు Widow with gilt letters" అని మెచ్చినాడు.

ఇటువంటి సంప్రదాయముగల బాలవితంతువు కంటపడగానే చూడని ఏనుపు కైకొని శృంగారకథాకాలక్షేపములచేతనూ, మూఢవిశ్వాసఖండనముచేతనూ, పునర్వివాహానంతర సుఖానందాతిశయవర్ణనముచేతనూ, మిథ్యాశయసిద్ధాంతీకరణములవల్లా, తుదకు సర్వానర్థదాయక సాదకీవివాహనివృత్త్యాశచేతనూ గాలమునపడ్డ పెనుచేపలాగున ఓపికతో మెల్లగా లాగి బుట్టలో వేసినాడు. ఇదే దురాచారపరురాలైతే ఇంతశ్రమ అనవసరము. ఒకటి రెండురోజులలో ఒప్పించవచ్చును. ఎంతసద్వర్తనలైనా అతిజాగరూకతతో పెంచుకొని రాకుంటే దుస్సాంగత్యమున చెడుతారనడానికి బుచ్చమ్మ తార్కాణము. గిరీశ మెంతో మహాప్రయత్నము చేసి ఎన్నోసారులు హతాశుడై పట్టినపట్టు విడువక పొరలాడినాడుగనుక తుదకు సాధించినాడు.

బుచ్చమ్మ వట్టి అమాయకురాలు అయినా తెలివితేటలు కలదే. గిరీశము lecture ఇస్తూన్నప్పుడు ఆమె వేసిన ప్రశ్నలు పరీక్షిస్తే ఆమెబుద్ధిమార్గసంపత్తి తేటపడుతుంది. మొదట గిరీశముస్వభావము కనుగొనడానికి వెంకటేశాన్ని కొన్నిప్రశ్నలు వేస్తే వాడు తగినజవాబు చెప్పలేకపోయినాడు; చూడండి:—

బుచ్చ—గిరీశంగారు గొప్పవారటరా ?

వెంక—గొప్పవారంటే అలా ఇలాగా అనుకున్నావా ఏమిటి ? అందరికంటే గొప్పవారు.

బుచ్చ—అయితే అతనికి ఉద్యోగం కాలేదేమి ?

వెంక—Nonsense. నీ వాడదానివి. నీ కేం తెలియదు. ఉద్యోగం అంటే servant అన్నమాట. Servant అంటే నౌఖరన్నమాట — హైదరాబాదు నవాబు వెయ్యిరూపాయలపని ఇస్తామంటే, నీప నెవడికికావాలి పొమ్మన్నాడు.

బుచ్చ—ఆయనికి పెళ్లయిందిరా ?

వెంక—లేదు.

బుచ్చ—పెద్దవలు పెళ్లాడడము మంచిదంటారు గదా, ఆయ నెందుకు పెళ్లాడినారుకాదురా ?

వెంక—నీకు ఎంతచెప్పినా తెలియదు. ఆయన ఉద్యోగమూ, పెళ్లీ మానుకోవడము లోకం మరామత్తు చేయడానికట.

బుచ్చ—ఎలా మరమ్మత్తుచేస్తున్నారురా ?

వెంక—నావంటికుర్రవాళ్లకి చదువుచెప్పడమూ, సానివాళ్లందరిని దేశంలోంచి వెళ్లగొట్టడము, National Congress అనగా దివాన్గిరీ చలాయించడం—

బుచ్చ—ఉద్యోగము చెయ్యరన్నావే? దివానిగ్గిరీ ఏరాజుదగ్గిర?

వెంక—ఆపదానివి, నీ కెందు కాఘోష అంతాను.

ఇలాగే గిరీశముతో ప్రసంగించినప్పుడూ అడిగింది. అతను చేసినరెండు ప్రలోభనప్రయత్నములు ఫలించినవి. తత్సూచనల కొన్నింటిని ఉదాహరింతాము. లోకాని కేమి ఉపకారాలు చేస్తారు? లోకము వెళ్లుతూన్నతప్పులోవ లేమిటి? మనవాళ్ల దురాచారాలు నాకు బోధపడలేదు. ముసలివాళ్లకి చిన్నపిల్లల్ని పెళ్లిచేయడము దురాచారమే. ఇప్పటి కప్పుడే బుచ్చమ్మ. బుద్ధి మారుతూంది. శిష్టాచారములనీ, సంప్రదాయ సిద్ధము లనీ మనవాళ్లనుకొనే వృద్ధవివాహాలు దురాచరణములని తెలుసుకొన్నది. "ఇట్టిపెళ్లి లైనతరువాత వైధవ్యము ప్రాప్తించి కష్టంసుఖం ఎరగని పసిపిల్లలు పూర్ణయౌవనవతులయిన తరువాత మనసు పట్టలేక పోతే వాళ్లదా తప్పు? పెళ్లిళ్లుచేసిన పెద్దలదా తప్పు?" అనే ప్రశ్నకు పెద్దలదే తప్పని జవాబు చెప్పవలసిందే కాని,అలా గనలేక "నాకు తెలియ"దన్నది. ఈమాత్రము తెలియకపోదు— పెద్దవాళ్లని నిందించకూడ దనుకొన్నది. ఇంకోప్రశ్న చూడండి-పెళ్లిచేసుకుంటే మాత్రం లోకం మరమ్మత్తు చేయకూడదా?—ఎంతతెలివితేటలతో వేసిం దీప్రశ్న? దానికి తగిన సమాధానము ఇయ్యలేకపోయినాడు గిరీశము. ఒకపట్టాన వివాహము చేసుకోవడాని కొప్పుకొన్నదా? గిరీశాన్ని ముప్పతిప్పల బెట్టి మూడుచెరువులనీళ్లు తాగించింది. గిరీశముపాత్ర పోషణమును విమర్శించినప్పుడీవిషయము స్పష్టపరుప బడినది. గ్రంథము ఇప్పటికే పెరిగింది కనుక ఇంతటితో విరమించి ముందువిషయముగురించి ముచ్చటింతాము.

ఈనాటకములోని స్త్రీపాత్రలన్నిటిలోనూ మిక్కిలి నిర్వాహకమయినది మధురవాణి. దీనికి ముఖ్యపురుషపాత్రములన్నిటితోనూ సంసర్గ ముంది. సానులలో సంసారి. ఒకరిపోషణలో నున్నప్పుడు రెండోవారిని దరిజేరనీయదు. రామప్పంతులు పోషిస్తానంటే గిరీశము సంబంధము వదల్చుకొన్నపిదపగాని లొంగలేదు. H.C.తో దీనికి మైత్రిఉందని రామప్పంతులు అనుమానించినాడేకాని అతనిచేత నౌఖరీచేయించుకోవడమే కాని హెచ్చుచను వేమాత్ర మీయలేదు. "కరటకశాస్త్రితో తనకులమర్యాద ఈరీతిని చెప్పుతుంది: మాకు ధనార్జనమే ముఖ్యపురుషార్థము. అదేనా పోషించేవారిపట్ల; కాని దయాదాక్షిణ్యాలు, స్నేహము లేకపోవు" సత్ప్రవర్తకులయెడ స్నేహముండును కనుకనే కష్టపడి ఆర్జించిన కంటె ఇచ్చింది. ఇక వలపు; బతుకనేది ఉంటే వలపు వస్నేతెస్తుంది. అంగడివానికి మిఠాయిమీది ఆశా, సానిదానికి వలపూ మనస్సులోనే మణగాలి. కొద్దికాలం ఉండే యౌవనాన్ని జీవనాధారముగా చేసుకొన్నమాకు వలపు బంగారముమీదనే. శృంగారము వన్నెచెడినప్పగ్గరనుంచీబంగారముకదా తేటతెచ్చేది. సరసులయిచ్చకాలకి సంతసించేసాని సమూలము చెడుతుందనేసామెత నమ్మి తల్లిబోధనప్రకారము నడుచుకొంటూ జరుగుబాటుకి లోపములేకుండా ధన మార్జించింది. సరసులతారతమ్య మెరిగి మెలగుతూండేది. పరిహాసరసిక. రామప్పంతులుకి ఎప్పటికప్పుడు తాటాకులు కట్టుతూండేది. గిరీశమన్నా లెక్కలేదు. వేశ్యావృత్తి సలపడము దాని కిష్టము లేదు. మొగ్గ తప్పినవెంటనే మానుకొన్నది. ధనార్జనమే దీని ముఖ్యోద్దేశము కాదు; గాత్ర్యత్వము, స్నేహము, దయ, దాక్షిణ్యములు కలిగి తగినరీతిని వర్తించేది. అన్యాయాచరణము దీనికి రుచించనందున సుబ్బిపెళ్లి తప్పించడానికి గట్టిప్రయత్నము చేసింది. మంచివాళ్లప్రాపే కోరుతూండేది. మనుష్యుల తారతమ్యము చక్కగా నెరుగును. కార్యవాదిని అవుటచేత తనకు కాబట్టినవాళ్లయెడ కలుపుగోరుగా నుండేది. రామప్పంతులు ఉడికినకొద్దీ ఉడికించేది. అతనియెడ కోపమువహించడమే కాకుండా వీలుచిక్కినప్పుడెల్లా విముఖి అయ్యేది. కంటె రహస్యముగా చేతిలో చిక్కినపిదపకూడా రామప్పంతులిని బాధించి అతనిమీదనే నిష్ఠూరముంచి తన ఊరుపోయింది. సౌజన్యారావుగారు మంచివా రని విన్నప్పటినుంచి ఆయనను చూడ

వలె నని నిశ్చయించి మారువేషముతో నిశీథమున ఆతనియింటికి వెళ్లింది. ఇచ్చటిసంభాషణలో ఈమె నైజము తేటబడినది. చెడినవారిని చెరుపరాదని ఈమె వ్రతము. కరటకశాస్త్రికి శిష్యుని బాసచేసేమార్గము బోధించింది. ఆర్తులబ్రోచువేళలందు నిజసౌఖ్యభంగము కనుగొనదు. కావున మధురవాణిని అవదాతసువృత్త మూర్తులలో చేర్చవచ్చును. సౌజన్యారావుగారిని సందర్శించినపిమ్మట సానివృత్తి మానుకొన్నది. మిత్ర వాత్సల్యము కలదేకాని ఎవ రేమిచెప్పితే అట్లు చేసే చెనటి కాదు. విమృశ్యకారిణి.

ఇట్లే తరచినకొద్ది ఆమెయందు ధర్మమార్గాను వర్తనమే కనపడును కాని వంచన, లోభము, మత్స రమూ మొదలైన దుర్గుణములు అగపడవు. ఈపాత్రమును పోషించడములో కవి ఆదర్శనిరూపణము (Idealism), యాథార్థ్యనిరూపణమును (Realism) తగినరీతిని నిపుణ తతో మేళవించినాడు. మృచ్ఛకటికనాటకములోని వసంతసేనాపాత్రమును చాలవరకు పోలి అంతకన్న యథార్థద్యోతకముగా నుండి స్వభావమును అనుకరిస్తూ న్నది మధురవాణిపాత్రము.

చదువరులారా ! కన్యాశుల్కమనురూపకమును నాకు తోచినరీతిని విమర్శించి అందున్నగుణమును నా శక్తికొలది చూపినాను. ఇంతతో ఇది నాటకమో, ప్రహసనమో మీరే నిర్ణయించుకోండి.

కవిగారీనాటకమును ౧౮౯౭-వ సంవత్సరమున ప్రచురించిరి. అంతకుమున్నే దీనిప్రదర్శనమును విజయ నగరమున నేను చూచినాను. అప్పుడు ప్రేక్షకులలో సంతసించనివాళ్లు లేరు. కొందరి కీనాటకము కిట్టదు. అందుకు నాకుతోచినహేతువులు మూడు: మొదటిది భాష. వ్యావహారికభాషను ఒల్లనివా రిప్పటికీ తం డోపతండము లున్నారు. వాళ్లతో వాద మెందుకు? ఇది వ్యక్తికి వెగటు. రెండోవిషయము, గిరీశము బుచ్చమ్మను లేవదీసుకొని పోవడము. ఇది సంఘానికి వెగటు. మూడోది. హాస్యరసప్రాధాన్యము. హాస్య రసపోషణము మనకావ్యములలో అతివిరళముగా నుంది. దానిఉపయోగము మనవాళ్లకు రుచించలేదు. కనుకనే దానియెడ నిరసనభావము. అది ప్రధానరసమైతే కృతి నాటకమే కాదు, ప్రహసన మవుతుంది అని నమ్మకము. హాస్యముమాత్రము రసముకాదా? ప్రహసనము దశరూప కములలో నొకటి కాదా ? దానితగ్గ నాకు ద్యోతకము కాలేదు. ఈకావ్యమందు నాటకలక్షణము లున్నవని చూపినాను. మనవాళ్ల ప్రహసనములలో పాత్రపోష ణము, ఆఖ్యానవస్తువు, నాటకకళాచాతురినీ "కన్యా శుల్కము"ను పోలియుండవు. వీరేశలింగముగారు రచిం చిన "బ్రాహ్మణవివాహ" మనేరూపకమందు పాత్ర గౌరవము, పాత్రపోషణ, జటిలము, నూతనము నగు కథావిధానమును హృద్యముగా లేవు. మననాటకము లలో మోదాంతఖేదాంతనాటకవిభజనమే లేదు. నాటకము ఖేదాంతము కానేగూడదని దశరూపకమం దున్నది. భాసకవిమాత్రము "ఊరుభంగము" అనేనాట కమును ఖేదాంత మొనర్చెను. తక్కినసంస్కృతనాట కములన్నీ మోదాంతములే. కాబట్టి నాటకలక్షణములలో ప్రాచ్యప్రతీచ్యసారస్వతముల కంతగా సామరస్యము లేదు. వాటి రచనామార్గములు వేరు. అట్టిచో వాద మప్రస్తుతము, నిరుపయోగము. దేనిమంచిచెడ్డలు దానివే. ఈవిషయము జ్ఞప్తియందుంచి విమర్శచేసుకోవలయును.

అర్ధరాత్రి

పిలకా గణపతి

తారక నికరముల ముంచి
        మెరయుతారల నొరసి
జిమ్ముమను చీకటులు
క్రమ్ముకొని ప్రవహించె—
                అలసి నిదురించి ఏ కలగాంచెనో గాని
                మెలమావితోటకోకిల కలువరించినది!
                కలవరపుతరగములు దిశలంట ప్రాకినవి.

వడివడిగ పరువెత్తె
విశ్రమించినగాలి ఆవులింపగ
పండుటాకు లొక్కొక్కటిగ
చిటపటని రాలినవి;
చీకటిని మెరసినవి
                విసువనక దీపికల వెలిగించి మిణుగురులు
                నీలపర్ణములలో నేమియో నెమకినవి
                సౌవర్ణ సహకారసుమము లటుమెరసినవి.

మెరపువలె తళతళని
మెరయు సర్ప మ్మొకటి
పడగెత్తి నాలికల
చీలికలు కదిపినది
జీర్ణపర్ణమ్ములను
చీల్చుకొని ప్రాకినది
                ఊరిలో జాగిలము హోరుమని మొరిగినది
                పైనున్న తారకలు కునికిపాటులు పడెను
                లోకమంతయు నిద్రలో మునిగిపోయినది
                కవియొకడె మేలుకొని నిట్టూర్చె నేలకో!

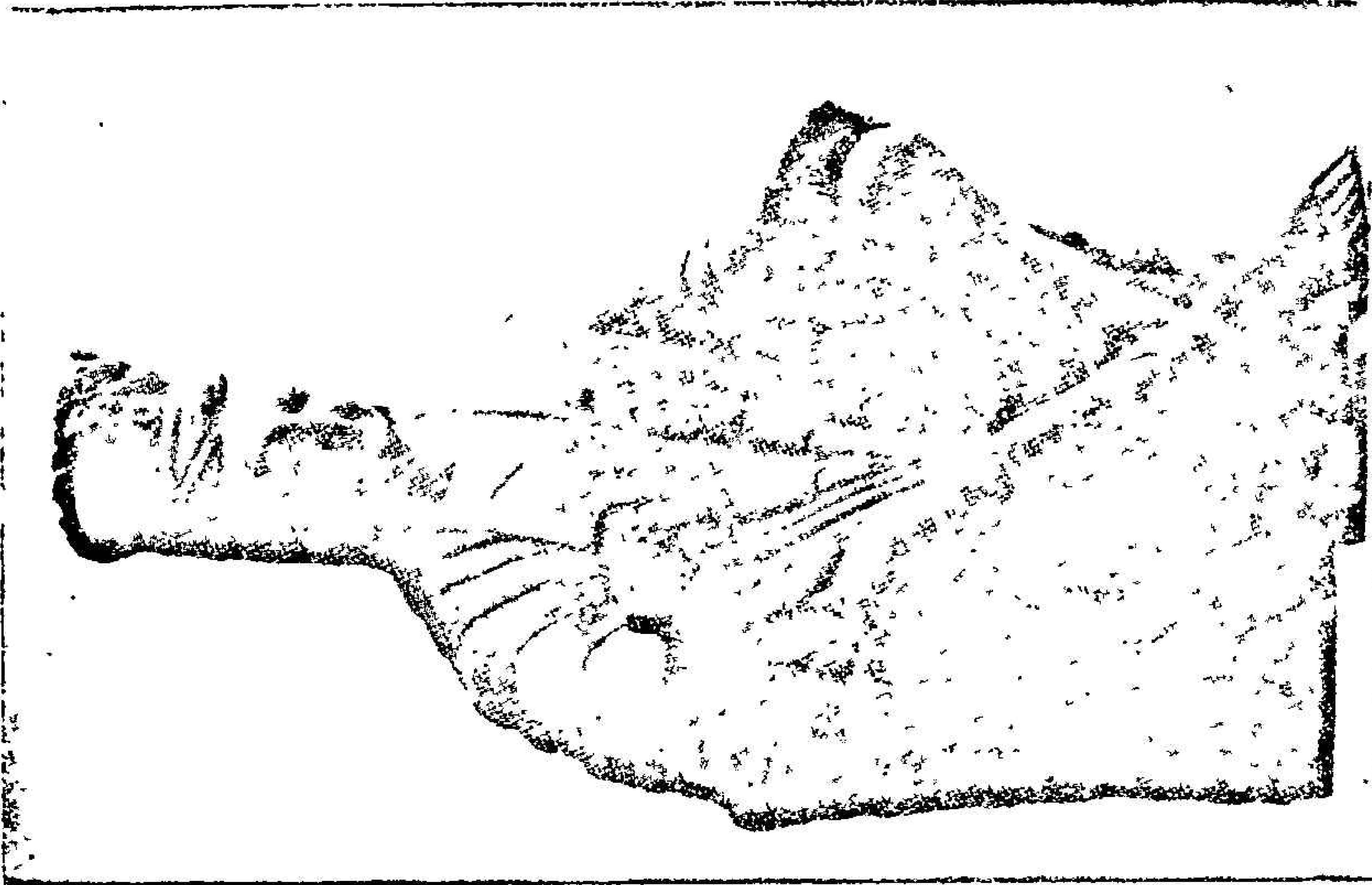
౫౨-౨

ప్రాచ్య చిత్రములు

౨. బుద్ధుడు - సమాధిలో

(క్రీ. శ. రెండవశతాబ్ది సిలోను రాతిశిల్పము)

౧. బోధిసత్త్వుడు

(చీనాలో ఒకానొకయాలయములోని శిలాప్రతిమ)

3. ప్రజ్ఞాపారమిత
(పదునాలవ శతకపు జావానీయ శిల్పము)

౪. పరివేషములతోడి నలువురు బోధిసత్త్వులు
(క్రీ. శ. 600 నాటి చైనీయ దారుశిల్పము)

కవికొండలవారి కవిత

ఆపంట వెంకటరావు, బి. ఏ.,

అభినవసారస్వతాభివృద్ధివిషయంలో వెంకట్రావుగారు అపూర్వాభ్యాసకులున్నూ, అభిమానాభిరుచులు గలిగిన ప్రచారకులున్నూ. ఆంధ్రభాషామతల్లికి గల యలంకారములలో ఈయనయమర్చిన పూలమాలలు కూడా ఆమెకు శోభ సమకూర్చుతున్నాయి. లోకమంతా యెరిగున్నవాణ్ణి చూచారా అంటే లోకులంతా నవ్వడం సహజం. అదే సూర్యుణ్ణి కరదీపికతో చూపడం అంటే. ఆయనకి నిత్యం అల్లడం, ప్రఖ్యాతివహించిన భారతికి అంగడికి పట్టికెళ్లటం అలవాటైపోయింది.

కవిత్వమా : స్వానుభవా న్ననుకరించిన భావంపుటూట, భావాలను మ్రింగనిభాష, నవీనప్రకటనలో నూత్నశోభ, ప్రకృతిని పలుకరించే పదజాలము, గ్రామ్యభాషను కాదనని మాటలకలయిక, చిన్నపల్లెల దాటని మూలచిత్రము, దృశ్యాన్ని దాటనివ్వని దుర్వారపరిశీలన, శైలిలో శతవిధాల నడక, నిరాడంబరమైనా నిస్సారముగాని నీటు, రాగాని కనుకూలమైన రామణీయకత, స్వాంత వీణాతంత్రులతో సామరస్యము వహించేరచన, నవరసములనూ ప్రకటించే నవీనగీతాలు-లో ఏమిటి ?

అనేకమందినోళ్లనుంచి అనేకవిధాలగా ఆయనకవిత్వాన్నిగురించి వినడమయింది. అట్టే ఆయనపుస్తకాలన్నీ ఒక్కపర్యాయం ఈమూలనుంచి ఆమూలకి తిరగేశా, యేదో యింత తేల్చుకుందామనే ఉద్దేశ్యంతో. అదీ చాలక ఆయనే పాడుతూంటే ఆలకించా. అప్పుడు కుదుటబడ్డాయి అన్నివిషయాలూ. పదిమంది పదివిధాల పలుకుతారు, ఒకరు గౌరవాస్పదంగానూ, ఒకరు యెగతాళిగానూ, ఒకరు తృణప్రాయంగానూ, ఒకరు అటూ యిటూగాని మధ్యరకంగానూ, పలురకాలుగా. వాటన్నిటితోటీ వీసమైనా నిమిత్తం లేదు. ఒక్కసంగతితో అవన్నీ ఆవిరైపోతాయి. పాడితే వినాలి. పలికితే ఆలకించాలి. 'తింటే కాని రుచి, దిగితేనేకాని లోతు తెలియ' దన్నట్టు వింటేకాని బోధపడటం కష్టం కవిత్వవిషయంలో. ఒక్కఉదాహరణ: ఆంగ్లసారస్వతాభిరుచి కలవాళ్లల్లా టెన్నిసన్ మహాకవిని చవిచూచేఉంటారు. అతడు 'మాడ్'అని ఒకచిన్నిపొత్తం ప్రచురించాడు. వెంటనే చెలరేగింది, వివిధప్రాంతాలనుంచీ వివిధరకాల విమర్శన. అతనిరచనలోకల్లా అదే గొప్పదని యొకరు; అతడేదైనా ఉత్కృష్టమైంది ఇంతకుపూర్వం వ్రాసుంటే అదికూడా దీనితోపాటు ఊడ్చిపెట్టుకుపోవాలని మరియొకరు. అదేరకంగా, అంతాకలిపి కవి నెదుటబెట్టుకుని చదివితేనేగాని వలనుపడ దన్నారు. తప్పనిసరి మీద చదివాడు. గాలిదుమారంలోని దూదిపరకస్థితిలో పడ్డాయి వారిఅభిప్రాయాలన్నీని. కదలకుండా విన్నారు. కనికట్టుపనిలో కాలు

వెట్టినట్లయిూ దందరికీ. అంతా యేకగ్రీవంగా అతనిగొప్పతనం అంగీకరించారు. ఆంగ్లోదాహరణమవడంచేత ఇది మనకి శంఖతీర్థమే. కనుక కవినోట్లోంచి వినడం ప్రధానం.

వర్ణనావిషయం: మబ్బుతునకని మారిపోనివ్వడు; చిరుపచ్చికను చీలిపోనివ్వడు; మందమారుతాన్ని మసలిపోనివ్వడు; రవికిరణాలరంగు రాలనివ్వడు; విహంగవిహారణ వీడిపోనివ్వడు; కీటకములకీచుకీచు కిరవుండకపోదు; పశువులుమసలడం పసటుపోదు; నీరేజకాంతులు నిలబడియుండవలసిందే; మొత్తంమీాద కవిలో కనిపించవలసిన సరకులకు కరవుండదు.

కొండకొాలకు, వికసితోత్పలశీర్షిక విషయం:—ఈకొాలకులో జనించినపుష్పములు శతసహస్రములు; ఒకటి యేపుగా యెన్నికగంటూవుంటుంది; ఒకటి నీరసంగా నిలకడలేకుండా ఉంటుంది. ...వ్రాసిందంతా ఒక్కమోస్తరుగా ఉండమంటే యేలాగుంటుంది? ఒకతల్లిగర్భాన్ని జనించినవాళ్లంతా ఒకలాగే ఉండగలరా? తెలివితేటలలో, రూపాలలో, ప్రవర్తనలలో పరిపరివిధాలు. అట్లే మానవకృత మాటచేత బాగోగు లనేకంగా ఉంటాయి. కనుక నిందింపవలసినపనిలేదు. గ్రహించవలసిందల్లా మంచే.

పొత్తములు: 'మాతృదేశసంకీర్తన'కే నాయూహాలో నగ్రస్థానం. నిత్యప్రార్థనల కనుకూలమైన 'నమోనమోజయ...'లాంటి గీతికలు దీనియుత్కృష్టత ప్రకటిస్తాయి. 'ఆంధ్రరాష్ట్రము'వంటివి కవి తనకాలమును ప్రతిబింబింపజేయుననుట వ్యక్తపరుస్తుంది.

'ఆజన్మాంతపు హక్కు స్వతంత్రము
ఊహాపోహల యుక్కు స్వతంత్రము
ఆత్మోద్ధరణకు దిక్కు స్వతంత్రము
మాతృదేశమున కదియేనాడో?

అని చదువుకునేటప్పుడు కలిగేభావోద్రేకం వర్ణనాతీతము.

'మోహనగంగా' అనుగీతము రవీంద్రుని 'జనగణమనఅధినాయక' లాంటి గీతాలని తలపిస్తుంది.

నామనస్సులో ద్వితీయస్థానం ఆక్రమించేది 'కోనేరు' అనే చిన్నిరూపకం. దీనిరూపసౌందర్యం దేనికీ రాదు. స్వల్పంలో మోక్షం. పాశ్చాత్యపద్ధతుల ననుకరించే పడుచువాళ్లకి బుద్ధిచెప్పడంలో గట్టిది - సరసిజనేత్రలయొక్క సాధారణసంభాషణ- ప్రధానాంశప్రచురణాను. మరికొన్నిటువంటివి ఉంటే సంఘమర్యాద నిలుస్తుం దనడంలో ఆశ్చర్య మేమీాఉండదు. చదువుటకు శ్రమ యివ్వనిది,— అమరప్రసక్తి లేకుండా అర్థమయ్యేది, సంసారగోష్ఠితో కూడుకున్న సదంశాలని సరసంగా చవిచూపేదిన్నీ.

తరువాత "త్రయి"కి తృతీయస్థానం. రచన పోకడలు క్రొత్తవి కాకపోయినా భావాలు నూతనములున్నూ, తెలుసుకోవలసినవిన్నీ. 'కవితాలలనామణి' కవిగారి 'చూపు

లో జూపయి' 'పల్కులను జొక్కపుపల్కు యి' వినోదలీలలలో విహరించింది. దాని మెలుగులన్నీ విపులంగా వ్రాయుట కవకాశము తక్కువ, క్షమార్పణం.........

'ప్రకృతిచందనం' పద్యవరుసేగాని ఆమర్చడంలో నవీనరకపునాజూకు, సహజవర్ణనలతో గూడిన చదువు. ఉత్ప్రేక్షాలంకారాలలో ఊరికే ఉనికి లేకుండా ఊగిపోదు. దృశ్యమంతా దృష్టిపథంలో ప్రవేశించి తీరుతుంది. 'చీకటి-నదీరవము' 'శోభ' మున్నగునవి విశేషశోభ దెస్తున్నాయి యీపాత్రానికి. "ఎలుపులో ప్రొద్దుగ్రుంకు "తూంకే "మెట్ట నందంబు చందంబు పంటకాలువనీట ప్రతిఫలించు "తూంకే మెంతశోభో అనుభవిస్తే గాని తెలియదు. అందుచేతే "సరసకవితా భావసౌఖ్య" మావహించింది కవిని. ఆసమయంలో ఇంద్రియజ్ఞానంగలవాడు ప్రతివాడూ కవై తీరుతా డనుకుంటా...

'నెలబాలుని' నేస్తంచేయనివా ళ్లెవరుంటారు? అత డుదయించగానే ఉత్సాహం జనిస్తుంది. ఛందోభిన్నంగా నడుస్తున్నా భావప్రకటన బాగుంటుంది. 'కవితామతల్లి' గానంబులు కలకలలాడుతుంటాయి. 'సంక్రాంతిప్రొద్దు' లాంటివి పిల్లల కొంటెతనం బయిటబడేస్తాయి. 'సాయంతనం' చక్కనివర్ణన. 'వేణువు' చేసేగానం వినవలసిందే. రగడ ఉత్సాహాలలో ఉత్సాహపూరితంగా నుంటుంది. 'ఆత్మవ్యక్తి' అనే చిన్నిపాత్రంకూడా అటువంటిదే.

'జనపదములు', 'కలమతము', 'భావమురళి' మున్నగు చిన్నిపాత్రములు బాలుర విద్యాభ్యాసంలో చేర్చదగిన మృదుగీతమంజులములు. నోటబట్టుటకు సులభములు, గానానుకూలంచేత జ్ఞాపకముండేవిన్నీ. 'శివాజి'యను గీతికవంటివి బాలుర కత్యంతావశ్యకములయిన వీరరసోక్తులు బోధిస్తాయి. ఇక్కడికే యెక్కువయింది.

ఆంధ్రావనిలో బయలుదేరిన యీనూతనలత మనకవివంటి పోషకులచేతిలో పదికాలాలపాటు వర్ధిల్లాలి; దీనిఅంట్లు దేశదేశాల వ్యాపించాలి, పెరగాలి; పెంపొందాలి; పుష్పించాలి; వికసించాలి; పరిమళించాలి; సారస్వతాభిలాషుల తనివి దీర్చాలి.

భోజుని శృంగారప్రకాశము*

మా. రాధాకాంతయ్య

భారతఖండమును బరిపాలించిన రాజశిఖామణులలో స్వయముగాఁ గవులై సమస్తవిద్యాపరిపోషకు లని ప్రఖ్యాతి గాంచిన శూద్రక, వాసుదేవ విక్రమాదిత్య, శాతవాహనభోజులలోఁ జరిత్రకాలమును బట్టి యర్వాచీనుఁ డయ్యును భోజునకుఁ గలిగినకీర్తి యేరాజును జెందఁడయ్యె. ఇతని విద్యాయోగక్షేమకీర్తి యెట్టిదన నితనికంటెను నూఱేండ్లతరువాత జీవించిన యితని ప్రత్యర్థిరాజులుసహితము విద్యాభోజుఁ డని బిరుదనామంబును వహించి యితని నుపమానస్థానునిగా స్వీకరించుట యత్యద్భుతము. ఉదాహరణముగా హొయ్సలరాజగు రామచంద్రుని దండనాయకుఁడగు లక్ష్మణుని తాత యగు శ్రీధరుని వర్ణించుచు నీ క్రింది శ్లోకము శాసనస్థముగాఁ గలదు :

> "ధారాధిపస్య భోజస్య కీర్తి రేకాకినీ సతీ,
> అద్య శ్రీధరదండేశకీర్తిః సహచరీ సఖీ."

ఈశాసనము ౧౨౮౦ కాలములో లిఖింపఁబడినది. భోజునికీర్తి తక్కినరాజులకంటె నెక్కుడుగాఁ బ్రకాశించె నని దృఢముగాఁ జెప్పవచ్చును. రాజతరంగిణిలోఁ గల్హణుఁడు కాశ్మీరక్షితిరాజును వర్ణించుచు వానిని భోజసమానునిగాఁ జెప్పి దానోత్కర్షముచేత కవిబంధు వయ్యె నని భోజుని శ్లాఘించెను.

> "స చ భోజనరేన్ద్రశ్చ
> దానోత్కర్షేణ విశ్రుతౌ,
> సూరీ తస్మిన్ క్షణే తుల్యం
> ద్వా వాస్తాం కవిబాంధవౌ."

ఈక్షితిపతి క్రీ. శ. ౧౦౫౦ లో రాజ్యమునకు వచ్చినందున భోజుఁడును దత్కాలపువాఁడె యనుటకు సంశయము లేదు. ఇతఁడు సర్వశాస్త్రములలో గ్రంథములు రచించియుండుటయు, వానిలో ననేక గ్రంథములు మనకు లభించుటయు, అతనికాలనిర్ణయముగూర్చి యింకను గొన్ని సందేహములు గలవు. ఇతనిగ్రంథములలోఁ గొన్ని భోజనామకుఁడగు మఱియొకకవి రచించినట్లు కొందఱి యభిప్రాయము. బల్లాలుఁ డనుకవి రచించిన భోజచరిత్రములోఁ బ్రఖ్యాతసంస్కృతకవుల నందఱ భోజునిసభాలంకారములుగాఁ గల్పించుటచే భోజుని కాలనిర్ణయము మఱికొంత కష్టమగుచున్నది. కావున నేభోజునిగూర్చి వ్రాయఁదలంచితిమో యతని దేశకాలముల నిర్ణయింపక యతనిశృంగారప్రకాశాదిమహాగ్రంథరచన గూర్చి వ్రాయుట నేటికాలపు వాఙ్మయచరిత్రమర్యాదకు నించుక నుల్లంఘన మగు నని మొదట భోజుని దేశకాలప్రశంస యించుక చేయుదము.

భోజనామకు లగురాజులు పెక్కండ్రు గలరు. ఋగ్వేదములో "భోజా యాశ్వం. సంమృజం త్యాశు భోజ స్యేదం పుష్కరణీవ వేశ్మ" అని కలదు. క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్దములో నొకభోజుఁ డున్నట్లు కాన్యకుబ్జదేశశాసనమువలనఁ దెలియుచున్నది. మామూద్ గజినీ కాలంజరపురమును ముట్టడించినప్పుడు భోజుఁ డనేకరాజులతోఁ జేరి యతని నోడించి యతనిని దేశమునుండి తఱుమఁగొట్టెనఁట. ఇది బహుశః ౧౦౧౮ క్రీ. శ. కాలమై యుండును. మహారాష్ట్రదేశమున

---

* ఈ సుప్రసిద్ధ ధారానగరేశ్వరునిగుఱించి పెక్కండ్రు పెక్కువ్యాసములు రచియించియున్నను దత్కృతమగు శృంగారప్రకాశమునుగూర్చి యెవ్వరును విస్తరించి వ్రాయరైరి. ఈలఘువ్యాసములో శృంగారప్రకాశరచనావిషయమే ముఖ్యవస్తువైనను అతని దేశకాలములు కొంత చర్చించుట యావశ్యకమయ్యెను. దీనిని నేను వ్రాయునప్పుడు సందిగ్ధస్థలములయందు మాత్రం[*]డిగారిసహాయమును బుచ్చుకొనియున్నా నని విన్నవించుచున్నాను.

లభించిన శ్యామలాదండక లిఖితాదర్శమునందు తద్గ్రంథ లేఖనానంతర మీ క్రిందిశ్లోకములు లిఖింపఁబడినవి. బహుశః అవి గ్రంథకర్తృకృతములే యైయుండును. అందు ధారానగరాధీశ్వరుఁ డగు భోజుఁడు శంకరసేనమును ముట్టడించిన మహమ్మదీయుల నోడించి మరలివచ్చుమార్గమున నర్మదానదీతీరమున మహాకాళీదేవాలయమును దర్శించి శ్యామలాదండకమును రచియించియుండిన పురాంతకుఁ డనుకవిని శ్లాఘించి యతని కగ్రహారములు దానముఁ జేసె నని యాశ్లోకములచేఁ దెలియుచున్నది:—

ధారాధీశో ధరాధీశో
ధారాయాం ధనదోపమః,
బభార రాజ్యం భోజాఖ్యో
దానమానైశ్చ పణ్డితాన్.
మ్లేచ్ఛా నమ్లోచయ ద్వీరో
ద్వారకాయాం విరాజితమ్,
శఙ్కరార్యసమూనాం స్వం
మోషిణో మతనాశినః.
లోకాక్షిరససంఖ్యాక
(౯౨౩) శాకాబ్దే పూర్ణిమాతిథౌ,
శ్రావణే మాసి విప్రేభ్యః
కవిభ్యో వ్యతర న్ముదా.
గ్రామా నోస్మోద్భవాతీరే
శతం యో గిరిశప్రియః,
సరస్వతీకంఠభూషాం
సరసాలఙ్కృతిం కృతిమ్.
ప్రాణయ త్కీర్తికాయస్య
ప్రాయచ్ఛ త్స్వస్య నిత్యతామ్,
జీయతాం తద్యశో నిత్య
మాచన్ద్రార్కం ద్యుభూషణమ్.
మహాదేవద్విజ శ్శైవో
మహాకాలస్య పూజకః,
పురాన్తక స్తస్య పుత్రః
పురారేః కృపయాఽభవత్,
శ్యామలాయాః ప్రసాదా ద్యః
శ్యామలాదండకం వ్యధాత్.
వాగ్దేవీ యస్య వశ్యాఽభూ
ద్వాచో వాచస్పతే రివ,
తస్మై గ్రామాన్ శత మదా
చ్ఛిప్రావారసవేదినః.

(౧౯౧౭ ఉగాదిసంచిక.
"పుష్పాంజలి" నుండి. పే. ౨-౨౪)

ఘూర్జరేశ్వరుఁ డగు భీమదేవునితో నుత్తర చాళుక్యులు చేరి భోజుని యుద్ధములో నోడించిరఁట. ఇది ౧౦౬౦ క్రీ. శ. కాల మగుచున్నది.

" భోజ శ్చిత్తపబిల్హణాదికవిభిః. "

అని ప్రఖ్యాతి ననుసరించి చూచిన బిల్హణుఁడు భోజుని యాస్థానకవి యని యూహింపఁబడియున్నది. అయినను విక్రమాంకదేవచరిత్రములో బిల్హణుఁడు కాశ్మీరమునుండి కల్యాణకటకాధీశ్వరుఁ డగు చాళుక్య విక్రమాదిత్యునియొద్దకు వచ్చునప్పుడు, అయోధ్యా, ధారానగర, ఘూర్జర దేశములమార్గముగా వచ్చుచు ధారానగరమును బ్రవేశింపకయు, భోజుని చూడకయు వెడలిపోయె నని తానే పదునెనిమిదవ సర్గములో నిట్లు చెప్పుకొనియున్నాఁడు:—

నీత్వా గంగాధర మధరతాం
డాహలాధీశధామ్ని
క్రీడాక్రాన్తప్రతిభటకవేః
పూర్వదిక్కోటరేషు,
నిర్జి త్యైరావత మదజలభ్రాన్త
భృంగాలినాదా
న్సుత్రామ్ణోఽపి శ్రవసి లుఠితం
యస్య శంసే కథాభిః. (౧౮-౯౫)
భోజః క్ష్మాభృ త్స ఖలు న ఖలై
స్తస్య సామ్యం నరేంద్రైః
త త్ప్రత్యక్షం కిమితి భవతా
నాగతం హా హతాస్మి,

యస్య ద్వారోడ్డమరశిఖర
క్రోడ పారావతానాం
నాదవ్యాజా దితి సకరుణం
వ్యాజహారేవ ధారా. (౧౮-౯౬)

కక్షాబంధం నవిదధతి యే
సర్వదైవావిశుద్ధాః
తద్భావ_స్తే కిమపి భజతే
యజ్జుషస్సాస్పదత్వమ్,
తేషాం మార్గే పరిచయవశా
దర్జితం గుర్జ రాణాం
యః సంతాపం శిథిల మకరో
త్సోమనాథం విలోక్య. (౧౮-౯౭)

* దీనిఁ దెనిఁగించిన తిరుపతివెంకటేశ్వరకవులు మహోషధారగా వచననిర్మాణముఁ జేయుచుఁ బద్యార్థమును గ్రహింప నేరక చిత్తానువృత్తముగా బిల్హణుఁడు ధారానగరమును జొచ్చి భోజునిచే సమ్మానితుఁ డైనట్లు కల్పించి వ్రాసిరి. గ్రంథములు వ్రాయువా రెంతవేగముగా రచింపవలసియున్నను జదివెడివారు యథావకాశముగాఁ బ్రత్యక్షరవిచారము చేయుదురు. కావున నాఁడురచన గొంతయపఖ్యాతికిఁ గారణ మగుచున్నది.

బిల్హణుఁడు క్రీ. శ. ౧౦౭౬ న రాజ్యమునకు వచ్చిన విక్రమాంకుని యాస్థానమున నుండి ౧౦౬౦ ప్రాంతములోఁ గాశ్మీరమును వెడలిపోయినందున నితఁడు భోజునియాస్థానములో నేకాలములో నుండెను? ఏల యతనియాస్థానమును వదలెను? అనుసంశయములు ప్రబలముగా బాధించుచున్నవి. భోజుఁడు క్రీ. శ. ౯౯౮ నుండి ౧౦౫౬ వఱకు రాజ్యము చేసియుండు నని మాయభిప్రాయము.

కొంద ఱతఁ డింకను పదిసంవత్సరముల తర్వాత ననఁగా ౧౦౬౬ వఱకు జీవించియుండు నని చెప్పుదురు. అతఁ డట్టిస్థితిలో బిల్హణుఁడు చాళుక్యసభకు రాకపూర్వమే యల్పకాలము భోజసభలోనుండి యతనిమరణానంతరము కాశ్మీరముననో, య మోఘ్యాదాహళాహిచ్ఛత్రరాజులవద్దనో యుండియుండును. రాజరాజనరేంద్రుని మరణమువలన నన్నయభట్టునకు తగిన యాశ్రయము లేక తన గ్రంథరచనను మానుకొనెను. బిల్హణుఁడును వయస్సులో నుండినందునఁ బ్రభుమరణానంత

* "దాహళాధీశునింట నున్న గంగాధరుం జయించి విలాసముగాఁ బ్రతిపక్షకవికోటి నాక్రమించిన యే రాజ దేవేంద్రునికథలు పూర్వదిక్కోటరంబులం దైరావతమదజలాస్వాదమత్తంబులై యున్న తుమ్మెదలరొదలతో బ్రతిస్పర్థఁ గావించుచు దేవేంద్రుని కర్ణద్వయముం బ్రవేశించి యచ్చెరువు పుట్టించెనో యట్టి భోజరాజున కితర నృపాలురకును సామ్య మెట్లు లభించును? ఆ మహారాజుగుణములు ప్రత్యక్షముగాఁ జూడకపోతిరి. హా దైవమా! నేను వర్ణించిన నమ్మెదురో నమ్మరో కదా! అతనిధారానగర మే సర్వదా ద్వారోపాంతములయం దున్న విటంకములమీఁద నున్న పారావతముల యారావము లను నెపంబున నతని నుతించుచుండును. తాదృశమహనీయగుణగరిష్ఠుం డగు భోజరాజకవీంద్రునింగూడ నానారాజసందర్శనకుతూహలంబునం బోయి కాంచి యతనిచే మిగుల సత్కరింపఁబడి యయ్యనఘుని సాన్నిధ్యముం బాసి సముద్రస్వేచ్ఛాప్రసారము గావింపకుండ భార్గవుం డొనర్చిన యర్గళవలె నుండి పోకమ్రాఁకులచే శ్యామలమై కన్నులకు విందుగావించు పశ్చిమాంబుధితీరంబునం బోయిపోయి సేతువుం గాంచితి."

ఇందు ౯౫-వ పద్యములోని 'యస్య' శబ్దము బిల్హణున కన్వయించునుగాని భోజున కన్వయింపదు. అనఁగా బిల్హణుఁడు దాహళదేశమునుండి తనకీర్తి తూర్పునఁ దూర్పుదిక్పాలుని శ్రవణపర్యంతము పోయినందునఁ గృతార్థుఁడై ధారానగరగూర్జరమార్గముగా సోమనాథుని దర్శింపఁబోయెను. ౯౭-వ శ్లోకమునకుమాఱుగా భోజరాజు కవిని సత్కరించినట్లు కథ మార్పఁబడినది. అది చరిత్రమునకు విరుద్ధమైనందున నుపేక్ష్యము. ఇట్లే మఱికొన్నిస్థలములలో నాంధ్రీకరణమున స్ఖాలిత్యములు పడినవి.

రము పరరాజుల నాశ్రయించెను. భోజునియందతనికిఁ గల గౌరవాతిశయమునఁ దాను ధారానగరమును జొచ్చి రాకున్నను దదధీశుని స్తుతించుటచేత నాహవమల్లుఁడు భోజుని ధారానగరమును బట్టుకొనె నని చెప్పునప్పుడు భోజుఁడు ధారను వదలినను దానధారను వదలకుండె నని ప్రశంసించుటచేతనే యనుమేయమగుచున్నది. విక్రమాంకదేవుఁడు చంద్రికాదేవిస్వయంవరమునకుఁ బోయినప్పుడు ధారేశ్వరాదు లచ్చట నుండఁగా వారిని వదలి చందలదేవి విక్రమాంకుని వరించినటుల బిల్హణుఁడు తచ్చరిత్రములో నాయకోత్కర్షము ప్రకటించెను. ఇందులో ధారేశ్వరుఁడు భోజుఁడే యైనచో నతనికి న్యూనత లేదు. అతని కప్పటికి వార్ధకదశ కొంత వఱకుఁ జెల్లుచుండెను. ఏల యనఁగా విక్రమాంకుని వివాహము సుమారు ౧౦౫౦ పూర్వము నడచియుండుట యసంభవము. వృద్ధుఁడైన భోజుని నుపేక్షించి కుమారవయస్కుని స్వయంవరకన్యక వరించుట వైవాహికధర్మమేకదా.

భోజునిశాసనములు పెక్కులు గలవు. వానిలో నుదయపురప్రశస్తి యొకటి. రాజమృగాంక మనుగ్రంథము భోజుఁడు వేదరసనవమితశకాబ్దము (౯౬౪+౭౮=౧౦౪౨ క్రీ. శ.) లో రచించెనఁట. భోజుని నోడించిన యుత్తరచాళుక్యభీమరాజు ౧౦౨౧ నుండి ౧౦౬౩ వఱకు రాజ్యము చేసెను. భోజుని మఱియొకశాసనము క్రీ. శ. ౧౦౨౨ లో నున్నది. అప్పటికే యనేక రాజుల నోడఁగొట్టి ప్రఖ్యాతపుణ్యస్థలములలో దేవాలయములను నిర్మించి కీర్తి సంపాదించినట్లు ౧౦౩౦ ప్రాంతపుశాసనములలోఁ జెప్పఁబడియున్నందున నది యతనికి ప్రౌఢవయస్సనుట నిర్బాధముగా నంగీకరింపవచ్చును. ఇతఁడు చేదిరాజును చాళుక్యభీముని మామూద్ గజిని కర్ణాటలాటఘూర్జరరాజులను ఓడించి కేదార రామేశ్వర సోమనాథసుండీర కాలానల రుద్రక్షేత్రములలో దేవాలయములు కట్టినట్లుదయపురపు ప్రశస్తిలోఁ గలదు. భోజరాజు ధనుర్విద్యయందు మహావిచక్షణుఁడై కలియుగములో నెవ్వరును గొట్టిచూపని ధారాయంత్రమును బాణముతోఁ గొట్టెనఁట. కొంకణదేశీయులతో యుద్ధము చేయునప్పుడు తత్పర్వతగహనభూముల నమిత పరివారముతో శత్రువులు ముట్టడింపఁగాఁ గేవలధనుర్విద్యాబలముచే వారినెల్లఁ జెదరఁగొట్టి తద్రాజ్యమును జయించెనఁట. కోదండమండన మను ధనుశ్శాస్త్రములోఁ దద్గ్రంథకర్త యీవిషయమును జెప్పెను:

"మనుష్యోఽపి మహాన్ధన్వీ
　　భోజరాజో ధనుఃశ్రమాత్,
వివ్యాధ స్ఫారనారాచై
　　ర్ధారాయన్త్రం కలౌ యుగే.

శ్రీమతో భోజరాజస్య
　　కుంకణానాం క్షయక్షణే,
అద్వితీయస్య సాహాయ్యం
　　విదధీత శరాసనమ్."

హేమాద్రి దేవగిరిసేవణరాజుల వర్ణించుచు,

"యో భోజదేవా న్నృపతేః ప్రతాపీ
　　జగ్రాహ గాహం మదమన్దసత్వమ్,
సార్ధం జనన్యా సహ జీవితేన
　　సోమేశ్వరస్యాపి జహార రాజ్యమ్."

మఱియొకచోట,

"యేన క్షోణిభృ దర్జునోఽపి బలినా
　　నీతః కథాశేషతాం
యేనోద్దామభుజేన భోజనృపతిః
　　కారాకుటుంబీకృతః."

అని వర్ణించెను. దీనిలో నర్జునుఁడు బహుశః కళింగదేశపురాజై యుండును. ఈప్రశంస ధారానగరభోజుని గూర్చి చెప్పిన దగునా, కాదా యని సంశయింపవలసి యున్నది. భోజచరిత్రములోఁ గాళిదాసభవభూతిమాఘ బాణమయూరశంకరకవిప్రభృతులు భోజసభలో నుండినట్లు విచిత్రముగా వర్ణింపఁబడెను. కాళిదాసు క్రీ. శ. పూర్వమున నుండెనని కొందఱును, క్రీ. శ. ౫-వ శతాబ్దిప్రారంభమున నుండె నని మఱికొందఱును జెప్పుచున్నారు. భోజచరిత్రములోఁ బ్రశంసింపఁబడినకవులలో బాణమయూరులుమాత్రమే పరస్పరము సమకాలికులు.

తక్కినకవు లెల్లరు భిన్నకాలవర్తులు కావున విద్యారణ్యులవారికి గ్రంథకర్తృత్వ మారోపింపఁబడిన శంకరవిజయ మెంతప్రామాణ్యహీనమో యట్టిదే భోజచరిత్ర యని యట్టిగ్రంథములఁ గాలనిర్ణయవిషయముల నుపేక్షింపవలెను. వానిలోఁ గొన్ని యంశములు సత్యములే యైనను సంశయితాంశములకుఁ బ్రమాణములు కానేరవు. భోజుఁడు దిగ్జయము చేయుటయేకాక యనేకయాగములు చేయించి మహాదాత యయి ప్రఖ్యాతిగాంచెను. ఈ యంశ ముదయపురిప్రశస్తిలో,

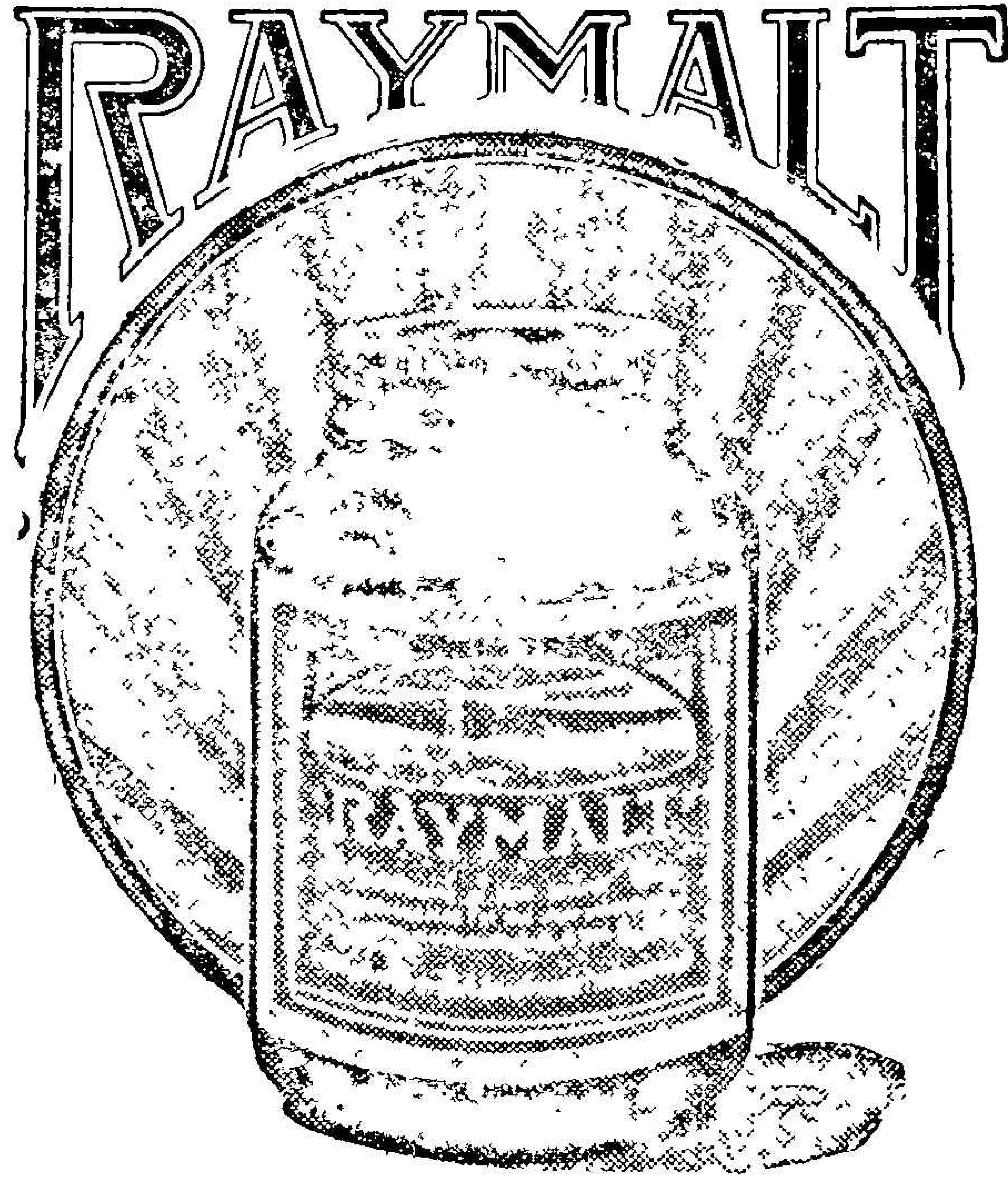
"సాధితం విహితం దత్తం
జ్ఞాతం యత్తన్న కేనచిత్,
కిమన్యత్ కవిరాజస్య
శ్రీభోజస్య ప్రశస్యతే"

ఇందు విహిత మనఁగా వేదవిధిచోదితములగు కర్మలు యాగాదులు చేసె ననియు, జ్ఞాత మనఁగా నధ్యాత్మశాస్త్రము లెఱింగి బ్రహ్మజ్ఞానమును బొందె ననియు, శత్రువుల సాధించి యాగములు చేసి మహాదానము లొనర్చి తెలిసికోఁదగినదెల్ల నెఱింగె ననియు భావము. ఇతఁడు మహామాహేశ్వరుఁడు. శివాద్వైతి. తత్త్వప్రకాశ మను గ్రంథమును దదర్థపరముగా రచించెను. ఇతఁడు సర్వశాస్త్రములయందును గ్రంథములు రచించెను. వ్యాకరణమున సరస్వతీకంఠాభరణ మను శబ్దానుశాసనమును, నిఘంటువున నామమాలికయు, జ్యోతిషమున రాజమార్తాండము, ఆదిత్యప్రతాపము, రాజమృగాంకకరణము, ప్రశ్నచింతామణి, భుజబలనిబంధము మొదలగునవియు, వైద్యమునఁ జరకసుశ్రుతములకు రాజమృగాంకవృత్తియుఁ, జారుచర్యయు, ఆయుర్వేదసర్వస్వమును, శిల్పమున సమరాంగణసూత్రధారీయమును, ధర్మశాస్త్రమునఁ గామధేనువు, యుక్తికల్పతరువు, వ్యవహారసముచ్చయము మొదలగునవియు, యోగమున రాజమార్తాండ మను యోగసూత్రవృత్తియు, కావ్యమున విశ్రాంతివిద్యావినోదము, శృంగారమంజరి, శివతత్త్వరత్నకలిక, సాహిత్యప్రకాశము మొదలగునవియు, అశ్వశాస్త్రమున శాలిహోత్రోన్నయమును, అలంకారమున సరస్వతీకంఠాభరణము, శృంగారప్రకాశమును, సుభాషితమున సాహిత్యప్రకాశమును, శివాద్వైతమున శైవసిద్ధాంతసంగ్రహమును, తత్త్వప్రకాశమును, సంగీతమున గీతప్రకాశమును మొదలగునవి రచించెను. ధనుర్వేదమున కోదండమండనమును రచియింపఁజేసెను. ఇతని యాస్థానములో నానామతస్థులు నానాశాస్త్రపండితులును వెలసియుండుటచేత నిన్నిగ్రంథముల నితనికి సులభముగా రచించుట కానుకూల్యము గలిగియుండెను. వ్యాకరణాలంకారగ్రంథములకుఁ జిత్తపుఁ డనుకవి చాలసాహాయ్య మొనర్చియుండు నని యూహింపఁబడి యున్నది. ఏలయనఁగా సదుక్తికర్ణామృత మను గ్రంథమునఁ జిత్తప రచితమని క్రిందిశ్లోక ముదాహరింపఁబడినది

"అచ్ఛిన్నమేఖల మలబ్ధదృఢోపగూఢ
మప్రాప్తచుంబన మవీక్షితవక్త్రకాన్తి,
కాన్తావిమిశ్రవపుషః కృతవిప్రలంభ
సంభోగసఖ్య మివ పాతు వపుః పురారేః."

ఇది భోజుని శృంగారప్రకాశములో మొదటి శ్లోకము. నిరంతరము విద్వత్పరిషత్పరివృతులగు మతిమంతులకు జ్ఞానోత్పాదన మగుటయు నిష్కృష్టమైనగ్రంథరచన యలవడుటయు నంత యచ్చెరువు గాదు. బహుకార్యపరులై సంతతశాత్రవశరశరవ్యులగు రాజులు విద్యలను గేవలము పోషించుటయే దుష్కరము; మహాగ్రంథములు రచించుట యంతకంటెను గష్టతరము. కాళిదాసబాణాదులు నిస్సహాయులై గ్రంథములు రచించుటయు, భోజాదులు ససహాయులై గ్రంథరచన చేయుటయు సమ్మానప్రతిపత్తులకుఁ దుల్యులే యగుదురు. మహాపండితసాహాయ్యము లేక రాజులకు గ్రంథరచన సులభము గాదు. నన్నెచోడునకు షణ్ముఖుఁ డనుకవియు, సర్వజ్ఞసింగభూపాలునకు రసార్ణవసుధాకర, రత్నపాంచాలికా*

* ఇది నాలుగంకముల నాటిక. సింగభూపాలుఁడే రచించినట్లు ప్రస్తావనయందును, గ్రంథాంతరమునందును గలదు. అయినను ప్రస్తావనలోనే శ్రీ సింగధరణీపతేః శ్లాఘాయై యస్య సన్నద్ధా విశ్వేశ్వరసరస్వతీ" అనియు, గ్రంథాంతమునందు "సింగభూపతే రత్నపాంచాలికానామ నాటికా రసపేటికా" అనియు నున్నది.

మధురమైన విటమిన ఆహారము

మాల్టుసారమును, కాంతివంతమైన పాలక్రొవ్వును ఏ. బి. సి. డి. విటమినులు విరివిగాగల యితర పదార్థములును, యిందు మిళితమైయున్నవి.

అమూల్యమైనది

ఎదిగేపిల్లలకు ఆరోగ్యము నిచ్చుటలోను, దంతములను, ఎముకలను చక్కగా నిర్మించుట యందును, అసమానమైనది.

రేయాల్టు

కృంగి కృశించెడివారికిని, పాండురోగమునకును, సామాన్య దుర్బలత్వమునకును, గర్భిణ సమయమందును, ప్రసవానంతరమును సరియైన పోషణ నొసగుటకును ఉపయోగించును.

Bengal Chemical & Pharmaceutical Works, Ltd.,

CALCUTTTA.

మద్రాసుస్టాకిస్టులు:—యస్. దేశాయిగౌండర్, బందరువీధి,

చిల్లరప్రదర్శనశాల:—చైనాబజార్ రోడ్డు, రాజుగారి ప్రతిమకు యెదురుగా.

కందర్పసంభవాది గ్రంథనిర్మాణమున విశ్వేశ్వరకవియు పెద్దకోమటివేమభూపాలునకు వామనభట్టబాణుండును సాహాయ్యమొనర్చినట్లు సుప్రసిద్ధమే కదా. సాళ్వవంశ నరసింహరాయలు రామాభ్యుదయము రచించినట్లు ప్రతి సర్గాంతమునఁ జెప్పఁబడినను బంచమసర్గము కడపట యతని కర్తృత్వసూచకశ్లోకమునకు వెంబడిగానే

"శోణాద్రీంద్రం కవీంద్రం
శ్రవణకటురటడ్డిండిమం సార్వభౌమం
ప్రాసూతాంబాభిరామా
నవనవకవితాభాజనం రాజనాథాత్,
తస్యై తస్మి న్నయాతిక్రమ
విషయమహానాటక స్యాగ్రజాతే
కావ్యే సర్గో నిసర్గోజ్జ్వలరసవిలస
త్పంచమోఽయం జగామ."

అని తత్సర్గాంశము డిండిమకవులలోఁ బ్రఖ్యాతి గాంచిన యరుణగిరినాథుఁడే రచించినట్లు దెలుపు చున్నది. భోజాదులకుఁ గవిసాహాయ్యము నిర్మలజాతి రత్నములకు నికషోపలములవలె సత్తేజక మగుచున్నది.

భోజుని పూర్వవంశ్యులలో ననేకులు గ్రంథ రచనను బ్రోత్సహించి కవిపండితసంఘముల నాద రించుచుండి రని గ్రంథములవలనను, శాసనములవలనను దెలియుచున్నది. ఇతనితండ్రి యగు ముంజుని యాస్థాన మునందే దశరూపకకారుఁ డగు ధనంజయుఁడు ప్రఖ్యాతి జెందెను. అతని పితృవ్యుఁడు నవసాహసాంకుఁ డను బిరుదముగల వాక్పతిరా జనేకవిద్వాంసులను బోషించి గ్రంథముల రచింపఁజేసెను. పరిమళకాళిదాసుఁ డను బిరుదము వహించిన పద్మగుప్తుఁ డనుకవి యతని యాస్థానభూషణమై నవసాహసాంకచరిత్రము రచించెను. వాక్పతిరాజదేవుని విద్యాపరిశ్రమను వర్ణించుచుఁ డతఁ డివి

"అతీతే విక్రమాదిత్యే
గతేఽస్తం శాతవాహనే,
కవిమిత్రే విశశ్రామ
యస్మిన్ దేవీ సరస్వతీ."

కవిమిత్రుఁ డగు వాక్పతిరాజును వాగ్దేవి యాశ్ర యించి విశ్రమించుచున్న దని చెప్పెను. త్రివిక్రముఁ డను కవి నలచరిత్ర మను చంపూకావ్యము నితనిసభలో నుండియే రచించెను. ధనపాలుఁడు తిలకమంజరియు, ధనంజయుఁ డనుమఱియొకఁడు రాఘవపాండవీయ మను జైనకావ్యమునుసాహసాంకుకీర్తికందములుగారచించిరి. భోజుని తర్వాతివారిలో యర్జునవర్మ యనురాజు అమ రుకకావ్యమునకు స్వయముగా రమణీయమైన టీక గూర్చెను. అతనియాస్థానముననే మదనుఁ డనుప్రఖ్యా తుఁడగుకవివెలసి పారిజాతమంజరి యనునాటకము నర్జున వర్మవిజయప్రశస్తిగా రచించి నశ్వరము లగు తాళపత్ర భూర్జపత్రములమీఁదలిఖింపక శిలోట్టంకితముగా,శాశ్వత ముగా నొనర్చెను. భోజుని ధారాప్రశస్తి యను రెండు ప్రాకృతకావ్యములును శిలాలిఖితములై వెలయుచున్నవి.

మదనుఁడు నాటకమును భోజస్తుతితోనే ప్రారం భించెను. ఎట్లన, భోజుఁడే యర్జునవర్మయవతార మెత్తి గుణోన్నతుఁ డయ్యెనని సూత్రధారుని దేవతాస్తోత్ర మునఁ గృష్ణుఁడే యర్జునుఁడు, యర్జునవర్మయే భోజుఁ డని నలువురకుఁ బరస్పరసామ్య ముగ్గోతించునట్లు మంగళశ్లోకము రచింపఁబడెను.

"అత్ర కథంచి దలిఖితేఽతి
శ్రుతిలేహ్యాం లిఖ్యతే శిలాయుగళే,
భోజస్యైవ గుణోర్జిత
మర్జునమూర్త్యావతీర్ణస్య."

"వల్గద్బాణజయక్షమో విజయతే
నిశ్శేషగోత్రాణకృత్
కృష్ణః కృష్ణ ఇవార్జునోఽర్జున ఇవ
శ్రీభోజదేవో నృపః,
విస్ఫూర్జద్విషమేషు వేధవిధురాం
రాధాం విధత్తే స్మ య
స్తూర్ణం పూర్ణమనోరథ శ్చిర మభూ
ద్గాంగేయభంగోత్సవే."

ఇందుఁ గృష్ణార్జున భోజదేవులమహిమ వర్ణింపఁ బడినది. బాణశబ్దము కృష్ణపరమున బాణాసురుఁ

డనియు, గోశబ్దము భూమి, గోవులు, శబ్దశాస్త్ర మనియు, విషమేషు-మన్మథుఁడు విషమమైన బాణ ములు అనియు, రాధాయను కృష్ణపరిగ్రహమును, రాధా యనగా ధనుఃప్రయోగమున నిలుచుండు స్థానభేదమనియు కర్ణునితల్లియనియు, గాంగేయశబ్దము భీష్ముఁడనియు, గాంగేయుఁడను రాజనియు అర్థభేదముల నూహింప దగు. ధారాప్రశస్తి కడపట,

"కులగిరిణో భూమిహరా
సయలా విహు లహుఇఆ ఇహం జేణ,
తేణ స అం నిమ్మవిఅం
ఏఅం సిరిభోయరాఏణ."

(ఛాయా-కులగిరయో భూమిధరాః సకలా అపి ఖలు లఘూకృతా ఇహ యేన; తేన స్వయం నిర్మాపిత మేతత్ శ్రీభోజరాజేన)

(కుల గిరు లగు సమస్తభూధరములకు ఎవఁడు భారమును దగ్గించుచున్నాఁడో యట్టి శ్రీభోజరాజుచే నీకావ్యములు రచింపఁబడియె అని కలదు. ఇతఁడు యోగసూత్రవృత్తిలోఁ దాను పతంజలివలె మనోవాక్కాయమలములను వివిధగ్రంథరచనచేఁ బోఁగొట్టుకొనె నని విచిత్రముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. అనఁగాఁ బతంజలిమహర్షి యోగసూత్రముల రచించి మనోమలమును, జరకమును రచించి కాయమలమును, వ్యాకరణ మహాభాష్యమును రచించి వాఙ్మలమును బోఁగొట్టుకొనినట్లే భోజుఁడును సరస్వతీకంఠాభరణ మనునష్టాధ్యాయీసూత్రముల రచించి వాఙ్మలమును, పాతంజలయోగసూత్రములకు భాష్యము రచించి చిత్తమలమును, సుశ్రుతమునకు వ్యాఖ్యానము రచించి కాయికమలమును దొలఁగించుకొనె నని చెప్పుకొనెను. ఇఁక నితనిచరిత్రము నింతటితో నిలిపి యితని గ్రంథములలో నతివిస్తీర్ణ మగు శృంగారప్రకాశమునుగుఱించి యథోచితముగాఁ జెప్పెదను.

"తులసిపూజ"

—క్రొత్తపల్లి సుబ్రహ్మణ్యము, కాకినాడ.

మాయ జగత్తు

లంకలపల్లి గోపాలరావు, బి. యస్ సి.(ఆనర్సు)

ఈమధ్య మనకు తెలియవచ్చే వింతలు

నేటి శాస్త్రజ్ఞుల ఊహలు భూమి ఆకాశము పట్టరానివి. గజము బద్ద తూర్పువైపు చూపిస్తూ పట్టుకుంటే గజముపొడవే కాని పడమటివైపు చూపిస్తూ పట్టుకుంటే కొంచె మెక్కువని చెబుతున్నారు. మన భూమి ఒకవైపునుండి ఇంకొకవైపు తిరిగేసరికి మూడంగుళములు కురుచైపోతున్నాడని నిరూపించారు. మనశాస్త్రవేత్త లందరిలోను గొప్పవాడైన ఐన్స్టైను(Einstein) రెండురెండు నాలుగు కాదని గణితశాస్త్రమే ఆధారముగా పుచ్చుకొని రూఢిగ చెప్పాడు. మనము చూసేదంతా మాయ, తెలుసుకొనేదో అబద్ధము అన్నాడు. జబాబు చెప్పలేక పండితులంతా నోరుమూసుకున్నారు. దొంగ, దొంగను వెంబడించే పోలీసువాడు, గంటలో కలుసుకోగలుగుతే ఒకరికొకరు ఎదురుగా పరుగెత్తి అరగంటలోనో, పావుగంటలోనో కలుసుకోడ మనుభవము. కాని దొంగవానికంటె పదివేలరెట్లు వడిగా పరుగెత్తుతున్న మనభూమి, భూమికంటె పదివేలరెట్లు వేగముగా పరుగెత్తే వెలుతురు, రెండు ఏవిధంగా పరుగెత్తినాసరే ఒకేవేళలో కలుసుకోడము ఈరోజులలో మనము కళ్లార చూడగలుగుతున్నాము. అనుమాన మేమి లేదు. దీనికి విపరీతమైన సమాధానము చెప్పాడు ఐన్స్టైను. ఎదురుగుండా పరుగెత్తే పోలీసుదొంగవాళ్ల వేగముల మొత్తము నాలుగు కోసులు, మూడుకోసులు కలుపుతే రాదట. ఈ మొత్తములోనుంచి వెలుతురువేగముతో మూడుకొన్న వేరొకసంఖ్య కొట్టివెయ్యాలి. ఇది పురాణము కాదు. ఇతిహాసము కాదు. కేవలము గణితశాస్త్రము. అందులో బాగా ఆరితేరినవారికే గాని మన బోటివారికి బోధపడదు.

ఈ గణితము చాలించి మనకు కొంచెము బోధపడేవిషయా లాలోచింతాము. భూమి, ఆకాశము, సూర్యచంద్రులు, జగము అంతా దేనితో చేయబడ్డది? ఏవిధంగా చేయబడ్డది?—ఇవి చిరకాలమునుండి మహామహు లాలోచిస్తుండే ప్రశ్నలు. మనరసాయనశాస్త్రము చెప్పేది భూలోకములోని వస్తువులన్నీ ౯౨ విధముల పదార్థములతో చేయబడ్డవని. కాని, కేవలము భూమి జగత్తుకాదు—హిమాచలమునుండి సేతుపర్యంతము వరకే భూమి కానట్టు. భూమికంటె సూర్యుడు పదమూడులక్షలరెట్లు పెద్ద; మూడువేలకోట్ల రెట్లు బరువు. మనభూమివలె బుధ, శుక్ర, కుజ, గురు, శని మొదలగు గ్రహములు తుపాకిగుండుకంటె వేగముగా సూర్యునిచుట్టు తిరుగుతున్నాయి. ఇందులో గురు, శనులు భూమికంటె వెయ్యిరెట్లు పెద్దవి. ఇదంతా కలిస్తే సూర్యప్రపంచకము. మన మాకాశములో చూసే ప్రతి నక్షత్రము సూర్యప్రపంచమువంటి మరొకప్రపంచము. వాటినిగురించి మనకు తెలిసినది చాలతక్కువ. జగత్తులో మనభూమి, మనము ఎంతలెక్కకు రానివాళ్లము! అయితే జగత్తెంత పెద్దదనగా, మళ్లీ ఐన్స్టైనే జబాబు చెప్పాడు, కోటి కోటి కోట్లమైళ్లలో ముప్పాతిక అని. అనగా రమారమి మనోవేగముతో పరుగెత్తే వెలుతురు ఒక లక్షసంవత్సరములు ప్రయాణము చెయ్యాలి, జగత్తు తిరగాలంటే. వెలుతురెంతవేగముగా వెళ్లగలదా అంటే రెప్పపాటుమాత్రములో భూమిచుట్టు పదిసారులు తిరిగి రాగలదు.

ఇట్టి జగత్తులో మనము చూసేవి, తెలుసుకొనేవి రెండు—రెండుమాత్రమే. అవి పదార్థము, శక్తి. మనము చూడగలిగేవి, తాకగలిగేవి పదార్థములు. చూడలేనివి, తాకలేనివి, అనగా వేడిమి, వెలుతురు, సంతోషము, దుఃఖము, ప్రాణము, మనలో చాలమందికి బహుశః తెలియనిదైన ఎలెక్ట్రిసిటి (Electricity-

విద్యుచ్ఛక్తి) ఇవన్నీ శక్తియొక్క వివిధరూపములు. పదార్థములన్నీ ఒకటిని మరొకటిగా మార్చవచ్చు— దేవాలయములు,గుడిసెలు దోచి మసీదులు,యంత్రశాలలు కట్టినట్లు. చెట్టును కోసి కుర్చీగా మార్చవచ్చును. లేదా ఆకత్తితో పంచదార చేయవచ్చును. ఈ కుర్చీనిగాని, పంచదారనుగాని కాల్చగా వచ్చిన వాయువువలన మళ్లీ చెట్టు పెరుగుతున్నది. ఇత్తడి బంగారము చేయలేమని పెద్దలు చెప్పారు. కాని వృద్ధకాలములో ఆపని చేయగల మని తోస్తుంది. ఎలాగునో తర్వాత మాతాము. ఆవిధంగానే ఎలెక్ట్రిసిటీని వేడిగాను, వేడిని వెలుతురుగాను మార్చవచ్చును. వెలుతురులోనుంచి సంతోషము పుట్టవచ్చును. కాని చెట్టును సంతోషముగా మార్చడము, లేదా, కేవలము సంతోషముతో చెట్టు పుట్టించడము అసాధ్యమని నేటివరకు శాస్త్రజ్ఞుల మతము. ఇట్టి పనికూడ మనము చెయ్యవచ్చునని యీమధ్య నిరూపింపబడ్డది. కోపము, సంతోషము మొదలైనవి ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞులు పనిచేయడానికి వీలైనశక్తులు కావు ప్రస్తుతం. వీళ్లందరి వాడుకలోనున్న శక్తి ఎలెక్ట్రిసిటీ. ఎలెక్ట్రిసిటీ అనగా పదార్థములకు మన మిప్పింపగలిగే ఒకస్థితి—మనుష్యులకు కోపము పుట్టించేటట్లు. ఒకగాజు కొయ్యను పట్టుగుడ్డతో తోమితే యీకొయ్య వింతగా పనిచేస్తుంది. చిన్నకాగితపు ముక్కల నాకర్షిస్తుంది సూదంటురాయిలాగు! దీనికి కారణము గాజులో రాపిడివలన పుట్టిన ఎలెక్ట్రిసిటీ. అటువంటి ఎలెక్ట్రిసిటీనుండి పదార్థము పుట్టించారు, నేటి పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞులు. అంతే కాదు: మనకు తెలిసిన పదార్థములన్నీ ఎలెక్ట్రిసిటీలోనుండే పుట్టినట్లు నిరూపించగలుగుతున్నారు. సూర్యచంద్రులు, భూమి, సముద్రము, వాయువు, అగ్ని, వెలుతురు అన్నీ శక్తియొక్క వేరువేరు రూపములని మనము తెలుసుకోవాలి.

ఈవిషయములు చిత్రమైనవే. వీటిని కనిపెట్టే మార్గ మింకా చిత్రమైనది-అంధుడు వేళ్లతో తాకి పుష్పముయొక్క అందము గ్రహించినట్లే. ఏమంటే పదార్థములలో నుండే అణువులు మనకళ్లకగపడవు— సరేసరి; మనము చేయగలిగే అతిసూక్ష్మయంత్రముల గుండానైన అగపడవు. అందుచేత సూటిగా చూపించడము కష్టము. కాని పదార్థముల జ్ఞానముకోసరము మనుష్యుడు కనిపెట్టినయంత్రములు బ్రహ్మాండమైనవి. ఇందులో ముఖ్యమైనది స్పెక్ట్రోస్కోపు (Spectroscope). మూడు ప్రక్కలుగల గాజుముద్ది (Prism) పై సూర్యుని వెలుతురు పడితే విచిత్రమైన సప్తవర్ణము లగుపడతవి. ఇంద్రధనుస్సు ఈవిధంగానే యేర్పడుతుంది. సూర్యుని వెలుతురుబదులు దీపములో కొంచె ముప్పువేసి ఆవెలుతురు గాజుపై ప్రసరిస్తే సప్తవర్ణముల బదులుగా రెండు పచ్చని గీతలుమాత్ర మగుపడతవి. ఉప్పుబదులు వేరొకపదార్థ ముపయోగిస్తే వేరొకరకమైనగీత లగుపడతవి. ఒకపదార్థముగీతలు, ఇంకొక పదార్థముగీతలు ఎన్నడు ఒకేవిధముగా అగుపడవు. అందుచేత ఈగీతలు పదార్థముల వేలిముద్ర లనవచ్చును. ఈ వేలిముద్రలవలన ఏపదార్థమునుండి వెలుతురు వచ్చినదీ సులువుగా నిర్ణయించవచ్చును. ఈ విధముగా సూర్యుడు మనకు తొమ్మిదికోట్ల మైళ్లదూరంగా నున్నప్పటికి సూర్యునిలోనుండే పదార్థములు తెలుసుకోగలిగితిమి.

స్పెక్ట్రోస్కోపు మొదలైన యంత్రముల సహాయమువలన మన ప్రపంచమంతా ౯౨ విధముల పదార్థములతో చేయబడినదని తేలింది, ౨౬ అక్షరాలతో మన గ్రంథములన్నీ వ్రాయబడినట్లు. ఈ పదార్థములలో ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కవిధమగు మోలిక్యూలను (Molecule) అతిసూక్ష్మమైన అణువులతో కూడుకొనియున్నది. ఈ అణువులలో రెండుగాని, మూడుగాని, నాలుగుగాని ఇంకా చిన్న అణువు లుంటాయి. ఈ చిన్న అణువులకు ఏటము (Atom) లని పేరు. ఒక లక్షకోట్ల పెసరగింజలు కలిస్తే భూగోళ మేర్పడుతుంది. ఆవిధంగానే ఒకలక్షకోట్ల ఏటములు కలిసి రెండు గోసెసంచులు నింపలేవు.

శాస్త్రజ్ఞు లింతటితో ఊరుకోలేదు. ౯౨ విధముల ఏటము లెవ్విధంగా యేర్పడుతున్నవా అని తీవ్రంగా ఆలోచించారు. ఏటములన్నిటిలో చులకనివి హైడ్రోజను (Hydrogen) ఏటములు.- ఇవి

ప్రాణవాయువు ఏటములతో కూడిన మంచినీ రేర్పడుతుంది. ఈ హైడ్రోజను-ఏటములే వేరువేరు సంఖ్యలుగా కూడి వేరువేరు ఏటములుగా కనబడుతున్న వని ప్రౌటు (Prout) గారు నూరేళ్ల కిందట చెప్పారు. అట్టి ఉద్దేశమున కానా డాధారము లేకపోయినా నేడు మన కది నిజంగా తోస్తున్నది. బరువుప్రకారముగా ఏటములను పేర్చి మెండలీఫ్ (Mendeleef) అను రష్యాదేశస్థుడు ఏటములన్నిటికిని విచిత్రమగు పరస్పర సంబంధ మున్నదనిన్ని, బరువు హెచ్చినకొలది మనుష్యులవలె శక్తి తగ్గిపోతుందనిన్ని నిరూపించాడు. దీని కుదాహరణము ౧౯ (అనగా హైడ్రోజనుకంటె ౧౯) రెట్లు బరువుగలది ఫ్లోరిన్ (Fluorine). ఇది కొంచెము పచ్చనివాయువు. ఉపద్రవమైనశక్తితో హైడ్రోజన్ ఏటములతో కూడుకుంటుంది. ౩౫ రెట్లు బరువుగలది క్లోరిన్(Chlorine). ఇది పచ్చని విషవాయువు. హైడ్రోజను-ఏటములతో సులువుగా కూడుతుంది. ౮౦ రెట్లు బరువుగల బ్రోమిన్ (Bromine) తేనెవలెఅగపడు ద్రవము. ఎండలోనే తప్ప హైడ్రోజన్-ఏటములతో కలుసుకోదు. ౧౨౭ రెట్లు బరువుగల అయొడిన్ (Iodine) ఊదావర్ణముగల గట్టిపదార్థము. హైడ్రోజన్-ఏటములతో కూడడము చాలకష్టము. ఈపరస్పరసంబంధము రానురాను రూఢిగ అగపడుతూ ఉంది. పైచెప్పిన ౯౨ ఏటముల వేలిముద్రలు కొలవగా వచ్చేసంఖ్యలన్నిటికి ౧, ౨, ౩, ౪......౯౨ సంఖ్యలతో సంబంధ మగపడుతున్నది! ప్రౌటుగారు చెప్పినది ముమ్మాటికి నిజము. పదార్థములన్నిటికి మూలమొకటే అని నిశదమయింది.

ఏటములలో యేముందా అనేసంగతి మన మిక నాలోచించవలసినది. జీమన్(Zeemann) గారు ఉప్పు వేలిముద్ర (Spectrum) కొలుస్తూ ఆ కొలుతున్న ఉప్పుపై ఎలెక్ట్రిసిటీ ప్రయోగించగా వెంటనే ఆవేలిముద్ర మారిపోయింది. ఉప్పు కేదోమార్పు వచ్చిం దన్నమాటే. అంతేకాదు. పదార్థమును శక్తి మార్చగలదనిన్ని, అందుచేత పదార్థము శక్తితో కూడుకొన్నదనిన్నీ మన కిది మొట్టమొదటి రుజువు. ఇది కనిపెట్టినందుకు జీమనుగారు రెండులక్షలరూపాయల నోబెలుబహుమానము పొందారు, పదార్థమునకు శక్తికి నడుమ స్థిరమైనవంతెన కట్టుటకు. క్రుక్సు (Crooks) గారు ఇదివరకె ఎలెక్ట్రిసిటీసహాయముచేత పదార్థము లన్నిటిలో నుండి శక్తికిరణములు పుట్టించగలిగారు. ఈకిరణములు కేవలము సూక్ష్మమైన అణువులని టామ్సన్ (Thomson) గారు తెలుసుకున్నారు. వీటికి ఎలక్ట్రానులని పేరు. ఇట్టి ఎలక్ట్రానులు నాలుగువందలు కలిస్తే సూదిమొన పాటిచుక్క యేర్పడుతుంది. ఎలక్ట్రాను లించుమించుగా వెలుతురువేగముగా గిరగిర తిరుగుతుంటాయని మన మూహించవలెను-తేనెపట్టుచుట్టు ఈగలు జుమ్మని తిరిగేమోస్తరు ఇట్లుండగా బెక్వరల్ (Becquerel) ను, క్యూరీదంపతులు (Curies) ను (వీరందరు ఫ్రాన్సు దేశస్థులు) ఇంకొక బరువైన ఎలక్ట్రానులు కనిపెట్టారు. ఇవి రేడియమ్ (Radium) మొదలగు పదార్థములనుండి యెల్లప్పుడు వెలువడుతుంటవి. ఆల్ఫాకణము (Alpha particles) లని వీటికి పేరు. ఈ రెండువిధములగు ఎలక్ట్రానులు కేవలము శక్తికిరణములైనప్పటికిని వీటి కన్యోన్యసంయోగము కలిగినప్పుడెల్ల హీలియమ్ (Helium) మొదలగుపదార్థము లేర్పడును! ఇంతేకాదు. ఆల్ఫాబిందువుల బరువు ౪, రేడియమ్ బరువు ౨౨౬, సీసము బరువు ౨౦౬. అనగా ఒక రేడియం ఏటమునుండి ౫ ఆల్ఫాబిందువు లెగిరిపోయెనా రేడియముపోయి సీసము మిగలాలి. ఈమార్పు జరిగింది! రేడియమువిలువ యింతని చెప్పడానికి వీలులేదు. సూదిమొనలో రవంతపెట్టి గొప్ప ఔషధాలయాలలో నుంచుతారు. కడుపులోనిబల్ల కాల్ఫాబిందువులు దివ్యమైన ఔషధము. ప్రపంచమంతా వెతికిన ఇది ఒక తులముమాత్రము బయలుపడుతుందేమో!

అమూల్యమైన రేడియమును సీసముగా మార్చగలిగితిమి. కొన్నాళ్లకు సీసము రేడియముగాను, ఇత్తడి బంగారముగాను మార్చడానికి వీలగుతుంది. 'పందిచెవితో పట్టుసంచి చేయలేమన్నట్లు' అను పాశ్చాత్యుల సామెత *లోని అనుమానము తీర్చేవారు ఆర్థర డీ లిటిలు

* We cannot make a silk purse out of a sow's ear.

(Arthur D. Little) గారు. కావలసినన్ని ఆల్ఫా బిందువులతో కావలసినన్ని యెలక్ట్రానులు కలిపి కావలసిన పదార్థ మేర్పరచగలశక్తి మనకు ప్రస్తుతములేదు. ఉప్పు, చింతపండు మొదలైనవి కలిపితే పచ్చిపులుసు. కాని రుచిగలపులుసు చేయాలంటే నిప్పు కావాలి. అలాగనే యిత్తడి బంగారముచేయడానికి నిప్పుకంటె గొప్పశక్తి యేదో కావలసిఉంటుంది. వేడి మనకు తెలిసిన మహాశక్తులలో నొకటి. నిప్పు చన్నీటి వేడి (Absolute Temperature) కంటె మూడురెట్లెక్కువ. మూడుబదులు నాలుగురెట్లవేడితో బంగారము కరగబోయవచ్చు. సూర్యునివేడి ౧౩౦ రెట్లు! ఉపద్రవమైనశక్తు లింకను ఉండవచ్చును. అందుచేత సూర్యునిలో నెటువంటివస్తువు లున్నప్పటికి ఆశ్చర్యము కాదు. మనకు తెలిసినపదార్థములలో చాలబరువైనది బంగారము. కాని సూర్యునిలోనిపదార్థము లంతకంటె రమారమి లక్ష రెట్లు బరువు. ఒకవేళ సూర్యునినుండి సూది భూమిమీదికి జారితే దానిని లేవనెత్తడానికి వస్తాదులు రావాలి!

ఏటములోని యెలక్ట్రానుల ఆల్ఫాబిందువులస్థితి యేమి? వీటిపరస్పరసంబంధ మేమి? ఈప్రశ్న కుత్తరము ఐన్స్టైనువంటి మహామహులే చెప్పాలి. గణితము,ప్రకృతిశాస్త్రములవలన మన కీవిషయములో బోధపడేది చాలతక్కువ. ఇక కేవల మూహించాలి; ఊహ కాధార మున్నదా అని వెతకాలి.

"కెంపు నేనెరుగనా కుంపటివలె నుండు
కోతికివలె రెండు కొమ్ము లుండు"

అని పెక్కుశాస్త్రజ్ఞు లూహించారు. తోవతప్పి తెలివితెచ్చుకున్నారు. ఆల్ఫాబిందువుల సమూహము ఏటమునడుమ నుంటుందని పెక్కుకారణములచేత మన మూహించాలి. ఈసమూహమునకు న్యూక్లియస్ (Nucleus అనగా బీజమనిఅర్థము) అని పేరు. న్యూక్లియస్‌చుట్టు ఎలక్ట్రాను తిరుగుతుండగా నేర్పడేదియేటము.

ఏటము బూరెవలె నుంటుందని టామ్సనుగారూహించారు. సూర్యునిచుట్టు గ్రహములు తిరిగే విధంగా బూరెచుట్టు ఎలక్ట్రానులు తిరుగుతుండవచ్చునన్నారు. వీరి ఊహలు సులువుగా ఖండింపబడినవి. రూథర్ఫర్డుగారు (Rutherford) టామ్సనుగారి బూరెలోని పూర్ణము బాగ తగ్గించి మధ్య చిన్న ఆవగింజమాత్రము పెట్టి దానిని 'న్యూక్లియ' సన్నారు. కొత్తబూరెరుచి బాగుండలేదు. ఎలక్ట్రానులన్ని తిరిగి తిరిగి నడుమనుండే "ఆవగింజ" దగ్గరకు వెళ్లిపోవునయ్యా అని గణితశాస్త్రము చెప్పింది.

అట్టి సమయములో మాక్స్ ప్లాంకు (Max Planck) గారు విపరీతమగు క్రొత్తమతము బోధించారు. గడియారముముల్లు నునుపుగా తిరగదు. టిక్కు టిక్కు టిక్కు మని గంతులువేస్తూ తిరుగుతుంది. శక్తి వెలువడునప్పు డిదేవిధముగ గంతులువేస్తూ వెలువడుతుంది. ఒకేధారగ వెలువడ దని ప్లాంకుగారి ఉద్దేశము. ఈ మతము ప్రకృతిశాస్త్రమం దంతట వెంటనే వ్యాపించింది. నీల్సుబోరు (Niels Bohr) గారు ప్లాంకుగారిసూత్ర ముపయోగించి రూథర్ఫర్డుగారి బూరెరుచి బాగుపరచాలని తలచుకున్నారు. "మీ యిష్టము వచ్చినట్లు తిరగడము పనికిరా" దని యెలక్ట్రానులతో చెప్పారు. ఎలక్ట్రానులకు కొన్ని చక్రముల వంటి రోడ్లిచ్చి "మీ రీరోడ్లలోనేకాని రోడ్లకుమధ్య సంచరించకూడ" దని ఆజ్ఞయిచ్చారు. అందుచేత ఎలక్ట్రానులు వాల్తేరు, అనకాపల్లి, ఎలమంచిలి తుని, లోనేగాని వీటిమధ్యనున్న చిన్నస్టేషనులలో ఆగడానికి వీలులేదు. ఎలక్ట్రా నొకస్టేషనునుండి రెండవస్టేషనుకు వెళ్లేతోవతో శక్తి ప్రసరించాలి. ఈ శక్తి మనకు పై చెప్పబడిన స్పెక్ట్రోస్కోపులో "వేలిముద్ర" గా నగుపడుతుంది. ఇదంతా మనకు సబబులేని భావగా తోచవచ్చును. కాని యీ ఊహలవల్లనే బోరుగారు చిరకాలము నిలిచే పేరు పొందారు. బోరుగారి ఉద్దేశముల కాధారము రోజురోజుకి అమాంతముగా పెరుగుతున్నాది.

బోరుగారివంటి పండితు లింకా తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నారు. ఎలక్ట్రానును విరుగగొట్టి చూదామనే ఉద్దే

శముతో నున్నారు. ఫ్రాన్సుదేశస్థుడు డీ బ్రాగ్లీ (De Broglie)గారు "ఎలక్ట్రాను చుక్క కాదు. కిరణమూకాదు. కెరటములమూక" అని చెప్పాడు. "మా ఉద్దేశముకూడ అదే" అని డేవిసన్ (Davisson), గెర్మరు(Germer), టామ్సన్ (Thomson)గార్లు చాల ఆధారములు చూపించారు. ఈపునాదిపై ష్రెడింగరు గారు (Schroedinger) విచిత్రమైన మేడ కట్టేశారు. మనబోటివారి కీమేడ పైకి అందముగా ఉన్నప్పటికి లోనికి వెళ్లితే దుర్యోధనుడిలాగు పరాభవము తప్పదు. ఐనా చూతాము కాస్త.

ఇందుకు కెరటమంటే యేమిటో కొంచెమాలోచించాలి. పొంగి పొరలి మనవైపు వచ్చే సముద్రపుకెరట మందరూ చూసినదే. ఇంకొకరకము కెరటముంది, మనము సాధారణంగా చూడండి. చలనములేని నూతినీటిమధ్య నొకచిన్నరాయి వేసి చూడండి. కెరట మేర్పడుతుంది. క్రమంగా పెరిగిపెరిగి గట్టు అడ్డము రాగానే మాయమై పోతుంది. ఈకెరటముకూడ అంతమంది చూసేఉంటారు. కాని కెరటము గట్టువైపు వెళ్తుండగా నీటిమీద తేలుతుండే ఆకు లేమవుతున్నాయో చూశారా? సముద్రములో కెరటము మనుష్యులనేమి, పడవలనేమి ఒడ్డువైపు కొట్టేస్తుంది. కాని నూతిలోనికెరటము ఆకు నేమీచేయలేదు. ఆకు కొంచెముసేపు కెరటములో తేలి మునిగి యథాస్థానములో నుండి పోతుంది. కెరటము సెలవుపుచ్చుకొని గట్టువైపు వెళ్లిపోతుంది. అంటే అర్థమేమి? కెరటము నూతిమధ్యనుండి గట్టువైపు వెళ్లిందేగాని నీటిలోని ఒకచుక్కైనా మధ్యనుండి కొసకు వెళ్లలే దన్నమాట! మనకు కనబడే చలనము కెరటముదేకాని నీటిది కాదు. మరొకఉదాహరణము: ఒకయిరవై మూరలచేంతాడు నేలమీద తిన్నగ పరిచి ఒకకొనను చేతితో పుచ్చుకొని చివ్వుమని కొరడావలె కొట్టి విడిచిపెట్టా మనుకుందాము. ఈకొసనుండి రెండవకొసవరకు ఒకకెరటము వెళ్లడము చూస్తాము గాని ఎక్కడితాడక్కడే నిలిచిఉంటుంది. ఒకవేళ చేంతాడు పామువలె కొంచెముదూరము ప్రాకినా కెరటపువేగముతో ముందుకు పోవలసినఅవసరము లేదు. తాడుకంటె కెరటము వేగముగా పోవచ్చును. ఈ రెండిటివేగములకు పరస్పరసంబంధము లేదని మనము బాగుగ తెలుసుకోవాలి. లేదా ష్రెడింగరుగారి మేడలో పరాభవము తప్పదు.

ఇక 'ఏటు' మెలాగుందో ఆలోచింతాము. మధ్యన 'న్యూక్లియస్' బీజ ముంది. ఆచుట్టు ఎలక్ట్రానులు అనగా కెరటపుమూకలు అల్లకల్లోలము. సముద్రము లోనికి వెళ్లేకొలది అల్లకల్లోలము తగ్గేటట్లు న్యూక్లియసునుండి దూరంగా వెళ్లినకొలది యీ విప్లవము తగ్గి క్రమంగా చల్లారుతుంది. ఎలక్ట్రిసిటీప్రయోగము చేత ఎలక్ట్రానులు పైకి రావడ మిదివరకే చెప్పబడ్డది. అట్టిసమయములో జరిగే దేమిటంటే రాయి నెయ్యగానే నూతిమధ్యనుండి కెరటాలు బయలుదేరేటట్లు ఏటమునుండి యెలక్ట్రానుకెరటపుమూక అల్లకల్లోలముతో వెలువడుతాయి. ఈవెలువడడములో ఎలక్ట్రాను మూక వడిగా పోతే మూకలోని కెరటములు మెల్లగ పోవడము, యెలక్ట్రాను మెల్లగా పోతే కెరటములు వడిగాపోవడము తటస్థిస్తుంది-మన చేంతాడు, చేంతాడు కెరటములలాగునే. కాని భేద మేమిటంటే చేంతాడును ముట్టుకోవచ్చు, పట్టుకోవచ్చు. పొడవుగలది; బరువు గలది. ఎలక్ట్రానో భూతమువంటిది; దేహము లేదు. కాళ్లుచేతు లంతకంటె లేవు. కాని మనోవేగముతో పరుగెత్తుతుంది; మన మూహింపలేని పను లెన్నో చేస్తుంది.

తుదకు మనకు స్ఫురించేసంగతి ఒకటి. పదార్థము, శక్తి అని రెండుకావు. పదార్థమే శక్తి; శక్తే పదార్థము. మనదేహము, ఆత్మ అదేవిధముగ కేవల మొకటేగాని వేరువేరు కాదు. మనపూర్వులు మహాశాస్త్రజ్ఞులు. జ్ఞానమే జీవితములో నుద్దేశముగా పెట్టుకొని లెక్కలేని వింతలు కనిపెట్టారు. కోట్లకొలది కోసులదూరముగా నుండే గ్రహములు మనుష్యుల జీవములలో ప్రతిరోజు, ప్రతినిమిషము ఎట్టిమార్పులు తేగలవో గ్రహించారు-మన కెంతో ఆశ్చర్యము కలిగించారు. మంత్రశక్తి ఉపయోగించి పులులు, పాములు మన

దగ్గరకు రాకుండా చేశారు. కాని ఆత్మకు, దేహము నకు సంబంధము లేదని చెప్పారు అది మనము నమ్మ డానికి వీలులేదేమో! ప్రకృతిని బాగా జయించిన తర్వాత ప్రాణముకూడ సృష్టించడానికి మనకు వీలవు తుందని చెప్పవచ్చును. అగ్నిశక్తిని ప్రాణశక్తిగా మార్చలేము!—వేడిని వెలుతురుగా మార్చినట్లు. స్మశాన ములో ముఖాన్ని చాలవచ్చును చనిపోయినవారిని మరల బ్రతికించడానికి. నేటికల రేపటి అనుభవము.

“రోగనివారణముకన్న రోగము రాకుండ చేయుట మంచిది” అనువిషయమునుగూర్చి వ్రాయమనగా మా చిత్రకారు డీ చిత్రమును వ్రాసిపంపెను.

(అనువృత్తము)

నాలుగో అంకం

మొదటిరంగం

[మధ్యాహ్నం మూడుగంటలవేళ. కాంతమ్మ యింటో వుత్తరపువసారాలో శేషయ్యా, పేరుభట్టూ కూచునివుంటారు.]

శేషయ్య—ఈమధ్య వీర్రాజుదగ్గిర నూట యాభైరూపాయలు పుచ్చుకున్నాట్ట నోటుమీద.

పేరుభట్టు—సంతకం నువ్వో చేశావా?

శేషయ్య—అలాంటిమాటలు నాదగ్గిరా?

పేరుభట్టు—వీర్రా జెలా యిచ్చాడూ మరి?

శేషయ్య—ఏమో?

పేరుభట్టు—రాఘవరాజుగారి నోటులో యేమేనా చెల్లుపెట్టాడా?

శేషయ్య—దమ్మిడీకూడా యివ్వలేదు.

పేరుభట్టు—మొత్తం—

శేషయ్య—మూడువేలకిపైన.

పేరుభట్టు—సున్నకిసున్నా, హళ్లికిహళ్లీనీ.

శేషయ్య—ఏమనుకున్నావుమరి?

పేరుభట్టు—ముందుసంగతి యేమిటి?

శేషయ్య—వాడికీ, రుణదాతలికీ లంకె.

పేరుభట్టు—వాడికొక్కడికీ వాళ్లెలా యిస్తున్నారూ, మైనారిటీవదిలిన మనం వుండగానూ?

శేషయ్య—అనుభవిస్తారు. మనమేం చేస్తామూ?

పేరుభట్టు—భవిష్యత్తు?

శేషయ్య—నీవుద్దేశం యేమిటి?

పేరుభట్టు—నావాటా వొదులుకుంటే?

శేషయ్య—యాకరంభూమి చేదా?

పేరుభట్టు—పేచీలుపడాలి. తిరగాలి.

శేషయ్య—నేనున్నానుగాదూ?

పేరుభట్టు—ఇక్కడ ప్లీడర్లతో ఆలోచిద్దాం. అవసరమైతే డబ్బు పుచ్చుకోకుండా వ్యవహారం నడపడానికి నాకు పదిమంది ప్లీడర్లు ఆధారంవున్నారు.

శేషయ్య—ఇంకేం? అయితే కాస్త సావకాశం చూసుకుని విభాగానికి దావా పడెయ్యి నువ్వు.

పేరుభట్టు—వాడిమీదా?

శేషయ్య—నన్నుకూడా కలిపే...... నేను దావాకి వొప్పుకుంటాను.

పేరుభట్టు—సరే. అయితే వుమ్మడిలోనుంచి నువ్వేమాత్రమో తీసుకుంటున్నావుట కామా?

శేషయ్య—కూడేళ్లయింది మానేసీ.

పేరుభట్టు—మూడేళ్లా?

శేషయ్య—ఏమనుకున్నావుమరి? నేను మానేశాకే రుణానికి మొదలు.

పేరుభట్టు—ఇప్పటికీ తీసుకుంటున్నావన్నాడు మొన్న.

శేషయ్య—నాయెదట అనమనూ.

పేరుభట్టు—ఎంతవగా?

శేషయ్య—నువ్వేం చూశావురా? ఇంతకీ ఆమ్మ చేస్తోంది వాణ్ణలాగ.

పేరుభట్టు—అవునవును.

శేషయ్య—బతికివున్నప్పుడు చిన్నమామ బంగారం పెళ్లిమాట యెప్పుడేనా తెచ్చాడా?

పేరుభట్టు—లేదు లేదు. కాని కోటమ్మ వొడ్డమ్మ వెంకన్న కోసం వొకమాటు ప్రయత్నం చేసిందిట. అదో గమ్మత్తు కథా. తరవాత చెబుతానులే. ఇప్పుడు చెబితే— తలుచుకుంటె నవ్వువస్తోంది. తరవా—తా—రత్తమ్మ పిన్ని రాయమ కోసం వొడు పేస్తోంది.

శేషయ్య—అత్తవుద్దేశం యేమిటో?

పేరుభట్టు—బ్రహ్మభేద్యంగా వుంది; కాని బంగారం మాత్రం క్షణమేనా విడిచివుండ లేకుండా వుంది నన్ను.

శేషయ్య—మంచిమాట విన్నాను. ఈ పది రోజులూ వెళ్లిపోయాక కాస్త సంగీతం మొదలు పెట్టు. అత్తకి చేదోడు వాదోడుగా వుంటివా, ముందు లాభిస్తుంది. తెలిసిందా?

పేరుభట్టు—నా జాగ్రత్తలో నేనున్నాను.

శేషయ్య—"యత్నే కృతే యది నసిద్ధ్యతి కోత్ర దోషః" కాని అత్త మామంచి మనిషిరా. ఏమాత్రమో నిలవవుందనుకుంటాను.

పేరుభట్టు—ఉండవచ్చు.

శేషయ్య—ప్రకృత స్థితి యెలావుందీ?

పేరుభట్టు—ఏం చెప్పనూ? పొద్దున్న వొక షాహుకారు చెల్లెలు రెండు కాశీళ్ల సామాను పట్టించుకు వచ్చింది. వొక ప్లీడరుగారు పాతిక రూపాయలు పంపారు. "నెయ్యా, నూనీ యెంత పడ్డా సరే, డబ్బాలు పంపించండి" అని యిందాకా వొక సాహుకారు చెప్పి వెళ్లారు. మామయ్య బతికివుండి, బంగారం పెళ్లి చేస్తే నా పెద్దన్నయ్య, సప్తయిలికి యిల్లు చాలకపోవును.

శేషయ్య—ఈశ్వర కటాక్షం యింతే వుంది.

పేరుభట్టు—నా దురదృష్టం కూడా తోడయింది.

శేషయ్య—మామయ్య వుంటే నీకు ఆశ లేకపోవునేమో?

పేరుభట్టు—ఉంటే సందేహమే లేకపోవును.

శేషయ్య—ఏమయినా, కనుగలిగివుండు. ఆవిడ చెప్పినట్లు మసులుకో.

(అప్పుడు ప్రకాశం వస్తాడు.)

ప్రకాశం—(వెనక్కి తగ్గుతాడు.)

పేరుభట్టు—దయచెయ్యండి. మా యింటి గొడవ చెప్పుకుంటున్నాం. పెద్దన్నయ్యా, వీరిని నువ్వెరగవనుకుంటాను. చేబోలు ప్రకాశంగారని—యెదటియిల్లు వీరిదే. వీరు హితకారిణీ హైస్కూల్లో ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులుగా వున్నారు. నెలకి యాభై రూపాయలిస్తారు వీరికి.

శేషయ్య—అలాగా?

పేరుభట్టు—మామ పోయినప్పుడెవరూ లేకపోగా దహనసంస్కారం—

శేషయ్య — ఏం పుణ్యాత్ములండీ! మహానుభావా! నమస్కారం. దయచెయ్యండి.

ప్రకాశం—చిత్తం చిత్తం. తమరు పెద్దలు —

పేరుభట్టు—దయచేశారు కారు. కూచోవాలి. (తానుజరిగి చోటు చూపిస్తాడు.)

ప్రకాశం—కూచోడానికి సంకోచం లేదు; కాని కొంచెం పనివుంది. అత్తయ్యగారు మిమ్మల్ని—వీరు మీ పెద్దన్నగారా?

పేరుభట్టు—అవునండి. నేనంటే ప్రాణం యితనికి. మొదణ్ణుంచీ మేమిద్దరమూ వొకటి.

ప్రకాశం—అయితే సందేహం అక్కర్లేదు. అత్తయ్యగారు మీతో మాట్లాడాలంటున్నారు. అయ్యా! మీరు కూడా రావచ్చు.

శేషయ్య—మీరిద్దరూ—

పేరుభట్టు—నువ్వూ రావాలి.

(అప్పుడు బంగారమ్మ వస్తుంది.)

బంగారమ్మ—పెద్దబావని కూడా తీసుకురమ్మంటోందండీ మామయ్యగారూ, మా అమ్మ.

ప్రకాశం—సందేహంతీరిందా ? మరి లేవండి.

శేషయ్య—మీ సెలవు.

(అందరూ లేచివెడతారు. బంగారమ్మ పేరు భట్టుచెయ్యిపట్టుకొని వెడుతుంది.)

రెండో రంగం

[కాంతమ్మ యిల్లు. దక్షిణపువసారాలో రత్తమ్మా, రాయడూ నుంచునివుంటారు.]

రత్తమ్మ—పెద్దాడువచ్చాక మరి కాస్త చెడ్డ ట్టుందిరా మన పనీ.

రాయడు—ఓపికపట్టాలి. రెండుపుట్ల భూమి వున్న వాణ్ణి నేను. ఇంగ్లీషు చదివాను. బంగారాన్ని గురించి నాకు అనుమాన మేమీ లేదు.

రత్తమ్మ—ఉండకూడదు.

రాయడు—అత్త ప్రతీపనినిగురించీ పేరుభట్టు తోటే, శేషయ్యతోటే ఆలోచిస్తూం దేమీ అనుకోకు. వాళ్లు చాకిరీచెయ్యడంలో చాలా తెలివయినవాళ్లు.

రత్తమ్మ—చెప్పిన పనులన్నీ తెలివి తేటలతో చేస్తూవుంటే పేరుభట్టు ప్రయోజకుడవుతాడనుకోదూ అదీ?

రాయడు—ఇంటోవున్నవట్టుకు చక్క బెట్ట డమా తెలివంటే? సంపాదించవద్దూ? సంగీతం వచ్చి నంతమాత్రా న సంపాదించగలడా? ఇంతకీ: సంగీ తంలో తెలివివుడితే మళ్లీ కావ్యాల్లో యెందుకు ప్రవే శిస్తాడూ? సరే, భూములసంగతి మనకి తెలిసిందే కదా? పంచుకోడంఅంటూ వస్తే మనిషికి యకరం దాటదు. అదేనా యీలోపుగా నూరన్న మిగల నిస్తేనూ.

రత్తమ్మ—మొన్న కాకినాడవెళ్లి ఆరురోజుల్లో రెండువందలనలభై తెచ్చాట్ట.

రాయడు— భోగందానివెనకాల హంగుచేసీ. అదేనా జన్మాని కోమాటు. ప్రతీనెలా యిలా తేగలుగు తున్నాడనుకున్నావా యేమిటి?

రత్తమ్మ—ఈవూళ్లో నెలకి యాభై—

రాయడు—నాకు భూములమీదే వస్తాయి కాలుమీద కాలువేసుక్కూచున్నానూ నెలకి డెబ్భయి రూపాయలు. పైగా యేమేష్టరీచేసినా పాతికరూపా యలు తేగలను. దైవం మేలుచేసి సబురిజస్ట్రారుకచే రీలో గుమాస్తాపని దొరికిందంటే జీతంకాక రోజుకి నాలుగురూపాయ లేనా చులాగ్గా యేరేస్తాను.

రత్తమ్మ—అయినా పేరుభట్టుమీద బంగా రానికీ, అత్తకీ యిష్టం ముదరనివ్వకూడదు.

రాయడు—నీకాసుల పేరు మారువాళీదగ్గిరవుండి పోడమూ, యిప్పటికక్కడ అసాధ్యపురోజులు రావ డమూ తటస్థించింది; గాని లేకపోతే అది బంగారం మీదపడేస్తే బజానాలాగ బిగిసి—యెందుకూ?

రత్తమ్మ—మీనాన్న నావస్తువుల్లో వొకటేనా అట్టేపెట్టారట్రా? పైకి చెప్పకుంటేసిగ్గు. ఆయనికి ప్రయోజకత్వ మేవుంటే ఆరుయకరాలభూమి తనఖాలో పడిపోతుందా? నీకు యాభైయేళ్లువస్తేగాని అది స్వాధీనంకాదాయె. అత్తకి చెప్పాడో లేదోగాని యిది మామయ్యకికూడా తెలుసును.

రాయడు—ఇప్పుడేనా పెత్తనం నామీద పడే స్తాడా నాన్నా?

రత్తమ్మ—నామీద పడేసినా బాగుండిపోను మొదణ్ణుంచీనీ. వద్దుమొర్రోఅంటూంటే కాగితాల మిల్లులో నాలుగువేలు తగలేశారు. ఆరుణం మన కిప్పుడు నల్లతాచై మెడకిచుట్టుకుంది.

రాయడు—అదంతా యిప్పుడేంలాభమూ? నీశక్తి కొద్దీ ప్రయత్నంచెయ్యి.

రత్తమ్మ—నువ్వు చాలా జాగ్రత్తగావుండాలి. నీలాంటి పెళ్లికొడుకు దొరకడనుకోవాలి కాంతమ్మత్త.

రాయడు—వో! చూస్తూవుండు.

(తెరలో)

మావెంకడు వచ్చాట్టే యిలాగ రత్తమ్మా?

రత్తమ్మ—దొడ్డమ్మ వస్తోంది, నువ్వింటోకి వెళ్లిపోనాయనా!

రాయుడు—నిజంగా పెద్దమ్మే ఆవిడ. మొఖం మీద యెప్పుడూ దరిద్రం పోడుస్తూ వుంటుంది.

(రాయుడు లోపలికి వెళ్లిపోతాడు. కోటమ్మ వస్తుంది.)

కోటమ్మ—యేమిటమ్మా కొడుకూ, నువ్వూ మాట్లాడుకుంటున్నారూ?

రత్తమ్మ—తమ్ముడి మాటే. ఇంకా పదికాలాల పాటు బతికివుంటే యెంతేనా బాగుపడును.

కోటమ్మ—బంగారమ్మతో పాటు వొక మొగపిల్లాడేనా కలిగివుంటే రాజాంగంగా వుండును.

రత్తమ్మ—పెట్టిపుట్టవద్దూ? కూతురికేనా పెళ్లి చేసుకునే యోగం లేకపోయింది.

కోటమ్మ—తమ్ముడెంత దురదృష్టవంతుడో చూడూ. కూతురికి పెళ్లిచేసి అల్లుణ్ణి యింటో పెట్టుకుంటే అదో అందంగా వుండును. అదేనా జరిగింది గాదు.

రత్తమ్మ—అయితే అక్కయ్యా? (మెల్లిగా) వెంకన్నకిమ్మని అడిగావుటకాదూ బంగారాన్ని?

కోటమ్మ—యేదో అడిగానే అనుకో. ఆలోచించి చెబుతామన్నారు మొగుడూ పెళ్లాం. పదిహేను రోజులు తిరగలేదింకా. ఏమి శాశ్వతమే?

రత్తమ్మ—వాళ్ల వుద్దేశం యేమేనా తెలిసిందా?

కోటమ్మ—మరదలిష్టపడ్డట్టే తోచింది. తమ్ముడు మాత్రం చదువు లేదని సందేహించాడనుకున్నాను. అయితే వెవసాయం కూడా చదువుల్లోనే లెక్కట. మీ బావ చెప్పారు. ఇప్పుడింగ్లీషు చదివినా లాభం లేదుట. బ్రాహ్మలకెక్కడా వుద్యోగాలు దొరకడం లేదుట. అదేదీ? అదేదోనమ్మా! దాని పేరు నోట్లో ఆడుతోందీ. అదివచ్చాక వున్న వుద్యోగాలు కూడా మానేస్తున్నారుట అంటేనూ. నీకొడుకు నాలుగేళ్లయింది చదువు మానేసీ. యిప్పటికేనా నౌకరీ దొరకదాయె.

రత్తమ్మ—నా కొడుక్కి నౌకరీ కర్మం యేమిటే? రాజులాగ వుద్యోగం చేస్తాడు వాడు. యే మేస్త్రీ టుకచేరీలోనో గుమాస్తాగా చేరాడంటే రోజుకి నాలుగు రూపాయలేనా కళ్లబడతాయి. ఉద్యోగం దొరక్క వూరుకోలేదు మా వాడు. ఇప్పణ్ణుంచీ యెందుకూ అని చూస్తున్నాం.

కోటమ్మ—వస్తే చేదని మానేశామంటావా?

రత్తమ్మ—కాకపోతే? మా వాడెక్కడికి వెళ్లినా నెత్తిమీద పెట్టుకుని యిస్తారు పని.

కోటమ్మ—ఉద్యోగం వస్తే స్వతంత్రం వుండదుటే.

రత్తమ్మ—వచ్చినవాళ్లకి బాధ లేదు.

కోటమ్మ—మీ రుణాలు తీరిపోయాయా?

రత్తమ్మ—ఇంత సేపా? చిల్లర రుణాలేమేనా వుంటే వుద్యోగం దొరికిన ఆరుమాసాల్లో తీర్చేస్తాడు మా వాడు, ఆడుతూ పాడుతూనూ.

కోటమ్మ—మాకు రుణాలు లేవు సుమా. మా వాడు పది రూపాయలు తెస్తే పదీ నిలవే.

రత్తమ్మ—కాస్త భూమివున్నవాళ్లకి రుణాలెవరిస్తారూ? రెక్కాడకపోతే డొక్కాడుతుందా యె.

కోటమ్మ—మేమేం లోటుగా వున్నామూ? మీలాగ మజ్జిగనీళ్లకి లోటు లేదు. నేతికీ లోటు లేదు. పొలంలో మా వాడు అన్ని కూరగాయలూ కాయిస్తాడు. ప్రతీ రోజూ నేను మీలాంటి వాళ్లకి పదిమందికి పంచిపెడుతూనే వుంటాను. బెల్లానికి బెల్లం, ధాన్యానికి ధాన్యం, పప్పుదినుస్సుకి పప్పుదినుస్సు—యేం లోటు మాకూ?

రత్తమ్మ—(స్వగతం) ఇక పాకం ముదరబెడుతుందిది. (ప్రకాశం) ఎవరికీ యేం లోటూ లేదు. పద, స్నానం చేద్దాం.

కోటమ్మ—నేను కూచోమన్నానా యేమిటి నిన్ను? (వెళ్లిపోతుంది.)

రత్తమ్మ—ఇదా సమయం? సరసం యెరగదు......అదెంతగింజుకున్నా మరదలు బంగారాన్ని వెంకడికివ్వదు. నాకొడుకూ, నేనూ పెట్టిపుడితే అది నాయింటోనేపడుతుంది. ప్రయత్నిం మానను. (వెళ్లిపోతుంది.)

మూడోరంగం

[ప్రకాశం యిల్లు. దొడ్డిసన్నుం మెట్లమీద బంగారమ్మ, సుబ్బమ్మ కూచునివుంటారు.]

సుబ్బమ్మ—నేను రమ్మంటూంటే అదంతా నీకెందుకూ?

బంగారమ్మ—మీయింటికి నువ్వుపెద్దవా?

సుబ్బమ్మ—మాఅమ్మ నామాట తీసెయ్యదు. మాచిన్నన్నయ్యకూడా యేమీ అనడు.

బంగారమ్మ—ఎందుకంటాడూ?

సుబ్బమ్మ—అనడంటున్నానుకదూ?

బంగారమ్మ—అసలీమాట యెందుకురావాలీ?

సుబ్బమ్మ—అదేమిటే అలాఅంటావూ? మావాళ్లూ, మీవాళ్లూ పోట్లాడుకున్నారు కాదూ మరీ?

బంగారమ్మ—వాళ్లకి కలిసిందా?

సుబ్బమ్మ—లేదు—

బంగారమ్మ—మీఅమ్మ కలవనిస్తేకాదూ? (దుఃఖిస్తూ) మానాయన—మీఅమ్మనూతే మిగిలింది.

సుబ్బమ్మ—మాఅయ్యవుంటే నామాట తీసెయ్యగలుగుదువా నువ్వు?

బంగారమ్మ—మానాన్నవుంటే మీరిక్కడికెందుకు వస్తారూ యిప్పుడూ? మానాన్న చచ్చిపోయాకగనక మీఅమ్మ సంబరపడుతూ వచ్చింది. ఆవిడితోగూడా నువ్వు వచ్చావు. లేకపోతే నామొగం నీకూ, నీమొగం నాకూ కనిపించకేపోవు నింతట్లోను.

సుబ్బమ్మ—అవన్నీ యెందుకే యిప్పుడూ?

బంగారమ్మ—మా నాన్న బతికివుండగా మీఅమ్మ మాగుమ్మంలో అడుగు పెట్టలేకపోయింది. మానాన్న మీఅమ్మకేంలోటు చేశాడూ? ఏటాయేడు—

సుబ్బమ్మ—మాదొడ్డమ్మకీ, మా పిన్నికీకూడా పెట్టాడుగాని మాఅమ్మకి వొక్కత్తికే పెట్టాడేమిటి మీనాన్న కోకలు? అయినా అదంతా యిప్పుడెందుకూ? నువ్వు—

బంగారమ్మ—అనవలసినమాట అనేశావు. చివరికదంతా యెందుకూఅని తేల్చేశావు. మీఅమ్మ వొక్కత్తేనా యేమిటి మానాన్నకి తోడబుట్టుపడుచు? మీఅమ్మకిమాత్రం పెట్టి వూరుకుంటే పెద్దత్తయ్యా, బుల్లత్తయ్యా వూరుకుంటారూ? ఆవుసురెందుకు తగలాలీ మాకూ?...... మానాన్నలాంటివాడున్నాడా? మీఅమ్మ "యేం పట్టుకుపోతావూ" అందిట. ఏమీ పట్టుకుపోలేదు మానాన్న. నిజమే. చచ్చిపోయినవాళ్లంతాకూడా పట్టుకుపోతున్నారా యేమిటి యేమేనా? మీనాన్న యేమేనా పట్టుకుపోయాడా? మీపెద్దక్క యేంపట్టుకుపోయిందీ?

సుబ్బమ్మ—(మాట్లాడదు)

బంగారమ్మ—అప్పుడు వొక్కరూపాయికూడా చేతిలోలేదుట. ఉంటే అనుకోవచ్చు. ఎన్నివిధాల చెప్పినా వినక "నీవూలాన పెళ్లిపడిపోయిం" దందిట మీఅమ్మ. "నువ్వ ముందుకుకాస్తావా?" అందిట. ఏమిటేమిటో అందిట. వాళ్లదగ్గిరా వీళ్లదగ్గిరా "వీడు మన్నుతాడా?" అందిట. మానాన్న వెళ్లిపోకూడదు. హానీ మీఅమ్మని యెల్లకాలమూ వుట్టికట్టుకుని వూరేగమను.

సుబ్బమ్మ—ఇప్పు డామాటలెందుకే? మాఅమ్మకేమీ తెలవదే.

బంగారమ్మ—అడిగిన బదులివ్వకపోతే శాపాలు పెట్టడం తెలుసునా? మానాన్న మీ సొమ్మేమేనా తిన్నాడా?

సుబ్బమ్మ—నాయోగం. నేనేం చెప్పనూ?

బంగారమ్మ—నీకేమీ యోగానికి? మారాత వ్రాప్రారబ్ధం (దుఃఖిస్తుంది).

(అప్పుడు పేరుభట్టువస్తాడు.)

పేరుభట్టు—అదేమిటి బంగారం?

బంగారమ్మ—(కళ్లు తుడుచుకుని మరింత దుఃఖిస్తుంది.)

పేరుభట్టు—(బంగారమ్మని పొదివిపట్టుకొని) ఎందుకే సుబ్బా బంగారం యేడుస్తుందీ?

సుబ్బమ్మ—వాళ్ల నాన్నని తలుచుకుని యేడుస్తోంది బుల్లన్నయ్యా!

పేరుభట్టు— ఏంలాభం బంగారం? ఇలా చూడూ. ఊరుకోవూ?

(బంగారమ్మ లేచి నిలుచును. పేరుభట్టు ఆమెను యింటికి తీసికొనిపోవును)

సుబ్బమ్మ— (స్వగతం) మా అమ్మే మంచిది కామా. తలుచుకుతలుచుకు యేడుస్తోందివొదిన. పాపం దానికెంత కష్టంగావుందో?........వాళ్ల అమ్మతోటి నేనేమేనా అన్నానంటుందేమో? నేనేమన్నానూ? నేనేమీ యెరగనుబాబూ! వాళ్ల నాన్నని తలుచుకుని అదియేడుస్తోంది......మా మయ్య చాలామంచివాడు. నాకు యేడాదికి మూడు పరికిణీలిచ్చేవాడు......నా కర్మం! వొదిన మాయింటికిరాదు.

(వెళ్లిపోతుంది.)

నాలుగోరంగం

[కాంతమ్మయిల్లు. వీధిఅరుగుమీద రాయుడు నుంచునివుంటాడు. వెంకన్న ఆయాసపడుతూ వెలికిలపడుకుని వుంటాడు. అరుగుకింద చాకలి నుంచుని వుంటుంది.]

రాయుడు—మడేలూ! నువ్విల్లుకట్టుకుని వుండడం నిజమే; కాని చాకిరీ సరిగ్గాచేశావుకావు. నేననడం యెందుకూ? నువ్వేఆలోచించుకో.

చాకలి—ఏంలోటు—

రాయుడు—ఇక మాట్లాడక. అయిందేదో అయిపోయింది గొడవలు పెంచకు. పెట్టిందేదో పట్టుకుపోయి కళ్లనద్దుకుని సుఖంగా తినండి నువ్వూ, మొగుడూ, పిల్లలూను. నుంచో వస్తారు...యెవరక్కడ? వొరేయ్! వెంకన్న తమ్ముడూ! చూడూ, చాకల్దానికి అన్నమూ, పప్పూ, కూరా, పులుసూ, నాలుగు బూరిముక్కలూ—

చాకలి—నాలుగేనంటండీ?

రాయుడు—నాలుగంటేనాలుగే? చూడరా మా? అయినా యిదేం శుభకార్యమాయేమిటి తిన్నన్నీ పెట్టడానికి? నల్లరాయి బద్దలాసిపోయింది. ఏదో తంతు నడపకతప్పదు. పెట్టిందేదో పట్టుకుపో. వెళ్లరా వెంకన్న తమ్ముడూ!

వెంకన్న — ఏమిటన్నయ్యా! చెబుతున్నావూ?

రాయుడు—ఇందాకణ్ణుంచీచెప్పిందంతా అరణ్యరోదనమే? ఓరినువినసీదానూ? చూడూ! ఈచాకల్దానికి అన్నమూ, పప్పూ, కూరా, బూరిముక్కలూ—

చాకలి—ముక్కలెందుకండీ? ఎన్ని పెట్టాలని వుంటే అన్నీ బూర్లే పెట్టండి మారాజా!

రాయుడు—అవేనే. అర్థాలు మాబాగా తీస్తున్నావే? వెళ్లరా తమ్ముడూ! సిసిందిరీలాగ పని చెయ్యాలి యినాళ.

వెంకన్న—నీకేం చెబుతావు కడుపునిమురుకుంటూ కూచునీ. నా కాయాసంగావుంది. కాస్తసేపు పడుకుని దొర్లితేగాని నేను కదల్లేను.

రాయుడు—వేశావూ? వెఱ్ఱిమొగమా! ఓ మాటిలారా చెబుతాను.

వెంకన్న—నావల్లకాదు.

రాయుడు—ఛా! నీకు లాభించేదీ తెలవదు, మరొకళ్లకి లాభించేదీ తెలవదూ నీకు. పోనీ నేనేం చెయ్యానూ? నీయిష్టం.

వెంకన్న—(దగ్గిరికివెళ్లి) అదేమిటో చెప్పు.

రాయడు—ఇలారా! (చెవిలో) బంగారాన్ని నీకు పెళ్లిచెయ్యాలని చూస్తోంది మాయమ్మ, జ్ఞాపకంవుందా?

వెంకన్న—అవును.

రాయడు—ఇలాంటప్పుడు చుగగ్గావుండక పోతే—తెలిసిందా? గప్‌చిప్! వుండవే నిమిషంలో వస్తాను మావాడూ. పులుసుకేదేనా తెచ్చుకున్నావా?

చాకలి—పులుసుకుండ నాకిచ్చేసేదేనండి.

రాయడు—అయితే సరే. అలాసందులోకిపద. పదరా తమ్ముడూ!

(అందరూ వెళ్లిపోతారు.)

అయిదోరంగం

[ఉత్తరపురసారాలో కాంతమ్మ, బంగారమ్మ, శేషయ్య, పేరుభట్టూ, ప్రకాశమూ నుంచునివుంటారు.]

కాంతమ్మ—మీకు నలుగురూ వుండబట్టి గొడ్డెక్కించారు. పేరుభట్టుగారు చెప్పనే అక్కర్లేదు. తుదకి నువ్వుకూడా కష్టపడవలసివచ్చింది. అన్నయ్యగారి సంగతి—

ప్రకాశం—కష్టంఅంటే యెక్కడికి? కాకపోయినా కష్టపడకుండా సంసారంగెంటుకు పోగలవాళ్లు మనలోయెవరు?...ఇంతకీ: కోమట్ల పుణ్యమాఅని సకలవస్తువులూ కావిల్సొద్దీ వచ్చాయి. గనక ఖర్చుపెట్టడానికి నేనంటే నేనని పందాలు వేసుకుని సిద్ధపడ్డాం మేము.

శేషయ్య—కాస్తోకూస్తో కష్టపడ్డాం. నిజమే. అయితే యీకష్టం మామయ్యబతికివుండి బంగారంపెళ్లి చేసి—ఆపెళ్లిలో పడివుంటే ఆనందంగావుండును.

కాంతమ్మ—అంతసౌభాగ్యానికి మేము పెట్టిపుట్టవద్దూ? అందమూ, ఆనందమూ వున్నా లేకపోయినా యీకష్టంమాత్రం తప్పుతుందా? యెప్పుడేది యెలా చెయ్యాలో, యెవరితో యెలామాట్లాడాలో వోపికపట్టాలి. ఇదిమాత్రం సామాన్యమానాయనా?

శేషయ్య—ప్రకాశంగారివంటివారు బహు అరుదుగావుంటారు. అత్తా, యెదుటచెప్పడంకాదు. నిగర్వి అన్నా, పరోపకారిఅన్నా ప్రకాశంగారినే చెప్పాలి. చూడలేదు నేనెక్కడా యిలాంటి మహానుభావుణ్ణి. ఆశ్చర్యంఅయింది.

పేరుభట్టు—ప్రకాశంబాబుగారి సాయమూ, సలహాలూ లేకపోతే మాకష్టానికి వినియోగమే లేకపోవును.

ప్రకాశం—బాణాలు నామీదికి తిప్పేరూ? అన్నాతమ్ముడూ యేకమయినాక నే నాగగలనామరి?

పేరుభట్టు— ఎంతమందయినా మీగోటికి చాలరు.

శేషయ్య—మీకు సమాధానం చెప్పలేను. మరి పొద్దెక్కుతోంది. రైలు దాటిపోతే చిక్కుపడాలి. సెలవు.

ప్రకాశం—అవునవును. పెందలాడేవెళ్లాలి. టైము ఆట్టేలేదు.

శేషయ్య—అత్తా!—

కాంతమ్మ—దిక్కుమాలినఅత్త. నేటికీయింటికి అత్తపెద్దవయిందా? నాకర్మం. నాయనా! నీతో పదిమాట్లు చెప్పడంగాదు. అక్కర్లేదు కూడాను. మాస్థితి నువ్వు కళ్లారా చూసేవున్నావు. కాస్త కనిపెడుతూవుండాలి.

శేషయ్య—రాగూడని ఆపత్తు వచ్చింది. దైవికానికెవరూ యేమీ చెయ్యలేరు; కాని పేరుభట్టు యిక్కడేవుంటాడుగనక యింకేమీ భయం వుండదు. తరుచు నేను వస్తూనేవుంటాను కూడాను. తమ్ముడూ! నీకు పదిమాట్లు చెప్పనక్కర్లేదు. జాగ్రత్తసుమా. ప్రకాశంగారూ! తమ్ముడికి కొంచెం వ్యవహారజ్ఞానం కలిగిస్తూవుండాలి మీరు.

ప్రకాశం—నాకే నేర్పగలరు మీతమ్ముడుగారు.

పేరుభట్టు—మీమాట మీవాత్సల్యానికి గుర్తు.

శేషయ్య—బంగారం! మరివెళ్లనా?

బంగారమ్మ—వెడతావా పెద్దబావా! (దుఃఖిస్తుంది.)

శేషయ్య—(బంగారమ్మని పొదివిపట్టుకొని) యేడవకమ్మా. మళ్లీ వారంరోజుల్లో రానూ? బుల్లిబావ యిక్కడే వుంటాడుగా కులుమ్మా? తమ్ముడూ! బంగారాన్ని చూశావా? అమాయకురాలు. సుకుమారి. భద్రం.

పేరుభట్టు—అలాగే అన్నయ్యా! (అని బంగారమ్మని దగ్గిరికి తీసుకుంటాడు.)

శేషయ్య—అత్తా! ప్రకాశంగారూ! మరి సెలవు. మీవోదిన బండి యెక్కిందిగామా తమ్ముడూ? సరిగ్గా ప్రయాణం నాటికి వచ్చిందిఆంకు. ఆడాళ్లతో ప్రయాణం యిలాగేవుంటుంది. ఇకరా.

పేరుభట్టు—సాగనంపివద్దాంరా బంగారం!

(తెరదించాలి.)

అయిదో అంకం

మొదటిరంగం

[నాళంవారిసత్రంలో భోజనాలపాలు పక్కగది. పేరుభట్టూ, భద్రయ్యా కూచునివుంటారు.]

భద్రయ్య—పెళ్లాం కాపరానికివచ్చినక్రొత్తలో మనవయస్సులో వుండేవాడికి ప్రపంచకం తెలవక పోవడం సహజమే; కాని నాపని అందుకు తారుమారయింది. ఇదివరకి నేనిక్కడ వారాలతో యెలాగో కాలం గడిపేశాను. ఇకముందుకూడా అలాగే చెయ్యరాదాఅంటే యింటావిణ్ణి తీసుకురాకతప్పదు.

పేరుభట్టు—ఆవుప్పైన యేమిటోయి?

భద్రయ్య—పున్నమి వెళ్లినతదియ—యివాళకి పన్నెండురోజులుంది. "ఈముహూర్తం తప్పిపోడానికి వల్లగాదు. తరవాత నీపెళ్లాన్ని నేనుభరించలే" నని—

పేరుభట్టు—బ్రహ్మరాక్షసిలావుందే?

భద్రయ్య—సవతితల్లి అంతకంటె యెక్కువ చేస్తుందని మనం ఆసించడం యెలాగా?

పేరుభట్టు—(ఆలోచిస్తాడు.)

భద్రయ్య—బాగాఆలోచించు.

పేరుభట్టు—ఇప్పుడు నీదగ్గిర యేమాత్రం వుందో నిజంచెప్పు.

భద్రయ్య—కార్యానికయినఖర్చులు పోగా బ్రహ్మకేనా తెలకుండా యిక నూటపాతిక జాగర్తచేశాను. ఆర్నెల్లకేనా చాలదు.

పేరుభట్టు—భూములమీద—

భద్రయ్య—పొల్లుగాయలుగూడా రావు...... ఇంకా పదేళ్లు రెక్కలమీద బతకాలి. అంచేతే పురాణధోరణో అంటూ నేను గోలపెడుతూవచ్చాను. దిక్కుమాలిన కలరావచ్చి పడింది గాని—

పేరుభట్టు—తగ్గి యెన్నాళ్లయిందోయి?

భద్రయ్య—నిజమే. అయితే భయంవల్ల కొన్నాళ్లు, యింటో చిక్కులువచ్చి కొన్నాళ్లు, కార్యం గొడవలు కొన్నాళ్లు—

పేరుభట్టు—లేక లేకవచ్చిన పెళ్లాన్ని విడవలేక కొన్నాళ్లు—

భద్రయ్య—చెప్పానుకామా? అది యెంతవాడికి? పెళ్లాం దగ్గిరికి వచ్చాటప్పటికి "దీన్ని పోషించడం యెలాగ?" అంటూ ఆలోచనపడితే యింకేం సుఖమోయి?

పేరుభట్టు—సరే, కానియ్యి.

భద్రయ్య—ఇంతలో కోనసీమనుంచి వొక శాస్త్రులుగారు వచ్చి మావూళ్లో రెండుమాసాలు రామాయణం పురాణంచెప్పారు. చదవడం నాపైని పడింది.

పేరుభట్టు—ధోరణిలో పడ్డావా?

భద్రయ్య—మునపటికంటేనయం. అయితే నే నోగమత్తుచేశాను. రాత్రి శాస్త్రులుగారిదగ్గిర

మూలం చదవడం. మర్నాడు మధ్యాహ్నం ఆడాళ్లని పదిమందినిచేర్చి ఆభాగమే సొంతంగాచదివి, సొంతంగా చెప్పడం.

పేరుభట్లు—భేషూ!

భద్రయ్య—లేకపోతే పద్మవనంలోపడ్డ రాసభంలాగ—

పేరుభట్లు—ఇందులో రెండులాభాలు. చూశావా? ఒకటి పురాణధోరణి పట్టుపడడమూ, వలగడమూనూ. రెండోది స్త్రీలకి పురాణంచెప్పగలగడం. ఇక ఘరవాశేగు నీకు.

భద్రయ్య—దీంతో యేమయిందంటే? పండితులయెదట కొంచెం నట్టినా—

పేరుభట్లు—ఒకపండితుడు పురాణంచెబుతూవుంటే యింకోపండితుడువచ్చి దద్దమ్మలాగ వింటూ కూచుంటా డనుకున్నావా యేమిటి? సామాన్యులకే పురాణం.

భద్రయ్య—అయినా యిక్కడ నాచేత పురాణం చెప్పించేవారెవరు?

పేరుభట్లు—దేవుడు.

భద్రయ్య—అంటే?

పేరుభట్లు—దీపావళి యెన్నాళ్లుందీ?

భద్రయ్య—అయిదురోజులు.

పేరుభట్లు—కార్తీక శుద్ధపాడ్యమినాడు తెల్లవారగట్ల నాలుగ్గంటలకిలేచి, నాళంవారి సత్రంరేవులో స్నానంచేసి కార్తీకమాహాత్మ్యం పురాణం—

భద్రయ్య—ఏమన్నావు?

పేరుభట్లు—ఈనెల్లాళ్ల సాధనవల్లా తరవాత నువ్వుపౌరాణికుడుగా చెలామణీ కావడానికి అభ్యంతరం—

భద్రయ్య—(చెయ్యి జాడిస్తూ) సెబాస్! రక్షించావోయ్! ఈకార్తీకంలో, వందరూపాయలేనా యేశేస్తాను. ఇక లే. నామూలాన నీకుకూడా పొద్దుపోవడంయెందుకూ? పాపం బంగారమ్మ నీకోసం యెదురుచూస్తూవుంటుంది.

పేరుభట్లు—ఇక కొట్టుకుపోతావన్నమాటే.

భద్రయ్య—నిస్సందేహంగానూ. మరిపద.

(వెళ్లిపోతారు.)

రెండోరంగం

[కాంతమ్మ యిల్లు. హాల్లో బల్లమీదకూచుని పేరుభట్లు.]

పేరుభట్లు—(స్వగతం) ఎందుకూ భద్రయ్య కాకూడదా? నాకూ తనకీ స్నేహంవుంటే నాదగ్గిర అనాలి...నాదగ్గిరమాత్రం యెందుకు తేలడం? అత్త దగ్గిర అంటాడా? దుడుకుమనిషి. నిదానం లేదు. ఇంగిత జ్ఞానం లేదు. అత్త యేమనుకుంటుందో? నేనిందుకోసమే యింటో చేరాననుకుంటుందో యేమిటో?...నిజానికి నాకు ఆకోరికవుంది. తప్పకుండావుంది. కాని యేం లాభమూ? ఈవిషయం అత్తదగ్గిర మాచాయగా అయినా తేలుద్దామంటే గుండెలు తాళడం లేదు. తాళడానికి నాతాహతెంత? నేనెంత?.............. బంగారం మనకితక్కదు. మరిచిపోవలిసిందే......మరిచిపోవలిసిందే అంటే యెలాగ? ఓపూట ఆలస్యంగా కనబడితే తర్జనభర్జన చేసేస్తుంది. ఇంటోవుంటే రాత్రీపగలూ కల్లీబొల్లీమంటూ తోచనివ్వదు. నన్ను సంతోషపెట్టడాని కనేకవిధాల ప్రయత్నంచేస్తుంది. బావా అనేటప్పటికి నాకు వొళ్లు పొంగిపోతుంది. ఇంకెలాగ మరవడం?...... ఎలాగఅంటే అలాగే. ఆశవొదులుకోకతప్పదు. కాదంటే యెలా లభిస్తుందీ?

(అప్పుడు బంగారమ్మ వస్తుంది.)

బంగారమ్మ—రాత్రి వచ్చావుకాదేం బావా? (ఎదట మోకాళ్ల మీదకూచుని) సగంరాత్రిదాకా మేలుకున్నాను, ఇంకేవస్తావో యింకేవస్తావో అనీ, తలుపు తియ్యడానికి.

పేరుభట్టు— రాలేక పోయాను బంగారం! (ఇలాచెబుతూ ఆమెని వొళ్లోకూర్చోబెట్టుకుంటాడు.)

బంగారమ్మ—తెల్లారగట్ల బండిమీద తప్పకుండా వస్తావనుకుంటూ నిద్రపోయాను. జామురాత్రి వేళ మెలుకువవచ్చింది. ఇక నిద్రపోకుండా కూచుందామనుకున్నాను గాని ఆగలేకపోయాను. నేను లేచాటప్పటికి నువ్వు పొలాలు చెప్పడానికి వెళ్లిపోయావుట.

పేరుభట్టు— దయవుందికనక నాకోసం అంతసేపు మేలుకున్నావు; కాని—

బంగారమ్మ—దయో గియో నాకు తెలవదు. ఈమాటు నువ్వెవ్వూరూ వెళ్లొద్దూ. అంత తప్పకపోతే అన్నాటికి—అన్నగడియకి తప్పకుండా రావాలి. ఆగడియకి సరిగ్గా యెదురుచూస్తావుంటాను. క్షణం ఆలస్యంఅయినా నాకు మతిపోతుంది. ఈమాటు ఆలస్యంచేస్తే నేను వొప్పుకోను యేమనుకున్నావోను.

పేరుభట్టు— నువ్వలాపట్టుపడితే యెలాగా? పొరుగూరువెడితే అన్నాటికి సరిగ్గా రావడం సాధ్యమా?

బంగారమ్మ—అయితే వెళ్లడానికి వల్లకాదు బాబూ!

పేరుభట్టు—డబ్బెలావస్తుందీ? డబ్బులేకపోతే కాలం యెలాగడుస్తుందీ?

బంగారమ్మ—కూచుంటుందికాలం.వున్నవాళ్లకి వెడుతోంది, లేనివాళ్లకీ వెడుతోంది వొక్కమోస్తరుగా. అంతకావాలంటే యీవూళ్లో సంపాదించుకోరాదూ?

(అప్పుడు కాంతమ్మవస్తుంది.)

కాంతమ్మ—అదేమిటే వొళ్లోకూచున్నావూ? బావ యేమనుకుంటాడూ? రోజూ అదేపనా?

బంగారమ్మ—పదిమాట్లు కూచుంటాను రోజుకి. మనబావేకదూ? ఏంబావా! (చేతులు మెడకి పెనవేస్తుంది)

కాంతమ్మ—చెప్పినకొద్దీ మరీనీ. బావ నీకు పరికిణీ— తళతళమెరిసిపోతోంది, పట్టుదీ, జాకెట్టు కూడా తెచ్చాడు.

బంగారమ్మ—అవునా బావా? చెప్పావుకావేం? చీలిపిల్లాడా! (బుగ్గగిల్లి) ఇప్పుడు కట్టుకోనా బావా?

పేరుభట్టు—ఆలోచన యెందుకూ?

బంగారమ్మ—(లేచినుంచుని) ఇవ్వవే అమ్మా కట్టేసుకుంటాను. తొరగా యివ్వాలి. వాళ్లసూరమ్మ బువ్వాలాటకి పిలిచింది, అది కట్టుకునే వెడతాను. ఏంబావా! మంచిదే యివాళా?,ఇవ్వవులే అమ్మా?

పేరుభట్టు—ఎంతో మంచిదీ యిప్పుడు.

కాంతమ్మ—సంకురాత్రికి కట్టుకుందువుగానిలే దాచుకోవమ్మా!

బంగారమ్మ—ఊహుఊ! చూశావా బావా మాఅమ్మనీ?

పేరుభట్టు —కట్టుకోనియ్యావమ్మా అత్తా! సంకురాత్రికి ఇదే వుండాలాయేమిటి?

బంగారమ్మ—మరే. ఊరికే, మాఅమ్మ యెప్పుడూ యింతే. ఇవ్వవులేఅమ్మా? బావ సరదాపడి కుట్టించుకవస్తే నువ్వు దాస్తావా?

కాంతమ్మ—పండుగనాడు కట్టుకుందువుగాని లేవే అంటే క్షణం వుండనంటావు. అప్పుడేంచేస్తావూ? నాకేం? కట్టుకోపోనీ. రామరీ! (వెడుతుంది.)

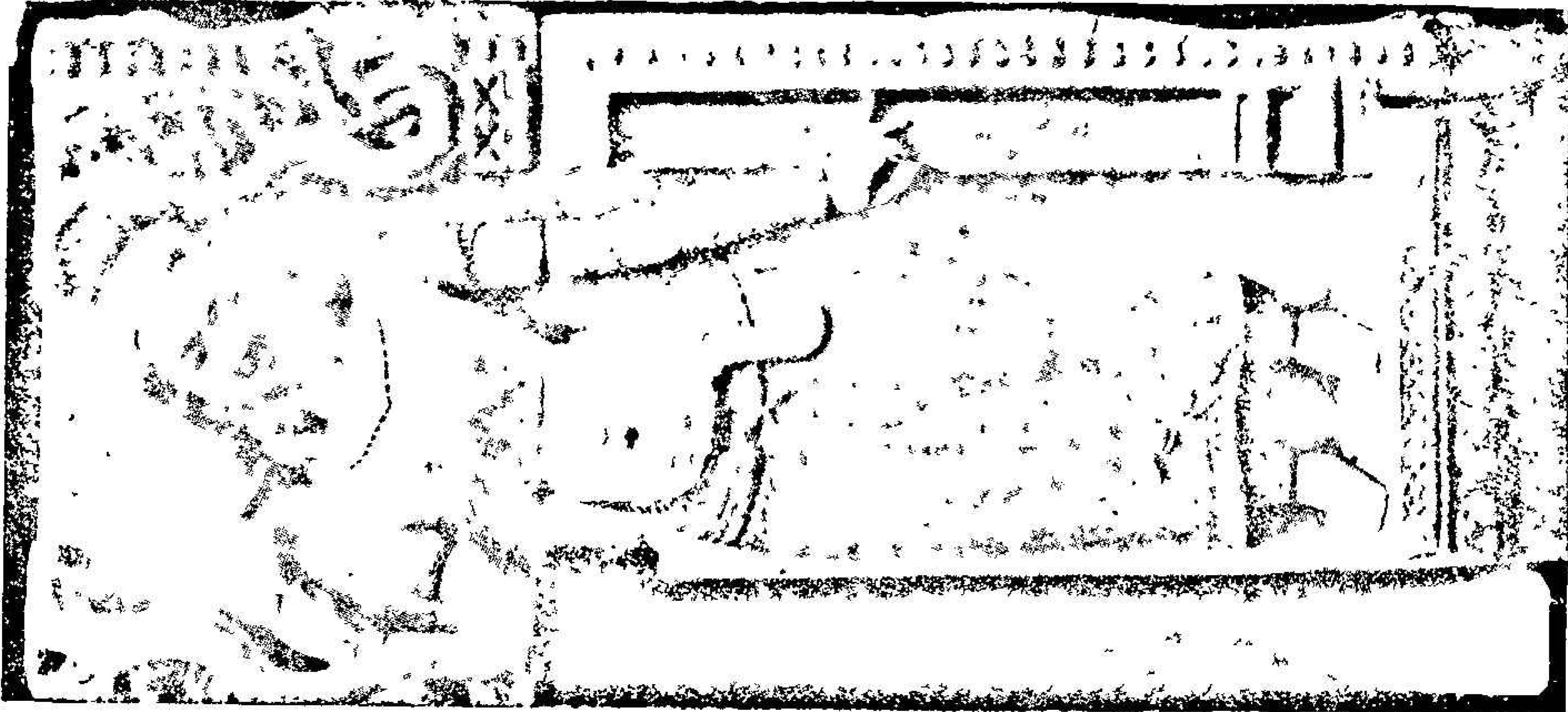
బంగారమ్మ— కట్టుకువస్తానుండేం బావా! (తల్లితో వెడుతుంది)

పేరుభట్టు—(స్వగతం) ఇదీమచ్చు. ఏమిటి చెయ్యడం? మనస్సు తిప్పేసుకోవాలంటే ప్రాణపోకడగావుంది. తిరగడమే లేదూ.

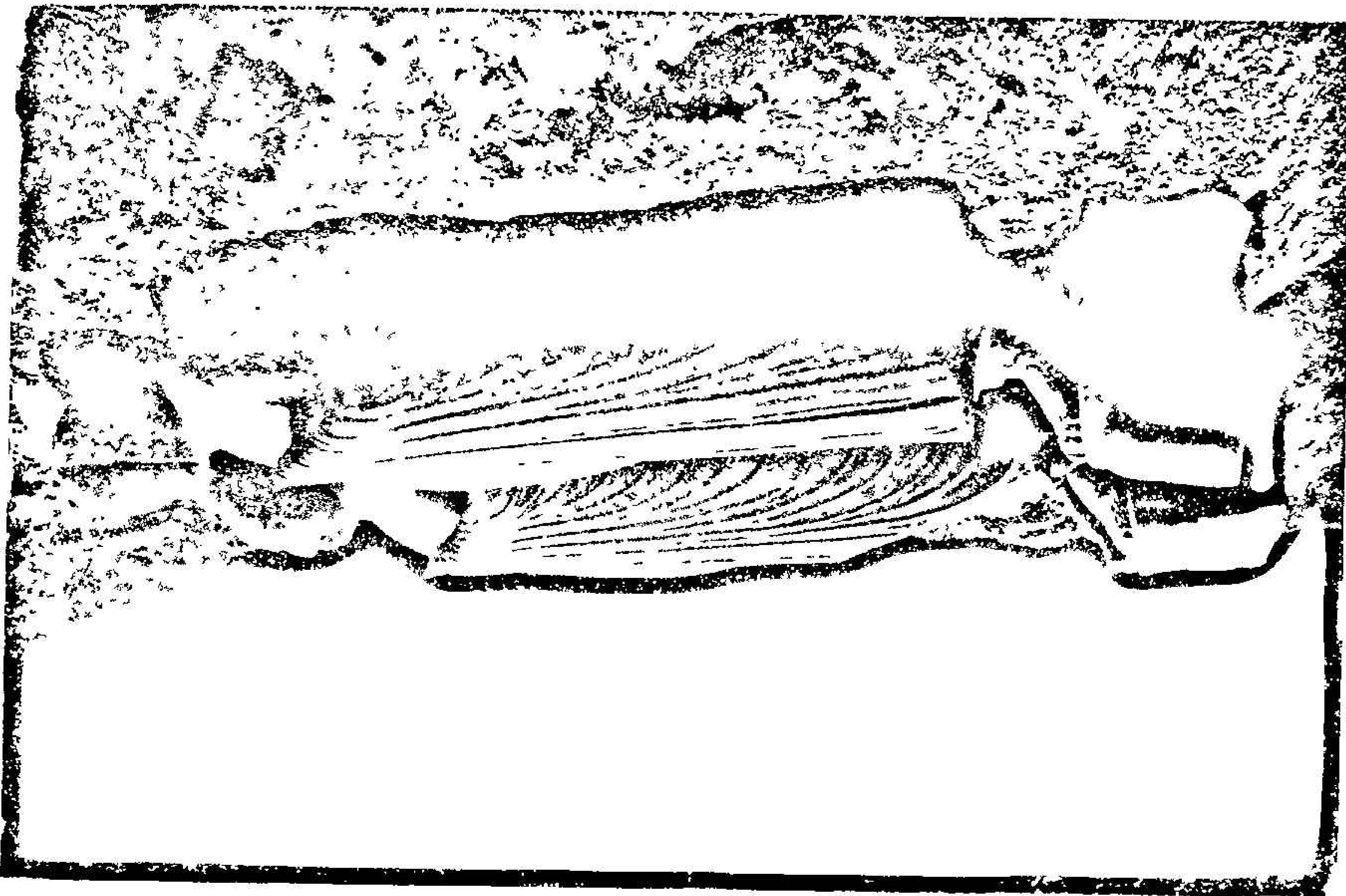
(తెరలో)

ఇంతసేపా పసుపుపెట్టడం. తొరగా.

పేరుభట్టు—(స్వగతం) ఏంవుబలాటమూ? అతి చురుకూ. సిసింద్రీ.

౬. కంబోడియా దేవస్త్రీలు

౫. అడుపాదులు,

(క్రీ. శ. రెండవశతకపు అమరావతీశిల్పము)

౭. అవలోకితేశ్వరుని విగ్రహములోని
యొక కాంస్యబింబము

౮. నిర్వాణము
(ఆస్కారు జె. డబ్ల్యు. హాస్నెనుగారి శిల్పము)

(తెరలో)

జాకెట్టు సరిగ్గా తొడుక్కుండానే? అప్పుడే-పరుగే?

పేరుభట్టు—(స్వగతం) వచ్చేస్తోంది. గంగా ప్రవాహంలాగ వురకలు వేసుకుంటూ వస్తోంది. అదిగో: మీదపడిపోతుంది. (చేతులుచాపి వుంచుతాడు. బంగారమ్మ గభీమనివచ్చి ఆచేతుల్లో యిరికి చుట్టపెట్టుకుంటుంది.)

కాంతమ్మ—(వస్తూ) అయితే: బంగారం! బావ పరికిణీ, జాకెట్టూ తెస్తే దుడుగూడుకుగూ కట్టుకోవడమేనా, దణ్ణంపెట్టడంవుందా?

బంగారమ్మ—అవును. మరిచిపోయాను. గట్టిగా పట్టుకో బావా!

పేరుభట్టు—పట్టుకున్నాను.

బంగారమ్మ—ఇదిగో దణ్ణం.

పేరుభట్టు—మరి మీఅమ్మకో?

బంగారమ్మ—విడిచిపెట్టు. (తల్లిదగ్గిరికివెళ్లి) కాళ్లివ్వవే అమ్మా! (పాదాభివందనంచేస్తుంది.)

కాంతమ్మ—(బాష్పపూర్ణనేత్రయై) మీనాన్న కంటె యెక్కువగా మాస్తున్నాడుబావ. ఇలాగేనా పెట్టిపుట్టావు.

పేరుభట్టు—ఏంవుందిఅత్తా? పదిమాట్లు యెంచుకంటావూ అలాగా?

కాంతమ్మ—లేకేంనాయనా? ఇప్పటికి వంద రూపాయలేనా ఖర్చుపెట్టివుంటావు బంగారంకోసం.

పేరుభట్టు—ఒకటి చేస్తే వందంటావు.

బంగారమ్మ—వందరూపాయలే? అవునాబావా! అయితే నాకొద్దీపరికిణీ, జాకెట్టూనూ. వందరూపాయలా? బాబోయ్! ఇంకా యేమిటో అనుకున్నాను నేను. ఇంకెప్పుడూ తీసుకురాకు బావా యిలాంటివి. (జాకెట్టు విప్పపోతుంది.)

పేరుభట్టు—విప్పేస్తావా యేమిటి? మంచిదానవే. చాల్లే.

కాంతమ్మ—ఇంకెందుకూ తీరాకట్టుకున్నాకా?

బంగారమ్మ—వందరూపాయలు. మా నాన్న నాకిచ్చినవి సరిగ్గా వందరూపాయలున్నాయి. అవి యిచ్చేస్తాను పుచ్చుకో బావా!

పేరుభట్టు—(మూతిముడుచుకొని) ఇచ్చెయ్యి. నేను వెళ్లిపోతానమ్మా!

బంగారమ్మ—చూశావా? అదేమిటి బావా?

పేరుభట్టు—నా రూపాయలు నాకిచ్చెయ్యి. ఒక్క క్షణమేనా వుండనింక. తొరగా తేవాలి.

బంగారమ్మ—కోపం వచ్చిందా? విప్పెయ్యను లే బావా! మరి యింతసొమ్ము నాకోసం ఖర్చుపెట్టకేం యింకా?

పేరుభట్టు—ఏమో. నాడబ్బు నాకిచ్చెయ్యి. నువ్వు మంచిదానవు కావు.

బంగారమ్మ—నువ్వా మంచివాడవు - కావా యేమిటి?

పేరుభట్టు—నే నేంచేశానేమిటి?

బంగారమ్మ—నాతో సరిగ్గా నువ్వుకూడా పట్టుపడతావా?

పేరుభట్టు—(స్వగతం) ఇంకేంచెప్పనూ?

కాంతమ్మ—(ముందుకుమాసి) ఎవరువారు పేరుభట్టూ? రత్తమ్మవొదిన కాదుగదా?

పేరుభట్టు—(చూసి) అవును. అడిగో రాయడు కూడా వస్తున్నాడు.

బంగారమ్మ—(చూడబోతుంది.)

కాంతమ్మ—(చూడకుండా వెనక్కితీసి) ఇంటోకిరా. పరికిణీ, జాకెట్టూ విప్పెయ్యి తొరగాను. (లోపలికి తీసుకుపోతుంది.)

పేరుభట్టు—(స్వగతం) ఎంచేతా? రత్తమ్మ పిన్నినీ, రాయణ్ణీచూసి అలాఅందేం అత్తా?

(రత్తమ్మా, రాయడూ వస్తారు)

రాయడు—ఇదుగో. అన్నయ్య యిక్కడే వున్నాడు.

రత్తమ్మ—ఎప్పుడు వచ్చావు—అన్నట్టిక్కడే వుంటున్నావుకామా? కాంతమ్మా, బంగారం కులాసాగావున్నారా నాయనా?

పేరుభట్టు—ఆ. ఇంటిదగ్గిరనుంచేనా రావడం? వెంకయ్యబాబు కులాసాగా తిరుగుతున్నాడా?

రత్తమ్మ—ఏంతిరగడం?

రాయడు—ఇంటో వొకళ్లసాయం అక్కర్లేదు. వీధిలోకివెళ్ల లేడు.

పేరుభట్టు—అలాగా?......లోపలికి పదండి. నేను భోజనంచేసివస్తాను.

రాయడు—భోజనంయెక్కడ అన్నయ్యా?

రత్తమ్మ—ఇక్కడ కాదుట్రా?

పేరుభట్టు—వారాలు చేసుకుంటున్నాను పిన్నీ!

రాయడు—(ఉత్సాహం కనపరుస్తాడు.)

రత్తమ్మ—అలాగట్రా? మరివెళ్లిరా, పాపం, అక్కడ కనిపెట్టుకుంటారో యేమిటోను.

పేరుభట్టు—ఇదిగో, వెడుతున్నాను. (వీధిలోకివచ్చి) ఇప్పుడెందుకువచ్చారూ వీళ్లూ? బంగారం కోసమేనా?......నా అదృష్టం యెలావుందో? (వెళ్లిపోతాడు.)

రత్తమ్మ—భయంలేదురా!

రాయడు—నేనుచెప్పలేదూ? ఈమాటుధైర్యంగా వుందా? మొగదిక్కు లేకపోవడంవల్ల, వూళ్లోవున్నాడు గదాఅని రానిస్తోంది. అన్నంపెడుతుందీ వీడికి అత్తా?

రత్తమ్మ—ఏమీభయంలేదు.

రాయడు—బంగారం దాటిపోదే. చూస్తూ వుండు.

రత్తమ్మ—అయితే నువ్వూ అదృష్టవంతుడవే, నేనూ అదృష్టవంతురాలినే. అత్త బంగారాన్ని నీకిచ్చిందంటే వెయ్యిరూపాయలు నగలుపెడతాను.

రాయడు—పెట్టాలి. ఈసంగతి తెలిసిందంటే యివాళేనిశ్చయంచేస్తుందిఅత్త...కానిడబ్బెలావస్తుందీ?

రత్తమ్మ—ఎకరంభూమి తెగనమ్మితే నగలూ వస్తాయి, పెళ్లీఅయిపోతుంది.

రాయడు—అవును. వుద్యోగం అయిందంటే ఆరుమాసాల్లో కొనేస్తాను ఆయకరవూనూ. అసలు సంవత్సరంలోపున సొమ్మిస్తే మళ్లీమనభూమి మనకిచ్చీలాగే మాట్లాడదాం.

రత్తమ్మ—అట్నుంచి నరుక్కువద్దాం. ఇంటోకి పద. (ముందుకి అడుగువేస్తుంది.)

రాయడు—నాకు నెల్లాళ్లలో యాభైఅరవై రూపాయల వుద్యోగం అవుతుందని చెప్పాలిసుమా. మరిచిపోకు.

రత్తమ్మ—నేనెరగనూ?

(ఇద్దరూ యింటోకివెడతారు.)

౧

ఆ క్లబ్బుకి ఆనివున్నతోట చాలాఅందమైంది; విశాలమైందికూడా. గమ్మని సువాసనని విసిరే పూలమొక్కలూ, కళ్లకి ఆనందం కలిగించేరంగుల ఆకులక్రోటన్లూ దాంట్లో అనేకం. చక్కగా విశాలంగా పెరిగిన సరివిచెట్లగుంపుల గాఢమైననీడల్లో చాటుగా ప్రియులు కూచొని మాట్లాడుకోడానికి చిన్న చిన్న అరుగులు వున్నాయి అక్కడక్కడ. పచ్చని పొదల్ని పెద్దగా పెంచి వానినడుమ పెద్దహౌజులు కట్టారు. తెల్లనిజాతులు వాటితేటనీటిలో ఈదుతోంటాయి. ఆహౌజులచుట్టూవున్న మంచిరాళ్ల అరుగుమీద కూచొని హౌజునీళ్లలో చేతులాడించొచ్చు.

తీర్పుగావున్న ఆబాటలవెంబడి నడుస్తోంది వసుంధర. సరివిచెట్లగుంపులోంచి కొంచెంకొంచెంగా అవుపడుతోన్నక్లబ్బుగదిలో ఆంగ్లయువతి వొహామె పియానోమీద “All I know is you are in my arms” అనేపాటని గొంతెత్తి పాడుతోంది. ఆ పాటని వింటో తనప్రియుడిని తన కవుగిట్లో ఉన్నట్లు వూహించుకొని నడిచిపోతోంది వసుంధర.

ఆమూలతిరిగి నాలుగడుగులు ముందునడిచేవరకు కుడివేపువున్న గన్నేరుచెట్టుపక్కన కాళ్లుచేతులు జాచి చతికలగా పడివున్నవొహయువకుడిఆకారం చప్పున ఆమెకంటికి అవుపడ్డది భయంకరంగా; కెవ్వుమన్నది. కాని దగ్గరగా యెవరూ లేకుండటంవల్ల వినపళ్లా యెవరికి. చీరచింగులు సవరించింది పరుగెత్తడానికి. కాని ఆముహూర్తాన్నే అలాఅశక్తుడైపడివున్నవ్యక్తి తనని యేమీచేయలేడనేధైర్యం వొచ్చింది. అట్లాగే దూరంగానుంచొని నిదానించి చూసింది. డజన్‌కన్నా యెక్కువతొఱ్ఱలుండి, చేతులు సగంవరకు చినిగిపోయిన సిపాయివాళ్లకోటొహటి తొడుక్కున్నాడు. చెమట చేత మాసి, చూస్తేనే అసహ్యంవొచ్చే మురికిషర్టు వొహటి తొడుక్కున్నాడు లోపల. మురికిలో షర్టుకి యేమాత్రం తీసిపోని ధోతి గూడకట్టుకట్టాడు అరవ వాళ్లమాదిరి. ఆషర్టు పేలికలు ఆదేహంమీదవున్నాయన్న మాటేగాని యేవుద్దేశంచేతనైతే షర్టులు ధరిస్తామో అది అట్లానే వుంది. షర్టూ అనీ తొలిగిపోయి యేమాత్రం శ్రద్ధలేక మురికిగావున్న దేహం అవుపడ్తో ఆడవాళ్లకేమిటి మొగాళ్లకే సిగ్గలిగిస్తోంది. ఆతనిస్థితి చూసి వసుంధరకి పాపమనిపించింది. కాలేజికుఱ్ఱాళ్లు వొచ్చి ఆతన్ని పరిహాసంచేస్తారని ధైర్యంగా దగ్గిరికెళ్లి తొలిగిపోయినషర్టని సరిచేసింది. అలా కిందికివొంగి నప్పుడు సారాయివాసన గప్పున విసిరింది. ఆతనిముఖం వేపు చూసింది. అసహ్యంగాపెరిగినగడ్డం, వుంగరాలుగా మెలికలుతిరిగిన తలవెండ్రుకలు, ఆతీర్చినకనుబొమ్మలు, చక్కనిముక్కు, ఆమెకు మరీజాలిని కలిగించాయి. ముప్పైయేళ్లన్నా రాకముందే యీ యువకుడు యిట్లా పాడైతే తక్కినజీవితమంతా యెట్లాగడపాలి పాపం అనుకుంది.

ఆమె వెడ్తో వెనక్కి తిరిగి చూసింది. ఆతడు లేచి వెనక్కి చేతులమీద ఆనుకొని కూచున్నాడు. వీలైతే సంగతేమిటో తెలుసుకుందామని వెళ్లి దూరంగా నుంచుంది. ఒకనిమిషం ఆతడామెని యెగాదిగా చూసి చేతులుజాచి “తారా, తారా” అని అరుస్తో లేవబోయాడు. కాని కాళ్లు తడబడి పడిపోయాడు. అట్లాగే కూచొని మళ్లీ ఆమెను పరీక్షగాచూసి, “కాదు, కాదు, నువ్వుకావు నాతారవి. పో, పో” అని చేతిని విసిరి చేతుల్లో తలదాచుకొని భోరున యేడ్చాడు చుట్టుపక్కలంతా మారుమ్రోగేటట్టు. “ఎవరునువ్వు?” అని వసుంధర అడిగింది. వినపళ్లేదేమో అని ముందుకి వొంగి గట్టిగా అడిగింది, మూడు సార్లు అదేప్రశ్నని. ఐనా ఆతడు జవాబు చెప్పలా. తల

పైకెత్తి చూడసైతంచూళ్లా. లాభం లేదని వసుంధర వెనక్కి తిరిగి తన యింటివేపు వెళ్లింది. దారిపొడుగు నంతా ఆదృశ్యాన్నే పునఃస్మరించు కుంది. చివరకి యింటిగుమ్మంచేరిన తరువాత దీర్ఘంగా నిట్టూర్పువిడిచి, "యిల్లాయెన్ని జీవితాలు సారాయికి బలిఅవుతోన్నాయో" అంది.

౨

సాయంత్రం నాలుగు గంటలకి స్కూలునుంచివొచ్చి రోజంతా అరవడంచేత డస్సిపోయి యీజీ చేరులో పడిపోయింది వసుంధర. కళ్లుమూసుకొని అయిదునిమిషాలు నిశ్చలనంగా కూచుంది. పనిమనిషి వొచ్చి "టీ చల్లారిపోతోంది." అంటే మళ్లీ యీప్రపంచం జ్ఞాపకం వొచ్చిందామెకి. మెల్లిగా లేచి లోపలి కెళ్లి ముఖం కడుక్కుంది. చీరా, జేకట్టును మార్చి తలసరిచేసుకొని టీ త్రాగింది. టెన్నిస్ రాకెట్ కోసం కిటికీకి సమీపంలో వున్న టేబిల్ దగ్గిరి కెళ్లింది. కిటికీకి సమీపంగా టేబిల్ మీద తెల్లగన్నేరు పూలగుచ్ఛ వుంది. ఏమాత్రంవాడక నిగనిగలాడుతోన్నాయి పూలు. పనిమనిషిని పిలిచి, "యీపూ లెందుకు పెట్టావు యిక్కడ?" అని అడిగింది. వాటివిషయమే తనకు తెలీదంది పనిమనిషి. వసుంధర వాటిని కిటికీలోంచి విసిరిపారేసింది.

మరునాడు స్కూలునుంచి వొచ్చేరావటంతోటే గదిలోకెళ్లి టేబిల్ వేపు చూసింది. మళ్లీ నిగనిగలాడేగన్నేరుపూలగుచ్ఛ! ఆమెకి ఆశ్చర్యమేసింది యీపూలగాథ యేమిటని? అవి గన్నేరుపూలుగాక యేగులాబిపూలో ఐతే కథవూహించుకోడం యింతకష్టంకాదామెకి. పైగాగర్వపడేదికూడా వొహకొత్తరాజ్యాన్ని వశపరుచుకున్న రాజుకు మల్లే. కాని యీగన్నేరుపూలఅర్థం కంగారుపరిచిందామెని. ఆమరుసటిదినం ఆదివారంకదా, ఆరసికు డెవరో కనుక్కుందామనుకొంది.

ఆదివారం మధ్యాన్నం పదకొండుటికల్లా భోంచేసి ఆ కిటికీకి యెదురూగా బాగా అవుపడేటట్టు మంచం వేసుకొని పడుకుంది. ఆ కిటికీబైట ఆ రసికుడి ఆకారం అవుపడ్డంతోటే కళ్లు కాస్త మూసికొని నిద్రపోతోన్నట్టు

"ఆ పూలని టేబిల్ మీద పెట్టి

నటించాలని ఆమెయెత్తు. ఆమె మోహపాశాల్లోపరితపిస్తోన్న ఆప్రియుడు లోపలికి చూస్తో ఆకిటికీదగ్గిరనుంచుంటే, నిద్రపోతోన్న సౌందర్యదేవతలా మంచంమీద తను అవుపడితే, ఆతనిహృదయంమీద కలిగేపరిణామం యేమిటో ఆమె యిదివరకే వూహించింది. అప్పుడే ఆతని మనోవికారాన్ని గమనించటానికి బాగా వీలుంటుందని ఆమెఆలోచన తనఆకారం మిగులఆకర్షణీయంగా వుండేటట్టు పల్చనిగులాబివన్నె చీరకట్టుకొని తెల్లనిపరుపులో కుచ్చుగవున్న తలగడలమీద ఆ నల్లనివెండ్రుకలు కుప్పగా పడివుంటే మధ్య కమలంలాంటి తన లేమోమును అమర్చింది. వేస్టుకోటువంటి చేతులు లేని రవికలోంచి

ధైర్యంచేసి లోపలికి తొంగిచూస్తాడు మెల్లిగా."

వెడలిన ఆనిడుపైన చేతిముందుభాగం మంచంపైనుంచి కిందికి వ్రేలాడుతో పొడుగైన ఆసన్నని వేళ్ల మోజుని మరీ అధికపరుస్తోంది. తక్కినవన్నీ అలావుంచి వొహకాలిపై కాస్త వంకరగా ముడిచిన రెండో మోకాలూ, ఆనడుము పక్కన ఆపొంకమైనయెత్తూ హృదయాన్ని కొట్టుకునేట్టు చేస్తాయి. ఊర్వశిని చూడకుండానే ఆమెవర్ణనతో వందలకొద్దీ పేజీలు నింపిన పెద్దనగనక ఆముహూర్తాన ఆ కిటికీదగ్గిర వుండడమే తటస్థిస్తే 'వసుంధరవర్ణనం' అనే గ్రంథాన్ని రచిస్తో అక్కడే వుండిపోయేవాడు ఆకృష్ణదేవరాయలుకూడా జ్ఞాపకం లేకుండా.

ఒకటీ, రెండూ, మూడూ గడచిపోయాయి. విసుగెత్తింది. ఎంతసేపని అలా పోజుయిస్తుంది! ఇక లేతామనుకునేవరకు కిటికీకడ్డిచేరెడిపక్కన గన్నేరు పూలగుచ్చ అవుపడ్డది. ఆమెహృదయం కొట్టుకుంది. కళ్లు సన్నగా తెరిచివుంచింది. క్రమంగా ఆగుచ్చ ముందుకి జరిగింది. కిటికీలోకి దూరింది. దాన్ని పట్టుకున్న పిడికిలికూడా అవుపడ్డది. ఆచేయి ముందుకి జరిగి ఆ గుచ్చని టేబిల్ మీద పెట్టింది. ఆచేతిమణికట్టూ, దానికిమీద మోచేతిదగ్గిర వ్రేలాడే చినిగినసిపాయి కోటూ, ఆమె కప్పుడే తెలిపాయి ఆచేయి యెవరిదో. ఈపిచ్చివా డింకా యేంచేస్తాడో చూడవలచుకుంది ఎవరో తాను సొంతంగా రాధైర్యం లేక యీతనిపిచ్చి వల్ల లాభం పొందుతోన్నారని వూహించగలిగింది.

ఆపూలని టేబిల్ మీదపెట్టి ధైర్యంచేసి లోపలికి తొంగిచూస్తాడు మెల్లిగా. ఆమెనిచూసి ముగ్ధుడైపోయాడు. పూర్తిగా కిటికీముందుకి వొచ్చి కిటికీకడ్డని పట్టుకొని ఆమెవేపు నిదానంగా చూస్తోనుంచున్నాడు. తా నలా చూస్తోన్నది దొంగతనంగా ననే విషయమే జ్ఞాపకంలే దాతనికి. అట్లాగే నుంచున్నాడు. కళ్లెంబడి నీళ్లు వరదలుకట్టి కడపమీద పడుతోన్నాయి.

పది, యిరవై, ముప్పై నిమిషాలు గడిచిపోయాయి. చిత్రంలోని బొమ్మలాగా అట్లాగే నుంచున్నాడు యేమాత్రం చలనంలేక. కళ్లెంబడి నీళ్లు అట్లాగే యేకధారగా కారుతో కిటికీలో మడుగు కట్టాయి. ఇదం తేమీ అర్థంకాలా వసుంధరకి. ఏదో త్రాగుడుకోసం నాలుగుడబ్బుల కాసించి తెచ్చినగన్నేరుపూలని అలా పడేసి వెళ్లిపోక అతను ఆవిధంగా అర్థగంటనుంచి కదలకుండా నుంచోడం, దాంట్లో యేకధారగా కంటినీరు కారుస్తో నుంచోటం ఆమెని గాభరాపెట్టాయి. అది వరకుండిన తుంటరితనం, ధైర్యం వొక్కముహూర్తాన కరిగిపోయాయి. చప్పున లేచి ఆతన్ని పట్టుకొని చెంపలు వాయించటానికిగాని, చివరకి చీవాట్లు పెట్టడానికిగాని ధైర్యం లేకపోయిం దామెకి. ముందే పిచ్చివాడు, దాంట్లో త్రాగుబోతుకూడా. ఏంమోటుతనం చేస్తాడో అని భయమేసింది. ఎట్లాగైనా వాడు వెళ్లిపోతే చాలనిపించింది.

కదిలింది కాస్త. ఐనా వెళ్లలా వాడు. మెలకవవుతోన్న దాని మల్లే వొళ్లు విరిచింది. కదల్లా వాడు. దగ్గింది. తలగూడా తిప్పలా వాడు. ఇంకా యెంత సేపని పడుకుంటుందిమరి? కళ్లు నలుపుకుంటో లేచి కూచుంది. చేతులు జోడించి ఆమెకేసి భక్తిగా చూస్తో నుంచున్నాడు, ప్రత్యక్షమవుతోన్న దేవుడి వేపు భక్తుడు చూస్తో నుంచున్నట్టు. కళ్లెంబడి నీళ్లు కారుతూనేవున్నాయి. ఏమో అనబోతాడు. కాని పెదిమలు తడబడతాయి. వసుంధర లేచి నుంచొని అప్పుడే ఆతన్ని చూసినట్టు చూసింది కోపంగా. వాడు మరీ భక్తితో చూస్తోన్నాడు. "ఎవరునువ్వు" అని గద్దించి అడిగింది. తొట్రుపడుతో పెదిమలకుండా అస్పష్టకంఠంతో "తార, తార" అన్నాడు రెండుసార్లు. ఆమె వాడిదగ్గిర కెళ్లి ఆపూలని వాడిముఖంమీద విసిరి, "ఎవరుచెప్పారు నీకు యీ పూలని యిక్కడ యివ్వాలని?" అని అడిగింది పోలీసుయిన్స్పెక్టరు దొంగని అడిగినట్టు. ఆమెప్రశ్న వినబడనట్టే ధ్వని లేకుండా ఆమెవేపుచూస్తో పెదిమలతో "తార, తార," అంటోన్నాడు. "చెప్పు. లేకపోతే చంపేస్తా"నంది పళ్లు బిగబట్టి. ఐనా అదేజపం వాడిది. ఛీ, వీడితో లాభంలేదని, "వెళ్లు. వెళ్లిపో. మళ్లీ వొచ్చావంటేచస్తా"వని గట్టిగా అరుస్తో వెళ్లమని చేత్తో సంజ్ఞ చేసింది.

మెల్లిగా తరిలాడు ఆమెవేపుచూస్తోనే. వాడు నాలుగ అడుగులు నడవటంతోటే చప్పున కిటికీ మూసేసింది.

3

స్కూలువాళ్లంతా కలిసి ఆఆదివారం పిక్నిక్ (Picnic)కి వెళ్లారు, ఆవూరికి చాలాదూరంలో మనుషులెవరూ వెళ్లనివేపుకి. విశాలమైన నదివొకటి పారుతుంది. దానిరెండువొడ్డులకి దట్టమైన అడివి. ఆఅడవిని యింకా పెద్దగా దట్టంగా పెంచాలనేవుద్దేశంతో కొట్టనీటం లేదు. సంవత్సరానికి వొకటి రెండుతడవల యిన్స్పెక్షన్‌కి వొచ్చే ఫారెస్టుఆఫీసర్లుతప్ప యెవరూ పోరు దాంట్లోకి. ఆపెద్దయిసుకలో విడిసారు యీపార్టీవాళ్లు. నాగరికబంధాలూ, సంఘం తెచ్చిపెట్టిన మన్నన, మర్యాద, సిగ్గూ అన్నిటినీ ఆనాటికోసం వొకమూల కట్టిపెట్టి, అంతా మరిచి ప్రపంచాన్నెరుగని పసిపిల్లల్లాగా ఆనందిస్తోన్నారు. వూరికే కిలకిలమని నవ్వుతోన్నారు, మాటిమాటికి నవ్వటం అసభ్యత్వం అని తోడివారనిపోతారేమో అనేభయం యేమాత్రం లేకుండా. తమగదిలో వొంటరిగావున్నప్పుడుగూడా పాడుకువాళ్లంటే గాడిదస్వరం అనిపోతారేమో అనేజంకుతో గొంతెత్తి యెరుగనివాళ్లు కూడా ఆచెట్లూ, గుట్టలూ ప్రతిధ్వనించేటట్టు పాడుతోన్నారు. లోతు లేక సన్ననియిసుకలో నిమ్మళంగా ప్రవహించే ఆస్వచ్ఛమైననీటిలో బుడకలుకొడుతోన్నారు కొందరు. కొంద రాచెట్లగుంపుల్లో దాగుడుమూత లాడుతోన్నారు.

వసుంధర, యింకాయిద్దరుస్నేహితుల్తో జుట్టుముడి విప్పేసి నడ్డల్ని వొదిలేసి వెన్నెల్లాంటిదేహాల్తో వనదేవతల్లాగా ఆపాదలసుండా పందాలుకట్టుకో పరుగెత్తుతోన్నారు. డస్సిపోయినా కొద్ది నవ్వుతోన్నారు. వొళ్లంతా చెమటలు పెట్టినా పట్టుదలగా పరుగెత్తుతోనే వున్నారు. కొద్దిగా యెత్తుగావున్న గుండ్లసమూహమొకటి కొంతదూరాన అవుపడ్డది. అక్కడికి పరుగెత్తి స్వచ్ఛమైనగాలికి ఆయెత్తుగుండ్లమీద పక్షుల్లాగా కొంతసేపు కూచొని విశ్రాంతిబొందాలనుకున్నారు. ఆవేపు పరుగెత్తారు. వసుంధరకాలికి యేదో వొత్తుకో పోతే వెనక్కివుండి కొస్త. తక్కినయిద్దరు ఆగుట్టమీదికి ముందుగా పరుగెత్తి వొకగుండుని ప్రాకారు. ఆవలివే పేదో కనబడ్డది. ఇద్దరూ గబాలిన వెనక్కి దుమికారు. అర్ధగంటనుంచి మరిచిపోయినప్రపంచం, సిగ్గూ చప్పున వాళ్లని అల్లుకున్నాయి మళ్లీ. దేహాన్నంతా వీలైనంతవరకు దగ్గరకి ముడుచుకొని వొంగి వసుంధరకి యెదురుగా పరుగెత్తి ఆమెమెడకి వ్రేలాడపడి నవ్వుకున్నారు. ఆగుండువేపు చూపుతో నవ్వుతారేకాని అసలువిషయ మేమిటో చెప్పరు. ఐనా ఆవే పేదో వుందనిమాత్రం వూహించింది వసుంధర. కాలేజికుర్రాళ్ల పార్టీ వుందనుకుంది. వెనక్కితిరిగి మళ్లీ పరుగెత్తడానికి వుంకించింది. కాని వాళ్లిద్దరూ "నువ్వు మాడు, నువ్వు చూడు" అంటూ ఆమెని పట్టుకో బలవంతాన గుండువేపు లాగారు. గుండు నెక్కించారు. విధిలేక మెల్లిగా ఆవలివేపు తొంగి చూసింది. ఆమురికిసిపాయిక్కోటు, తోలులాంటి అరవధోతి! బోర్లింతగా పడుకొని మోచేతుల మీద ఆనుకున్నాడు. అతనిచుట్టు నాలుగువేపులా నాలుగ విశాలమైనగుండ్లువుండి కప్పులేని గదిలాగుంది ఆప్రదేశం. అలా బోర్లపడుకున్నాతనిముందు బండమీద బొగ్గుతో రాసిన ఆడబొమ్మ వొకటుంది. ఆబొమ్మ బొగ్గుతో బండమీద రాయబడ్డా అచ్చం ఫోటోమల్లే రూపురేఖల్తో వుండి జీవకళతో వుట్టిపడుతో చిత్రకారుడినైపుణ్యాన్ని చాటుతోంది. ఆబొమ్మకాళ్ల దగ్గర పచ్చిరేగటిమట్టిగడ్డమీద రతనాల్లాంటి యెఱ్ఱనిగురిగింజల్తో, "తార" అని యింగ్లీషులో నాలుగుఅక్షరాలు పొంకంగా కూర్చాడు. ఆపేరు కింద ఆగురిగింజల్తోనే యింకా యేమో పేరుస్తోన్నాడు. ఆమెతోగూడా అట్లానే వొంగి తొంగిచూస్తోన్న యిద్దరు ఆగుట్టలన్నీ యెగిరిపోయేటట్టు నవ్వారు. వసుంధర చప్పున వెనక్కి దూకింది. వాళ్లిద్దరుకూడా ఆమె దగ్గిరకి వొచ్చి ఆపిచ్చివాడితో తమాషాచేద్దామన్నారు. వసుంధరకి మనసొప్ప లేదు. వొద్దంది.

"మొగాళ్లకి యెవరూ లేనిప్రదేశంలో అందమైనఆడది అవుపడితే యేంచేస్తారో మనకేం తెలుసు! మనం యీవెధవని చూసి భ్రమపడ్డామని కాదు. వాడు

మనల్ని యిలాచూస్తే యేంచేస్తాడో, యేం అనుకుంటాడో చూద్దాం." అంది ఆఅమెరికాయువతి.

"వాడేమైనా మోటుగా ప్రవర్తించవుద్యుక్తుడైతే మనంముగ్గురం కలిసి వాడిని చావమోదం?" అంది మరొకామె.

అంతసాహసం లేదు వసుంధరకి, ' వుత్తమాటలే కాని. అలా గుడ్డలులేక పట్టపగలు పరుగెత్తడానికూడా ధైర్యం లేకపోయింది. కాని యీదేశం వాళ్లంతా పిరికిపందలని తక్కినవాళ్లు తిడతారని మొండిధైర్యం చేసింది. ఇలా వాడికి అవుపడమేకాక వాడిని రేగించటం తలుచుకుంటేనే గుండె లవిసిపోయాయి. వాళ్లకి యిట్లాంటివి లక్ష్యం లేదు. తమలాగా చదువుకొని నాగరికు లనిపించుకునే మొగాళ్లే మొగాళ్లని వాళ్ల భావం. తక్కినవాళ్లు మనుషుల్ని యేమీచేయలేని మొగజంతువులు వాళ్లదృష్టిలో. రోముదేశపు చక్రవర్తి నీరోభార్యలు, నపుంసకులనిసైతం తపింపచేసే యవ్వనం కలవాళ్లు, నిరభ్యంతరంగా తమసేవకులముందు స్నానాలుచేసేవాళ్లట. ఈపిచ్చివాడంటే వోహలక్ష్యమా వాళ్లకి! అందుచేతే ఆఅల్లరికి బూనుకున్నారు. వాళ్లిద్దరూ మళ్లీ ఆ గుండెక్కి వాడికి పూర్తిగా అవుపడేట్టు నుంచొని పెద్దగా అరిచారు. వెంటనే "వొస్తోన్నాడు" అంటో వెనక్కిదూకి చిన్నగుండువెనక దాగున్నారు. వసుంధర వొహపొదవెనక దాగుంది. చుట్టుపక్కలంతా వినపడేట్టు నవ్వుతో వాడు లోపల్నుంచి యెక్కివొచ్చాడు. ఇంకా వాడు గుండుమీదవుండి నవ్వుతో చుట్టూ చూస్తోండగనే వసుంధరముఖం ఆపల్చని పొదలోంచి అవుపడ్డది. ఆతని ముఖంలోని ఆనవ్వు, ఆ ఆనందం మెరుపుమల్లే మాయమయాయి. చేతులు వొదలి కిందికి పడిపోయాడు. ఏకదృష్టిగా ఆపొదవేపు చూస్తో అమాంతంగా లేచి దెబ్బతగిలి మోకాలినుంచి కారేనెత్తురునికూడా లెక్కపెట్టక ఆపొదవేపు రెండడుగులు నడిచాడు. పక్కగుండు వెనకనుంచి "నువ్వే కావాలట వసుంధర" అని వాళ్లు నవ్వుతో అరుస్తోన్నారు. కాని అవి వాడిచెవిని సోకినట్టు లేదు. బాగా అవుపడ్డ దాతనికి వసుంధర. వాడక్కడే ఆగి తనకోటుని విప్పి ఆపొదలోకి విసిరి, "చలి, చలి. తొడుక్కుతార" అంటో యేడ్చాడు. తనకిటికీదగ్గిరి దృశ్యం జ్ఞాపకంవొచ్చింది వసుంధరకి. ధైర్యం వొచ్చింది. గొంతు సవరించుకొని చేతిని సాచి "వెళ్లు వెళ్లు. తొరగా వెళ్లిపో" అంది. కదిలాడు వాడు. వెనక్కి తిరిగిచూస్తో మెల్లి మెల్లిగాఆమెచూపించిన వేపు నడిచిపోయాడు, ఆడుకుంటోన్న తక్కిన పిల్లలవేపుచూస్తో విధిలేక బడిపంతులుముందు నడిచిపోయే పిల్లవాడిలాగా. ఆపేగులవుర్టుని తొడుక్కొని నడువలేక దరిద్రనారాయణుడిలాగా కదిలిపోతోన్న వాడి దీనమైనముఖం, భక్తియుక్తమైనచూపులూ వెనక్కి ఆమెవేపు తలని తిప్పినప్పుడల్లా వసుంధరకి వొహవిధంగా జాలిని కలిగించాయి. దుఃఖమనిపించింది. వెనకాలే పరుగెత్తి ఆకోటాతనికి తొడిగి బుజ్జగించి పంపా లనిపించింది. దట్టమైనపొదలు కొన్ని అడ్డమై ఆతన్ని అవుపడకుండ చేసాయి.

వాడు వెళ్లిపోవటంతోటే గుండువెనకాల్నుంచి వాళ్లిద్దరూ పరుగెత్తుకోవచ్చారు. "వొక్కనిమిషంలో నీప్రియుడిని కుక్కనుచేసేసావే!" అని బహూకరించింది అమెరికాయువతి. "తొడుక్కొవుమరికోటును అంతప్రేమగా వాడిస్తే?" అని నవ్వింది మరొకామె.

వాడినగరులో యేముందో చూద్దామన్నారు. వాళ్లిద్దరు ముందు వెళ్లారు. వాళ్లవెనక మెల్లిగా వెళ్లింది వసుంధర. ఆబండమీద చిత్రించిన ఆబొమ్మను చూసే చూట్టంతోటే వాళ్లిద్దరు వసుంధరని ముందుకి లాగి "హా! వసుంధరా!" అని అరిచారు. అంతకొంటె స్వభావంకలవాళ్లిద్దరుకూడా ఆముహూర్తాన పరివర్తనబొందారు. నవ్వు మానేసి సీరియస్‌గా ఆబొమ్మని పరీక్షించారు. ప్రాణం వుట్టిపడుతోంది. ఆమురికిబండమీద బొగ్గుతో యింతనిపుణంగా యెలారాయకలిగాడా అని ఆశ్చర్యపడ్డారు. వసుంధరని యెదురుగా కూచోపెట్టుకొని నిపుణుడైన చిత్రకారుడు చిత్రించినబొమ్మలాగుంది. కాని కొన్నిపోలికలు, వెంట్రుకలు, కను

బొమ్మలు మాత్రం వసుంధరవి కావు. ఇంకా యేముందో అని వెతికారు. వోహామూల రెండు గుండ్లమధ్య యిరుకుసందులో యెండిపోయిన తెల్లగన్నేరు పూలరాశీ, గన్నేరుకొమ్మలూ వున్నాయి. వాటికింద అద్దమంతా తుత్తునుకలైపోయిన ఫోటో వోహటుంది. దాన్ని బైటికితీసింది అమెరికాయువతి. ఆబండమీద రాసినబొమ్మే దాంట్లో వుంది. ఆఫోటోను చూసే ఆబొమ్మని రాసాడు. వసుంధరని మిక్కిలి దెగ్గిరగా పోలే వుంకొహామెది ఆఫోటో. ఎవరూ మాట్లాడకుండా దాన్ని పరీక్షించారు. దాన్ని అక్కడే పడేసి వాళ్లు వెళ్తొంటే ఆ ఫోటోను మళ్లీయెప్పటిమల్లే పూలకిందవుంచింది వసుంధర.

౪

ఆనాడు సాయంత్రం సరిగ్గా నాలుగుగంటలకి పెద్ద వర్షం కురిసింది. అందుచేత టెన్నీసుకి వెళ్లటానికి వీల్లేక తన గదిలో గ్రామఫోను పెట్టి సామాను పెట్టెలుసరుదుకుంటోంది వసుంధర. ఇహ రెండు రోజులుమాత్రమేవుందికొత్త వూరు వెళ్లి ఛార్జీపుచ్చుకోటానికి. ఆ కొత్తవూళ్లో, కొత్తనౌకర్లో, కొత్తశాకర్లూ, కొత్త స్నేహితులమధ్య స్థిరపడ్డానికి యెంతో యత్నం కావాలి. ఎన్నాళ్లో పడుతుంది. నిజంగా వోహవూరినుంచి వుంకోవూరికి

"ఎవరూ మాట్లాడకుండా దాన్ని పరీక్షించారు."

మారటమంటేయెంత అసహ్యమో అనుభవానికొస్తేకాని తెలీదు.

పనిమనిషివొచ్చి, "మీకోసం యెవరో ముసలామే, చిన్నకుఱ్ఱాడూ వొచ్చా" రంది. గ్రామఫోన్‌ను ఆపి వాళ్లున్నగదిలోకెళ్లింది. తలుపు దగ్గిరే నుంచుం దామె. యెడమచేతులో అబ్బాయిని పట్టుకొ. ఆఅబ్బాయి వసుంధరకి తెలుసు. కృష్ణమూర్తి. ఆమెక్లాసులోనే చదువుతాడు. ఐదేళ్లుంటాయి. చాలా తెలివికలవాడేకాక ముద్దుకుఱ్ఱాడుకూడా. వసుంధరని చూడ్డంతోటే ఆముసలమ్మని ముందుకి లాక్కొవొచ్చాడు. అరవైయేళ్లుంటాయి దాదాపు ఆముసలమ్మకి. కళ్లు కాస్తమబ్బు. దగ్గిరికొస్తేనేకాని బాగా మాళ్లేదు. పూర్తిగా తెల్లబారినతసిగ, పండుతమలపాకులాంటి దేహం చూసేవాళ్లకి పూజ్యభావం కలిగిస్తాయి. వసుంధర వాళ్లని కూర్చోపెట్టి ఆమె దగ్గిరగా కూచుంది. ఆముసలమ్మ వసుంధరని దగ్గిరగా పరీక్షించి చూసి నోరు తెరిచింది. పటపట నీళ్లు కారాయి కళ్లల్లోనుంచి. పైటలో ముఖం దాచుకొని వెక్కివెక్కి యేడ్చింది. వసుంధరకి దీనిఅర్థం తెలీక వూరికే చూసింది. ఏదో కష్టంలో వుంది పెద్దమనిషి అనిమాత్రం వూహించింది. "ఎందుకమ్మా యేడుస్తావు?" అని దయగా అడిగింది. ఆముసలమ్మ తల పైకెత్తలా. ఐదునిమిషాలు మాట్లాడకుండా కూచుంది వసుంధర. ఆఅబ్బాయి ఆముసలమ్మని బుజ్జగించాడు. చివరకామె వొస్తోన్నదుఃఖాన్ని అణుచుకొని కళ్లనీళ్లు తుడుచుకుంటూ, "మీక్లాసులోనేనటమ్మా మాఅబ్బాయి చదువుతోంది?" అంది.

"అవును."

"మీగురించి గంటలతరువాయి చెప్తూంటాడు వీడు. మీరంటే వాడికి చాలాగురి."

"మీఅబ్బాయి చాలా తెలివిగలవాడులెండి. చాలచురుకు."

"వీడిమాటల్ని యీఆరునెల్లనుంచీ విని మిమ్మల్ని బాగా అర్థంచేసుకోకలిగా. నిండువిశ్వాసం కలిగింది. అందుచేతే యీసాయంత్రం ధైర్యంగా వొచ్చా."

"ఏమిటో చెప్పండి."

"ఈఅబ్బాయి నాకూతురికొడుకు."

"అలాగా?"

తుఫానులాగా వొచ్చేదుఃఖాన్ని గొంతులో అణిచి, "వీడిపుట్టుకతోటే అది పోయింది, ఆకోళ్ల కింద."

"పాపం."

"తండ్రి—" అణుచుకున్నదుఃఖం ఆగిందికాదు. ఏడ్చింది.

"తండ్రికూడా పోయాడా పాపం?"

"పోయాడన్నమాటే వొహవిధంగా."

"అలాఅంటే?"

"నాకూతురూ, ఆతనూ సుఖంగా, దేవుడు వోర్వలేనంతక్షేమగా బతికారు పెళ్లయినమూడేళ్లు. అప్పుడాతను గొప్ప చిత్రకారుడు. ఆతనిబొమ్మల్ని విదేశీయులు వేలకువేలిచ్చి కొన్నారు. ఆదంపతులిద్దరూ చకోరపక్షుల్లాగా వొహరికోసం వొహరు బతికారు. అది—అదిచచ్చినవారంలోనే పిచ్చి యెత్తింది. హా! ఆదైవం తొందరగా వాడికళ్లు మూస్తే ఆకష్టాలు పొస్తాయి."

"బతికున్నాడా యిప్పుడు?"

ఏడుస్తో అవునని తల వూగించింది.

చెప్పరానిహృదయవేదనేదో కలిగింది వసుంధరకి. "మీకూతురిపే రేమిటి?"

పలుకలేక కష్టంతో "తార."

"తారా?"

మళ్లీ తలవూగించింది అవునన్నట్టు.

అర్థమైంది. అంతా అర్థమైంది వసుంధరకి. ఆపిచ్చివాడి "తార" జపానికి అర్థం యిప్పుడు తెలి

సింది. హృదయం కరుణతో నిండిపోయింది. "ఆత నిప్పుడు యెక్కడుంటాడు?" అని అడిగింది.

"అంతటా. చూసినవాళ్లు చెప్తారు అప్పుడప్పుడు అవుపడ్తాడట, తెల్లగన్నేరుచెట్లు యెక్కడుంటే అక్కడ". ఏమన్నా "తెల్లగన్నేరంటే అమిత మైనప్రేమ ఆతనికి. పెళ్లాన్ని రోజూ తల్లో ఆ పువ్వోహటి పెట్టుకోమనేవాడు." తరువాత పలుక లేకపోయింది. ఆగాధంతా జ్ఞాపకం వొచ్చి పైటలో తలదాచుకొని యేడవటం ఆరంభించింది. తన ఆలోచనల్లో తాను మునిగి వోదార్చడానిగ్గూడా అశక్తురాలైంది వసుంధర. ఇద్దరూ ఐదునిమిషాలదాక మాట్లాళ్లేదు. కృష్ణమూర్తి కడపమీద కూచొని దారి పొడుగుతా వొచ్చిపొయ్యేవాళ్లని చూస్తోన్నాడు. ఆనిశ్శబ్దాన్ని భంగపరిచింది ముసలమ్మ, "వీడికి నేను తప్ప యింకెవరూ లేరు దగ్గిరతీయటానికి." కాస్తనేపాగి, "రేపోమాపో నేను రాలిపోతే వీణ్ణి కన్నెత్తి చూసేవాళ్లుకూడా వుండరు."

ఆమెవేపు చూసింది వసుంధర.

"నేనిప్పుడు మీదగ్గిరకి రావటానికి ముఖ్య కారణం యీఅబ్బాయిని మీచేతుల్లో పెట్టి యేచింతా లేకుండా మృత్యువుకోసం యెదురుచూస్తూ కూచోవాలని. నాకు తెలుసు మీకీవార్త పిడుగులావుంటుందని. ఇప్పుడే జవాబు చెప్పాలిసినఅవసరం లేదు. రేపు సాయంత్రందాకా ఆలోచించండి. ఎట్లాగైనా వీడిని మనిషినిచేసేభారం మీది. మీరు వొప్పుకుంటే వీడి తల్లిదండ్రికి సంబంధించినపదివేలనగలూ, నోట్లూ, తెచ్చి మీకు వొప్పచెప్తా."

నిజంగా యిది వసుంధరమీద పిడుగులాగా పడ్డది. లేచి యేమో అనబోయింది కాని యింతట్లో ఆమెతోపాటు స్కూల్లో పనిచేసే స్నేహితురాలొకామె వొచ్చింది. ముసలమ్మ అబ్బాయిని చేతుల్లో పట్టుకొని వెళ్లిపోతో తలుపుదగ్గిర నుంచున్నవసుంధరముఖాన్ని పరీక్షగా చూసి మళ్లీ యేడవటం ఆరంభించింది. "ఎందుకట్లా యేడుస్తావమ్మా, యేడవకు" అంది వసుంధర. "నాతార నాకళ్ల ముందు యీచేతుల్లో చావకపోతే మిమ్మల్ని చూట్టంతోటే "తారా" అని మెడకి పడేదాన్ని" అని కళ్లనీళ్లు తుడుచుకుంటో వెళ్లిపోయింది.

వసుంధర స్నేహితురాలితో మాట్లాడక స్టూలుపైని గుడ్డవేపు చూస్తూ ఆలోచిస్తోంది దీర్ఘంగా. ఆ స్నేహితురాలంది "ఎవరు వసుంధరా, ఆఅబ్బాయి? ఆపెదిమలూ, ఆచిన్నిగడవ అవి నీవే. నిన్ను చూసినవాళ్లు ఆతను నీకొడుకే అనుకుంటారు."

"అవును. నేనేసాకితే యెక్కడో దొంగతనంగా కని యిన్నాళ్లు దాచి యిప్పుడు స్నేహితుల కొరకు కంటుందని అనుమానిస్తుంది లోకం." అని అనుకుంది వసుంధర మనసులో.

౫

మరునాడుసాయంత్రం స్కూలునుంచి వొస్తోంటే తోవలో అవుపడ్డాడతను. వోహ పొగడచెట్టుకి వొరిగి రాజులాగా కాలుమీద కాలేసుకొని కూచొని పాటపాడుతోన్నాడు. ఆపాటకి అర్థంలేకపోయినా ఆధ్వనిలో మాధుర్యం వుంది. వసుంధరని చూడ్డంతోటే లేచి పరుగెత్తబోయాడు. కాని వసుంధర దయతో ఆగమని సంజ్ఞచేసింది. ఆగి ఆమెవేపొచ్చాడు మెల్లిగా. ఆసిపాయికోటుని వసుంధరకోసం త్యాగంచేసి ఆచింపులచొక్కాతోటే లక్ష్యం లేకుండా తిరుగుతోన్నాడు. ఆమెకి జాలేసింది. తనవెంట రమ్మని సంజ్ఞచేస్తూ యింటిదాకా తీసికెళ్లింది. పిల్లికూనలాగా ఆమెవెంట వెళ్లాడు "తార, తార" అంటో. వసుంధర లోపలికెళ్లి వారంరోజులకింద కొత్తగా కుట్టించుకున్న వోవరుకోటు తెచ్చి ఆతనికిచ్చి తొడుక్కోమంది. అది వాడు మురుస్తూ తొడుక్కున్నాక వోహరూపాయిడబ్బులు తెచ్చి ఆతనికిచ్చి పొమ్మంది. ఆతని సంతోషం మీరిపోయి రోడ్లో నాట్యం చేయటం మొదలెట్టాడు. అప్పుడే రాజులాగా గాంభీర్యంతో నడుస్తాడు; అప్పుడే బఫూన్లాగా గంతు లేస్తాడు. మోటార్లహార్న్లు, బండివాళ్లకేకలూ ఆతనికి వినపడవు.

ఒహాయిపైన అక్షరులు యిట్లా నడిచేటప్పటికి నవ్వ్య మని పాజైంటుకా రొవాటు యెగురుపంటా వొచ్చి కీకొన్నది. సముద్రంలోనుంచొని ఆతురతతో చూస్తోన్న వసుంధర కళ్లు సూసుకుంది. ఎంపానిమి షాలతరువాత మానేసరికి జనులంతా సమిగూడారు. జ్ఞానం లేకుండా యీదేశంవాళ్లంతా గోత్లో తిరుగు తారని దుమికి కారుతోలుకోవెళ్లిపో నూపుసాజైంటు. ఆతను మళ్ళీ గోత్లో పడిపడ్డాడు. వసుంధరసృష్టిని ఆకర్షించిన మెలికలు తిరిగిన ఆనాట్టూ, తీర్చిన కనుబొమ్మలూ, చక్కని ముఖాన్ని చిదిగి రక్తలీనమైపోయాయి. తలవిూదుగానే వెళ్లింది కారు. ఎంతు నిమిషాలకుము ందే వసుంధర యిచ్చిన ఆశాపోట్లన్నీ చెల్లాచెదరై పడ్డాయి. ఆరోటు సముద్రంలో దొర్లిపోయింది. ఆమె వెల్లిగావొచ్చి యీనీ పేగ్లో పడిపోయింది. ఒహగంటతరువాత పనిమనిషి వొచ్చి ఏ చల్లారిపోతోంది అంటే దాన్ని తాగేయమంది. వాంఛిమృత్యువుకి కారణంఅంతా తనే అనే బాధతో దహించుకోపోయింది.

దీపాలుపెట్టాక పరుగెత్తుతో యెగదమ్ముతో కృష్ణమూర్తి వొచ్చాడు. ఎదురుగా నుంచున్న వసుంధర అనుపడ్డంతోటే వెళ్లునవ్వాడు. 'ఏమి' అన్నట్టు ఆనేపు చూసింది వసుంధర.

"రేపు నన్ను మీతో తీసికెళ్తారా ఆకోత్తపూరికి?"

"ఏం?"

"మాఅమ్మనుత్త అడగమంది."

"నిజంగా నాదగ్గిర వుండాలనివుందా నీకు?

చప్పున ఆమె నకుంపుట్టూ అల్లుకొని ప్రేమాపడ్డాడు. వసుంధర కుర్చీలోకూచొని ఆతన్ని దగ్గిరకి లాక్కుంది. ఉంగరాలుగా మెలికలు తిరిగిన ఆ క్రాపును తన వేళ్లతో దువ్వింది. చప్పున ఆతని తీర్చిన కనుబొమ్మల్ని, ముఖాన్ని ముద్దెట్టుకొని ఆతనితల తన వక్షానికి అదుముకుంది. ఆమెకళ్లెంబడి ఎంతు నీటిధారలు చెంపలవిూదుగా జారాయి. ఒక్కనిమిషం తరువాత ఆతన్ని వొదలి "వెళ్లు. మీఅమ్మయ్యతో చెప్పి రేపుపొద్దున్నే రా. ఏం?"

"వొచ్చేప్పుడు మాపెరట్లో గన్నేరుపూ లున్నాయి, తేనా?"

"పూలేకాదు, వొహ చిన్నిమొక్క వుంటే తీసుకోరా."

"చాలా వున్నాయి."

"వొకటి పట్టుకోరా, ఆ పూళ్లో నాటుకుందాం."

"వసుంధర కుర్చీలో......ఆతనితల తనవక్షానికి అదుముకుంది."

వర్షాశ్రీ ముఖము

కవిరాజహంస, వోలేటి పార్వతీశము

౧

ప్రాణుల సుఖదుఃఖ యోగవియోగములకు
సాధకము, బాధకం బయ్యు సమతఁ గనుచు
నిత్యనూత్న సనాతన నియతి నెగడు
ప్రకృతిపరిణామవితతికిఁ బ్రణతిశతము.

౨

ఆ సముద్రుచే మును గొన్న యప్పు లెల్ల
గూర్చుకొని యొక్కచో ఘనుల్ గ్రుమ్మరించు
కాలమే, యొక్కచోఁ జేదకర్షకాళి
నప్పులో యప్పులో యంచు నడుఁ జేయు.

౩

నెమ్మికనువిందు జాలప
దమ్మున కెదగుం దటుంచుఁ దుఁకునె నీలా
భ్రమ్మున మెఱుముచు నుఱుముచుఁ
గ్రమ్మకొనంగాక కాలకాలాంబుదముల్.

౪

జాతిక్రొవ్విరులకు, సకలసస్యములకు
నాణిముత్యములకు, నాపగలకు
నెమ్మినటనములకు, నేరేడుపండ్లకు
వాట మగు బిడారు వానకారు.

౫

వనదముల్ కూడనీ వార్ధు లూటాడనీ
మలసి పీనకపోవు మారుతములు
జవముల్ దనియనీ చీఁకటు లొమ్మనయనీ
చేరి క్రమ్మకపోవు నీరదములు
అమృతంబు సిలుకనీ యగ్గిగుండ్లొలుకనీ
వడిసి నింపకపోవు వారిజములు
పైరులు పెరుఁగనీ పల్లెలు మునుఁగనీ
నిండి పాఱకపోవు నిర్ఝరిణులు.
దారుణ గ్రీష్మసంతాప దగ్ధభూత
ధాత్రి జీవామృతమ్మునఁ దనియఁ జేసి
యగణితశరద్విభూతి బీ తడఁపకుండ
నరుగునే నభ మెడలి వర్షాగమంబు.

౬

ఎప్పుడు సమయం బగునో
యప్పుడె వర్షోపలబ్ధి యగుఁగాక పురుల్
విప్పిన కేకుల కేకలు,
కప్పల బెకబెకలు మాఁపఁ గలవె ఋతువులన్.

౭

ఉఱిమి యుఱిమి పిడుగు లురలించుమగు మించి
మబ్బు లుబ్బరింపఁ బుబ్బ రేఁగి
చిలికి చిలికి కురియఁ జెలరేఁగి తెరు వాఁగు
కోడెనాగులాగు కొండవాగు.

౮

కడలఁ గ్రక్కదలించి కలగాలి వడిఁ దూలి,
గిరికాననములఁ జిందఱలు సేయ
కన్ను మిన్నును మూసి కాఱుమబ్బులు గ్రమ్మి
చిమ్మచీఁకటుల విశ్వమ్ము నింప

అవనీతలము ముంచి యాసార మెగఁజల్లి,
యేల్లనూ ళ్లనుభేద మేకపఱుప
పెళపెళధ్వని మించి పిడుగు లేళ్లైటి రాలి
పడి మొత్తి జగతి బీభత్సు చేయ
క్రొత్తరాజధాని గోపురభవనంబు
లురలునంతవాన గురిసెఁ గాని
పనితినంబు నెఱపు పచ్చపిచ్చుకగూట
నొక్కతుంపురైన నుట్టిపడెనె?

౯

బోలుమ్రాన నిట్టి పుట్టి పొంగునుగాని
పుట్టగొడుగు దాని పొడు గిదెంత
చిన్నిపైరు నలమి చిగిరింత చిందాడుఁ
గాని యెంతసేపు దానియేపు?

౧౦

దినమణి సుప్రసన్నకర
దీధితిఁ గప్పెడువిప్పునన్ ఘనా
ఘనము నభంబుఁ గ్రమ్మి భయ
గర్జల గింగురువెట్టుఁగాక ప్రా
క్తనసుకృతుల్ ఫలింపఁగల
కాలమునన్ వరణీయజాతిశో
భన సుమనోవిభూతిపరి
పాకము లోక మెలర్పకుండునే.

౧౧

ననుఁ గాంచి వెక్కిరించిన మల్లికావల్లి
పల్లవంబులు ముందుపాటు దలఁచి
నన్నీసడించిన నవమాలతీగంధ
కళికలు రానున్న గతులు దలఁచి
నేనున్న వనవాటి కైనఁ గన్గొలుపని
తేఁటు లాగామిదుర్దినముఁ దలఁచి
నాతావు లరయక యీతావులన చొక్కు
తెమ్మెరల్ భావిదుస్స్థితులు దలఁచి
కలిమిలేములు కాలసంగతము లగుట
నెంచెనే దుర్మదంబె చూపించె నంచు
ప్రాప్తకాలంబుదాఁక నూఱడి తపంబు
దీర్చి ఫలసిద్ధిఁ గాంచె నీతిగలజాతి.

౧౨

మునుపు దుర్భిక్షవేళఁ గైకొనినవిందు
మాట మధుమదభ్రమరంబు మఱచుఁగాక
మరలఁ దఱిఁ జూచి దరిఁజేరు మధుపమునకుఁ
బ్రీతినే కూర్చు నుత్తమజాతి జాతి.

ప్రపంచ - ఆర్థికమహాసభ

కపిల కాశీపతిరావు

ఇవి కరువురోజులు. గతించిన మూడు నాలుగు సంవత్సరములనుంచీ ఈవిషయం దేశంలో ఆబాల గోపాలానికి స్వానుభవమే. ఈ క్షామం ఆహారములకే కాక వ్యవహారములకుకూడా సంబంధించినది. ఇదిఅదిఅని ఒకదేశానికి కాక ప్రపంచం అంతా జాడ్యం మాదిరి వ్యాపించినది. ఐరోపామహాసంగ్రామానికి పూర్వం వొళ్లువాచిన దేశాలన్నీ ఈ కరువుదెబ్బకు కృశించి శల్యావశిష్టంగా ఉన్నవి. లోకంలో ఆర్థిక వ్యవహారాలు పరిశీలిస్తే ప్రస్తుతావస్థ తెలుస్తుంది. వ్యవసాయమే ప్రధానవృత్తిగావున్న భారతదేశంలోనే యింతకష్టంగా వున్నపుడు తక్కిన మరపరిశ్రమలు జనబాహుళ్యానికి ఆధారమైన దేశముల దుస్థితి చెప్పనలవి కాదు. పాశ్చాత్యదేశాలలో అనేకమరలు మూసివేసినారు. తత్కారణంగా పనివాండ్లు తిండిలేక తిప్పలు పడుతున్నారు. జనసామాన్యం బతికిచెడ్డారు. కొన్ని ప్రభుత్వాలు దివాలాస్థితికి వచ్చినవి. తక్కిన ప్రభుత్వాలలో ఆదాయానికి వ్యయానికి ఎక్కడా లంగరు అందడంలేదు. క్రీ. శ. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరం మొదలు ధరలు క్రమేణా తగ్గుతూవచ్చినవి. ౧౯౩౧ లో మరీ చచ్చిపోయినవి. సాహుకార్లకు చేతిలో పైసా పిగలకుండా వచ్చినది. "హేమాహేమీలంతా "ఏంబేరమండీ, సంచికింవ మన్ను" అనడమేగాని సంతోషం ఎవరి ముఖాన కనబడడంలేదు. ఏతవసాగితే వ్యవసాయమనేవారు. కాని సామెత సర్వత్రా నిజమైపోయినది. ఈకరువులో రైతాంగపు అప్పులులాగే ప్రభుత్వాల ఋణాలుకూడా పాపంపెరిగినట్టు పెరిగిపోతూన్నవి. గోరుచుట్టుమీద రోకటిపోటులాగ ఒకరిమీద ఒకరు ఎగుమతిదిగుమతులమీద పంకాలు ఎక్కువచేసినారు. దీనికి తోడు ఎంతటి మేధావులకూ అర్థంకాని దిక్కుమాలిన మారకపురేట్లు. హైదరాబాదు వెళ్లివచ్చిన ఆంధ్రులకు అనుభవమే. పదిరూపాయిల నోటు తీసుకు వెళ్లి సిక్కారూపాయిలలోకి, సిక్కాలు హాళీలలోకి పొద్దుశించి సాయింత్రందాకా మారుస్తూంటే చివరికి చేతిలో ఏమీ మిగలదు. హారతికర్పూరంలాగున బిళ్లబెత్తులాంటి రూపాయిలు హరించిపోతవి. ఎందుకంటే ఈనాణెం ఆనాణెంలోకి మార్చేటప్పుడు ఒకనిర్ణయింపు ప్రకారం ఇంతకి అంత అని ఒకరేటు వుంటుంది. దాన్నే మారకంరేటు (Exchange) అంటారు. వివిధ ప్రభుత్వాల ప్రత్యేకనాణెముల మారుదలలో కొన్నిరేట్ల ప్రకారం లాభం, కొన్నిరేట్లప్రకారం నష్టం వస్తుంది. పౌండు,షిల్లింగు,పెన్సులు రూపాయి,అణా,పైసలలోకి మార్చేటప్పుడు వ్యాపార-అవసరాన్నిబట్టి ఇచ్చిపుచ్చుకోవడంలో సదారూపాయిదారుకే నష్టం. పౌండు ఇంగ్లాండుది. రూపాయి భారతదేశానిది. ఇల్లాగే అనేకదేశాలకు అనేకరేట్లు ఉంటవి. అంతర్జాతీయవ్యాపారంలో ఒకప్రభుత్వం మరొకప్రభుత్వానికి బాకీ తేలుతుంది. కొందరు బంగారమేగాని పుచ్చుకోమంటారు. అటువంటి సమయాలలో నష్టం వస్తుంది. ఈలాభనష్టాలు ఈ కరువుకి సగం కారణం.

చేతిపరిశ్రమలు మాని మరపరిశ్రమలవెర్రిలోపడ్డ పాశ్చాత్యజాతులలో కావలసినదానికంటె పదిరెట్లు ఉత్పత్తి ఎక్కువైపోయినది. విజ్ఞానం వృద్ధిపొందిన కొద్దీ మరలవేగం, దానితో సహజంగా వస్తుసముదాయపు ఉత్పత్తివేగం వృద్ధిపొందుతోంది. పనివాండ్ల అవుసరం తక్కువకావడమే కాక, సాహుకారు ఆశ ఎక్కువై ఉత్పత్తి వేగమైపోయినది. అమెరికాలో ఒక పెద్దఫ్యాక్టరీ ముప్పదియారుగంటలు ఒక్క మనిషికూడా సమీపంలో లేకుండా పనిచేస్తుందిట. దాని పర్యవసానం ఏమిటంటే, అవుసరం అయినదానికంటె ఎక్కువ తయారై ఖర్చుకాదు. సరుకు నిలవవుండిపోతుంది. కొద్ది రోజులలో ఫ్యాక్టరీ మూసివేయాలి. అదేవిధంగా అన్నిదేశాలలో పెళ్లిభోజనంలోనో, సమారాధన

లోనో మంది లేస్తారని ఊహించి సుంకిగలు వార్చి సట్టు వుంటుంది. ఆహారం అయితే ఎప్పటికైనా ఎవరైనా తినవచ్చు. కాని అక్కడ తయారయేవి క్రమముక్కలు, ఇనపముక్కలు. నిజంగా ఆలోచిస్తే మన నిత్యజీవనానికి అవి అనవసరం. ఈకరువుకి ఈ అలహోయిదా వుత్పత్తి ఒక కారణం.

ఇవేకాక అనేక కారణాంతరాలవల్ల ప్రపంచంలో బేరసారాలుగాని, పరిశ్రమలుగాని, సగటున వ్యాపారం గాని ౧౯౨౯ మొదలు ౧౯౩౨ లోగా నాలుగింట మూడోవంతు పడిపోయినవి. పదిరూపాయిలు అమ్మే ధాన్యపుబస్తా మూడున్నరఅమ్మితే ఎంత అవస్థపడు తున్నామో, అల్లాగే మొత్తంమీద సంవత్సరానికి నూరురూపాయిలు సంపాదించే ఆసామి యిప్పుడు సర్వత్రా ఇరవైఅయిదురూపాయిలే ఆర్జించి కష్టపడు తున్నాడు. నిత్యజీవనమే దుర్లభంగా ఉన్నది. ప్రపంచంలో 30000000 మంది నిరుద్యోగులని లెక్క తేల్చినారు. లెక్కకు రానివారు ఇంకా చాలమంది వుంటారు. మరి కరువో కాటకమో ఇంతవరకు ఈప్రపంచం ఎరగదు!

ప్రభుత్వాలు ఖంగారు, గగ్గోలు. మహారాజులు, మహామంత్రులు, రాజ్యాంగవేత్తలు, ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞులు, మేధావులంతా తరణోపాయంకోసం ఆలోచించారు. నానాజాతిసమితిలో తర్కించారు. అంతా సంప్రతించి సర్దుబాటు చేసుకుంటేనేగాని ఈక్షుద్బాధ తీరదన్నారు. ఎందరో ఎన్నో కారణాలు సూచించారు. కాని ఏది నిజమో, ఏది అబద్ధమో ఎవరికీ తెలియదు. మనదేశంలో సర్కారువారు దీనికంతకూ గాంధీగారు కారణం అన్నారు. ఇల్లాగే అనేకమంది అనేక అవకతవకమాట లన్నారు. కాని ఇదమిత్థమని నిర్ణయించలేకపోయారు. జాతీయప్రభుత్వాలు సమావేశం చేసుకున్నారు. నానాజాతిసమితి ఆర్థికసంఘంలో ఆలోచించారు. దారి కనబడలేదు. వరుసగా ఒకటేసభలు! లాసేన్, లొకార్నో, వాషింగ్టన్, జినోవా, రపాలో, పారిస్, వెర్సేలీస్, అట్టావా. ఇవన్నీ చరిత్రాత్మకమైన మహాసభలు; యావత్తుమానవకోటికి సంబంధించినవి; మనకూటినష్టాలు వీటిపైన ఆధారపడివున్నవి; ఉత్కృష్టమైన ఆర్థికవ్యవహారాలు చర్చించి ప్రపంచంలో శాంతి నెలకొల్పడానికి ఉద్దేశింపబడ్డవి. పర్యవసానం ఏమిటి? వెనకటికి పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో పుల్లయ్య అనే పురుషుడు వేమవరం వెళ్లిరాలేదూ? గుంటూరుజిల్లాలో సింగడు అద్దంకి వెళ్లిరాలేదూ? ఆ మహాయాత్రల పర్యవసానం ఏమిటి? అంతే ఈ మహాసభలుకూడా. దేశదేశాల బుద్ధిమంతులంతా జేరి బువ్వకోసం కొట్లాడుకునే బూటకాలు.

ఇటువంటి సభలన్నీ ఎందుకూకాకుండాపోయినవి. ఆర్థికవ్యవహారాలు చూస్తే ఆరోజుకారోజు అడుగంటిపోతున్నవి. ప్రపంచ-ఆర్థికస్థితి అంకెలలో ఈవిధంగా వున్నది:

క్రీ. శ. ౧౯౨౯-వ సంవత్సరంలో ప్రపంచపు వర్తకసరళికీ ౧౯౩౨ లో స్థితికి వ్యత్యాసం, ఎగుమతి దిగుమతులు సగటున లెక్కతీస్తే ఇల్లా తేలింది:

సగటున ప్రపంచపు దిగుమతుల నాణెపు వెల:—

౧౯౨౯ ౨౭౧౬ కోట్ల బంగారు డాలర్లు

౧౯౩౨ ౧౦౬౧ ,, ,, ,,

ఎగుమతులు

౧౯౨౯ ౨౮౮౬ ,, ,, ,,

౧౯౩౨ ౯౮౫ ,, ,, ,,

దిగుమతులు సగం పడిపోయినవి. ఎగుమతులు మరీఅన్యాయం. వర్తకంలో పేరుపొందిన దేశాలు విడివిడిగా:

	ఎగుమతులు	దిగుమతులు
	౧౯౨౯ - ౧౯౩౨	౧౯౨౯ - ౧౯౩౨
అమెరికా	౪౯౯ - ౧౩౪ కోట్లు	
ఇంగ్లాండు	౨౯౫ - ౧౦౬ ,,	౪౫౦ - ౧౯౦
ఫ్రాన్సు	౧౬౩ - ౬౪ ,,	

సరుకులధర పడిపోవడంచేత పన్నులు, అప్పులు, హెచ్చుతగ్గులులేని తదితరఖర్చులు మొదలైనవాటి బరువు పెరిగిపోయినది. ధరలు ఏవిధంగా పడిపోయి

నవో ఈక్రిందిఅంకెలు చూస్తే తెలుస్తుంది. ఒకవస్తువు ధర ౧౯౨౮-వ సంవత్సరంలో ౧౦౦ రూపాయిలు అనుకుంటే తరువాతసంవత్సరాలలో ఈవిధంగా పడిపోయినవి. ధరలు దేశాలవారీగా క్రింద ఉదాహరింపబడ్డవి:

దేశము	౧౯౨౮	౧౯౩౨ మొదటి భాగం	౧౯౩౨ రెండో భాగం	౧౯౩౩
గ్రేటుబ్రిటను	౧౦౦	౬౫.౧	౬౨.౦	౬౦.౫
అమెరికా	౧౦౦	౭౮.౮	౭౫.౮	౬౦.౫
ఫ్రాన్సు	౧౦౦	౭౮.౬	౭౪.౦	౭౪
జర్మనీ	౧౦౦	౬౧.౩	౭౭.౮	౭౭.౮
ఇటలీ	౧౦౦	౭౮.౨	౭౪.౪	౭౪.౪

నిద్రపోతూన్న వ్యాపారం, పడిపోయిన ధరలూ లేవదీస్తేనేగాని తరణోపాయం లేదన్నారు. కానైతే చేతనైంది యింకోసభ చేద్దామన్నారు. నానాజాతిసమితివారు అంగీకరించినారు. రాబోయేసభ కర్తవ్యం ఏమిటంటే పైన ఉదాహరించిన దుస్థితి తొలగించడానికి తరణోపాయం ఆలోచించడం. సభవారు తీర్మానించవలసిన విషయాలు ఇవి:

౧. ప్రస్తుతవర్తకమాంద్యానికీ, ధరల తగ్గదలకీ బంగారుమానము పడిపోవడం, తన్మూలకంగా వచ్చిన మారకపుకట్టుబాట్లు ఎంతవరకు కారణం?

౨. అంతర్జాతీయవ్యాపారంలో సుంకములు ఎంతవరకు కారణం?

౩. అనవసరమైన సరుకుల ఉత్పత్తి ఎంతవరకు కారణం?

౪. ఇవన్నీ సర్దుబాటుచేసి, సంప్రతించి, సర్వప్రభుత్వముల సమ్మతిమీద కొన్నిఏర్పాట్లు చేసి వర్తకమాంద్యం తగ్గించడం.

సభాపతులంతా కార్యక్రమం ఈ క్రిందినివేదికలో సూచించినారు:

"మూడు సంవత్సరాలనుంచి ప్రపంచ-ఆర్థికవ్యవహారములు తారుమారై వర్తకవ్యాపారము చాలా దుస్థితికి వచ్చినది. అంతర్జాతీయవ్యాపారములలో ఎగుమతిదిగుమతులకు నిరోధములు, నాణెమానపు మారకపురేట్లు, అన్నీ కలిసి వర్తకమును చంపుచున్నవి. ఆదిలో ఎవరిపరిశ్రమలు వారు సంరక్షించుకుందామనే సదుద్దేశ్యంతో నియమించినప్పటికీ, ఈకట్టుబాట్లవల్ల ప్రపంచము ఇంచుమించు ఆర్థికసంగ్రామంలోకి దిగుతూన్నది. కర్రలతో, కత్తులతోగాక ఆర్థికచట్టములతో ప్రభుత్వాలు పెనగులాడుతున్నారు. ప్రపంచసౌభాగ్యానికి ఈచట్టములు అడ్డువస్తున్నవి. ఆర్థికవిషయములలో జాతీయభావముల తీవ్రత తగ్గిపోయినగాని దేశములు బాగుపడవు. ఈ చట్టములను మార్చి కొత్తచట్టములు ఏర్పాటుచేసే బాధ్యత ప్రపంచ-ఆర్థికసభవారిపైన వున్నది. ఆర్థికసమరము మానివేసినగాని శాంతి చేకూరదు. పరిస్థితులు ఇంకకొన్నాళ్లు ఇదే విధంగా వుంటే మళ్లీ ఘోరయుద్ధం తప్పదు. ఈమాటు యుద్ధంలో మనుష్యజాతినాశనం అయినా కావచ్చును. అటువంటి మహాఆపద తప్పించవలసిన బాధ్యత ఈసభవారిది."

దేశదేశాలకు ఆహ్వానములు పంపినారు. అబ్బే! ఈ సభ వెనకటిమోస్తరుకాదన్నారు. అఖిలప్రపంచ-ఆర్థికమహాసభ అన్నారు. ఇంగ్లీషులో వ్రాసేటప్పుడు అన్నీ పెద్దక్షరాలు వ్రాయమన్నారు. కనలేదు, వినలేదు, మంచి తరుణము మించిపోవునన్నారు. మహాసభ కాలిధ్యం బ్రిటిషువారు. సభ లండనులో. కెన్సింగ్టన్ జియలాజికల్ వస్తుప్రదర్శనశాలలో దుమ్ము దులిపి, బూజు దులిపి మహాసభను సిద్ధం చెయ్యమన్నారు. పనివాండ్రకు రాత్రింబగళ్లు విద్యుద్దీపాలమధ్య కష్టించారు. వివిధదేశాల అభ్యర్థులకు విడుదు లేర్పరచినారు. వారి ఆహారవ్యవహారాలేవో కనుక్కొని అక్కడేవారి విడిదిపెట్టి కావలసినవి వేయించుకుని, నెమ్మదిగా, సంతుష్టిగా భోజనం చెయ్యవలసినదిగా చెప్పనున్నారు.

నిజమే, ఇటువంటి మహాసభ ఇదివరకు జరగలేదు. ఏదైఏమ ప్రభుత్వాలు అభ్యర్థుల్ని పంపడానికి

ఒప్పుకున్నారు. ఎఱ్ఱమిరపకాయరష్యాకూడా. నానాజాతిసమితి అంతాకలిసినా ఇంతలేదు. సభకానైతే మహాసభే.

జూన్ ౧౨-వతారీఖు ప్రారంభము. మహారాజ రాజాధిరాజు, బ్రిటిషుసామ్రాజ్యచక్రవర్తి, పంచమ జార్జి సార్వభౌముడు ప్రారంభోపన్యాసం. ఉపన్యాసం రేడియోలో ప్రపంచంమూలమూలలలో మారుమ్రోగించినారు. "సర్వజాతులు సమావేశమైన ఒకమహాసభను ఒకమహారాజు ఆశీర్వదించినది మానవచరిత్రలో ఇది ప్రథమపర్యాయమని మావిశ్వాసము. ఇట్టిసభ కూడినందుకు మాకు సంతోషము. ఈసభకు జయమవుగాకయని మాయాశీర్వచనము. అఖిలజాతుల అభ్యర్థులకు మాహృదయపూర్వకమైన స్వాగతము. మాసామంతులైన అధినివేశస్వరాజ్యములకూ,మాహిందూదేశమునకు ప్రత్యేకస్వాగతము.

"మహాసభికులారా, మీకర్తవ్యము చాల గొప్పది. ప్రపంచక్షామము బాపడానికి చేరిన మహాత్ములు మీరు. నిరుద్యోగము, వర్తకమాంద్యము అనే మహాజాడ్యములు చికిత్సచేసి మానవజాతిని దురవస్థలోనించి తొలగింప ప్రార్థితులు. సంఘీభావముతో పని చేయవలసినదని హెచ్చరిక." అన్నాడు జార్జిచక్రవర్తి. ఫ్రెంచిఇంగ్లీషుభాషలలో చెప్పినాడు ఉపన్యాసం.

కాని ఇటువంటి దుస్సాధ్యమైన కార్యము కొనసాగించే సమర్థులెవరూ జీవించిలేరు. సభ సమావేశం కాకమునుపే పర్యవసానం తెలిసిపోయింది. ఈ సభకు విజయం చేకూరదని అందరకు తెలుసును. దీనికి కారణం విదితమే. యుద్ధసమయంలో ప్రభుత్వాలు ఒకరిదగ్గిర ఒకరు అప్పులుచేసినారు. అసలువడ్డీలతో అవి తడిసి మోపెడైనవి. ఆబరువుకి దేశాలు క్రుంగిపోతున్నవి. వీటికి షాహుకారు అమెరికా. చాలదేశాలు వారికే బాకీ. ఈయుద్ధపుఅప్పుల విషయం చర్చించడానికే లాసేన్‌లో ప్రభుత్వాలు సమావేశమైనవి. ఆసభ ఇంకా ముగియలేదు. ఆసభనుంచే ఈ సభ వచ్చినది. అక్కడ వచ్చిన ప్రశ్న ఏమిటి అంటే, ఎవరు ఎవరికి ఏలోహంలో, ఏనాణెంలో, ఏమారకపురేటున, ఎంత ఇవ్వాలో తేలలేదు. ప్రపంచంలో వివిధద్రవ్యమానములు స్థిరపడితేనేకాని ఆసభ జయప్రదంగా కొనసాగదు. తీర్మానములు ఏలా చెయ్యడానికీ వీలుండదు. ఆవిషయాలన్నీ చర్చించి సమాధానపడడానికే ప్రపంచ-ఆర్థికమహాసభ ఆహ్వానించారు. ఈ సందర్భంలో ద్రవ్యమానములను గురించి కొంత తెలిసికోవలసి ఉంటుంది. వాటిచరిత్ర పరిశీలిస్తే మహాసభ భగ్నం కావడానికి కారణం బోధపడుతుంది.

ప్రస్తుతం ద్రవ్యమానంవిషయమై దేశాలు తబ్బిబ్బుపడుతున్నవి. బంగారుమానం వెండిమానం, అంటే, ఇచ్చిపుచ్చుకోవడంలో బంగారమేగాని పుచ్చుకోమనేవారు కొందరు, వెండిఅయినా ఫరవాలేదనేవారు కొందరు ఉన్నారు. కాని ఈమధ్య అనేకకారణాలవల్ల బంగారుమానానికి మర్యాద తగ్గుతున్నది. చాలాప్రభుత్వాలు బంగారుమానం విడిచిపెడుతున్నారు. ఈమానం తక్కినవారుకూడా విడిచిపెడతారా? లేక పట్టుపట్టి ఉంచుతారా? అని ప్రశ్న. ఆరు ప్రభుత్వాలుమాత్రం ఇంకా బంగారుమానానికి అంటుకొని వదలడంలేదు. వీరు ఫ్రాన్సు, హాలెండు, స్విట్జరులెండు, బెల్జియం, పోలెండు, ఇటలీదేశాలవారు. వీరంతా కలిసి పారిస్‌లో సభ చేసుకుని బంగారుమానం తాము విడిచిపెట్టమని శపథం చేశారు. నేటి మారకపురేట్లు నాణెపు అసలువిలువకు వీలైనంతదగ్గరకు తెచ్చి, హెచ్చుతగ్గులు లేకుండా వ్యవహారములు జరుపుకుంటే వర్తకమాంద్యము పోవునని వీరి అభిప్రాయము. తమ సంఘీభావము ఎవరువచ్చినా భేదించలేరని వీరు చాటించినారు. ఈ బంగారుదేశాలకు తక్కిన వెండిదేశాలకు ప్రస్తుతం సంగ్రామం అన్నమాట. కాని ఒకసంగతి. యుద్ధానికి సామగ్రి అవసరం. ఈస్వర్ణషట్కం లోకంలో పదింట నాలుగోవంతుబంగారం తమదగ్గిర నిలవ చేసుకున్నారు. తక్కిన ఆరుభాగాలూ మిగత దేశాలు పంచుకొన్నాయన్నమాట. ఈఆరుదేశాలదగ్గర ఉన్న బంగారంబరువు ౮౦౦౦ టన్నులు. దీని మేలిమి వెల ౧౦౦౦౦౦౦౦౦౦౦ పౌండ్లు. వీరివాదం ఏమిటంటే

వర్తకమాంద్యం పోవాలంటే సర్వదేశాలు బంగారుమానం అనుసరించాలి. మారకపురేట్లు మారకుండా స్థిరపర్చుకోవాలి. నాణెంలో ఉన్న లోహపుధరకు నాణెం చెల్లుబడిధరకు వ్యత్యాసం ఉండకూడదు. దాన్నిబట్టి మారకం నిర్ణయించుకోవాలి. ఇల్లా చేస్తే ధరలు హెచ్చుతగ్గులులేక నిదానంగా ఉంటవి. అంతర్జాతీయవ్యాపారం బాగుపడుతుంది.

కాని అమెరికానాయకత్వంకింద తక్కిన యావత్తు ప్రభుత్వాలూ వెండిమానంలో పడ్డారు. ఈ బంగారుమానానికీ ధరలకూ సంబంధం లేదని వారివాదన. బంగారుధర పడిపోవాలన్నారు. పడిపోతేనేకాని వస్తువులధరలు పెరగవు. ధరలు పెరిగితే వ్యాపారం దానంతట అదే సవ్యంగా జరుగుతుంది. గత పది పదిహేను సంవత్సరాలనుంచి ద్రవ్యమానపుచరిత్ర పరిశీలిస్తే పిల్లిమొగ్గలు దొమ్మరాటకింద ఉన్నది. ఒకటే హెచ్చుతగ్గులు. ఒకటే మార్పులు. యుద్ధానికిపూర్వం వివిధప్రభుత్వాల నాణెములమారకంలో హెచ్చుతగ్గులు ఉండేవికావు. సర్వత్రా బంగారుమానమే ఉండేది. మొత్తంమీద సరిగానే పనిచేసేది. బంగారమే అంతర్జాతీయనాణెపులోహం. ప్రభుత్వాల అప్పులు తీర్చడంలో బంగారమే ఒకరాజధానినుండి ఇంకోరాజధానికి ప్రవహించేది. వర్తకంలో ఏదేశానికైనా రాబడి ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు, అనగా దిగుమతులకంటె ఎగుమతులు ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు అధికముగా ఉన్న ఎగుమతుల ఖరీదు వారికిరాబడి. అది బంగారురూపంగానే వచ్చేది. ఏదేశంలోనైనా బంగారువిలువ ఎక్కువైనప్పుడు లోహంవిలువ తగ్గేది. బంగారువిలువ తగ్గితే వస్తువులధరలు హెచ్చేవి. దానితో వ్యాపారం బాగుగా సాగేది. వడ్డీధరలు పడిపోయేవి. వడ్డీ పడిపోవడంతోనే తక్కినదేశాలవారు తమద్రవ్యం పరాయిదేశాలకు పంపేవారు. ధరలు ఎక్కువగా ఉండడం చేత సరుకుల అమ్మకాల తక్కువయేది. వ్యాపారం అన్నిదేశాలతో సరిమట్టానికి వచ్చేది. ఒకదేశాన్నిమించి మరొకదేశం వ్యాపారంలో విపరీతలాభంపొంది తక్కిన వారికి నష్టం కలుగజేయడానికి వీలుండేదికాదు.

యుద్ధానంతరం బంగారుమానం విసర్జింపబడ్డది. చాలా దేశాలలో కాగితపురూపాయలు ఎక్కువైపోయినవి. ఈకాగితపుద్రవ్యం సృష్టించడానికి అసలు సూత్రం ఏమిటంటే, ఇంతబంగారం బొక్కసంలో ఉంటేగాని ఇన్నినోట్లు వెయ్యడానికి వీలులేదని. అవసరంపట్ల ఈ నియమాలు అతిక్రమించి నిలవ బంగారంకంటె ఎక్కువవిలువగల నోట్లు అచ్చువేశారు. గాలి పోసుకున్నట్టు కర్రెన్సీ పొంగిపోయింది. అచ్చుకొట్టడమే కనుక వీటికి తాకట్టుగా వుండవలసిన లోహాలు లేకుండానే కాగితపునోట్లు కట్టలుకట్టలుగా పెరిగిపోయినవి. వాటివిలువ తగ్గినది. ధరలు విపరీతంగా పెరిగిపోయినవి. కొన్నిదేశాలలో పొట్లాలు కట్టుకొనే స్థితికి వచ్చినవి. రాగిడబ్బు ఇస్తే ఒకానొకప్పుడు జర్మనీలో ఒకకట్టనోట్లు ఇచ్చేవారట.

ఏవిధంగానో ఇటువంటి ఆర్థికదుస్థితి సర్దుకొన్నది. ఇంగ్లండులో స్టెర్లింగుపౌండు అసలుధరకు మూడోవంతు పడిపోయినా ౧౯౨౫-వ సంవత్సరంలో మళ్లీ మామూలుధర అందుకున్నది. తక్కినదేశాలుమాత్రం కర్రెన్సీస్థిరపరచి ధరలు సద్దుపాటుచెయ్యలేకపోయారు. ఐనా ఏకష్టమో ఏనష్టమో భరించి మారకపురేట్లు స్థిరపరచుకున్నారు. కొన్నాళ్లు జరిగినవి. మళ్లీ ౧౯౩౧-వ సం.లో బ్రహ్మాండం తల్లక్రిందైనది. బంగారుమానం తోసిరాజన్నారు. ఎవరో కాదు! షాహుకార్లు బ్రిటిషువారు! ఎందుకంటే జాతీయప్రభుత్వపు పరిపాలనలో పౌండుధర మరీ నీచస్థితికి వచ్చి బొత్తిగా చచ్చిపోయినది. ౧౯౨౫-వ సంవత్సరంలో కష్టపడి పౌండుసమానధరకు తేవడంవల్ల నష్టం వచ్చిందని గ్రహించారు. అమెరికా, ఇంగ్లాండు ఆరాతీస్తే పౌండుకొనుబడిధర ౧౫ షిల్లింగులుమాత్రమేనని తేలింది. పౌండు ఒక్కింటికి ౪.౮౬ డాలర్లు మారకపురేటు నియమించారు. విజాతీయవ్యాపారంలో అమెరికావారు పౌండుఒక్కింటికి ౪.౮౬ ఇవ్వడంవల్ల అసలుధరకంటె ఎక్కువవిలువగల లోహండున్న నాణెం ఇచ్చినట్టుగా తేల్చినారు. ౪.౩ డాలర్లు అసలుధరఅయిన వస్తువులకు ౪.౮౬ డాలర్లు వారు ఇచ్చేవారు. తత్కా

రణంగా ప్రియమైన బ్రిటిషువస్తువులు సకారణంగానే బహిష్కరింపబడ్డవి. ఎగుమతులు పడిపోయినవి. వర్తకము స్తంభించినది. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరంలో పౌండు వెల లోహపువెలకు సమానంచేస్తేనేగాని వీలులేకవచ్చినది. పర్యవసానం ఏమిటంటే బ్రిటిషువారు బంగారు మానానికి హస్తోదకా లిచ్చినారు. ఇంకా కొన్ని దేశాలు కూడా ఇదేత్రోవతొక్కినవి. తన్మూలంగా ౧౯౩౩-వ సం.ము ఆరంభంలో ౪౫ ప్రభుత్వాలు బంగారుమానం విసర్జించినవారిలో లెక్కతేలినారు. లోకంలో బంగారమంతా అమెరికా ఫ్రాన్సుదేశాలకి చేరింది. ఈ రెండు దేశాలలో కలిసి మూడింట రెండోవంతు బంగారం నిలువచేయబడినది. ఇంతలోహం వెనకఉన్నట్టి అమెరికా ఫ్రాన్సునాణెమానములు సాధారణంగా దెబ్బతినవని లోకులు విశ్వసించినారు. కాని, ౧౯౩౩ లోగడ ఇంకో బాంబు పేలింది. ఇంతవరకు కనివిని ఎరుగని బంగారుముద్ద తమవద్ద నిలువచేసుకొన్న అమెరికా వారు బంగారుమానం విసర్జించినారు. దీనివల్ల వ్యాపారం బాగుపడి ధరలు పెరుగునని వారి నమ్మిక. ప్రపంచ-ఆర్థికమహాసభకు ఏర్పాట్లు అమెరికా బంగారు విసర్జింపకమునుపే జరిగినవి. ఏమిజరిగినా ప్రపంచమహాసభ సమావేశమయ్యేసరికి పూర్తిచేయవలసిన సమస్యలలో నాణెమానము ముఖ్యమైనదని తేలినది.

మహాసభ జూలై ౧౨-వ తారీఖు. మూడురోజుల తరువాత, అనగా జూలై ౧౫-వ తారీఖున ఇంగ్లాండు అమెరికాకు ఇవ్వవలసిన అప్పుచెల్లించడానికి వాయిదా. కాని సభాకార్యక్రమంలో యుద్ధఋణాలసంగతి లేదు. కావలిస్తే ఎవరన్నా ఆసంగతి మాట్లాడవచ్చును. చాలామంది ఆశ్చర్యంగా కనిపెట్టుకొని చూసినారు. ఇట్టి మహాసభ తమరాజధానిలో జరిగేసమయములో అప్పు చెల్లించలేదనే అపవాదు ఇంగ్లాండు భరిస్తుందా, లేక చెల్లిస్తుందా? బ్రిటిషుప్రధానమంత్రి రామ్సేమేక్డొనాల్డుగారు సభాధ్యక్షుడు ఏమి నిర్ణయిస్తాడో ఎవరికీ తెలియలేదు. అభ్యర్థులు దేశదేశాలనుంచి ప్రత్యేక విడుదులలో దిగినారు. లండన్ మహానగరమంతా కళకళలాడుతూ నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణంగా వుంది. ఒక్క అమెరికాదేశమే ౪౬ ప్రతినిధులను పంపినది. సర్వదేశాల విడిదిలో బ్రిటిషుసారాయములు, ఆహార పదార్థములు అన్నీకూడా విరివిగా చెలామణి అయిపోతూఉన్నవి. టెలిఫోనుకంపెనివారికి క్షణం తీరుబడిలేదు. ప్రతినిధులు స్వదేశప్రభుత్వంతో చేసే సంప్రతింపులేకాదు, ప్రభుత్వాలు ప్రతినిధులకు పంపే ఫరమానాలేకాదు, వారివీరి రహస్యాలోచనలేకాదు, ప్రసంగాలు సముద్రాలుదాటిపోయినవి. మహాసభ అన్నిసభలకుమల్లేనే ప్రారంభమైంది కాని ఒక్కవ్యత్యాసము. సభ సమావేశమై సమాప్తం కాకపూర్వమే పర్యవసానం హుళక్కి అని అందరికీ విదితమే. ఇంతలో జూన్ ౧౫-వ తారీఖు వచ్చినది. అమెరికాకు చెల్లించవలసిన అప్పు భారతదేశాన్ని వెండిలో చెల్లించమన్నారు. ఈవెండిచేరానికి అప్పులవారు అంగీకరించారు. భారతశాసనసభకుకూడా తెలియకుండా భారతీయప్రజల వెండి బొంబాయిరేవులో అమెరికాపడవ ఎక్కించారు. ఈ వ్యవహారంలో మనకు కోటిరూపాయలు నష్టమని ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞులు అఘోరించారు. ఇది మనలో మనమాట. ఆర్థిక మహాసభమాత్రం లండన్‌లో ౪౫ రోజులు రాత్రింబగళ్లు సమావేశమైంది. అన్నిసభల మాదిరిగానే సభ్యుల్ని భాగించారు, విభాగించారు. సంఘాలన్నారు, ఉపసంఘాలన్నారు. వెండికోసంఘమన్నారు, మొండికోసభన్నారు. ఆవితర్కం, ఆకార్యక్రమం ఇప్పుడనవసరం, వృథాప్రయాసం.

ఒక చిన్నసంగతి. ఏదో ఒకదేశపు అభ్యర్థిగడియారం ఆయనజేబులోనుంచి ఎవరో సంగ్రహించారట. ఆయన వెళ్లి సభాధ్యక్షుడు మేక్డొనాల్డుగారితో మొరపెట్టుకొన్నాడు. "దానికి నేనేం జేసేదయ్యా" అంటే "అల్లాకాదు, మహాప్రభో! నాపోయినసొత్తు నాకు అందజేస్తేనేగాని ఈసభ జయప్రదంగాకొనసాగటం దుర్లభం. ఎందుకంటారా, సభకు ముఖ్యం ఒకరిమీద ఒకరికి నమ్మకం లేకపోతే ఒకరిమనసూ నిబ్బరంగా వుండదు. ఈవేళ ఇక్కడుంది, రేపు ఇంకోటి అవుతుంది" అనాడాయన. వివాహసమయంలో అభాసుజరిగిన పెళ్లి

పెద్ద ముఖంలాగ మేక్డోనాల్డుగారు తెల్లబోయినారు. ఇంతలో ఇంకో ఆయన లేచి పోయినసొత్తు అసలువారికి అందజేసేటందుకు ఒప్పుకున్నాడు. ఏవిధంగా, ఏంకష్టపడి ఆరాతీశాడో గాని పోయినగడియారంమాత్రం దొరికింది. ఉన్నరహస్యం ఏమిటంటే దొంగిలించినవాడిదగ్గర దొంగిలించాడీ పెద్దమనిషి. గడియారమాయనమొఖం మాత్రం సంతోషంవల్ల చింకిచాటంతైంది. తరవాతేమీ చోరీ జరగలేదు. ఈవిధంగానే సభ సమాప్తానికి వచ్చినది. ఎవరికి ఏమి కావాలో చివరరోజుదాకా తెలియలేదు. ఎవరి ఉద్దేశ్యం వారు చెప్పి సభసమావేశం ప్రస్తుతం ముగించారు.

ఫ్రెంచి అభ్యర్థి బొనెట్టుగారు, "ఇప్పుడు మనం ఏదో ఒక తీర్మానానికి రాలేకపోయినప్పటికీ ఇకముందైనా అట్టి వీలుంటవని ఈసభవల్ల తేలిం'' దన్నారు.

అమెరికాదేశీయుడు కాక్స్, "ఈప్రయత్నం మానేస్తే లోకారిష్టమే పర్యవసానం అని అందరి ఏకాభిప్రాయం. అప్పులసంగతి తేలితేనేగాని ఏతీర్మానం దుర్లభంకాబట్టి ముందు అది తేలుద్దా"మన్నాడు. ప్రపంచానికంతకే కలిపి ఒకబ్యాంకి పెట్టవలసినదిగా సూచించినాడు.

రన్సిమన్ (ఇంగ్లండు), వ్యాపారనిరోధకరమైన చట్టములు తీసివేస్తేనేకాని క్షామం పోదని తేల్చినాడు.

డాక్టరు కాల్జిన్ (హాలెండు), మహాసభ వ్యర్థమన్నాడు. చేసింది ఏమీలేదు కనుక వృథాప్రయాసమన్నాడు.

సీనార్జంగు (ఇటలీ): "మహాసభకార్యక్రమం చూడగా ఇక ముందుముందు అంతర్జాతీయసహకారానికి మంచివీలున్నట్టు తేలింది. ఈలోపుగా ఎగుమతి దిగుమతిసుంకాలు, వేరువేరు నాణెమానములు ఉన్నంత కాలం సహకారం కష్టం. ద్రవ్యంవిషయంలో ఉన్న లోటుపాట్లు ప్రభుత్వాలన్నీ కలిసి సద్దుబాటు చేసుకోవాలి."

జర్మనీ అభ్యర్థి: (పేరు తెలుగులో వ్రాయడం కష్టం) "నిరుద్యోగపుసమస్య పూర్తిచేయడం ప్రధానం. జర్మనీ ఆర్థికసహకారానికి తోడ్పడడానికి ఎప్పుడూ సిద్ధంగానే ఉన్నది."

జపాను: "సుంకాలుతీసివేసి వ్యాపారనిరోధం ఆపితేనేకాని సహకారం కష్టం."

రామ్సేమాక్డోనాల్డుగారు అంత్యోపన్యాసంలో సభ ఆటవిడుపుగాని ఆఖరుగాదు అన్నారు. జూలై ౨౭-వ తారీఖు సాయంత్రం ౮-౩౦ గంటలకు సభ సమాప్తం. మళ్లీ ఎప్పుడు కలుస్తుందో ఎవరికీ తెలియదు.

మహాసభ సమాప్తమైన పదినిమిషాలకు సభాభవనంలో దాసీవాళ్లు ప్రవేశించారు. మహానుభావుల ఉపన్యాసరవములస్థానే దుమ్ముతుడిచే చీపుళ్లచప్పుడు వినపడింది. జూలై ౧-వ తారీఖునే మహాసభకాళ్లు చచ్చుబడ్డవి. బంగారుమానపు దేశాలు తమశపథం నిజమన్నట్టుగా కార్యక్రమానికి అడ్డువచ్చారు. థియడోరు రూజువెల్టు, అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల అధ్యక్షుడు "నాణెమానములు స్థిరపడితేనేకాని కార్యక్రమం జరగడానికి వీల్లేదు" అన్నాడు. బంగారుమానపుదేశాలవారు బ్రిటిషువారిపై ఆగ్రహించారు. బ్రిటిషువారు తెల్లమొగం వేశారు. "ఇల్లంటించి దూరంగా నుంచుని మంటచూసి ఆనందిస్తున్నా రమెరికావా" రన్నారు. ప్రపంచమహాసభ చచ్చిందని పత్రికాధిపతులు వ్రాశారు.

ఐతే కొండతవ్వి ఎలుకని బట్టినట్టు వెండి విషయంలో ఒక చిన్నసమాధానం ఏర్పరచుకున్నారు. బ్రిటిషువారుమాత్రం తమసామంతులతో అనుకూలమైన ఏర్పాట్లు చేసుకున్నారు. ప్రత్యేకసమావేశం ఏర్పరచి సామ్రాజ్యంలోవున్న కరెన్సీవ్యత్యాసాలు సద్దుబాటు చేసుకున్నారు. ఇది సభమర్నాడు.

అమెరికామాత్రం ప్రత్యేకంగా రూజువెల్టుగారి నియంతృత్వంకింద ఆర్థికోద్ధరణోద్యమం ఒకటి ప్రారంభించింది. వ్యాపారాల్లో పోటీలు తీసివేయడం, పనిచేసేగంటలు నూటికి పాతికచొప్పున తగ్గించడం, పనివాండ్లకూలి నూటికి ముప్ఫైవంతున ఎక్కించడం, వారానికి ౪౦ గంటలకంటె ఎక్కువ పనిచేయకుండా ఉండడం, వారానికి ౧౩ డాలర్లకంటె కూలి

తప్పకవగా ఉంచక పోవడం, ఈఉద్యమం యొక్క ప్రధానాశయములు.ఆసాములుకూడా ప్రభుత్వంతో ఏకీభవించారు. నూటికి పదికంటె లాభం తీసుకోమన్నారు. పత్తి, బొగ్గు, మోటారు ఇత్యాదివ్యాపారాలన్నింటిలో ఇటువంటిషరతులే ఏర్పరచినారు. అమెరికాలో ఈ ఆర్థికోద్యమం ఇంకా సమాప్తంకాలేదు. దీని అభివృద్ధి పత్రికాముఖంలో రోజూ చూస్తున్నాము.

ఇంతకూ మనకూ, అనగా భారతదేశానికీ, ఈ సభకూ సంబంధం ఏమిటి అనేప్రశ్న తోస్తుంది. నానా జాతిసమితిలో హిందూదేశానికి ప్రత్యేకస్థానం ఉన్నట్టుగానే, బ్రిటిషువారికి సంబంధించిన ప్రతిఉద్యమంలోనూ పేరుకి మనకుకూడా ఒకస్థానం ఉంటుంది. ఇక్కడనుంచి అభ్యర్థులు వెళ్లివస్తారు. ఉపన్యాసాలు కూడా చెపుతారు. వీరిమాటకు కాతరు ఏమిటి అంటే వేరేసంగతి. వీరు ప్రజాప్రతినిధులా, ప్రభుత్వప్రతినిధులా అంటే తప్పకుండా ప్రభుత్వప్రతినిధులే. మనకు ఏసభలో ప్రజాభిప్రాయం తెలియజేసే ప్రతినిధు లున్నారుగనుక?—అదేవిధంగా ఈ ప్రపంచ మహాసభకుకూడా ఇండియాప్రభుత్వంవారివల్ల పేర్కొనబడి, బ్రిటిషుపార్లమెంటువారిచే ఆమోదింపబడి మనదేశంనుంచి కొందరు సీమకు పోయివచ్చినారు. ఇండియాఅభ్యర్థులకు నాయకుడు పార్లమెంటులో ఇండియాకార్యదర్శి సర్ సామ్యూల్ హోరుగారు. తదితరులలో ముఖ్యుడు సర్ సి. పి. రామస్వామి అయ్యర్‌గారు. జనాభిప్రాయంలో ప్రముఖు లింకెవరూ లేరు. ఆర్థికవ్యవహారాలకు సంబంధించినవారు ఈ ప్రతినిధులలో మచ్చుకైనా లేరు. ఛేంబర్ ఆఫ్ కామర్సులో ఈవిషయమై తీర్మానాలు చేశారుగాని లాభం లేక పోయినది. ఎవరో ఒక చిన్నకథ చెప్పినారు. లండనులో సభ జరిగేటప్పుడు వీథిలో ఒక నీగ్రోమనిషిని కాపలా ఉంచినారట. వాడి ఆకారం చూసి ఇద్దరు తెల్లదొరలు ఒకరినొకరు చూచి నవ్వుకొన్నారట. ఆనీగ్రోమాత్రం నిశ్చలంగా, నిర్భయంగా వీళ్లనవ్వు లెక్కచెయ్యక "అయ్యా, ఇదేతోవ" అని చూపినాడట. అవును! ఎన్నిసభలు జరిగితేమాత్రం అతని క్షేమలాభం? అతని ఆకారం మారుతుందా? వీళ్లు నవ్వితే వాడికి వచ్చిన నష్టం ఏమిటి? మనస్థితికూడా అంతే! ఊరుమీద ఊరుబడ్డా కరణంమీద కాసు పడదన్నట్టు ఇండియాదేశం ఏఅవస్థలో ఎంతకష్టం పడ్డా తక్కిన ప్రపంచానికి చీమకున్నా కుట్టదు. అల్లాఅని మనధోరణిలో మనం వుండడానికి వీలులేదు. తక్కినదేశాలలో, ముఖ్యంగా ఇంగ్లాండులో జరిగే మార్పులవల్ల మనకు అనేకకష్టనష్టాలు వస్తవి. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరంలో ఇంగ్లాండు బంగారు మానం విడిచిపెట్టడంవల్ల ఈరోజుఃరకు భారతదేశం నుంచి ఎన్నికోట్లరూపాయిల బంగారం వెళ్లిపోయిందో చెప్పనలవికాదు. ఇంకా ఈబంగారునది ప్రవహిస్తూనే వుంది. జీవనది కాదుకదా!

ఇంతద్రవ్యం ఖర్చుపెట్టి, ఇంతకష్టపడి ఇన్నాళ్లు చర్చించడంవల్ల ఎవరికి ఏంలాభం అంటే ప్రత్యక్షమంగా ఇట్టి మహాసభ సమావేశంకావడమే. లోకానికి మంగళకరం. ఇది శాంతిసూచన. పూర్వప్రపంచంలో రాజ్యాలు జయించడానికి, జయించారన్నకీర్తి సంపాదించడానికి యుద్ధాలు చేసినారు. అలెగ్జాండరు, సీజర్, నెపోలియన్ ఇత్యాదిమహావీరులంతా రాజ్యకాంక్షవల్లకీర్తికాములై, దండయాత్రలు చేసి, యుద్ధాలుగెల్చి దిగ్విజయం చాటించారు. అనగా నాటియుద్ధాలు రాజరిక సంబంధమైనవని అర్థము. మధ్యయుగంలో మతమంటూ వచ్చింది. ఐరోపాఖండంలో నైతేనేమి, తూర్పుదేశాలలో నైతేనేమి మహమ్మదీయమతానికి తక్కిన మతాలకూ వచ్చిన రగడలవల్ల ముప్పాతికమూడుపాళ్లు యుద్ధాలు జరిగినవి. కాంక్షకంటె మతప్రచారమే మధ్యయుగంలో యుద్ధకారణం. 'క్రూసేడ్సు' ఈ జాతిలోవే. ఆధునికప్రపంచంలో యుద్ధకారణం అర్థం—కాటిల్యుని అర్థం,మానవజాతికి ముఖ్యావసరములైన కూటిగుడ్డలకోసం. ౧౯౧౪ మొదలు ౧౯౧౮ వరకు జరిగిన ఐరోపామహాసంగ్రామానికి ఆర్థికసమస్యలే కారణం. వెర్సైలిస్‌సంధితో ఆమహాయుద్ధం ఆగిపోయింది. సంధిపత్రంలో వ్రాయించిన షరతులు తాత్కాలికంగా న్యాయమని తోచినప్పటికీ కొన్నిదేశాలకు అవి క్షేమకరంగా లేవు. ఆసం

ధివల్ల లోకం రెండుభాగాలైంది- ధనవంతులూ, దరిద్రులూ. కొన్ని దేశాలకు ఒకటేదారిద్ర్యం, మరికొన్నింటికి ఒకటే ఐశ్వర్యం. నివురుగప్పిన నిప్పువలె అప్పుడుజరిగిన అన్యాయములే క్రమేణా రాజుకొంటూవచ్చి అంటుకోవడానికి సిద్ధమైనవి. ఏచెడ్డనక్షత్రంలో సమావేశమైనారో వెర్సేలిస్‌లో, ఆసంధి మొదలు ప్రతినిత్యమూయుద్ధభయమే. యుద్ధమాపడానికిఅప్పుడు స్థాపించిననానాజాతిసమితికూడా లేస్తే మనిషినికానన్నట్టుగా పేరుకేగాని అవసరంవస్తే పూర్ణానుస్వారమే. తీవ్రమైన జాతీయోద్యమము ఎవరిదేశంలో వారు వృద్ధిచేసుకోవడానికి ఈసమితిని ఒకదాన్ని అడ్డంపెట్టుకొన్నారు. దీనికెక్కడా తాడూ బొంగరం లేదు.

మొన్న ధిక్కరించి వీపావినమన్న జపానుదేశాన్ని ఈసమితి ఏంజేయగలిగింది? నిజంగా యుద్ధం చేద్దామని ప్రభుత్వాలకు ఉద్దేశ్యంఉంటే ఎంతోమంది అక్కర్లేదు. జపానువంటి సీమమిరపకాయ ఒకటిచాలు. రణభేరి మ్రోగిస్తే చేసేవాళ్లు లేరు. శాంతి శాంతి అని తహతహలాడుతున్నవి ప్రభుత్వాలు. మూతికాలినపిల్లులు. వెనకటిదెబ్బకే తట్టుకోలేకుండా వున్నారు. సోవియటురష్యావారు, ఇటలీవారు ఈమధ్యనే సంధికుదుర్చుకున్నారు. ఫ్రాన్సుకూడా ఇంకోసంధి చేసుకున్నది. ఇవన్నీ యుద్ధంఆపుజేయడానికే. అమెరికాలో, ఇటలీలో, జర్మనీలో యుద్ధబలం వృద్ధిచేస్తూన్నప్పటికీ, ఆప్రయత్నం యుద్ధంకోసం కాదని అందరికీ తెలుసును. ఒకవేళ యుద్ధంవస్తే సిద్ధంగా వుండడానికి, అవసరంవస్తే కాసుకునేందుకు అందరు తయారుగానే వున్నారు. కానైతే తమకుతాము చెయ్యిచేసుకోరు. సంధి, శాంతి అనేమాటలు నాలుకచివరనుంచి కాక హృదయంలోంచే వస్తున్నవి. ఒక్కజపానుమాత్రం చిందులుతొక్కుతోంది. ఢీఅంటే ఢీ అంటోంది. కాని ఎదురువుజ్జీ ఎవరూ లేరు. కొట్టకుండా తిట్టకుండా జపానుతొందర అణచడానికి పాశ్చాత్యప్రభుత్వాలు ఉపాయం ఆలోచించారు. సుంకాలతో అరికట్టి జపానువ్యాపారం నాశనంచెయ్యవలుచుకున్నారు. ఇన్నికష్టాలు పడుతున్నా ఇంతవరకు యుద్ధం రాలేదంటే, అది నానాజాతిసమితిప్రజ్ఞ కాకపోవచ్చు. కాని దేశాల అసమ్మతిమాత్రం నిజం. ఘోరయుద్ధాలు జరగవలసినచోట ఇప్పుడొక మహాసభ జరుగుతున్నది. పర్యవసానం అనుకూలమైనా కాకపోయినా లోకారిష్టంమాత్రం కాదు. యుద్ధాల స్థానే వచ్చిన మహాసభలలో ఈప్రపంచ-ఆర్థికమహాసభ ఒకటి. అందువల్లనే ఈసమావేశం లోకానికి మంగళకరం; శాంతిసూచన.

శృంగారము

మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి

సృష్టిక్రమాన్ని అనాదిగా బంధించుకువస్తూ, ప్రవర్తింపచేస్తూన్న సూత్రానికి రూప నిష్పత్తీ, నామకరణమూ చేసింది వైదికయుగము నాటి ఛాందసబుషులు. 'ఏకో దేవః సర్వభూతేషు గూఢః' అనే ఉపనిషత్సిద్ధాంతము ప్రతిపాదించక ముందు కల్పించుకున్న ధ్యేయమూర్తి, నిర్గుణపరతత్త్వము, వారు కల్పించుకున్న సంకుచితావకాశంలో ఉక్కిరి బిక్కిరి కావడం మొదలుపెట్టింది. అందుచేత ఆ ఏకైకమూర్తి విభావాంతరాల్ని పునఃపృథక్ప్రతిష్ఠాపనావసరమందు, వెనుకటిమతాలన్నీ మార్చుకుని, వేర్వేరు దేవతలను వెలయింపవలసివచ్చింది . . ఆపనంతా, ఆర్యులు, ఉత్తరధ్రువప్రాంతాన్ని వదలివేసేనాటికే జరిగిపోయింది:

పుణ్యభూమియైన ఆర్యావర్తంలో స్వేచ్ఛగా విహరించడం మొదలుపెట్టినతరువాత, క్రమంగా, మంచుచేత కరడుకట్టుకునిపోయిన మనఃప్రవృత్తులు క్రమమైన రీతుల్లో వికసింప మొదలుపెట్టినవి: ఉద్దీపన వస్తుసామగ్రి అంతా ఉచితంగా అలవడటంచేత, దాంపత్యంవిషయంలో అదివరకు అనూచానంగా వస్తూన్న రాక్షసత్వాన్ని విస్మరించి, కోనలెత్తుతూన్న కోరికలతో లోకాన్ని చూడ మొదలుపెట్టినారు: మంచుతెరలు దాటిరాగానే, ఆర్యులు మనసులోనైనా ఎన్నడూ ఊహించని కొత్తప్రపంచములో జొరబడి, కొత్తచూపులతో నలువైపులా చూడ మొదలుపెట్టినారు. ద్యావాపృథివీల సహవాసాన్ని మన్నించి క్రమంగా ఇంద్రుడికి ఇంద్రాణీసాహచర్య మొనగూర్చింది ఈ అవకాశంలోనే:

లోకాన్నంతా అనురాగాంబుధి ఆక్రమించి వెల్లివిరిసిపోతూందని క్రమంగా గుర్తించగలిగారు: దేవతలయెడల భయమువిడిచి భక్తిశ్రద్ధలుమాత్రమే చూపడం సమంజసమని నేర్చుకున్నారు: తాము పరమావధి అని ఊహించి నిశ్చయించుకున్న ఆనందాతిశయాన్ని, తమ ఉపాసనామూర్తులకు అందుబాటులో ఉండేటట్టుగా చేశారు: అప్పటినుంచే, అదివరకు పనిపాటలు లేకుండా యోగనిద్రపోతున్న ప్రజాపతి 'బహుస్యాం ప్రజాయేయ' అని ప్రయత్నించడం మొదలుపెట్టినాడు: రుద్రుడు క్రోధాన్ని చాలావరకూ ఉపసంహరించుకోవలెననీ, సవితృమండలమధ్యవర్తి అయిన నారాయణుడు చల్లబడవలెననీ తంటాలుపడటం ప్రారంభించినారు:

సతీయుతులై గార్హస్థ్యధర్మాల్ని అవిచ్ఛిన్నంగా అనుభవిస్తూన్న భక్తులకు, దేవతల కఠినబ్రహ్మచర్యం చాలా కష్టమనిపించింది:—ఒక సుముహూర్తాన ముఖ్యదేవు లందరూ పెండ్లికొడుకు లైపోయినారు: లోకక్రమాన్ని బంధించుకునడుపుతూన్న శృంగారసూత్రమే బంగారుజన్నిదముగా వెలసినది: రౌద్రానికి ఉండే ప్రాముఖ్యము పోయి, సాత్త్వికభావోదయమైనది:

భర్తఅనే అన్వర్థాభిధానం కలవాడు-పురుషుడు: ప్రకృతిని తరతరాలనుంచీ, విసువులేకుండా-విధిలేక-మోసుకుని వస్తున్నాడు: బరువైనప్పటికీ భరించక తప్పినదికాదు. ఆభారంతో క్రుంగిపోతూన్నాడనే, భక్తులెవరూ ప్రకృతిపురుషులజోలికి పోరు: ఈవిషయం గమనించి,ప్రకృతి, తానే పురుషుణ్ణి వహిస్తున్నానని కొంటెవేషం వేసినా, యథార్థస్థితిని ఎరిగినవారు గనుక, భక్తులైన భర్తలు ఎవరూ, ఆఉపాసనాపద్ధతికి అంగీకరించరు: ఎంతో సదుపాయంతో, అర్చనకు సిద్ధం చేసేటప్పటికి, చివరకు తయారయిన క్రమం-వీరశైవం-అదో కొత్తప్రపంచకం-ఆబీభత్సశృంగారం సామాన్యులు భరించలేరు:

పురాణకాలంనాటికి, వేదాలమీద సాపుగా తెర కప్పబడిపోయింది: మానవులకూ, దేవతలకు బాగా

శాంపిల్సు ఉచితము.

సహజమైన హెయిర్ టానిక్‌తో మీ శిరోజములకు అందమును తెచ్చికొనుము.

కామినియా నూనె (రిజిస్టర్డు)

శిరోజములకును, మెదడుకిని, యిది చాలా శ్రేష్ఠమైన నూనె. చలువ నొసగు పదార్థము లందు మిళితమై యున్నవి. కామినియానూనె మాడుపట్టును శుభ్రపఱచి, శిరోజ బీజములకు బలము నిచ్చి, వెంట్రుకలను పట్టువలె బాగుగా పెంచును. మంచి పరిమళ మిందు చేర్చబడినది. దీని నుపయోగించిన ప్రకాశవంతమగు శిరోజము లేర్పడును.

నేడే ఒకబుడ్డిని పరీక్షింపుడు. వెల బుడ్డి రు. 1-0-0, 3 బుడ్లు రు. 2-10-0.

వి. పి. ఛార్జీలు ప్రత్యేకము.

పోస్టేజినిమిత్తం ఒకఅణాస్టాంపునుపంపిన శాంపిలును ఉచితముగా బడయగలరు.

పరిమళ రాజు

ఓటో దిల్ బహార్ (రిజిస్టర్డు)

OTTO DILBAHAR.

దీనికి సాటియైనది లేదు. దీని పరిమళము యింపుగాను, ఆనందదాయకము గాను యుండును. వాసన బహుకాల ముండును. కొన్ని బొట్లు మీ చేరుమాలుమీద వేసి చూడుడు. మీ చుట్టును అద్భుతమైన పరిమళ మీనుచుండును.

వెల 1/4 ఔన్సు రు. 1-4-0. 1 డ్రాము సైజు 0-12-0 అణాలు.

వి. పి. చార్జి ప్రత్యేకము.

పోస్టేజినిమిత్తం రెండుఅణాల స్టాంపులను పంపి శాంపిలును ఉచితముగా పొందుడు.

ఆసియాలో ప్రధాన సబ్బులు

కామినియా టాయిలెట్ సబ్బులు

వాడుకలో పోడిమి.

ధరలో పోడిమి.

పరిమళ మానందదాయకము.

రకము అసమానము.

నానావిధ పరిమళములందును దొరకును.

కామినియా ట్రాన్సుపరెంటు గ్లిసరిన్ సబ్బు.

కామినియా లవండరు సబ్బు.

కామినియా చందన సబ్బు.

కామినియా వైట్‌రోజ్ సబ్బు.

దిల్‌బహార్ సబ్బు.

ఈ సబ్బులు మీకు సంపూర్ణసంతృప్తి నొసగగలవు.3 బిళ్లలుగలపెట్టె 1-కి 0-15-0. వి. పి. ఛార్జీలు ప్రత్యేకము

మీకు సమీపములోగల దుకాణములో అడగండి లేక మాకు వ్రాయండి.

కొనునపుడు ప్రతిపెట్టెమీదను కామినియా అను పేరుండుట గమనింపుడు.

ఈపేరు స్వచ్ఛతకును, గుణమునకు గ్యారంటీ నిలచును.

సోల్ ఏజెంట్లు:—ఆంగ్లో-ఇండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెనీ,

నెం. 285, జుమ్మామసీదు, తపాలాపెట్టె 2082, బొంబాయి.

జోస్తీ కలిసింది: ఒకరిఇంటిసుట్టు ఒకరు తెలుసుకోవడం, ఒకరి వ్యవహారాల్లో ఒకరు జోక్యం కలిగించుకోవడం-చివరకు సంబంధబాంధవ్యాలదాకాకూడా వచ్చింది. ఎవరో బుద్ధిమంతుడు, దేవలోకంలో జనాభా పెరిగిపోతే తంటా వస్తుందని నిత్యయౌవనమూర్తులు, ఎప్పుడూ కనిపెంచడానికి వీలుంటుంది కనుక:—(అన్నం నిద్రా లేకుండా, అమృతంత్రాగే అనిమేషులైనా, ఉండటానికి చోటు చాలక, క్రింది లోకాలకు వలసవస్తారేమోనని) పార్వతీశాపరూపాన, దేవకామినులందరికీ ఒక్కేమారు వంధ్యాత్వం కలిగించాడు: గ్రహచారవశాన ఆదోషము పార్వతికికూడా అంటుకున్నది - కన్నబిడ్డ లిద్దరినీకూడా-జాతిలోంచీ రెల్లులోనుంచీ తప్ప - కడుపునకన్న సాంపాన పోలేదు:

పార్వతీపరమేశ్వరులదాంపత్యం, అన్నియుగాల వారూకూడా అనువుగా అన్వయించుకుని అర్థంచేసుకునేందుకు వీలుగాఉంటుంది.

పార్వతి, కుబేరతుల్యవైభవుడైన హిమవంతుడి గారాబుకూతురు. అతిలోకమోహిని అయిన మేనక ఆమెతల్లి: చక్కదనమూ, ఆభిజాత్యమూ, సద్గుణసంపన్నతా ఉన్నా, ఆపిల్లకు ఎక్కడా మంచిసంబంధము దొరకలేదు. విశేషము ఏమిటంటే, హిమవంతుడు అంతకుపూర్వం, పెద్దకూతురు గంగను సముద్రుడికి ఇచ్చి వివాహంచేస్తే, ఆమె ఆతన్ని కాదని ఎప్పుడూ ఇంటిపట్టున ఉండకుండా - ఎవరు చెప్పినమాటా వినకుండా - మూడులోకాలూ తిరుగుతుండేది. అందుచేత విధిలేక, రెండోపెళ్లివాడికి - శంకరుడికి - ఇవ్వవలసి వచ్చింది. నిలువ నీడలేక, కట్ట బట్టలేక ఉన్న సర్వశూన్యుణ్ణి హిమవంతుడు జామాతగా స్వీకరించాడు. తన రాజధానిలోనే, కైలాసంమీద కాపురము పెట్టాడు. కాని ఆకాపురము! ఆమెపరివారజనము వేరు, భోజనము వేరు, వాహనము వేరు: దిగంబరిఅయిన మగని సాహచర్యం గిట్టక ఎప్పుడూ భక్తులయిండ్లలో హాయిగా పూజలందుతూ, యిష్టంవచ్చినప్పుడూ . . ఎన్నడో . . యిల్లుజేరుకుంటూండేది. శివుడు భిక్షుకుడై . . శ్మశానాల్లో సంచరిస్తూ ఏకాంతవాసం చేస్తూండేవాడు: తీరిక అయినప్పుడు, సాయంసమయాల్లో చంద్రుడు, ఆతనితల తడిపి తాపోపశమనం చేస్తూండేవాడు: కొంచెం గౌరవం చూపిస్తే నెత్తికెక్కే గయ్యాళి వదినెగారివల్ల ఆతని కేమీ ఉపచారాలు కలిగేవి కాదు: ఎవరితో చెప్పుకునేందుకూ మనసొప్పక, కష్టాలు మరచిపోవడానికి తాండవలీలావినోదు డౌతూండేవాడు. మరీ మనసు చలించినప్పుడు . . దారుకావని స్త్రీలు, మోహిని మొదలైన అసందర్భపుశృంగారము ప్రవర్తిల్ల చేస్తూండేవాడు:

ఇక బ్రహ్మవిషయం .— ముదిమదితప్పినముసలి వడుగని . . కన్నెలెవరూ దరియరాకపోవడంచేతనూ, ఎవరూ ఆతని వివాహప్రయత్నము చేయకపోవడంవల్లనూ . . ఏమైతేనేమని తెగించి, కన్నకూతురిలాగా పెంచుకుంటూన్న కన్నెమీదనే కన్నువేశాడు: 'తలలో నాలుకగా' మెలగుతుందనే ఆతని ఆసలన్నీ వ్యర్థపరచి, వాణి, అతనివంకైనా చూడకుండా సంచరిస్తూన్నది: పైగా ఆమెకొంటెతనానికి అంతులేదు: అనాదిసిద్ధంగా ఉన్న ఆతని ఆసనం - సితపుండరీకం - తాను లాక్కున్నది: ఆతని వాహనమైన హంసచేత ఊడిగము చేయించుకుంటూన్నది. 'నాలుగుమోముల' నిగమనాదము లుప్పతిలేటప్పటికల్లా, కచ్ఛపికి శ్రుతి ఎక్కువచేస్తుంది. ఈగొడవంతా కనిపెట్టే, వాణీవిషయికంగా—'యా స్థవిరం ప్రహసంతీ కవికుల వదనాంబురుహ బద్ధనివేశా'. . అని అధునాతనులుకూడా ముచ్చటించి నవ్వుకుంటూంటారు. సంతానవిషయంలో ఈదంపతులదికూడా విచిత్రయోగమే - పితామహుడికి వివాహము కాకముందు కొందరు మానసపుత్రు లుద్భవించారు. వాణికి, సంతానవాంఛకుకాని, ప్రాప్తికికాని అవకాశాలు లేవు: ఎన్నియుగాలు గడిచినా ప్రథమయౌవనంలోనే వుంటుంది — ఎన్నడూ ఇనకరస్పర్శ సోకనిపాపాన:

—నల్లనివరుడు దొరికినదే తడవుగా, వేరే ఏమీ విచారించకుండా, పిల్లనిచ్చి కృతార్థతనందినాననుకున్నాడు సాగరరాజు: శంకరుడిమీద కొంత కాలం మోజుఉండేదేమో కాని, ఇల్లు తెలుపు, ఒళ్లు

తెలుపూ - అల్లుడుకూడా తెల్లనివాడైతే బాగుండదని, నీలమేఘశ్యామునకే లక్ష్మిని కన్యాధారపోశాడు. ఎంత అనుకూలవతి యైనా, తనపుట్టినయింట తిష్ఠవేసుకుని కూర్చున్న మగనిమీద భార్యలకు గౌరవం ఉండటం చాలాకష్టం: అదీగాకుండా, గారాబాన పెరిగిన పిల్ల కావడంచేత ఒకచోట కాలునిలువదు. ఎక్కిన గుమ్మం ఎక్కకుండా, ఎవరినీ లక్ష్యపెట్టకుండా చరిస్తూంటుంది – తానుపుత్రవతి కాకపోయినా, అలాయిదాగా ఏర్పడ్డకోడలు – సరస్వతి–మీద అధికారం చెలాయిస్తూఉంటుంది: అత్తగారి కోరంటికానికి ఆమే జగత్తుకంతా ఆదర్శం. కామదహనం జరిగినప్పుడు కూడా . . అందరూ జ్ఞాపకం చేసి హెచ్చరిస్తేనే కాని, ఆమెకు కంట నీరు రాలేదు:

—త్రిమూర్తులలోకి విష్ణువే చాలావరకూ శృంగారపురుషుడు: ఆతడు తీసుకునివచ్చే చాడీలకు అంతులేదు: అతిలోకకాముకుడవుటచేత వేషంవిషయంలో చాలాజాగ్రత్తగా ఉంటాడు. ఎప్పుడూ మాపుకనబడని పట్టుబట్టలు కట్టుకుంటూ వయసు తెలియకుండా, శ్మశ్రువులను విసర్జించి, స్త్రీలనూ పురుషులనూ కూడా సమానంగా తనియించడానికి ప్రయత్నిస్తూంటాడు: ఆడవేషం వేయడానికి అనువైన దేహసంపద కలిగినవాడీతడొక్కడే: శృంగారాలవిషయంలో, లబ్ధికన్న కడగండ్లే ఎక్కువపడటం అలవాటయిపోయింది. తన్ను ధిక్కరించిన నాయికలవిషయంలో భక్తుడిలాగా తయారయే రసికవతంసుడు: ఎన్ని అవతారములు ఎత్తినా, విధిలేక తనతోకూడా రూపాంతరములు పొందుతున్న లక్ష్మినేతప్ప వేరొకకన్నెను వలపించలేకపోతున్నాడు: గజేంద్రుడు వేయివర్షములు మొరపెట్టగా – కదలలేక, విని ఊరుకుని – చివరకు ధిక్కరించడం మొదలుపెట్టేటప్పటికి, ఇక గత్యంతరములేక, బయలుదేరివచ్చిన పరమకారుణికుడు: అదే ఆతడు కాలు క్రిందపెట్టడానికి మొదలూ చివరాను: శేషుడిమీదనుంచి గరుడుడిమీద అధిరోహించడమే తప్ప ఎన్నడూ నాలుగడుగులు నడచినపాపాన పోలేదు: అందరు దేవులకన్నా మంచివాహనము, ఆయుధాలూ ఉన్నా ఆఅలసత్వం మరెవ్వరికీ లేదు . . పనీ పాటా లేకుండా . . 'కలశపయోధిమీద తరగల్ మరి హోయని మ్రోయ, వేయుఫణంబుల తలపాన్పు పాము బుసకొట్టు' తూన్నా లక్ష్యపెట్టకుండా, యోగనిద్ర అనే వంకతో కదలకుండా పడుకునే నిశ్చలుడీతడు: లక్ష్మికి ఇదంతా సరిపోక, విడిగా కాపురం ఏర్పరచుకున్నది:—ఇంతవరకూ బయటికి రాకుండా గుప్తంగా ఉన్న ఆమెచీకటితప్పును — బాణకవి బయటపెట్టాడు: కాని, అడిగినవారికి లేదనకుండా వరాలిచ్చే విశ్వదాత్రి అని, ఆకళంకాన్ని ఎరుగున్నవారందరూకూడా మరచిపోవాలని ప్రయత్నిస్తూంటారు:

ఇంద్రుడిప్రాంతాలకు వచ్చేటప్పటికి – పురాణయుగంలో తొణుకుతూన్న శృంగారం, ఉచ్ఛృంఖలవృత్తిలో విజృంభించింది: వైదికయుగంలో శచీపతి దుర్నిరీక్షుడుగా ఉండేవాడు: అలాటివాడికి రసమయజగత్తులో అనువైన స్థానం కల్పించాలనేటప్పటికి, యావదార్షధిషణాసంపత్తికే ఘట్టిపని తగిలింది: ఋగ్వేదకాలంనాటి ఇంద్రాణితోనూ, కుమారుడు జయంతుడితోనూ, సంసారపక్షంగా ఆతడు కాలం గడుపుతాడని వారెన్నడూ అనుకోలేదు: అందుచేత ఆతని తృప్తికోసం, ఊహలకు అలవియైన శృంగారవిలాసాల్ని కల్పించి అంటగట్టారు. నందనవనికావిహారధీరుణ్ణిగానూ, 'అఖిలాప్సరోంగనా విటుణ్ణి'గానూ చేయకుండా ఊరుకోలేకపోయినారు: క్రమంగా, ఆవర్ణనాతీతమైన వైభవం సామయాచారికమైపోయింది: త్రిదశులందరిమీద అధికారము . . రాక్షసబాధ లేనప్పుడల్లా చెలాయిస్తూఉంటాడు. బలవంతుడైన పగతుణ్ణి స్వాధీనంచేసుకునేందుకు, స్త్రీజనాన్ని ప్రయోగించడం అనే అమోఘమైన ఉపాయాన్ని కనిపెట్టింది మొదట ఇంద్రుడే.

దేవతలుమాత్రమే ఏకధాటిగా అచ్చరలనందరినీ అనుభవించడం చూడలేక, తరువాతిమహర్షి ఎవరో, మానవులకుకూడా హక్కు ఏర్పరచాడు: రంభమీద

ఆసతోనైనా—అసలు లోకమంగళార్థము - క్రతువులుచేసి తరిస్తారని ఆతని ఆశయము. కాని, దాన్ని మన్నించకుండా, హద్దు మీరిపోయి - ఏతంటాలోపడి వందక్రతువులు చేసి ఇంద్రుణ్ణే పదభ్రష్టుణ్ణి చేద్దామని కొందరు బుద్ధిమంతులు తలపెట్టేటప్పటికి గట్టిచిక్కు వచ్చింది. ఇంద్రుడుకూడా భయపడి, ఋషులతో షరీకుఅయి, తనపదవిని ఎవరైనా వాంఛిస్తున్నారని తెలియడంతోనే, హాజరులో ఉన్న అప్సరలను వాళ్ల మీదికి తోలడం మొదలుపెట్టినాడు: తరువాత— 'స్వర్గకామో యజేత' అని సాక్షీచేసినా . . కొందరు సోమయాజులనైనా రంభాదులను వరియనీయక తప్పింది కాదు. కాని యవనులధాటితో, సోమయాజులకు పగ మందైనా, శృంగారరసానుభూతికి అవకాశం లేకుండా పోతున్నది: రతిపతికి నెలవైనా, త్రిదశధామముకూడా గగ్గోలుపడిపోతూన్నది. అక్కడకూడా శాంతి లేదు: అచ్చరలు అనువైనవారికైనా అందుబాటులో లేరు. అందుచేతనే శతమన్యుడు అడపాదడపా, అనువుకాని విరహాంబుధిలో మునిగి తేలుతూ, భూలోకంలో రాచకన్నెలకు కబురులంపుతూ ఉంటాడు. చివరకు, తెగించి దమయంతిని వివాహంచేసుకుందామనికూడా ప్రయత్నించేసి ధోకా తిని అంతటితో విరమించి ఊరుకున్నాడు: ఛాందసకల్పితములైన శృంగారవైభవములన్నీ ఈవిధముగా స్వప్నగతతుల్యములైపోవడంచేత . . ఇంద్రుడు గత్యంతరములేక . . కాముకత్వానికి రాజీనామాఇవ్వలేక . . మన్మథుడిచేత . . ఆతనికి వీలైనప్పుడు, 'కా మేకపత్నీవ్రతదుఃఖశీలాం... నితంబినీ మిచ్ఛసి ..' అని బింకంగా అడిగించుకుని వలసిన సాహాయ్యం పొందుతూఉన్నాడు : 'బంగారువంటి కోమటి సంగీతముచేత బేరసారము లుడిగెగా' అన్నపద్ధతిని . . శతమన్యుడు, ఈ రసాభాసవశంచేత, తొల్లిటి వైభవమంతా కోల్పోయి, హాస్యాస్పదుడైపోయినాడు: దొంగప్రొద్దున కోడికూత కూయవలసినఅగత్యం . . తనకు దాసోహం అంటూఉండే గౌతముడిచేత శపించబడటం, మొదలైన తలవంపుపనులు అనేకం జరగడం సంభవించింది: పోనీ ఈ సీమాజామా అంతా వదలివేసి, వెనుకటిలాగా దుర్జ్ఞేయుడుగా తయారవుదామన్నా, ఆనాటి జవసత్త్వాలుకాని . . దబాయింపుపోకడలుగాని లేవు . . బొత్తిగా ఎన్నడూ వాడకుండా మూలనుంచడంచేత దంభోళి తుప్పుపట్టి పనికిరాకుండాపోయింది: క్రొత్తది తయారు చేయించుకునేందుకు దధీచితుల్యు లెవరూ అవతరించడం లేదు: శరీరం వజ్రకాయం చేసుకుందామన్నా అశ్వినులకు కూడా నిదానం చిక్కని క్రొత్త ఆమయములు — బహుశః భూమ్యాదిలోకములనుండి రవాణాఅయినవి — ఆతన్ని అంటిపట్టుకుని వదలనంటూన్నవి: కనుక ఇంద్రుడు . . నిత్యయౌవనులైన త్రిదశులో కల్లా చాలా దురదృష్టవంతుడు:

విష్ణువు తరతరాలనుంచీ వస్తూఉన్న అపయశస్సును బాపుకోవడానికి కృష్ణుడుగా అవతరించాడు: అవతారములకాలమునాటికి మానవజగత్తులో దేవతలంటే భక్తిమాత్రమేకాకుండా మర్యాదాకూడా సాఫుగా అంతరించిపోయింది. అందుచేతనే కృష్ణావతారానికిముందు, నారాయణుడు అనేకబాధలు పడితేనేగాని - భృగుశాపనూ, వామనాదిరూపములూ ఇత్యాదులు - కృష్ణుడుగా అవతరించడానికి అవకాశము లేకపోయినది. కనుకనే, ఇకముందైనా, అవిచ్ఛిన్నంగా విహరించడానికి వీలుంటుందని, పోటీలేకుండా యాదవకులంలో ఉద్భవించడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు: కులంవారిలో ఆతడుతప్ప అందగాళ్లెవరూ లేకుండాఉండేటట్టు చూసి :

అప్పుడైనా అలౌకికచర్యలతో తోటివారిని విభ్రమంలో ముంచి, తాను సామాన్యమానవుడు కాకుండా దివ్యమూర్తిఅనే ఊహకలిగించి, అపార వశ్యమునుంచి వాళ్లందరూ తప్పించుకోనేలోగా తన కోర్కెలన్నీ తీర్చుకున్నాడు: ఏదైనా చిలిపిపని చేసినప్పుడు ఎవరైనా గదమాయించిఅడిగితే ఐంద్రజాలికుడులాగా తయారై - నోటిలో చరాచరభూతజగత్తునంతా మెరపింపజేసో, లేక అదీ చాలనప్పుడు, వైకుంఠంలో వచ్చేటప్పుడు భద్రంగా దాచుకువచ్చిన అలాయిదా చేతులు రెండూ, వాటితాలూకు ఆయుధాలూ తటా

లున సాక్షాత్కరింపచేసో, అంతకూ మీరినప్పుడు, విశ్వరూపం చూపెంచో తప్పించుకుని బయటపడుతూండేవాడు. దర్జాకు లోటు లేకుండా, (సరియైన జవాబు చెప్పడానికి ఎక్కడా అవకాశం లేదుగనుక) పేచీ లేకుండా ఆతను సాక్షీగా నెరవేర్చినకార్యము ఒకటి లేదు: వేదాంతధోరణిలోకి దించకుండా వలపించిన కాంత ఒకతె లేదు: రాజకీయాల్లో ఉల్లాసీదాలు కొట్టించే ఎత్తులు మొదట లోకానికి నేర్పినది ఆతడే:

కృష్ణావతారము, మాంసపుల శృంగారకల్పనలకూ, అనుభవాలకూ పరమావధి అని ఎన్నుకోన వచ్చును. లోకమంతా కృష్ణలీలలతో-శృంగారకలాపములతో నిండిపోయినది. దేవతలందరికీ, నాయికల విషయంలో సారళ్యంనడుపుతూ సంధానకుశలుడైన మన్మథుడు, కలియుగానికి స్వాగతం ఈయడానికి భూమిమీదకు వచ్చిన వెన్నదొంగకు అపత్యస్థానం ఆక్రమించి, ఆతనిసట్టు ఇతరులు తెలుసుకోకుండా-కనుసన్నలమేరనే ఇంగితాన్ని గ్రహించి కార్యములు చక్కబెడుతూండేవాడు. లోకులందరూ, కృష్ణుడు విష్ణ్వంశసంభూతుడని, సాక్షాత్తు విష్ణువే అన్న అంశాన్ని విస్మరించకుండా, దేవతలు ఏదోపని కల్పించుకునివచ్చి, అందరికీ వినబడేటట్టుగా స్తోత్రంచేసి తిరిగి వెళ్లిపోతూండేవారు: అదీ చాలనప్పుడు, శిలావర్షము, దానికిగాను గోవర్ధనోద్ధరణమూ మొదలైన బనాయింపు పనులు జరుగుతూండేవి.

కృష్ణుడు స్వైరవిహారం చేస్తూండే రోజుల్లో మానసికంగానైనా ఆతన్ని వరించని మగనాలుండటానికి వీలు లేకుండాపోయింది. ఇక కన్నెలసంగతి చెప్పనక్కరలేదుకదా! ఎందరు భార్యలు! ఎన్నిరకముల వరుసలు! ఎందరు ప్రియురాండ్రు!

'దేవతలు చేయుతప్పులు దివ్యకథలు' అన్నదానికి తార్కాణంగా, కృష్ణుని జారకృత్యముల డైరీలుగా భాగవతాదికములు తయారయినవి. సుట్టుకోసం తరువాతిమహానుభావులు, యమునాతీరాన ఏకాంతంగా, నాయికలవేటకు బయలుదేరే శృంగారశేఖరుణ్ణి పట్టుకుని 'వేదాంతవీథుల విహరించువిన్నాణి' అని ప్రతిష్ఠ కాపాడటానికి చూసినా, ఏపరీక్షిత్తులాటివాడో, నిలవేసి, 'ఏమి టీగలభా అంతా' నని గుచ్చి అడిగేటప్పటికి, ఘనులుకూడా సమర్థించలేక నీళ్లునమలి ఊరుకోవడం సంభవించింది: ఏతన్మూలకంగా, 'రతి'కి నిరతిక్రమించిన అర్థాలు చెప్పకూడదని అనుశాసించడం మొదలుపెట్టిన వైదికమూర్తుల వేదాంతపు చిలిపితనంవల్ల, 'వల్లవీచక్రమకరీమకరాలయు'నికి కొంతకాలంవరకూ కొంకులు తీరకుండా వచ్చినవి: ఉపనిషన్మనువులో పడిపోయి, ఈగెలాగా కృష్ణుడు-భాగవతంలో కృష్ణుడు,-కలియుగాడని అవతారం చాలించుకున్నాడు:

కాని అక్కడితో అది తీరిపోలేదు: రామానుజమతాంభోరాశి, చైతన్యచంద్రోదయంతో అతివేలమైపోయింది: అప్పటికప్పుడే బ్రహ్మాండపురాణం కృష్ణుని పునరుజ్జీవితుణ్ణి చేసి, రాధతో వరుసకలిపి, మహత్తరమైన ప్రచారం మొదలుపెట్టింది: భాగవతకాలంనాడు జరుగని మర్యాదలు వైష్ణవసంప్రదాయమూలకున జరుగుతూన్నవి: ఈమారు స్త్రీలే కాకుండా పురుషులుకూడా రాధాలోలుడికి లోకువఅయిపోయినారు: రూపగోస్వామి, బృందావనంనుంచి, లోకంలో కృష్ణుడుమినహా మొగపురుగు లేదనీ, అందరూ ఆతనికి లోకువ అయిన ఆడవాళ్లేనని సిద్ధాంతం చేశాడు: ఆపిచ్చ పట్టించుకుని, తెలుగుబ్రాహ్మణుడు వల్లభాచార్యులు పక్కతాళం వేయడం మొదలుపెట్టి, వేదాంతశాస్త్రమంతా తలక్రిందులు చేసేశాడు: నారాయణతీర్థులు, యతిఅయిఉండీకూడా, మతి మార్చుకోలేక, బృందావనానికి, బృహదారణ్యకానికి సంబంధం కల్పించి, కృష్ణున్ని వ్యత్యస్తపాదారవిందుణ్ణి చేసి ఆరెంకుచోట్ల అహోరాత్రములు పట్టువిడవకుండా నృత్యంచేయించాడు: కాని, ఏంప్రయోజనం! ఎరుగున్నవారెవరూ, నందకిశోరమూర్తిచర్యలు చూసి, విని, నవ్వి ఊరుకోవడమేకాని, అంతకుపైకి పోవడం లేదు: భక్తులనుకునేవాళ్లయినా, జలసాళసంపిణీ మీద ఉత్సవాలుచేసి తామూకూడా పండుగచేసుకుం

టున్నారుకాని, ఆరాధనాతత్పరులు కావడంలేదు - అందుకు అవకాశం లేదు:

కృష్ణావతారాన్ని మించిన కల్పన ఇంతవరకూ మళ్లా ఏదీలేదు: కారణం, అంతకుమీరిన ఊహలున్నవారు, మతాచార్యులు ఉద్భవించకపోవడమే:

నిజంగా, ఇంద్రవైభవంతో సాటివచ్చేదికాదు, కృష్ణుడి కలాపమంతా: కాని, దేవరాజు స్వర్గంవిడిచి వచ్చి, నరరూపం తాల్చి, భూలోకం విహారస్థానంగా చేసుకోకపోవడంచేత, ఆతనికి అంత ప్రాముఖ్యం రాలేదు:

ఛాందసుల శృంగారకల్పనలన్నీ ఈరీతిగా, చివరకు పరిహాసాస్పదములుగా పరిణమించినవి. అందుచేతనే నురుతెరిగినవారంవరికీ, శైవం ఆలంబనమైంది: కాని దానికి, వైష్ణవానికి వచ్చినంత ప్రచారం రాకపోవడానికి కారణం లోకుల అలసత్వమే: పురుషులకు, ధీరులకు అనువైన అనుష్ఠానసౌలభ్యత ఉన్నపంథా అది: వైష్ణవగుణానుసంధానంచేత, తమప్రకృతినే విస్మరించి, కృష్ణునే నాథుణ్ణిగా భావించేవారందరికీ అది అందుబాటులో లేకపోవడం సామాన్యవిషయమేకదా! కలియుగం ప్రవేశిస్తున్నా సమాప్తి సంపకముందే జడసత్త్వము లుడిగిన జాతులకు, అది ఏలా ఆచారమత మవుతుంది!

మాలతి

కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి

పవన!

చిగురుగుబురుల నోదిగి సేదగొని నిదురించి
ఉన్నయటు చించుకొని యులికిపడి మేలుకొని
దొంగపాటున నెపుడో? చెంగుచెంగున దుమికి
నవమధురపరిమళము నపహరించుకుపోయి
దిశలెల్ల విశదముగ దెలియ విరజిమ్మెదవు
సిగ్గనియు దెలియదుర? చిరుపాప వయితివిర?
తెలిసి నలుగురు నగర? తెలివి కొలదిగ వలద?
వినుము! తుమ్మెద లవిగో! వినువీథి మ్రోగునటు
లరచుచును నర్తనము నపుడె మొదలిడసాగె
తరులమరుగున మరగి తరణి చటుకున చూచె
పికము పడిపోయినటు పిలచుచున్నది అపుడె.

ఇది వర్ణచిత్రము ఎట్లు;

"ఈసంఘమే మమ్మల్ని పాకీవాళ్లనిచేసింది"

మద్దూరి హనుమంతరావు, బి. ఏ.,

అది శ్రావణమాసం. "మామిడికాయలు, మామిడి కాయలు" అను కేక వీధిలో వినబడింది. అకాలంలో మామిడికాయలు రావడంతోనే ఆతురతగా నొకయువతి యింట్లోంచి గుమ్మంలోకి వచ్చి "ఓ అమ్మా! ఇల్లారా" అని పిలిచింది. ఆయాసపడుతూ, ఆమనిషి, తట్ట దింపి "సాయంకాలమైందమ్మా, కాయలు త్వరగా తీసికొండి, కావలిస్తే" అంది. కొనడానికి వచ్చినఆయువతి ఆమనిషికేసి చూచి "ఎవరమ్మా మీరు?" అంది. కలకల్లాడే ఆముఖకాంతి, కండ్లయందలి సౌమ్యదృష్టి, శ్రావ్యంగానున్న ఆకంఠధ్వని, వికారపునగ లేమీలేకుండా సాధారణపురవిక ధరించిన ఆమనిషి యెవ్వరైయుండునా అని అనుకుంది ఆమె. "పాకీవాళ్లమమ్మా, దూరంగానే నిలుచున్నా లెండి త్వరగా యేరుకోండమ్మా కాయలు" అంది. ఈజవాబు చాలాఆశ్చర్యంగా తోచింది ఆయువతికి. "అమ్మా, నిజంగాచెప్పు. మీరు పాకీవాళ్లా? నువ్వుస్వచ్ఛమైనబ్రాహ్మణకుటుంబస్త్రీలాగ కనబడుతున్నావు." అంది. "ఎందుకుతల్లీ—యేంచెప్పకోను?— పాకీదాన్నే లెండమ్మా. ఇంకా కాయలన్నీ అమ్ముకోవాలి. చీకటిపడితే కొంపజేరుకోటం కష్టం" ఈమాటలతో కొనేఆమెసందేహం బలపడింది. ఆమని షెవరో? ఎందుకు పాకీదాన్నని చెప్పకుంటోందో? ఏంబాధలు లేకుంటే గౌరవకుటుంబస్త్రీ పాకీదాన్నని చెప్పకుంటుందా? ఏదో గూఢమైనకథ వున్నట్లు ఆమనిషి మాటల్లోనే తెలుస్తోంది. ఎట్లాగైనా తెలుసుకొని తీరాలని నిశ్చయించుకొంది ఆమె.

"ఓ అమ్మా, యీతట్టలోని కాయలన్నీ తిరిగి అమ్మకునే కష్టంలేకుండా నేనేకొంటాను, నీవుచెప్పినఖరీదుకి. నిన్నుచూస్తే నాకెదో జాలి వేస్తోంది. పాపం! ఎంతదూరాన్నుంచి మోసుగొచ్చావో యీ బరువుతట్ట? నువ్వు ఇంటికి వెళ్లి వంటచేసుకొనేకష్టం లేకుండా యీపూటకి అన్నంఆధరువులూ అన్నీ నేను ఇస్తాను. తొందరపడకు. నువ్వెవరు? నిజంగా చెప్పు. భయం లేదు. నీముఖం చూడగానే నీవు పాకీదానవు కావని అనుకున్నాను. నన్ను చూచి భయపడకు. నీసంగతి ఎవ్వరితోనూ చెప్పను. పైకి అరుగు మీదకు రా. వచ్చికూర్చో—నిజమైన నీసంగతి త్వరగా చెప్పాలి మరి" అని ఆమె తొందరచేసింది. "అమ్మా! మీఆదరం, ప్రేమా ఎక్కడా చూల్లేదు. నన్ను చూస్తే మీ కెంతజాలి కలిగిందో మిమ్మల్ని చూస్తే నాకంతగౌరవం, పూజ్యభావం కలిగిందమ్మా.

కాని ఎందుకు తల్లి, నా పాడుకథ మీరు కాదు. తగుదువమ్మా అని వచ్చింది మనం వినడం? తీరా చెప్పగానే మీకు నామీద దరదగ్గరకీని, పొమ్మని చెప్పండి" అంది ఒక జాలి పోయి కోపం వస్తుంది...తిడతారు వద్దమ్మా, చెప్పను" అంది.

"ఓ వెఱ్ఱిదానా, నేను నిన్నేమీ అనను. నీక్షోభ ఎవ్వరికి తెలుస్తుంది? ఇంక పిచ్చిఅభ్యంతరాలు చెప్పక కథ చెప్పు."

"అమ్మా, మీరంతబలవంతం పెడు తూంటే చెప్పక తప్పదు. మరి నావెనకటి సంగతి తలుచుకుంటే నాశరీరం అంతా వణుకుతోంది. గుండె బరువెక్కుతోంది. ఎన్ని బాధలుపడ్డా ననుకొన్నారు?

"మాది నిడదవోలు. చెప్పుకోను. చెప్పు కుంటే సిగ్గుచేటు. శ్రీవైష్ణవులపిల్లని. నేనేమీ యెఱుగని మూడేళ్లవయస్సులో మా అమ్మ వొళ్లోకూర్చోపెట్టుకొని, యేడుస్తూంటే నాకు పటికబెల్లం పెట్టి, రు. ౧,౬౦౦ లకి నన్నమ్మి పుస్తె కట్టించిందట. తరువాత ఏడాదినాటికి ఆపెండ్లికొడుకు స్ఫోటకంవచ్చి చనిపోయాట్ట. అతని పన్నెండుఎకరాల భూమి నాపేరటే వుందిట కాని మావాళ్లే అనుభవిస్తున్నారు.

"నే నాడుకొనేయీడులో అట్లతద్దీ అవీ వస్తే అందరపిల్లలతోటి నే నాడుకోడానికి వెళ్లినప్పుడు నన్ను చూపిస్తూ తక్కిన పిల్ల లందరూ యేదోగుసగుసలాడుకొనేవారు. "దీని మొగుడు చచ్చిపోయాట్ట. ఇది వెధవముండ అని మాఅమ్మ చెప్పింది. ఇల్లాంటి పండుగ రోజుల్లో దీనితో ఆడుకుంటే మనకి మంచిది

" పాకీవాళ్లవమ్మా,......త్వరగాయేరుకో"

పిల్ల. వెంటనే మరియొకపిల్ల ముందుకు వచ్చి తక్కిన పిల్లలందరు చూస్తూంటే “పో,

“సూన్న కాయలు” అంది.

పోవే! శుభం మళ్లే వచ్చావు గోరింటాకేనా పెట్టుకోగుండాను” అని త్రోసేసింది.

“మా అన్నయ్యకి చాలకాలం దాకా పెండ్లి కాకపోతే నా కంటె, వడ్డాణం, నేనే డుస్తూన్నా గూడ కొంచమైనా జాలి లేకుండా మా అమ్మ తీసికెళ్లి పెళ్లికూతురికి పెట్టికొడుక్కి పెళ్లి చేసింది. ఆ పెళ్లికైనా నన్ను తీసికెళ్లలేదు. మా ముసలమ్మ దగ్గర వుంచేశారు, పెండ్లివారందరూ వచ్చేటప్పటికి చాకిరీలు చేసి యిల్లు సిద్ధంగా వుంచమని. అందరూ సంతోషంగా బళ్లెక్కి పెళ్లికెడుతూంటే నేను గొల్లున గోలపెడుతూ తులసికోట వెనకాల కూర్చోవలసివచ్చింది. తరువాత బాజాలు,పల్లకీ వస్తూంటే మావాళ్లేగదా వస్తున్నారని వీధిలోకి పరుగెత్తాను. చప్పున మానాన్న యెదురుగుండా వచ్చి,నాకేసి కోపంగా చూస్తూ పళ్లు కొరికి “అప్పుడే శనిలాగు తయారయ్యావ్రా, వీధిలోకి వెధవమొఖం వేసుకొని? కాస్సేపు గాదిమెట్లవెనకాల కూర్చో, ధప్పళానికి గుమ్మడికాయముక్కలు తరుగుతూను. పోపో, యిల్లా యెదురుగుండా రాకూడదు ముండా!” అన్నారు. వెనకాల యింట్లోంచి “ఇల్లారావే జ్యేష్ఠా” అని మాముసలమ్మ అరిచింది. ఏడుస్తూనే వెనక్కి వెళ్లిపోయాను.

“సంతోష మిచ్చేప్రతివిషయంలోకీ నన్నిల్లాగే గెంటేశేవారు. నేను పెద్దమనిషి నయిననాడు యింట్లో యెవరో పోతే యేడ్చినట్లుగా యిల్లు యేడవస్మంచీ గోల మొదలు పెట్టారు. అందరు పసుపు, పారాణీ, బొట్టూ, గంధం, పువ్వులు పెట్టుకుంటూంటే నా కెంతో ముచ్చటగా వుండేది. నేనూ పెట్టుకోవాలని దొడ్లో ఒకమూల కూర్చొని పసుపు రాసుకొని కాటుకా, బొట్టూ పెట్టుకొని దొడ్లో పూచిన రాధామనోహరంపూవులు తల్లోపెట్టుకొని అద్దం చూచుకుంటే ముద్దులు మూటగడుతోంది నాముఖం. నాకే ఎంతోముద్దొ

చ్చింది. అద్దంలో నాబొమ్మ నేనే ముద్దు పెట్టుకొనేదాన్ని. ఒకసారి నే నలాచేస్తూంటే మా అమ్మ చూచి "నీ కేమిచేటుగాలమే, యివన్ని పెట్టుకుంటున్నావు ?" అని నాలేతబుగ్గలన్నీ రక్తం వచ్చేటట్లు గిల్లి పదిబిందెలనీళ్లతో నన్ను స్నానంచేయించింది. ఇదిగో చెంపమీద ఆ గిల్లుమచ్చ. అన్నీ ల్లొచ్చినమనిషి త నెన్ని అలంకారాలు చేసుకొన్నా మంచిదేట! కాని పసిపిల్లని నేను చేసుకొంటే "చేటుగాలంట!" ఇల్లాగడచింది నా బాల్యావస్థంతాను. నాలో బాలోత్సవం పొంగిపొరలుతూ వుంటే చూచినమావాళ్లకి వాళ్లకళ్లలో కారం చల్లినట్లు వుం దనుకుంటాను. వెంటనే దానిని శక్తికి మించినబలంతో అణచేదామని ప్రయత్నించే వారు. ప్రకృతినైజంగా దేవుడు కల్పించిన వుత్సాహాన్ని చూస్తే వారి కంత యేవగింపు యెందుకో? మళ్లీ దైవభక్తులట!

"క్రమంగా నాకు ౧౬ యేళ్లు వచ్చేయి. ఒళ్లంతా నున్నగా తళతళలాడుతూ మెరస్తూం డేది. కండ్లలో కేదో చక్కనికాంతి, ముఖంలో కళ, చెంపలనునుపూ చూస్తే నాకే ఎంతో అందంగానూ, ఆశ్చర్యంగానూ వుండేది. నాముసి ముసినవ్వులు, లావణ్యం సౌకుమార్యం చూచి సంతోషించేప్రాణి ఒక్కరూ కనిపించలేదు సరికదా, యిరుగుపొరుగువాళ్లయిళ్లల్లోవాళ్లు నన్ను ఈర్ష్యతో చూచేవారు. కాళ్లకీ, చేతులకీ, చెవులకీ వున్ననగలని కంసాలిని పిలిపించి తీసేయించేసారు. అదివరకు నేను చీర, రవిక కట్టుకొనేదాన్ని. ఒకరోజున మాఅన్నయ్య రెండు 'సైను' పంచలు తీసికొనివచ్చి నామీద పడేసి "ఇక్కణ్నుంచి నీ వీబట్టలే కట్టుకోవాలి. నీచీర లమ్మ కిచ్చేసెయ్యి" అన్నాడు. నా కప్పు డెంతదుఃఖ మొచ్చిందో, తల్లీ, ఏంచెప్పను? రవికతోడు క్కుంటే మాముసలమ్మ "నలుగురూ గడ్డాడు తున్నారే నానోట్లో. చాలీపాటికి రవికలూ, వేషాలు" అంటూ నేను చూస్తూండగానే వాటిని చింపి పొయ్యి అలికేసింది. రవిక లేకపోతే నాకు బట్ట కట్టుకున్నట్లే వుండేది కాదు ఎన్నేళ్లదాకానో!

"మావదిన కాపుర్నానికి వచ్చింది. నాతోటిదే. సాయంకాల మయ్యేటప్పటికల్లా జడ వేసుకొని, నీళ్లు పోసుకొని, బొట్టూ, కాటుకా పెట్టుకొని దొడ్లో మల్లెపూవులన్నీ తలనిండా పెట్టుకొనేది. నేను కష్టపడి నీళ్లోసి పెంచిన మల్లెపూవులన్నీ తనకోసమే పూచినట్లు వాడుకొనేది. అందరు ఆ అమ్మాయిఅలంకారాలసీ, ఆ అమ్మాయినీ చూచి సంతోషించేవారు. దానిపుణ్య మేమిటో? నాపాప మేమిటో?

"వర్షాకాలంలో మా అమ్మా, నాన్నా ఒకగదిలోనూ, అన్నయ్యా, వదినా ఒకగది లోనూ పడుకునేవారు. నేను చలిలో గడగడ వణుకుతూ చాపమీద చెంగేసుకొని కాళ్లు ముడుచుకొని పడుకునేదాన్ని. ఒకమూల మాముసలమ్మ పడుకునేది, పెద్దగుర్రు పెడు

తూను. ఆగుట్టు వింటే నా కెదో వెఱ్ఱిభయ మేసేది. నిద్ర పట్టేద కాదు. ఏమీా తోచేది కాదు. ఏడుపొచ్చేది ఒకప్పుడు చెయ్యి కరుచుకొని, ఒళ్లు రక్కుకొని యేడ్చేదాన్ని. నాయేడుపుధ్వని, మామునలమ్మగుఱ్ఱు కలసి మృత్యుదేవత గలగల నవ్వుతోందా అనిపించేది నాకు.

"ఎవరో కావాలనిపించేది నాకు. నన్నాదరించి దగ్గరకు చేర్చుకొనేవాడు కావాలి. నామీాద ప్రేమ చూపించేవాడు కావాలి. నేనే కావాలనేవాడు కావాలి. తనసంతోషం లో నన్ను ముంచి నాఆనందంలో తాను మునిగిపోయేవాడు కావాలి. అప్పుడు నా ప్రేమంతా అతనితో, అతనిచేతుల్లో ముఖం పెట్టి చెప్పుకోవాలి. ఈమాట యెవరితో చెప్పుకోనూ? ఎవరు నాకోర్కె తీరుస్తారూ? అయినా మాఅమ్మతో ఒకసారి యీాసంగతి సాహసించి చెప్పేశాను. అందుకు ప్రతిఫలం, ఇదిగో, గంటె కాలేసి వాతపెట్టింది. నాకండ్లెప్పుడూ యెవరినో వెదకుతూ చంచలంగా కదిలేవి. శరీరసంపర్కంకోసం స్త్రీపురుషులకి ఒకరిమీాద ఒకరి కుండేవాంఛ కామం. ఈ వాంఛ లేనివారు చాలాతక్కువ. ఆకలిలాగే యీావాంఛనికూడా తీర్చుకోడానికి ప్రతిపురుషునికి, స్త్రీకి హక్కూ, అవసరం వున్నా వితంతువులవిషయంలో సంఘం ఒప్పుకోదు. అమ్మా, ఒకబాలిక వితంతువు కాగానే శుక యోగి అయిపోతుందని తలచడం పొరపాటు కాదూ? నాకు మోహం ఉద్భవించేసరికి మాయింటిలోనివారందరికి నేను గర్భశత్రువు నైపోయాను. నన్నెప్పుడూ వీథిగుమ్మంలోకి పోనిచ్చేవారు కాదు. నాకు చదువు రాదు ఎప్పుడూ దొడ్లో పశువులదగ్గర చాకిరీచేస్తూ పశువులాగే వుండేదాన్ని.

"ఒకరోజున అర్ధరాత్రివేళ నా కెంతో ఆరాటంగా వుంది. నిద్ర పట్టలేదు. అన్నయ్యా వదినా యేమ్మాటలాడుకొంటారు ప్రతీరోజూనూ? ప్రతీరోజూ రహస్యాలుంటాయా చెప్పుకోడానికి? ఎంతఅదృష్టవంతురాలోకదా మావదిన, అల్లా ప్రాణ మిచ్చే భర్త దొరికాడు! అప్పుడేంచెప్పుకుంటున్నారో వినాలి అనుకున్నాను. నెమ్మదిగా అడుగులు చప్పుడు కాకుండా వచ్చి తలుపుసందులో చెవిపెట్టి వింటున్నాను. రెండునిముషాలయిందో లేదో తలుపుసందులోవున్న తేలు చెవిమీాద చురుక్కున కుట్టింది. దాంతో నేనున్నచోటు మరచిపోయి 'కేవు' మని యేడ్చాను. వెంటనే మాఅన్నయ్యా వచ్చి "యేంజరిగింది" అని అడక్కుండానే మూాలనున్న దుడ్డుకఱ్ఱతో గొడ్డును బాదినట్లు బాదేశాడు, "ఇక్కడి కెందుకొచ్చావే ముండా?" అంటూను. వదిన పమిట సవరించుకుంటూ వచ్చి పళ్లుకొరుకుతూ చెడ తిట్టింది. అబ్బబ్బా! శ్రీహరీ! తేలుబాధ, అవమానం, కఱ్ఱదెబ్బలు, తిట్లు కలసి యెంతబాధగా వుండివుంటుందో ఆలోచించు

కోవాలమ్మా, నేను చెప్పలేను. ఆతక్షణమే మడుగులో పడి చచ్చిపోదా మనుకున్నాను. గుమ్మందాకా వెళ్లాను గాని యింత అందమైన సుకుమార దేహాన్ని, ఇంత ప్రేమగల హృదయాన్ని ధ్వంసం చేయడానికి మనస్సు ఒప్పక ఆరాత్రి ఎట్లో గడిపేశాను. తెల్లార గట్ల ఒకకునుకు పట్టింది. ప్రొద్దెక్కిందాకా మెళుకువ రాలేదు. "మొద్దులా గింకా నిద్రపోతావేం? జాముప్రొ ద్దెక్కింది. లేవే పెంటముండా!" అంటూ కాలితో తన్ని లేపాడు మానాన్న. హడలిపోతూ లేచి మామూలుగానే బిందె పట్టుకొని దొడ్డిగుమ్మాన్ని కాలవ కెళ్లి బిందెనీళ్లు యెత్తుకొస్తున్నాను. నావళ్లు నాకు తెలీటం లేదు. నడుంపిరిగింది కాళ్లనిండా కఱ్ఱదెబ్బలు. ఏంచెప్పను? బిం దేసుకొని మడుగువద్దనె కళ్లు తిరిగి ప పోయాను.

* * *

౨

"ఎంతసే పల్లాపడివున్నానో నాకు తెలీదు సుమండీ? నేను కళ్లుతెఱచి చూచేటప్పటికి ఒకయువకుడు, రాయితగిలి రక్తంగాఱుతున్న నాముఖాన్ని తనఖండువాతో తుడుస్తున్నాడు. తనఖండువా చింపి బిందెలోనినీళ్లోసి తడిపి నాముఖంమీాది గాయానికి కట్టుగట్టాడు. ముఖముమీాద నీళ్లు చిలకరించి చేత్తో మెల్లగా రాస్తున్నాడు.

"ఏదో విపరీతమైన స్పర్శనసుఖం తోచి, చప్పున కళ్లు తెఱచి చూచాను. సుమారు

23 యేండ్లున్న యువకుడు. చక్కని మీస కట్టు, మెరుస్తున్న కండ్లు, గోధుమరంగుశరీరం కలిగి పొడుగ్గా, బలంగా వున్నాడు. చక్కని పంచ, ఖండువా వేసుకొని వున్నాడు. నేను కండ్లు తెఱవడం చూసి, ఆతురత పడుతున్న ఆతనిముఖంలోకి సంతోష మొచ్చింది. పెద వులు చిఱునవ్వు నవ్వాయి.

“ముఖంమీదకి వంగి సేవచేస్తున్న వాడు లేచి చప్పున దూరంగా నించున్నాడు. మా యిద్దరచూపులు ఆక్షణంలో కలుసుకొని అంత టితో చాలకుండా హృదయంలోనికి దూసు కొని పోయాయి. నేను వింతగా వెఱ్ఱిబోయి చూస్తుంటే తాను “ఏమండోయి, నే నిక్క డికి వచ్చేటప్పటికి మీ మొఖంనిండా రక్తం కారు తోంది. ప్రాణం లేనట్లు పడిపోయారు. చుట్టు పట్ల యెవ్వరూ లేరు, పిలుద్దామంటే. అంచేత, నేను పాకీవాడనే అయినా ధైర్యంచేసి ముట్టు కొన్నాను. నన్ను క్షమించి యింకోసారి స్నానంచెయ్యండి. జాలేసి యేమీతోచక యిల్లాచేశాను” అన్నాడు, నే నేమంటానో అని భయపడుతూను. నా కేంచెప్పడానికి తోచింది కాదు. బాధంతా యేమయిందో తెలీదు. చప్పున ఒల్లు దులుపుకుంటూ లేచి నవ్వుతూ ఆతనికేసి చూస్తూ. యింటి కెళ్ల బోయి, నీళ్లు తేకుండా వెడితే యింట్లోవాళ్లు మళ్లీ తిడతారని మడుగులో దిగి నీళ్లుపోసు కొని బిందెనీళ్లు తీసికొస్తుంటే అతడు వెన కాలే వచ్చి, యిటు అటు చూసి, “యెవరి తోనూ చెప్పకండి యీసంగతి. జాగ్రత్తగా వెళ్లండి” అంటూ నాకేసి తిరిగి నవ్వుతూ ప్రక్కనున్న మామిడితోటలోనికి వెళ్లి పోయాడు.

“ఎట్లాగో యింట్లోకి ఘటం చేరేశాను. “ఇంతసేపెక్కడున్నావే” అని మాఅమ్మ గద్దించింది. రక్తంగారుతున్న గాయం చూపిం చాను. “అవిటికాళ్ల మొద్దుపి. మాట్లాడితే చిన్నపిల్లలాగు పడతావేమిటి? బిందె సొ ట్టోయిందే మొద్దూ!” అని విసుక్కుంటూ రాక్షసిబొగ్గు నూరి, నూనెలో కలిపి గాయం లో కూరింది మాఅమ్మ. ఇదిగోనండి ఆమచ్చ. నాకు గాయం బాధగాని, వొళ్లునొప్పులుగాని కనబడ లేదు సుమండీ. ఏదో నూతనోత్సాహం గా వుంది. ప్రొద్దుట జరిగినచరిత్ర వేయివిధాల జ్ఞాపక మొస్తోంది. నావంట్లో ప్రతీరక్తపు చుక్కాగూడా వుద్రేకమైన ఆనందంతో తాళం వేస్తోంది. ఆహా! ఆతడు నాచెంపలమీద చెయ్యేసి ప్రేమగా రక్తం తుడుస్తూంటే యెంత బాగుందనిచెప్పను! ఎల్లా చెప్పితే తెలుస్తుంది మీకు? భయంకరమగు రోహిణీకార్తియెండ లికి మలమల మాడిపోయినవాళ్లకి తొలకరి వానకురిస్తే యెలావుంటుందో, కటికచీకటి కొట్టులో చిరకాల మున్నవాళ్లకి వెలుతురు లోకి వస్తే యెల్లావుంటుందో, సముద్రంలో దిక్కుమొక్కులు లేక కొట్టుకొనిపోతూన్న వాళ్లకి తెప్ప దొరికితే యెల్లావుంటుందో, ఆకలి చేత కడుపు మండిపోతూన్నవాళ్లకి మంచి

భోజనం దొరికితే యెల్లావుంటుందో, అల్లాగ వుంది అతనిచెయ్యి నాకు. అయ్యో! తెలివితక్కువదాన్ని, కాస్సేపు ఆచెయ్యి నాగుండె మీద అదుముకోలేకపోయాను. ఆసమయానికి వెఱ్ఱిసిగ్గొటు నన్ను చంపడం మొదలెట్టింది. ఆహా, యెంతబాగున్నా డతను! పాకీవాడైతేనేం, ఎవరైతేనేం? అంత ప్రేమ నా మీద చూపించాడు. పాపం, వెఱ్ఱివాడు! ఎంతకష్టపడ్డాడో నాకోసానికి? ఖండువాకూడా చింపుకొన్నాడు. అత నెదురుగుండావున్నప్పుడు ఒక్కమాటేనా చెప్పలేకపోయాను. మళ్లీ యెప్పుడు కనబడతాడో— రేపు పోసి మళ్లీ నేనే వెళ్లి కలుసుగుంటాను, ఆతనితోటలో, యేమైనాసరే" అని అనుకుంటూ ఆరోజంతా యెట్లాగో గడిపేశాను.

"మర్నాడు పుదయాన్నే సరిగ్గా ఆసరికే ఆతనితోటలోకి వెళ్లాను. ఆతను కొంకెకఱ్ఱ, పండ్లబుట్టా పట్టుకొని వస్తుంటే చెరుకువిల్లూ, పూలబాణాలకోసం బుట్టా పట్టుకొని వస్తున్న మన్మథునివలె వున్నాడతడు నాకండ్లకు. అతని ఎదురుగుండా పోయి నిలుచున్నాను నేను. అతను నాకేసి ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ "ఏమండోయి, యెల్లావుంది నొప్పి?" అన్నాడు. "సమ్మళంగానే వుంది. పాపం, నాకోసం చాలా కష్టపడ్డావు! ఈగాయంమీద పట్టీ తీసేస్తావూ" అంటూ చిఱునవ్వునవ్వుతూ దగ్గరకెళ్లాను. అతను సందేహిస్తూ యెడంచేత్తో నాగడ్డం పట్టుకొని కుడిచేత్తో నాకళ్లకేసిచూస్తూ పట్టీ తీసేస్తూంటే అప్రయత్నంగా నారెండుచేతులు వెళ్లి అతని నడుం చుట్టుకొన్నాయి, నాకు తెలియకుండానే. ఆతనిమీద జార్లపడి సుఖావేశంతో కళ్లుమూసుకొన్నాను. అతను తనపొడుగు చేతులతో నన్ను గట్టిగా అదుముకొని తన ఱొమ్ముకి చేర్చుకున్నాడు. ఆసమయంలో నేను స్వర్గంలో వున్నానో, అంతకన్నా ఆనందమైనచోటేదేనావుంటే అక్కడేవున్నానో తెలుసుకోలేని మహాసుఖంలో మునిగిపోయాను. అమ్మా, నమ్మండి, నమ్మకపోండి! ఎంత ప్రాణం లేచివచ్చిందనుకున్నారు ఇంతకంటె సుఖ మేదైనా వుంటుందా ప్రపంచంలోనూ అని అనిపించింది.

"కొంచెంసేపట్లోనే, మళ్లీ యిట్లా, మావాళ్లు జ్ఞాపకంవచ్చారు. వెంటనే భయమేసింది. మెల్లగా అతనిచేతుల్లోంచి తప్పించుకొని "ఇంటికి వెడతాను; మావాళ్లు చూస్తే చంపేస్తారు" అన్నాను "వెడతావా" అంటూ నా చెయ్యి దగ్గరకి తీసికొని నన్ను గట్టిగా ముద్దెట్టుకొన్నాడు. దాంతో విశ్వం మఱచిపోయాను. జన్మమెత్తి అఖండమైన—అట్లాంటిసుఖం అనుభవించడానికదే మొదలు. స్వర్గం వదలి నరకంలోనికి పోయినట్లు ఇంటికి వెళ్లాను. ఇల్లాగ నాలుగైదురోజులు ప్రొద్దున్నా, సాయంత్రము ఆతనితోటలోనే కలుసుగోనేవాళ్లం. అంతకంటె మాకు చోటేది? నాసంతోషానికి పరిమితి లేకుండావుంది. మావాళ్లందరూ నాబుగ్గలతళతళ చూచి ఆశ్చర్యంగానూ, సందేహంగానూ చూస్తున్నట్లు నేను కనిపెట్టాను.

అహర్నిశం అతనిమీద ధ్యానందప్ప వేరు ప్రపంచ మేమీా తెలీటంలేదు, నాకు, మావా ళ్లెంతతిడుతున్నా సరే.

"ఆతనిపేరు జోగన్నట; అడిగి తెలిసి కొన్నాను. అక్కడల్లా కలుసుగోటం జోగ న్నకి చాల భయంగా వుంది, మాయిద్దర్నీ కూడా మావాళ్లు చంపేసిపోతారేమో అని. తా నింకా పెళ్లిచేసుకోలేదుట! ఎంత మంది తనజాతిపిల్లల్ని యిస్తామన్నా వద్ద న్నాట్ట. తనతో నేను వచ్చేస్తే తనప్రాణం కంటె యెక్కువగా చూచుకుంటూ యావ జ్జీవం సుఖంగా గడుపుతా నన్నాడు. ప్రాణా నికి ప్రాణం అడ్డువేస్తానన్నాడు. నేను రాక పోతే నాయెదురుగుండానే తనతల బ్రద్దలు కొట్టుకొని చచ్చిపోతా నన్నాడు. "అమ్మ య్యో! యెల్లాగ? పాకీవాడితో లేచిపోయిం దనుకుంటారు. నేను రానుబాబూ!" అన్నా ను. "అయితే మొదట నన్నెందుకు కౌగ లించుకొన్నా" వన్నాడు. "నన్నెందుకు ముందర ముద్దుపెట్టుకొన్నా" వన్నాను. మనిద్దరం కూడా అనుకుని యీపని చేయ లేదు. దేవుడే కలిపాడు మనిద్దర్నీని. ఈ రాత్రి పన్నెండుగంటలకి మీదొడ్డిగుమ్మం దగ్గర నుంచుంటాను. తప్పకుండా రావాలి. నిన్ను పువ్వులాగ చూచుకుంటాను. నీకష్టా లు చాలారోజులనుంచి నేనూ చూస్తూనే వున్నాను. నీవు రాకపోతేమాత్రం తెల్లారే టప్పటికి మీగుమ్మాన్నేసి తల బ్రద్దలుకొట్టు కొని పడివుంటాను. నాశవం దాటి మరీ వెళ్లాలి నీవు మడుగుకి. తెలిసిందా? నామీద ఏమాత్రం జాలివున్నా తప్పకుండా రా." అన్నాడు. "సరేలే వస్తాను. సిద్ధంగా వుండు. నువ్వు చచ్చిపోతే నేనుమాత్రం బ్రతకగలనా?" అన్నాను నేను.

"వస్తానన్నానేకాని ఆమాట తలచుకుంటే భయమేసింది. ఆరోజున ఇంట్లో యెవరిని చూచినా, యేంతిన్నా యేడుపొచ్చింది. ఇంట్లో నా కెవరిమీద ప్రేమ లేదు. అందరి మీద విరక్తి పుట్టేట్లు వాళ్లే చేసుకొన్నారు. నాసుఖం వాళ్ల కక్కరలేదు. నన్ను ప్రేమించినవాడు, నేనే కావాలన్నవాడు జోగన్న ఒక్కడే.

"పాపం! నేలేకపోతే బ్రతకట్ట, చచ్చిపోతాట్ట ఏమైనాసరే, పాపం, వెళ్లిపోతాను అతనితో నేను. కాని చిన్నప్పట్నుంచీ ప్రాణంలా పెంచు కొన్న మల్లిపందిరిని విడిచి వెళ్లడవంటే ప్రాణం ఒప్పటంలేదనుకుని సాయంత్రం యె వ్వరూ చూడకుండా దోసెడుమల్లిమొగ్గలు కోసి గుడ్డలో మూటకట్టుకున్నాను. ఆవేళ మాయింట్లో తద్దినం. అరిసెలు, గారెలు మిగి లినవి జోగన్నకోసం మూటగట్టాను, రహ స్యంగా. ఆవేళతో నాకూ మావాళ్లకీ సరి. ఋణం తీరిపోయింది మావాళ్లకీ నాకీని. నాఆత్మ బంధువునికోసం దొంగనిద్దుర నటించాను.

"అర్ధరాత్రి అయింది. ఇంట్లో అందరు గాఢంగా నిద్రపోతున్నారు. మెల్లిగా తలుపు

తీసికొని మూట చేత్తో పట్టుకొని దొడ్డితలుపు భయపడుతూ తీశాను. అన్నప్రకారం గుమ్మం దగ్గరే నుంచున్నాడు, నామిత్రుడు. చీకట్లో గూడా ధగధగలాడుతూ మెరుస్తున్నాయి అతనికళ్లు. నన్ను చూడగానే "వచ్చావా" అంటూ కౌగలించుకొని యెత్తుకొని పోతున్నాడు.

"మళ్లీ భయం వేసింది. "వెనక్కి వెళ్లి పోతా" నన్నాను. "సరే వెళ్లు నన్ను చంపుకొని...... నిన్ను బలవంతంగామాత్రం తీసికెళ్లను. వెళ్లిపో" అంటూ అక్కడున్న పెద్దరాయినేసి తల బ్రద్దలుకొట్టుకోడానికి సిద్ధమైనాడు. "ఏమైనా సరే, నిన్ను వదలను. నీతో వచ్చేస్తాను. చచ్చిపోకు" అంటూ చేతులు పట్టుకొన్నాను. హాయిగా కబుర్లు చెప్పకుంటూ ఆ రాత్రంతా తాడేపల్లిగూడెందారినిబట్టి నడచి పోయాము. నేనుమాత్రం వెనక్కు తిరిగిచూస్తూవుండేదాన్ని, మావాళ్లెవరేనా వచ్చి నన్ను చావకొట్టి తీసుకొనిపోతారేమో అని.

* * *

3

"నడచినడచి అలసిపోయి తెల్లారగట్ల ఒకతోట దగ్గర-యిక్కడి కది చేరువే, చేరుకున్నాము. హాయిగా చల్లనిగాలివేస్తోంది. ఆతోటలో ఒక మామిడిచెట్టుక్రింద పచ్చికమీద కూర్చున్నాము. నేను నామిత్రుడితొడలమీద మోచేతులానించి అతనికళ్లలోనికి చూస్తూ "బ్రాహ్మణపిల్లని యీ విధంగా లాక్కురాగల అందం, తెలివితేటలు నీ కెలావచ్చాయి?" అన్నాను. అతను నా ప్రశ్నకి కన్నీరు కారుస్తూ "నేను కూడా బ్రాహ్మణ్ణే కనక" అన్నాడు. "ఆ! నిజంగా?" అని ఆశ్చర్యపడ్డాను.

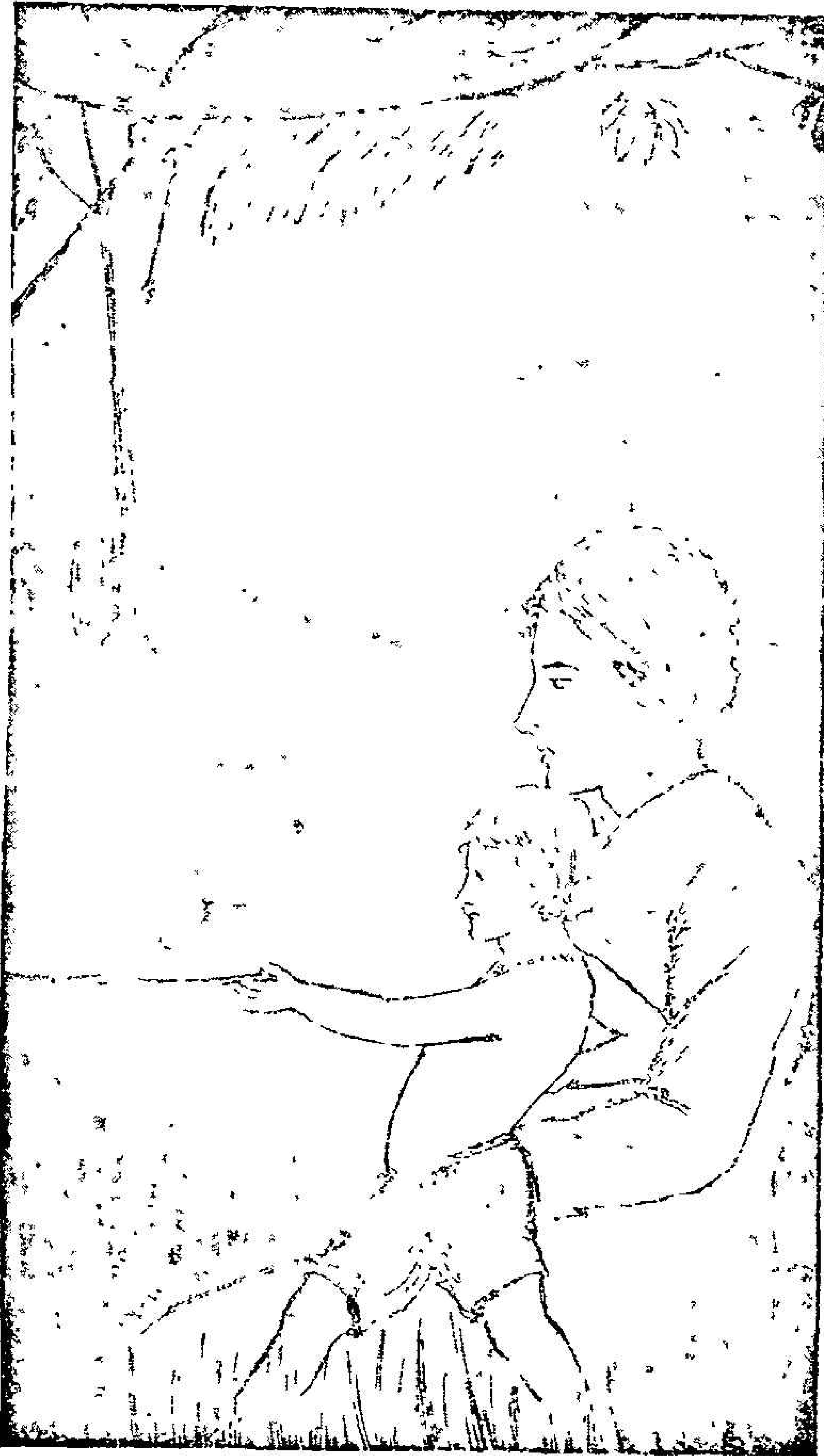
"నిజమైన చరిత్ర చెపుతే నమ్ముతావా?"

"తప్పకుండాను."

"జోగన్నను పెంచినతండ్రి ఒకడున్నాట్ట. అతను చెప్పాట్ట యీకథ.

"ప్రతీరోజూ సాయంత్రం నన్ను 'వుయ్యాల్లో

"కొన్నేండ్లక్రిందట ఒకరోజున ఆపాకీ వాడు వీథులుతుడుస్తూంటే ఒకమేడదగ్గర పులి స్తరాకుల డబ్బాలో ఒకపసిబిడ్డ "కేరుకేరు" మనడం విని చప్పున డబ్బా యెత్తి చూశాట్ట. కనుచీకట్లో ధగధగలాడుతూన్న ఒకమగబిడ్డ తెల్లనిబట్టలో కప్పబడి వున్నాడు. వెంటనే మొక్కడలేనిజాలితో ఆతను చప్పున బిడ్డని యెత్తుకొని వంటినిండా బట్టకప్పి తనయింటికి తీసికెళ్లడం చూసి ఒకదాసీది చప్పున పరుగెత్తి

మూర్ఛపెట్టి వూపుతాడు."

వచ్చి "ఇదిగో, యీ యిరవైరూపాయలు పట్టుగెళ్లి పిల్లాణ్ణి జాగ్రత్తగా పెంచు... వెంకుపంతులు గారి విధవకూతురు 'కన్న' దీబిడ్డని. ఇంట్లో వుంచడానికి వీల్లేక సంఘానికి వెఱచి యిల్లా పారెయ్యవలసివచ్చింది. ఈపిల్లవాడిఖర్చు అంతా మాఅమ్మగారు భరిస్తారు. నీకు మంచి యినాం యిస్తామని చెప్పారు. రహస్యంగాను, జాగ్రత్తగానూ పెంచు" అని చెప్పింది. ఆతనికి పిల్లలు లేకపోటంవల్ల జోగన్నని చాలప్రేమగా పెంచేవాట్ట. ఖర్చుఅంతా ఆమె రహస్యంగా దాసీదానిచేత పంపుతూవుండేదిట. పిల్లవాడు పెద్దవాడై తండ్రితో తోటల్లో గుసపం, పాఱ పట్టుకొని కష్టపడ్డం ఒకసారి తల్లి చూచి "నా కడుపున పుట్టిన నీ కెంతగతి పట్టిందిరా?" అని నెత్తి నోరు కొట్టుకొందిట. కాని పాప మామె యేంచేయగలదు? ఈజన్మకథవిన్న జోగన్న పాకీపిల్లల్ని పెళ్లిచేసుకోటానికి యిష్టపడ లేదుట.

"ఈకథంతా చెప్పి జోగన్న వుసూరు మంటూ చెట్టుకి జార్లపడ్డాడు. నేను అతని మొఖంమీది చిఱుచెమట తుడుస్తూ "అయ్యో, పాపం, నీకథ జ్ఞాపకానికి తెచ్చి చాల బాధకలిగించాను. చాల అలసిపోయా వు. నావద్ద కొన్ని పిండివంట లున్నాయి. తిందువుగాని ఆదొరువులో ముఖం కడు క్కో. నీవుకూడా బ్రాహ్మణుడవని తెలియ గానే నాసంతోషానికి మితి లేదు. ఇదిగో పంచభూతముల సాక్షిగా నీతలమీద తలం

బ్రాలు పోస్తున్నా నీమల్లెపూవులతోటి. ఇది వఱకు నాకు జరిగినపెండ్లి అసలు జ్ఞాపకమే లేదు. ఇదే మననిజమైనపెండ్లి" అంటూ నేతెచ్చిన మల్లెపూవులు దోసిలితో జోగన్న తలమీద పోశాను. అతను నానెత్తిమీద తిరిగి పోశాడు. మాలో మేము చేసుకున్న యీపెళ్లిచూసి పంచభూతాలు నవ్వాయి; కోకిలలు పాడేయి; చిలుకలు, గోరువంకలు నాట్యం చేశాయి. ప్రక్కనున్న గన్నేరుచెట్లు పచ్చనిపూవులని అక్షింతలమల్లే రాల్చి మమ్మన్ని ఆశీర్వదించాయి.

"జోగన్న అదివఱకే ఆతోట కౌలుకి తీసికొన్నాట్ట. చాలపెద్దతోట అవడంచేత సమస్తఫలవృక్షాలు, పూవులచెట్లూ అందున్నాయి తోటమధ్య చక్కనిబంగాళా. దాని కెదురుగుండా పెద్దదొరువూ, పచ్చికబైలూ అన్నీ చాల అందంగా వున్నాయి. జన్మమెత్తి అట్టితోట యిదివఱకు చూడలేదు. మేము పండ్లూ, కాయలూ జాగ్రత్త పెడుతూ, యజమానులసుఖం అలావుంచి మేమే ఆతోటయజమానులమల్లే అనుభవిస్తున్నాం.

"అమ్మా, నాభర్త నన్నిప్పటివఱకూ పువ్వులాగే చూచుకుంటున్నాడు. నన్నేమీ ఎక్కువ కష్టంపడనీయడు. కష్టం అంతా అతనిదే. ఇద్దరూ జోడుపక్షుల్లాగ ఆతోటంతా తిరుగుతాము. నాభర్త స్వయంగా నారతో లావుపాటిత్రాడు పేని పెద్దచెట్టుకొమ్మకి వుయ్యాలా వేశాడు. ప్రతీరోజూ సాయంత్రం నన్ను వుయ్యాల్లో కూర్చోపెట్టి వూపుతాడు. అతనికి నేను గతి, నాకతను గతి. తన్నుపెంచినందుకు కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా తండ్రికి జోగన్న అప్పుడప్పుడు సొమ్ము పంపుతూ వుంటాడు.

"అమ్మా, నా కిష్టమొచ్చినప్పుడు పసుపు, బొట్టూ మొదలైన అలంకారాలన్నీ చేసుకుంటాను. ముచ్చటదీరా అన్నిరకాలపూవుల తోటి నాభర్తే నన్ను అలంకరించి సంతోషిస్తాడు. ఇంట్లోవుండే భయంకరనిర్బంధాలేమీ లేవు. నాభర్త నన్నూ, నాఅలంకారాలనీ చూచి పొంగిపోతాడు. నా కొక మొగబిడ్డ. నా కింక కావలసిన దేమిటి తల్లీ, భగవంతుని దయతప్ప! ఒకమామిడిచెట్టు పునాస కాపు కాచింది. మీవంటివారు తిని సంతోషిస్తారని అమ్మడానికి యీవేళ వచ్చాను. అమ్మా, నిజంగా చెపుతున్నాను. మమ్మల్ని ఈసంఘమే పాకీవాళ్లని చేసింది. చీకటి పడుతోంది, పిల్లవాణ్ణి చూసుకోవాలి. శలవమ్మా మరి."

ఇల్లా యీకథ విని ఆయింటిఆమె నివ్వెరబోయి మాట్లాడలేకపోయింది, ఎంతసేపు దాకానో!

మహమ్మదు దారాషికూ రాకొమరుడు*

ఆకుండి వేంకటశాస్త్రి

దారాషికూ షాజహాను చక్రవర్తి జ్యేష్ఠకుమారుడు. ఇతడు[౧౦౨౪ సం. హిజ్రా వెనుక ౨౯-వ సాఫర్‌న] అజ్మీరునగరమున జన్మించెను. అజ్మీరునగరమున ప్రసిద్ధమహమ్మదీయయోగియగు మ్యూనుడ్డీను సమాధి గలదు. మహమ్మదుభక్తు లెల్ల రాసమాధిని చూచుటకు పోవుచుందురు. షాజహాన్ కాలమునకు మున్నే యాసమాధి యచట నుండెను. షాజహానుకూడ మ్యూనుడ్డీనుసమాధిని దర్శించి తనకు పుత్రునిమ్మని ప్రార్థనలు చేసెను. షాజహానున కింతకుము న్నిద్దరు కుమార్తెలు [హూషార్‌నిసాబీగము, జహనారా బీగము అనువారు] గలరు. షాజహానుప్రార్థనలవలన 'దారాషికూ' అనుపుత్రుడు జన్మించెను.

గొప్పమహమ్మదీయయోగి సమాధిచేయబడిన యీ అజ్మీరునగరమున జన్మించుట జేసి దారాషికూకూడ గొప్పసూఫీమతభక్తు డగుటయు నొకమంచిసంఘటనమే. దారా మొదటినుండియు సూఫీమతసిద్ధాంతముల ననుసరించువాడై సూఫీమతభక్తుడుగా మహమ్మదీయులచే పరిగణింపబడెను.

దారాబాల్యజీవితమునుగూర్చి షాజహానుజీవితచరిత్ర వ్రాసిన చరిత్రకారులెవ్వరు విశేషముగ నేమియు వ్రాసియుండలేదు. కాని షాజహాను అధికముగ ప్రేమించినపుత్రు డీతడేయని చరిత్రలు చాటుచున్నవి. అందుచే తన్ను విడిచి యేదూరపుపరగణానుగాని తనకు ప్రతినిధిగా పోయి పరిపాలించుటకు దారా నెడలుట కిష్టపడకుండెను. షాజహాన్ తనతక్కిన కుమారులను ఢిల్లీకిదూరముననున్న పరగణాలకు రాజప్రతినిధులనుగా పంపివేసెను. ఔరంగజేబు 'దక్కను'నకు రాజప్రతినిధిగాను, 'మూరాదు' అను కడపటి కుమారుని మాల్వాకు రాజప్రతినిధిగాను, షూజాను వంగదేశమునకు రాజప్రతినిధిగను ఉండునట్లు నియమించి వా రాయాపరగణాలలోనే రాజధానుల నేర్పరుచుకొని యచట పరిపాలించుచుండ నియమించెను. జ్యేష్ఠపుత్రునియందుగల యత్యధికమగు ననురాగమున జేసి, అతనినికూడ అలహాబాదుపంజాబురాష్ట్రములకు రాజప్రతినిధిగ నేర్పాటు చేసినను, అత డక్కడకు వెళ్ళ నక్కరలేకయే యతనిక్రింద యేజెంట్ల నేర్పాటు చేయించి యతడుమాత్రము ఢిల్లీలోనే తనకన్నుల యెదుటనే యుండునట్లు చేసెను. ఇటుల షాజహాను రాకొమరునకు తగని 'గారాబము'ను జేయుటచే దారా రాజకీయపరిజ్ఞానము ననుభవమువలన గ్రహించుటకుగల యవకాశముల పోగొట్టుకొనెను. ఇత డొకసారి ఖాందహారుపై సైన్యమును గొని దండువెడలెను. కాని యుద్ధముచేయుదక్షత లేనివాడగుట యోడిపోయెను. అందువలన దారా యుద్ధతంత్రమున దక్షతారహితుడే. ఇత డెల్లప్పుడు రాచనగళ్ళలోనే కాలము గడపిన సుకుమారుడు. ఇతనికి సుగుణగణమున జేర్పదగిన గుణములు కొన్ని గలవు. ఇతడు తన కట్టివిషమపరిస్థితులు కల్గినను అకలుషితమానసముతో ఆయాపరిస్థితుల ననుసరించి తనజీవితమార్గమును సంస్కరించుకొని మెలగగలైడు శ్లాఘనీయమగు సామర్థ్యము గలవాడు. ఎట్టి వ్యత్యస్తవిభవము గలవాడయ్యు ఉదాత్తమహత్వహృదయముగలవాడగుట ఎట్టివైభవలక్ష్మిరూక్షవీక్షణములనైన నిర్భయముగ భరింపగల్గును. అసాధారణమగు విరక్తభావముల వినోదింపగలవాడు. ౧౦౬౮-వ సం. హిజ్రాతరువాత షాజహానునకు జబ్బుచేసినప్పుడు

---

*దారాషికూ రచించిన 'మజ్మాఅల్ బెహరైన్' (హిందూ మహమ్మదీయమతము లనెడి సంద్రములకలయిక) అను పరిష్యనుకావ్యము: కలకత్తా ప్రెసిడెన్సీకాలేజీలో పరిష్యన్ అరబిక్ భాషోపాధ్యాయులగు మహఫజ్ అల్ హాగ్ గారి (ఎమ్. ఎ.,) వ్యాఖ్యతో ప్రకటింపబడినగ్రంథమునుండి.

సింహాసనమునకై యాతనికొమరులు నల్వురు ఒండొరులతో యుద్ధముచేయునవసరమున దారాకూడ ఒక సైన్యమును నడిపించుకొనుటలో తననాయకత్వమును ప్రకటించుటకు తనసామర్థ్యమును వినియోగించినను, మంచిరాజ్యతంత్రమున ప్రజ్ఞామహితుడును, నాయకాగ్రేసరుడును నగు ఔరంగజేబునకు మాత్రము సాటి యనిపించుకొనలేకపోయెను. షూజా, ఔరంగజేబు, మూరాదులను సోదరులు ముగ్గురును తమ గొప్పసైనికదళములతో ఆగ్రాపైకి దండెత్తిరి. దారా వారి నెదుర్కొనజాలకపోయెను. 'సముఘర్' అనుస్థలమున నన్నదమ్ములకు జరిగిన ఘోరసంగ్రామమున దారా యోడిపోయి పారిపోవలసినవా డయ్యెను. అచ్చటనుండి దారా ఆగ్రా, లాహోరు, ముల్తాన్, భాక్కర్, గుజరాతము, కచ్ మొదలుస్థలములకు పారిపోయెను. దారా యిటులు పారిపోవునప్పుడు పడినకష్టములు, బాధలు ఒకవిషాదగాథ యగును. ఇతని మిత్రు లితని కష్టకాలమున విడనాడిరి. ఇతని కింతకుమున్ను తోడ్పడుచువచ్చిన మిత్రవర్గ్యులే యితనిని విడనాడిరి. ఇట్టి విషాదజీవితమార్గమున నీత డధికముగ ప్రేమించినట్టియు, నీతనిమనసున కెక్కినదియు, ప్రాణాధికయు నగు 'నాదర్‌బీగము' అనుభార్య స్వర్గమలంకరించుటతోనే యీతనిజీవితము దుఃఖపర్యవసాయి యయ్యెను. ఇంతటితో అతడు భగ్నజీవితము గలవాడై సర్వస్వమును దైవసంకల్పమునకై విడచి విరక్తుడై కాలము గడుపనారంభించెను.

ఇతడు దేశమెల్లెడ తిరుగుచుండ మాలిక్‌జీవన్ అను ఆఫ్ఘనువీరునిచే పట్టుకొనబడి ఔరంగజేబుచే పంపబడిన సేనానాయకుల కాపుదలతో ఢిల్లీకి ఖైదీగా గొనిపోబడెను. ఢిల్లీలో ఔరంగజేబు దారా నొక యేనుగుపై కూర్చుండజేసి పురవీథుల నూరేగింపజేసెను.

ఔరంగజేబు, దారా యిస్లాముమతమునందు విశ్వాసియై యున్నందుల కతనిని శిక్షింపనెంచి, ఖాజీలను, మాల్వీలను, మహమ్మదీయన్యాయవేత్తలను పురికొల్పి వారిచే దారాపై కపటవిచారణ, తీర్పు మొదలైనవి జరిపి యతనికి ఉరిశిక్ష విధింపబడునట్లు చేసెను. ఆతీర్పు ననుసరించి ౧౦౬౯-వ సం. హిజ్రా తరువాత ఒకనాటిరాత్రి దారా యురితీయబడెనని చరిత్రవలన తెలియుచున్నది.

దారాషికూ రచించినగ్రంథములు :

ఈతనిగ్రంథములన్నిటినిబట్టి యితడు చిన్నతనమునుండియు సూఫీమతమునం దభిమానము గలవాడని కన్పట్టును. ఈతడు ఇస్లాముమతములో సూఫీమతమునకు చెందినవారు రచించినగ్రంథముల నన్నిటిని సవిమర్శముగను, నిశ్శేషముగను చదివి, సూక్ష్మాంశములనెల్ల గ్రహించినట్లు చూపట్టును. ఇతనిగ్రంథములలోనెల్ల సూఫీమతావలంబకుల గ్రంథములలోని సమయోచితమగు వాక్యాళి నుదాహరించుచుండుటయు గలదు.

ఇతడు 'ఖురాను'ను సవిమర్శముగ పఠించి అందలి కొన్నివిషయములపై సందర్భోచితమైనవియు, తనస్వతంత్రవ్యక్తిత్వమును చాటునట్టివియు నగు వ్యాఖ్యలను రచించెను. కొన్నిసందర్భములలో వివాదాంశములపట్ల నితడు ఇదమిత్థమని నిర్ణయించి సారాంశములను తీయుటలో సుప్రజ్ఞామహితుడై తనరినాడు. ఇతడుచేసిన సూఫీమతవిషయకపరిశోధనలవలన వెల్లడియగువిషయ మేమన సత్యముకనుగొనుటలో సునిశితబుద్ధియేకాలదిమందికో యుండుననని. ఈతనిమనస్సు క్రమముగ ఐహికవిషయములపై నాస్థ వీడి పరతత్త్వవిషయములపై నిమగ్నమైయున్న ట్లీతనిగ్రంథములవలన తెలియవచ్చుచున్నది.

ఇతనియిరువదియైదవయేట యితనిమొదటిగ్రంథము రచింపబడెను. 'సఫీనత్-అల్-ఆలి యా' అని ఆగ్రంథముపేరు. ఆగ్రంథము సూఫీమతతత్త్వమును విపులముగ ఘోషించును. ఇందు నాలుగువందల పదునొకండుగురు సూఫీమతావలంబకులగు సాధువులయు, దైవసాక్షాత్కారముచే పునీతజీవితములుగల మహనీయులయు జీవితములు గలవు. ఇందు మహమ్మదు (మతప్రవక్త) యొక్కయు, అతనిభార్యలయొక్కయు జీవితవిశేషములు వివరింపబడినవి. ఈగ్రంథాంతమున "యిందరుమహనీయుల పవిత్రచారిత్రముల నుల్లేఖించిన తనభవిష్యజ్జీవితము సుఖాలవాలము కాగలదను విశ్వా

సముతో గ్రంథమును ముగించుచున్నాను" అని తెలిపికొనెను.

'ముల్లాషా' యను నితనిసమకాలికు డొకసాధువే యితనిగురువుగా తనగ్రంథమున తెలిపికొనెను. ఇతని వలననే 'ప్రాణాయామము' మొదలగుయోగాభ్యాసముల నభ్యసించెను.

'రిసావేహాక్నుమ' అనుగ్రంథ మితని నూఁడవ కృతి. ఇది మనుజు డాధ్యాత్మికోన్నతిని బడయుటకు గల సోపానములు, అవస్థలు తెలిపెడునట్టి గ్రంథము. ఈగ్రంథము ప్రతిపాదించుతత్త్వ మెద్దియన, దైవము తన కిష్టుడగు భక్తుని ఆత డెట్టి లౌకికమగుపరిస్థితులలో నున్నను తనవైపున కాకర్షించుకొని యాతనిచే లోకోద్ధరణకార్యముల జేయించునని. "నే నెప్పు డేగ్రంథమును వ్రాయ సంకల్పించినను కురానుగ్రంథమునుండి శకునములను * చూచి యాగ్రంథమున లభించిన శకునముల స్వభావానుకూలతలను పరిశీలన మొనరించి యవి ప్రోత్సాహజనకముగ నున్నచో ఆగ్రంథరచనమున కారంభించుచుందు"నని దారా యొకచో తెలిపెను.

'హాక్నుమ' అనుగ్రంథమును, ఇట్టిశకునమును చూచుకొని అనుకూలముగ నున్నందుననే వ్రాసితినని యొకచో దారా తెలుపుచున్నాడు.

దారా వివిధమతతత్త్వములను సవిమర్శకదృష్టితో చదివి (Comparative study of religions) అందలిసారమును గ్రహింప నభిలాష గలిగియుండెను. ఇతడు క్రైస్తవుల మతగ్రంథమగు బైబిలు ప్రాతనిబంధనను, క్రొత్తనిబంధనను చదివి అందు ముఖ్యముగ దావీదుకీర్తనలను, ఇతరగ్రంథభాగములను దీక్షతో పఠించి అందు తనకు కావలసినతత్త్వము లభింపనందున హిందువులమతగ్రంథములగు నుపనిషత్తులను పరిశీలనతో పఠించి యందలి యేబదియధ్యాయములను పరిష్యాను భాషలోని కనువదించెను. ఆగ్రంథమునకు ఉపనిఖాట్ లేక సిర్రీ-ఇ-అక్బరీ అనునామకరణము చేసెను. ఈ గ్రంథమును ౧౦౬౭-వ సం. హిజ్రా వెనుక రచించెను. అనగా ఇతనికి ఉరిశిక్ష విధింపబడుటకు రెండు సంవత్సరములకు పూర్వము. ఈయుపనిఖాట్నందలి గొప్పగుణ మేమన, ఇందలి పరిష్యానుభాష సులలితమైన శైలిచే నొప్పారుచు చక్కగ నర్థమగునట్టిభాష యగుటయే.

దారాకు ఉపనిషన్మతము ఎందులకు తృప్తి కల్గించె ననగా అందు 'దేవు డొక్కడే' అనువిషయమే సిద్ధాంతము చేయబడుటచే.

హిందువులవేదములలో ఏకేశ్వరునిగూర్చిన శ్లోకములు ఇతడు సేకరించి వానినికూడ తన 'ఉపనిఖాట్' గ్రంథమున జేర్చి వానియర్థవివరణము చేసెను. ఇత డుపనిషద్వాక్యములను పరిష్యానుభాషలోనికి సరిగా, అనగా మూలానుసరణముగ అనువదించెను. మూలగ్రంథములగు ఉపనిషత్తుల యర్థములను కాశీనగరమున గల ప్రసిద్ధపండితులవలనను, సన్న్యాసులవలనను తెలిసికొనెను. ఎట్టికఠినమైన సిద్ధాంతముగాని, యెట్టి వేదాంతవిషయముగాని చిక్కువిడక మనస్సు నాందోళనపరచు ఎట్టిక్లిష్టసమస్యగాని యీ యుపనిషత్తులను చదివినట్లయిన నజ్ఞానమనెడు చీకటియు, మంచును భాస్కరప్రభచే తొలగిపోవునటులనే విచ్ఛేదమగునని నాదృఢనిశ్చయమనియు, కురానులో సంశయాస్పద విషయములుకూడ ఉపనిషత్తులవలన వీడుననియు దారా తన'యుపనిఖాట్' గ్రంథపీఠికలో తెలిపెను.

---

* ఇట్టి సంప్రదాయాచారము హిందువులలోకూడ గలదు. రామాయణ, భారత, భాగవత, భగవద్గీతాది హిందూమతగ్రంథములలో నేదైన నొకదానిని చేతగొని యుద్దిష్టకార్యమును మనమున నిష్ఠతో ధ్యాన మొనరించుచు, దైవమునుకూడ తలచుచు నిమీలితనేత్రుడై గ్రంథములో నొకానొకచో నొకపుల్ల నుంచి యచట గ్రంథమును తెరచి యచటగల కథాఘట్ట మెట్టిదియో చూచుటవలన తమకార్యము నెరవేరునో లేదో నిర్ణయించుకొందురు. గ్రంథమునుండి శకునములు గొనుటయన నిదే.

'కిటా-ఇ-మక్నూన్' అను నొకపరిష్యను గ్రంథమునకూడ మతవేదాంతవిషయకము లగు సంశయాస్పదసమస్యల నన్నిటిని విడగొట్టగల గ్రంథము హిందువుల యుపనిషత్తేయని తెలుపబడినది.

ఉపనిషత్తులను పరిష్యన్ భాషలోని కనువదించుటలో తనయుద్దేశ మేమని తెల్పుకొనెననగా, "నాకు సంశయాస్పదమగు విషయములన్నియు నీయుపనిషత్తు వలన విడిపోయినందున నాకొరకును, నాసంతతి వారికిని, నాస్నేహితులకును, మతతత్త్వపరిశోధకు లగు నెల్లరకు నుపయోగించునను విశ్వాసమున నీయనువాద మొనర్చితి" ననెను.

భగవద్గీత పరిష్యన్ భాషలోని కనువదింపబడుటకు దారాయే ప్రోత్సాహకారకు డని "ఇండియా ఆఫీసు లైబ్రరీ"లో భద్రపరుపబడిన దారా వ్రాసిన వ్రాతప్రతి నెం. ౧౯౨౯ లోని విషయమువలన తెలియవచ్చుచున్నదట.

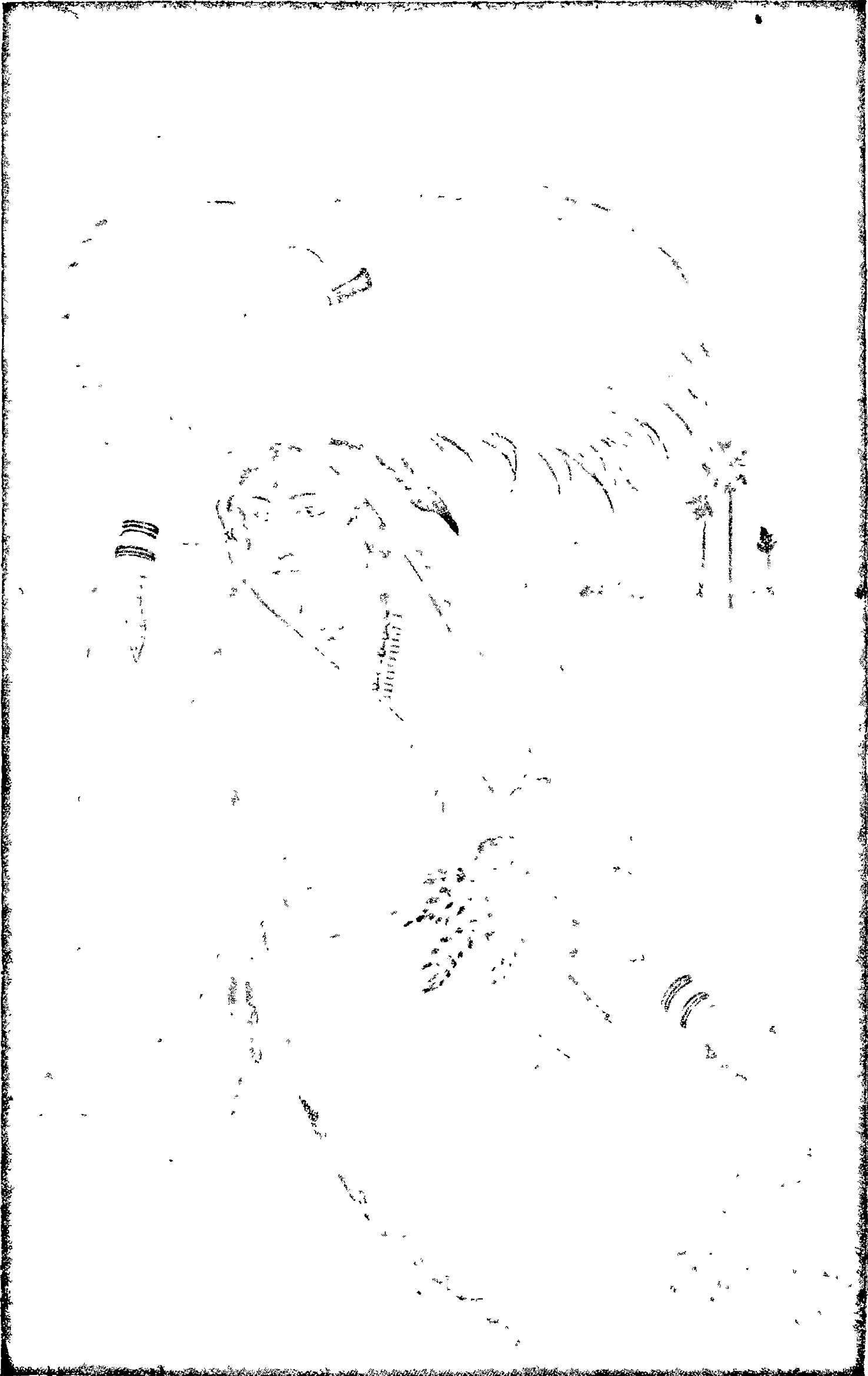
దారా పరిష్యన్ భాషలో గద్యగ్రంథములనే కాక పద్యకావ్యములనుకూడ రచించెను. ఇతని పరిష్యన్ భాషలోని పద్యము లితనికాలముననే జనులచే చదువబడుచు మెప్పునందుచుండెడివట.

దారా చిత్రకళాదిలలితకళలయం దభినివేశమును, ప్రీతియు నధికముగ గలిగియుండెడివాడు. ఇతడు పరిష్యన్ లిపిని వ్రాయుటలో కడుసమర్థుడు. సంస్కృతభాషలో రచింపబడిన యోగవాసిష్ఠమను వేదాంతగ్రంథమును దారాయే పరిష్యన్ భాషలో కనువదింపబడుటకు ప్రోత్సాహకారకుడయ్యెనని చరిత్ర వలన తెలియుచున్నది. ఇందుల కుపబలకముగా నొకవిషయము తెలుపబడుచున్నది.

దారా కొకనాటిరాత్రి స్వప్నమున వసిష్ఠ రామచంద్రులు కనబడినట్లును, రామచంద్రు డేదియో మధురపదార్థమును తినుటకై దారా కిచ్చినట్లును, దారా దానినిగొని భుజించినట్లును కనుపించెను. ఆస్వప్న వృత్తాంతము గడచిన కొంతకాలమునకు తన యాస్థాన విద్వాంసులలో నొక్కనిచే యోగవాసిష్ఠమును పరిష్యన్ భాషలోని కనువదింపజేసె నని తెలుపబడెను.

ఈ 'మజ్మా-అల్-బెహరైన్' అనునీతనికృతియే యితనిని విచారణచేసి శిక్షింప నియోగింపబడిన ఖాజీలు, మౌల్వీలు, ఇతరధర్మశాస్త్రవేత్తల సమితి యెదుట పరిశోధనకై యుంచబడెను.

వీ రీగ్రంథభాగములు చదివి చక్రవర్తియగు ఔరంగజేబుమతమగు 'సునీ' మతమునకు వ్యతిరేకమగు మతము నవలంబించినద్రోహియనియు ఆతనిగ్రంథము ఆతనిమతమున కుపబలము రచించెననియు నేరమారోపించి యాతనికి ఉరిశిక్ష విధించిరి. హిందూమహమ్మదీయ మతసామరస్యమును బోధించు మతగ్రంథరచనమే యాతనియురిశిక్షకు తోడ్పడినదయ్యెను.

ఇ ం టి కే　　　　వరదా వెంకటరత్నం, రాజమండ్రి.

నేటి రష్యా

(అనువృత్తము)

నార్ల వెంకటేశ్వరరావు

విద్య

జారుచక్రవర్తుల పరిపాలనాకాలమున రష్యా విద్యలో చాల వెనుకబడియుండెడిది. అప్పుడు నగరవాసులలో నూటికి ౪౦.౬ వంతులమందియు, గ్రామవాసులలో నూటికి ౭౨.౩ వంతులమందియు నిరక్షరకుక్షులుగ నుండెడివారు. దీనికి ముఖ్యమైన కారణము జారుచక్రవర్తు లవలంబించిన విద్యానీతియే! ప్రభుత్వకోశమునుండి విద్యనిమిత్తము కడుస్వల్పముగ వెచ్చింపబడుచుండెడిది. ఆస్వల్పమొత్తములో నధికాంశమును విశ్వవిద్యాలయములే కబళించుచుండెడివి. అందువలన ప్రాథమికవిద్య కేవలము నామమాత్రముగ నుండెడిది.

దీనికితోడు ఉన్నకొలదివిద్యాలయములలోను బొత్తుగ స్వాతంత్ర్యముండెడిదికాదు. విద్యార్థులు తుదకు గ్రంథాలయమునకు గాని, నాటకప్రదర్శనమునకు గాని వెళ్లుటకుసహితము ఉపాధ్యాయుల అనుమతిని బడయవలసియుండెడిది. రష్యనుభాష మాతృభాషకానిరాష్ట్రములందుసహితము దానిలోనే బోధనయంతయు గావింపబడుచుండెడిది. పరీక్షలు చాలకఠినముగ నుండెడివి. నూటికి షుమారు ౭౦ మంది తప్పింపబడుచుండెడివారు. ఉపాధ్యాయుల ఆదర్శము విజ్ఞానవ్యాప్తియైయుండుటకుబదులు రాజభక్తిని పెంపొందించుటయైయుండెడిది. దీనికి నిదర్శనముగ నప్పటిపాఠపుస్తకములలోని క్రిందిసంభాషణను గమనింపుడు:

ప్రశ్న :— నీవు జారు చక్రవర్తియెడ నేయేకర్మములు గలవని మతము బోధించుచున్నది?

ఉత్తరము :— భక్తి, విశ్వాసము, ప్రేమ, సేవ, సిస్తులను సరిగచెల్లించుట. వీనినన్నిటిని భక్తివిశ్వాసములను వానిలో నిమిడ్చి చెప్పవచ్చును.

అసలు అంకెలతోను, పాఠపుస్తకములలోని ప్రశ్నోత్తరములతోను పనియేలేదు. మూడవ అలెగ్జాండరుచక్రవర్తి యొకసందర్భమున నెట్లువ్రాసెనో గమనింపుడు: "కర్షకులు తమపుత్రులను పాఠశాలలకు పంపుట కడువిచారణీయమైన విషయము." అతడే మరొకసందర్భమునం దిట్లువ్రాసెను: "విద్యను రద్దుచేయవలెను." పాలకుల దృక్పథ మిట్లున్నప్పుడు విద్య వ్యాప్తిగాంచలేదనుటలో నాశ్చర్యములేదుగదా!

ఇట్లు విద్యావిషయమునందు వెనుకబడియున్న దేశములో ప్రజామోదకరముగ ప్రభుత్వ మేర్పడినప్పుడు దాని ప్రథమకర్తవ్యము విద్యావ్యాప్తిని గావించుటయేగదా! అందుచే సోవియటుప్రభుత్వము అధికారమునకు వచ్చినంతనే దానివిషయమై విశేషశ్రద్ధను వహించెను. ప్రత్యేకముగ లెనినుగారిధర్మపత్ని విద్యావ్యాప్తికై పాటుపడసాగెను. ఈ ప్రయత్నములఫలితముగ ప్రతిప్రదేశమందును విద్యాలయములు మొలకలెత్త నారంభించెను. ౧౯౧౪-వ సం. పు జర్మను సంగ్రామమునకు పూర్వము రష్యాలో ౭౨,౩౬,౦౦౦ మంది విద్యార్థులుమాత్రమే యుండెడివారు. కాని ౧౯౨౦-వ సం. ము నాటికి వారిసంఖ్య ౯౨,౧౧౦౦౦ కు పెరిగెను. ఇంతలో దురదృష్టవశమున దేశములో నంతఃకలహములు చెలరేగుటయు, విదేశములతో యుద్ధములు పొసగుటయు సంభవించెను. అందుచే ౧౯౨౨-వ సం. ము నాటికి విద్యార్థులసంఖ్య ౬౫,౦౫,౦౦౦ వరకు తగ్గిపోయెను. తదుపరి శాంతి నెలకొనుటవలన తిరిగి విద్యార్థులసంఖ్య క్రమముగ పెంపొందసాగెను. ౧౯౨౫-వ సంవత్సరములో వారిసంఖ్య ౯౪,౯౪,౦౦౦ వరకును, ౧౯౨౯-వ సంవత్సరములో ౧,౧౪,౯౦,౦౦౦ వరకును వృద్ధినందెను. ఈయభివృద్ధి మరియొకవిధముగ కూడ పేర్కొనవచ్చును. ౧౯౧౪-వ సంవత్సరములో

చదువుకొనుటకు తగినవయస్సు (School age) గల బాలబాలికలలో కేవలము నూటికి ౪౫ మొదలు ౫౦ మందిమాత్రమే పాఠశాలల కేగుచుండిరి. కాని ౧౯౨౯-వ సంవత్సరము వచ్చుసరికి వారిసంఖ్య నూటికి షుమారు ౯౩ మందివరకు హెచ్చెను.

ఈ మధ్యనే రష్యాలో గలిగిన విశేషవిద్యావ్యాప్తి క్రింద పేర్కొనబడిన పట్టికవలనకూడ విశదము కాగలదు:—

	పురుషులలో విద్యగలవారు (నూటికి)	స్త్రీలలో విద్యగలవారు (నూటికి)
౧౮౯౭	౩౩.౭	౧౧.౭
౧౯౨౦	౪౪.౬	౨౫.౮
౧౯౨౧	౪౬.౬	౨౭.౮
౧౯౨౭	౫౮.౨	౪౪.౪

పైపట్టికవలన ౧౮౯౭-౧౯౨౦ సంవత్సరముల మధ్యకాలములో, అనగా ౨౪ సంవత్సరములలో నెంత విద్యావ్యాప్తి జరిగినదో అంతకు కొంచె మెక్కుడుగనే ౧౯౨౧ ౧౯౨౭ సంవత్సరముల మధ్యకాలములో (అనగా ౬ సంవత్సరములలో) జరిగినట్లు తేటతెల్లమగుచున్నది.

ఇట్లు సోవియటుప్రభుత్వాధికారముక్రింద విద్య కడువ్యాప్తిగాంచెను. ఐనను ౧౯౩౦-వ సంవత్సరములో గ్రామములందింకను ౧౫ సంవత్సరముల మొదలు ౩౫ సం.ల వయస్సుగలవారు ౧,౮౦,౦౦,౦౦౦ మంది నిరక్షరకుక్షులు మిగిలిపోయిరి. అందుచే ౧౯౩౧-వ సంవత్సరములో సోవియటుప్రభుత్వము ౮ సంవత్సరముల ప్రాయముదాటిన బాలబాలికల కందరికిని నిర్బంధోచిత ప్రాథమికవిద్యను ప్రవేశపెట్టెను. దీనివలన ౧౯౩౧-వ సంవత్సరములో విద్యార్థులసంఖ్య ౧,౬౦,౦౦,౦౦౦ వరకును పెంపొందెను.

ఈరీతిగ విద్యాభివృద్ధిని గాంచుటకు వలయు ధనమును వెచ్చించుటకు సోవియటుప్రభుత్వము వెనుదీయుటలేదు. జారుచక్రవర్తు లెప్పుడును విద్యనిమిత్తము ౩౮,౧౦,౦౦,౦౦౦ రుబుల్సుకన్న అధికముగ వ్యయ మొనర్పలేదు. కాని సోవియటుప్రభుత్వము ౧౯౩౦-వ సంవత్సరములో ౧౦౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ రుబుల్సును, ౧౯౩౧-వ సంవత్సరములో ౨౯౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ రుబుల్సును ఖర్చుపెట్టెను.

సోవియటుప్రభుత్వము విద్యార్థులసంఖ్యను పెంపొందించుటకేకాక, ఉపాధ్యాయులసంఖ్యనుకూడ తగినట్లు వృద్ధిగావించుటకు యత్నించుచున్నది. ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమునందు రష్యాలో ౩ లక్షలమంది ఉపాధ్యాయులుండిరి. ఇప్పుడు వారిసంఖ్య మరింత పెరిగినది.

కేవలము విద్యావ్యాప్తిని గావించుటతోనే సంతృప్తినందక, సోవియటుప్రభుత్వము విద్యావిధానములో సహితము నూత్నపథములను త్రొక్కుచున్నది. జారుచక్రవర్తుల పరిపాలనసమయమున రష్యనుభాషలోనే విద్య గరుపబడుచుండెడిది. దీనివలన రష్యనుభాష మాతృభాష కానివారికి విద్యనభ్యసించుట కష్టమనిపించెడిది. సోవియటు ప్రభుత్వమువారు పై పద్ధతిని విసర్జించి మొత్తము ౩౬ భాషలలో విద్యను గరపుచున్నారు. మైనారిటీసంఘములకు చెందినవారికందరికిని పాఠపుస్తకములను సప్లయిచేయుటకు మాస్కోనగరమున ప్రత్యేకముగ నొకముద్రణాలయము స్థాపింపబడినది. ఈ ముద్రణాలయము ౧౯౧౮-వ సంవత్సరములో ౨,౮౦,౦౦,౦౦౦ తావుల (తావునకు దాదాపు ౪౦,౦౦౦ అక్షరములుండును) పఠనగ్రంథములను అచ్చువేసినది. మైనారిటీసంఘముల విద్యాలయములకు తగిన ఉపాధ్యాయులను సప్లయిచేయుటకుగాను ప్రత్యేకము కొన్ని ట్రెయినింగుపాఠశాలలుకూడ నెలకొల్పబడినవి.

బాలబాలికలకు జీతములు లేకుండగనే విద్య గరుపబడుటయేకాక, కలము, కాగితములును, పఠనగ్రంథములును, ప్రయాణపుఖర్చులును, ప్రాతఃకాల భోజనమును ఉచితముగ నొసగబడును. ఇట్లే తదితర సౌకర్యములన్నియును గావింపబడును. జారుచక్రవర్తుల రాజ్యకాలమునం దొక్కొక్క విద్యార్థినిమిత్తము ౮ మొదలు ౧౨ రుబుల్సువరకు ఖర్చుపెట్టబడుచుండెడిది. కాని సోవియటుప్రభుత్వము ౧౯౨౮-వ సంవ

త్సరములో నొక్కొక్క విద్యార్థికి ౮౩ రుబుల్సు చొప్పు నను, ౧౯౨౯-వ సంవత్సరములో ౫౭ రుబుల్సు చొప్పు నను, ౧౯౩౦-వ సంవత్సరములో ౬౩ రుబుల్సుచొప్పు నను వెచ్చించెను.

పాఠశాలపరిపాలనను సామాన్యముగ విద్యార్థులే కొనసాగించుచుందురు. వారే పాఠశాలతరఫున వ్రాత పత్రికలనుకూడ నడుపుచుందురు. విద్యార్థులు కేవలము పఠనగ్రంథములతోను, పరీక్షలతోను సంతృప్తినందక పెక్కుజాతీయవ్యవహారములందుసహితము పాల్గొను చుందురు. అనాథలకు సహాయమొనర్చుట, గ్రంథాలయ ములలోను, పఠనమందిరములలోను ఉపన్యాసములు మొదలగువాని నేర్పరుచుట, గ్రామపారిశుధ్యమును పెంపొందించుట, అవిద్యను పోగొట్టుట, బాలబాలికల సభలను జరుపుట, వ్యవసాయములో నభివృద్ధిప్రదము లగు మార్గములను ప్రవేశపెట్టుట, జ్ఞానాభివృద్ధిదాయక మైన వాఙ్మయమును పంచిపెట్టుట మున్నగు పెక్కు విషయములందు వారు కడుశ్రద్ధనువహింతురు. స్వీయ జ్ఞానాభివృద్ధికి వినోదయాత్రలకును, యంత్రాలయములు, చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలు మున్నగువానిని దర్శించుట కును అవకాశము లభించినప్పుడెల్ల వెడలుచుందురు.

ఇట్లు బాలబాలికలకేకాక అంధులకు, బధిరులకు, కార్మికులకు, కర్షకులకు, సైనికులకు, నావికులకు, తది తరపౌరులందరికిని విద్యగరపుటకు ప్రబలయత్నములు సలుపబడుచున్నవి. ఇందులకుగాను వార్తాపత్రికలు, సినిమాప్రదర్శనములు, నాటకరంగములు, సంచార గ్రంథాలయములు, రేడియోలు, చిత్రవస్తుప్రదర్శన శాలలు మున్నగుసాధనములన్నియు సాధ్యమైనంతదనుక నుపయోగింపబడుచున్నవి. స్థలసంకోచముచేతనే వీని నన్నిటినిగూర్చి విరివిగవ్రాయుటకు వీలుపడుటలేదు.

విద్య యిట్లు సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధినందు చుండుటవలన రష్యాలో వార్తాపత్రికలు, గ్రంథములు మున్నగువాని ప్రకటన నానాటికిని హెచ్చుచున్నది. ౧౯౧౩-వ సంవత్సరములో రష్యాయందు షుమారు ౧౬౩ వార్తాపత్రికలే ప్రకటింపబడుచుండెడివి. కాని ౧౯౨౮-వ సంవత్సరములో వానిసంఖ్య ౫౭౦ వరకు పెరి గెను. ఇట్లే ౧౯౧౩-వ సం. లో ౧౧,౯౦,౦౦,౦౦౦ గ్రంథప్రతులుమాత్రమే ముద్రింపబడెను. కాని ౧౯౨౮-వ సంవత్సరములో వానిసంఖ్య ౨౫,౩౦,౦౦,౦౦౦ వరకు పెంపొందెను.

అచిరకాలములోనే రష్యాదేశములో నవిద్య రూపుమాసిపోగలదు. భారతదేశమునకుకూడ నట్టి యదృష్ట మెప్పుడబ్బునోగదా!

స్త్రీలు

నేటి రష్యనుసంఘములో స్త్రీలకు గల స్థాన మును పరిపూర్ణముగ నవగాహమొనర్చుకొనవలెనన్న వారి పూర్వస్థితినిగూర్చి క్లుప్తముగనైనను కొంత తెలిసికొన వలెను. జారుప్రభుత్వకాలమున రష్యాలో స్త్రీలకు రాజకీయముగగాని, సాంఘికముగగాని, ఆర్థికముగగాని లేశమైనను స్వాతంత్ర్య ముండెడిదికాదు. విద్య మొదలే సున్న. ఆదినములలో స్త్రీలు కేవలము గృహకృత్య ములను నిర్వహించు దాసీజనముక్రిందను, పురుషుని కామలిప్సను దీర్చుసాధనములక్రిందను, సంతానము నుత్పత్తి గావించు యంత్రములక్రిందను పరిగణింపబడెడి వారు.

ఇట్టియెడ స్త్రీలకు వివాహవిషయములో నిసు మంతయైనను స్వాతంత్ర్య ముండెడిదికాదని వేరుగ చెప్ప నక్కరలేదుకదా! సాధారణముగ తండ్రియే పుత్రి కలకు వరుని నిశ్చయించుచుండెడివాడు. ఈ నిశ్చయ ములో పుత్రికసౌఖ్యముకన్న తనకులభించు కన్యా శుల్కమునుగూర్చియే యెక్కుడుశ్రద్ధ వహించెడివాడు. చర్చియాజమాన్యమున జరుగు వివాహములే చట్టసమ్మత మైనవిగ భావింపబడుచుండెడివి. భర్త యెట్టివాడైనను భార్య అతనియడుగులకు మడుగులొత్తుచు భయభక్తు లతో మెలగుచుండవలెనని చర్చి ఆదేశించుచుండెడిది. డైవోర్సు (విడాకులు) పొందుట బహుకష్టముగ నుండె డిది. భర్త వ్యభిచరించెనని సాక్షులద్వారా రుజువు చేయగలిగినప్పుడుమాత్రమే డైవోర్సును బడయుటకు

వీలగుచుండెడిది. భార్య తనతో కాపురముచేయుటకు నిరాకరించినప్పుడు ఆమెను బలవంతముగ లాగికొని పోవుటకును, వ్యభిచరించినప్పుడు కారాగారమున బెట్టించుటకును భర్తకు అధికారముండెడిది. పిత్రార్జితములో ౧౩ వంతులు కుమారునికిని, ౧ వంతు మాత్రము కుమార్తెకును సంక్రమించుచుండెడిది. భార్యఆస్తిపైన భర్తకు సర్వాధికార ముండెడిది.

ఇట్లు సర్వవిధములను స్త్రీలను నీచముగను, నికృష్టముగను చూచుచుండుటవలన నాటి రష్యనుసంఘము పెక్కుఅనర్థములకు గురియగుచుండెడిది. నేను భారతదేశమున నున్నట్లే శిశుమరణములు చాలహెచ్చుగ నుండెడివి. సగటున నూటికి ౨౭ మంది శిశువులు జననమందినసంవత్సరములోపుగనే మరణించుచుండెడివారు. కొన్నికొన్నిప్రదేశములలో శిశుమరణసంఖ్య నూటికి ౭౫ వరకుకూడ ప్రాకుచుండెడిది. తగు వైద్యసహాయము లభింపకుండుటవలన ప్రసూతిసమయమున పెక్కుమంది తల్లులు మరణించుచుండెడివారు. పడుపువృత్తి విపరీతముగ వ్యాప్తినందుచుండెడిది. దీనిని చట్టము సహిత మామోదించుచుండెడిది. అనాథబాలబాలికలసంఖ్యాకముగ నదీనదములలో విసరివేయబడుచుండెడివారు. ధర్మపత్నికివినా జనించిన సంతానమునకు తండ్రి తనయాస్తిలో కొంతభాగ మివ్వవలదినను చట్ట మంగీకరించెడిదికాదు. ఇట్లే మరిపెక్కు దురాచారములు ప్రబలముగనుండెడివి.

తా నధికారమువహించినంతనే సోవియటు ప్రభుత్వము పైనపేర్కొనబడిన ఘోరదురాచారముల నన్నిటిని రూపుమాప సమకట్టి పెక్కుచట్టములను గావించెను. ఆచట్టముల ఫలితముగ స్త్రీలకు రాజకీయముగను, సాంఘికముగను, ఆర్థికముగను, వేయేల, సర్వవిధములను పురుషులతోబాటు సమానమగు ప్రతిపత్తి లభించెను. ఒకానొక సందర్భమున లెనినుమహాశయుడు "ప్రతివంటమనిషికిని రాజ్యపరిపాలన తెలిసియుండవలెను. (Every cook should learn how to govern the state)" అని ప్రకటించియుండెను. అట్టియెడ స్త్రీలకు పురుషులతోబాటు సమానమగు ప్రతిపత్తి యొసగబడుటలో నాశ్చర్యము లేదుగదా!

నేటి రష్యనుచట్టము స్త్రీలకు వోటింగుఅధికారము నిచ్చినది. మైనారిటీదాటిన ప్రతిస్త్రీ — ఆమె వివాహితయైనను, అవివాహితయైనను, విధవయైనను, సధవయైనను — వోటుచేయవచ్చును. అధికసంఖ్యాకులచే నెన్నుకొనబడినప్పుడామె యెట్టియున్నతపదవినైనను అధిష్ఠింపవచ్చును. చట్టముపై రాజకీయాధికారములను స్త్రీలకు ప్రసాదించినను ప్రప్రథమమున వారు వాటిని విరివిగ నుపయోగించుకొనలేరు. దీనికి తరతరములుగ వచ్చుచున్న దాస్యము శల్యగతమగుటయే ముఖ్యకారణము. చాలకాలము పంజరనిబద్ధమైయున్న కీరము స్వేచ్ఛలభించినప్పుడుసహితము రెక్కలువిప్పుకొని వినిర్మలాకాశపథమున కెగసిపోవుటకు వెరచుచుండుట మన మెరిగినవిషయమేగదా! ఇట్లే రష్యనుస్త్రీలును స్వేచ్ఛలభించిన తొలుదొల్తదినములలో వర్తించిరి. కాని కాలక్రమమున వారు రాజకీయాధికారములను పరిపూర్ణముగ నుపయోగించుకొన నారంభించిరి. నేడు పెక్కుమందిస్త్రీలు గ్రామ, పట్టణసంఘముల (Village and Town Soviets) కు అధ్యక్షురాండ్రుగ పనిచేయుచున్నారు. మహమ్మదీయమతము ప్రాబల్యముతోనున్న సోవియటురాజ్యభాగములందుసహితము స్త్రీలు వోటింగుచేయునిమిత్తము పరదాను పూర్తిగ విసర్జించుచున్నారు. వీరిలోనే పెక్కుమంది సభ్యత్వమునకు సహితము పోటీచేయుచున్నారు. ౧౯౨౭-వ సంవత్సరమునాటికే రష్యాప్రాగ్దేశమందు (Asiatic Russia) ౧౭,౦౦౦ మంది స్త్రీలు స్థానికపుసోవియటుసంఘములలో స్థానమును బడయగలిగిరి.

ఇట్లే సాంఘికముగకూడ పెక్కుసంస్కరణములు ప్రవేశపెట్టబడెను. 'సివిలు' వివాహముమాత్రమే చట్టసమ్మతము గావింపబడెను. ఇట్లని మతమునకు వివాహముతోగల సంబంధమంతయు త్రెంచివేయబడెనని భావింపరాదు. నేటికిని మతసిద్ధాంతములపై విశ్వాసముగలవారు తదనుగుణ్యముగనే పరిణయమును జరిపించుకొన

వచ్చును. కాని వారుసహితము మున్ముందు వివాహముల "రిజిస్ట్రేషను ఆఫీసు"నుండి తగిన "సర్టిఫికెట్టు"ను బడయవలెను.

నేడు రష్యాలో వివాహముగావించుకొనుట కడుసులభము. వధూవరులే "రిజిస్ట్రేషను ఆఫీసు" వద్దకైనను వెళ్లి స్వల్పమైన రుసుమును చెల్లించినచో పది, పదిహేనునిమిషములలో పరిణయమహోత్సవమంతయు పూర్తికాగలదు.

వివాహము గావించుకొనుట యెంతసులభమో, డైవోర్సును బడయుటకూడ నంతసుకర మొనర్పబడినది. దంపతులిర్వురును డైవోర్సును కోరినచో క్షణములో దానిని 'రిజిస్ట్రేషనుఆఫీసు' ద్వారా బడయవచ్చును. దంపతులిర్వురిలో నొకరుమాత్రమే డైవోర్సును కోరినప్పుడుమాత్రము కోర్టునకు వెళ్లవలసియుండును. అప్పుడైనను కోర్టువారు డైవోర్సును కోరుటకుగల కారణములనుగూర్చి ప్రశ్నింపరు. సంతానపుసంరక్షణ, డైవోర్సిచ్చుట నుభయపక్షములపోషణ మున్నగువిషయములను గూర్చిమాత్రమే విచారించి తన్నిర్ణయమును గావింతురు. తదితరపాశ్చాత్యదేశములందు నేటికిని సతీపతులలో నెవరో యొకరు వ్యభిచరించినప్పుడుగాని, కడుక్రూరముగనో, నిర్లక్ష్యముగనో వర్తించినప్పుడుగానిమాత్రమే డైవోర్సు ఇవ్వబడును. ఇది చాలతప్పనియు, భార్యాభర్తలలో నెవరైననొకరు అడిగినంతమాత్రముననే డైవోర్సు నిచ్చుట సంఘమునకు శ్రేయస్కరమనియు బెర్నార్డుషాగారు తమగ్రంథములలో నొకదానియందు (in Getting Mirried) వాదించిరి. చూడగ సోవియటుప్రభుత్వమువారు షాగారివాదము నవలంబించినట్లున్నారు.

ఈ సందర్భముననే వివాహమునుగూర్చియు, విడాకులనుగూర్చియు మరికొన్ని నిబంధనలనుసహితము పేర్కొనవలసియున్నది. సోవియటుప్రభుత్వపుచట్టము ప్రకారము ౧౬ సంవత్సరములవయస్సునకు లోబడిన బాలికనుగాని, ౧౮ సంవత్సరముల ప్రాయముకన్న తక్కువగల బాలునికిగాని వివాహముచేయుటకు వీలులేదు. ఈనిర్ణీతప్రాయములకు దంపతులలో నెవరి వయస్సు తక్కువయైనను వారివివాహము వెంటనే రద్దగును. ఐతే నిర్ణయింపబడినప్రాయములకన్న వధూవరుల వయస్సు తక్కువగనున్నదని ఋజువైనతేదీనాటికి వారికి సంతానము కలిగినను లేక గర్భధారణ జరిగినను వివాహము రద్దుకానేరదు. బహుపత్నీత్వము చట్టవిరుద్ధము. వివాహితుడైన పురుషుడుగాని, స్త్రీగాని డైవోర్సును పొందకయే పునర్వివాహముగావించుకొనిన శిక్ష విధింపబడును. పిచ్చివారుగాని, మందమతులుగాని వివాహముగావించుకొనరాదు. వివాహమైనపిదపసహితము స్త్రీ తనపూర్వనామధేయము నిచ్చవచ్చినచో యథాతథముగ నుంచుకొనవచ్చును. భర్త గ్రామాంతరమునగాని, స్థలాంతరముననగాని నివాసమేర్పరుచుకొనినప్పుడు భార్య యిష్టమైనచో నతని ననుగమింపవచ్చును. లేదా, యాప్రదేశమునందే యుండవచ్చును.

ధర్మయుతముగ వివాహమైనప్పుడుకలిగిన సంతానమున కెట్టిహక్కులు గలవో, అవివాహితుల సంతానమునకు (illegitimate children) కూడ నట్టిహక్కులే ప్రసాదింపబడినవి. అవివాహితయగు స్త్రీకి గర్భము వచ్చినచో నామె ప్రసవకాలమునకు మూడుమాసములు ముందుగ నెప్పుడైనను 'రిజిస్ట్రేషనుఆఫీసు'నకు వెళ్లి గర్భధారణకు కారకుడైనవాని నామమును తెలుపవచ్చును. ఇట్లు తెలుపబడినరెండువారములలోగా కారకుడైనట్టివా డేయభ్యంతరమును తెలుపకపోయినగాని, లేక తాను కారకుడను గానని నిరూపింపలేకపోయినగాని జననముకానున్న శిశువును పోషించుభారమంతయు నతనిపై వేయబడును.

గర్భవిచ్ఛిన్నము గావించుకొనుట కొన్నికొన్ని సందర్భములందు చట్టసమ్మత మొనర్పబడినది. అదివరకే నలుగురైదుగురు సంతానముగల కార్మికురాండ్రుగాని, తిరిగి గర్భమును ధరించుటవలన ఆరోగ్యము పరిపూర్ణముగ భగ్నమగునని వైద్యులుచెప్పినప్పుడుగాని, ఆర్థికస్థితి కడుక్లిష్టముగ నున్నప్పుడుగాని గర్భవిచ్ఛిన్నము గావించుకొనుటకు చట్టము అనుమతించును.

కాని ప్రభుత్వపు టుత్తరవును బడసిన వైద్యులు మాత్రమే గర్భవిచ్ఛిన్నము గావింపవలెను. గర్భవిచ్ఛిన్నము చట్టసమ్మతమొనర్పబడుటవలన రష్యాలో ననాథ బాలబాలికలసంఖ్య తగ్గినదనియు, శిశుమరణములు క్షీణించినవనియు కొందరు చెప్పుచున్నారు. కాని దీనివలన సత్ఫలితము కలిగినదో లేదో నిర్ధారణగ నుడువుట కష్టము.

ఇట్లే ఆర్థికముగకూడ పెక్కుసంస్కరణములు ప్రవేశపెట్టబడినవి. వీనినిగూర్చి స్థలసంకోచకారణమున విపులముగ వ్రాయ సాధ్యపడదు. పైగా కార్మికురాండ్రకు కల్పింపబడిన ప్రత్యేకసౌకర్యములనుగూర్చి పూర్వ మీవ్యాసమునందొకచో వ్రాసియుంటిని. ఈ సంస్కరణములన్నిటికిని స్త్రీలకు సాధ్యమైనంతవరకు పురుషులతోబాటు సమానముగ ప్రతిపత్తి నొసగుటయే మూలసూత్రమని చెప్పిన చాలును. సంఘసుస్థిరత్వమునకు (Perpetuation of Society) స్త్రీలు ముఖ్యకారకులగుటచే వారికొక్కకచో ప్రత్యేకాధికారములను సహితము కల్పించుటకు ప్రయత్నింపబడినది.

ఈ విపులసంస్కరణములవలన మొత్తముమీద సత్ఫలితములే కలిగినవి. ౧౯౨౫-వ సంవత్సరమునాటికి శిశుమరణసంఖ్య నూటికి ౧౮ వరకు తగ్గినది. ఇప్పుడిది మరింతతగ్గిపోయినది.

ఏది యెట్లున్నను రష్యాలో నేకొకనూత్నసంఘనిర్మాణమునకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవని చెప్పక తప్పదు. ఈప్రయత్నములలో సోవియటుప్రభుత్వమువారు పలుచోట్ల పొరబడియుండవచ్చును. ఐనను సోవియటుప్రభుత్వము అధికారమువహించి నిండుగ నిరువది సంవత్సరములైనను కాలేదుగదా! అందుచే వారిప్రయత్నములు సఫలీకృతములైనవో, కాలేదో నిర్ణయించుటకు ముందు మరికొంతకాల మోపికపట్టుట మంచిది.

ఏమిటీ!

—వి. సూర్య.

బాల క్రీడలు

మంగిపూడి వేంకటశర్మ

౨౩. గుమ్మిడిపండు

ఆటపెద్ద బట్టలో (చాటున) చేతు లుంచుకొని ఏదోయొక వ్రేలు విరుచుకొనవలయును. పిమ్మట తన రెండు చేతులును బయటికి చాచి ఎవరికే వ్రేలు కావలెనో వారి నా వ్రేలు పట్టుకొమ్మని చెప్పవలయును. అప్పు డందరును ఒక్కొక్క వ్రేలు పట్టుకొనవలయును. అట్లు పట్టుకొనగా నెటికవిరిచిన వ్రేలు ఎవరు పట్టుకొందురో వారు అయిపోయినట్టు (అంటుఅయినట్టు). కనుక ఆబాలి

కను ఆటపెద్ద ఒకచేతితో కన్నులుమూసి రెండవచేతితో ఆమెచేయి పట్టుకొని బాలికల నందరిని వరుసగా నుంచి "వీణావీణ గుమ్మడిపండు, వీ రెవ్వరు" అనిగాని, "అమ్మకొమ్మ వీ రెవరు?" అనిగాని ఒక్కొక్క బాలికనేసి చూపుచూ అడుగవలయును. అప్పుడు ఆబాలిక పేరు | చెప్పినయెడల ఎవరిపేరు చెప్పుకొనునో ఆబాలి కను కన్నులుమూసి మునుపటివలెనే అడుగవలయును. ఎవరిపేరును ఆలాగు చెప్పలేనియెడల అందరును దూరముగా పోయి దాగుకొనవలెను. తరువాత ఆడుకవచ్చు బాలిక పరుగెత్తుకపోయి యెవరినైన ముట్టుకొన్న యెడల ఎవరిని ముట్టుకొనునో ఆమెకు కన్నులు మూయవలెను. దాగుకొన్న బాలికలందరు అంటుపడిన బాలికకు దొరకకుండ పరుగెత్తివచ్చి ఆటపెద్దను ముట్టుకోవలెను. అప్పుడు ఎవరిని ముట్టుకొననియెడల మొదటి బాలికకే కన్నులుమూయవలయును. ఇద్దరిని ముట్టుకొన్న యెడల 'సూర్యోదయమైనము' వలెనే పేర్లుచెప్పుకొని రమ్మని ఓడిపోయినవా రెవరో నిశ్చయింపవలెను. రెండుచేతులను పదివ్రేళ్లుండునుగాన పదిమందికంటె ఆడుకొనే బాలికలు ఎక్కువయున్నయెడల ఆటపెద్ద కూర్చుండి కాలివ్రేళ్లు, చేతివ్రేళ్లుకూడ కప్పి ఏదోయొక వ్రేలు విరువవచ్చును.

౨౪. గిరిదాగుడుమూతలు

ఆటపెద్ద (నమస్కారముచేయునట్లు) అరచేతులు అంటకట్టుకొని ఆఅరచేతులనడుమ జానెడు పొడుగుగల దారముగాని, తడపగాని కొస పైకికనబడునట్టుగా ఉంచి ఒక్కొక్క బాలికనే ఆకొన పట్టి కొంచెముకొంచెముగా లాగుమని చెప్పవలయును. అట్లు లాగునపుడు ఏబాలిక లాగినపుడు ఆతడప ఆఖరై పోవునో ఆబాలిక అంటయినట్లు. కనుక ఆబాలిక ఆడుకొనివచ్చునదిగా యెరుగవలయును. తరువాత పొడుగుగా ఒకబద్దె (గీత) గీచి ఆగీతకు ఇవతల ఓడిపోయిన బాలికయు, అవతలప్రక్కను తక్కినబాలిక

లందరును నిల్చియుండవలయును. ఆటపెద్ద గీతకు ఈవల, అనగా ఆడుకొనివచ్చు బాలికకు కొంచెము దూరముగా నుండవలయును. గీతకు అవతలనున్న బాలికలందరును కాచుకొనివచ్చు బాలికకు దొరకకుండ పరుగెత్తివచ్చి తల్లిని (ఆటపెద్దను) ముట్టుకోవలయును. ఓడిపోయిన బాలిక గీతయివతలనుండియే ఆబాలికలను ముట్టుకోవలయును. గీతపొడుగునను పోవచ్చునుగాని గీతదాటి అవతలికి పోరాదు. ఎవరైన దొరకుదాక ఆబాలికయే కాచుకొని రావలెను. ఎవరైన దొరకినయెడల దొరకిన బాలిక ఆడుకొనిరావలయును.

౨౫. గంజికావిడి

మొదట అందరుబాలికలును వరుసగా కూర్చుందురు. ఇద్దరుబాలికలు ఒకరి చేతి వ్రేళ్లసందులందు ఒకరివ్రేళ్లు ఇరికించి గట్టిగా పట్టుకొనియుందురు. ఆ చేతులమీద ఒకరు కూర్చుందురు. అప్పుడు "గంజికావడి

గడగడముద్ద" అని పాడుచూ మోచుకొనిపోయి యొక చోట కూర్చుండబెట్టుదురు. ఇట్లే అందరిని మోచుకపోయి కూర్చుండబెట్టుదురు. అందరు అయినతరువాత ఎవరైన ఇద్దరువచ్చి అందరిని మోసినవారిని మోసికొని వెళ్లి కూర్చుండబెట్టుదురు. మరికొందరు ఇంకొకరీతిగా ఆడుదురు. మోసికొనిపోబడు బాలిక, బాసిపట్టు (బసికె) వేసికొని కూర్చుండి కాలిబొట్టనవ్రేళ్లను చేతులతో గట్టిగా పట్టుకొనును. అప్పుడు ఇద్దరు బాలికలు చెరియొకజబ్బ (దండచెయ్యి) పట్టుకొని "కుంచెడు గంజి, ఒక్కటే మెతుకు" అని పాడుచూ ఎత్తుకొని పోయి యొకచోట కూర్చుండబెట్టుదురు. అందరును అయినతరువాత అక్కడినుండి మొదట కూర్చున్న చోటికి అదేప్రకారము మోచుకొనిపెత్తురు. దీనికి ఓడు గెలుపులు లేవు. ఉద్దీలు వేయవక్కరలేదు.

౨౬. ఉడుముతుడుము

బాలికలనందరిని వరుసగా నిలబెట్టి ఆటపెద్ద వారికి ఎదురుగా నిలిచియుండి "ఉడుముతుడుము, తుతేలు మతేలు, పార్లు పలింగు లట్కి లుట్కి ఫెల్" అని ఒక్కొక్కమాటకు ఒక్కొక్కరిని తనచేతి వ్రేలితో తాకుచు పాడుచుండవలయును. "ఫెల్" అను మాట యెవరిమీదకి వచ్చునో వారు పండుచుందురు. కనుక పట్టినవారు దూరముగా నుండవలయును. ఇట్లు అందరునూ పండినతర్వాత పంక్తిలో నొకరు మిగిలియుందురుకదా! అప్పుడు ఆటపెద్ద తనకును మిగిలిన బాలికకును ఆడవలయును. ఆయిద్దరిలోను పండగా మిగిలినవారు ఓడిపోయినారని గ్రహించవలెను. అప్పుడు ఆబాలికను ఆటపెద్ద తనయిష్టమువచ్చిన ఆకు ఏదైన ఒకటి తెమ్మని చెప్పిపంపవలయును. ఆబాలిక వచ్చులోపల ఇక్కడనున్న బాలికలందరును తలయొకచోటికి పోయి దాగుకోవలయును. ఓడిపోయినబాలిక ఆకుతీసికొని వచ్చి అందరిని వెదకుకొనుచు పోయి ఆకు అందరికిని చూపవలయును. చూపినతరువాత మళ్లీ యథాప్రకారముగా ఆడవలయును. చుట్టుపట్ల ఎక్కడను లేని ఆకుగాని, స్వాధీనముగాని ఆకుగాని తెమ్మని చెప్పగూడదు.

౨౭. పందిమొఱగుడు

ఆటపెద్ద లిద్దరేర్పడి బాలికల నందరిని ఉద్దీలు వేసి సమముగా పంచుకొని ఎవరు ముందు ఆడుకొని రావలయునో వెనుకటిఆటలలోవలె చిల్లపెంకువూలముగా తెలిసికొనవలెను. తరువాత ఆడుకొనివచ్చువారు ఆటప్రదేశమున నిల్చియుందురు. రెండవవారు దూరముగా పోయి చాటున నుందురు. అప్పుడు ఒకచోటున

నున్నవారి ఆటపెద్ద తనవారిలో కొందరిని మరియొక చాటుచోటునకు పంపివేసి తక్కినవారిని వరుసగా వంగి యుండుమని చెప్పి అట్లుచేయించి ఎవ్వరును కప్పకుండ పైన బట్టలు కప్పి "సరే రావచ్చును" అని రెండవగుంపువారిని కేకవేయును. అప్పుడు ఆగుంపువారు వచ్చి ముసుగులో నున్నవారిపేరులు తప్పులేకుండా చెప్పవలయును. అట్లు చెప్పుటకు ఆటపెద్దగాని, యితరులలో ఎవరయిన యొకరుగాని ప్రతియాటకు ముందుగా నిశ్చయించుకొనవలెను. ఆపేరులలో ఒకరిపేరు తప్పినను ఓడిపోయినవారగుదురు. అన్ని పేరులు సరిగా చెప్పినయెడల గెలిచినవారగుదురు. కనుక పేరులు చెప్పలేనియెడల మరలమరల వారే దాగుకొనిరావలయును. చెప్పగలిగినయెడల చెప్పినవారు దాగుకొనిరావలయును. పేరులు చెప్పినప్పుడుగాని, చెప్పలేనప్పుడుగాని మళ్లీ క్రొత్తయాట ఆడుటకుగాని, తప్పుపేరులు చెప్పినపుడు వారికి నమ్మకమునకైగాని ముసుగులు తీసిచూపునపుడు అందరును "పందిమొఱ్ఱో" అని కేకలువేయుచుందురు.

౨౮. గుంటెడుగుంటెడు నెయ్యి
అల్లల్లకోడి వత్తిపత్తి

ఆటపెద్ద లిద్దరేర్పడి పిల్లలనందరిని సమానముగా పంచుకొని ఒకభాగమువారి కెదురుగా మరియొకభాగమువారు వరుసగా బంతులుదీరి కూర్చుందురు. ఆటపెద్దలిద్దరును సన్నమురాచిన చిల్లపెంకునూలముగా మామూలుప్రకారము ఆడుకొనిరావలసినవారెవ్వరో నిశ్చయించుకొందురు అట్లు నిశ్చయించినతర్వాత ఎవరిబంతికి వెనుక వారి పెండేసిపెద్ద నిలిచియుండవలయును. తరువాత ఆడుకొనివచ్చుబంతి (పంక్తి) వారి పెండేసిపెద్ద తనపంక్తివారి నందరిని చేతులను వెనుకకుపెట్టవలసినదని ఆజ్ఞాపించి తాను చిల్లపెంకు చేతబుచ్చుకొని "అల్లల్లకోడి ఆకుమిరియంబు, పిల్లల్లాకోడి పిండిమిరియంబు, గట్టుమీదకోడి గవ్వమిరియంబు" అని పాడుచూ మొదటిబాలికవద్దనుంచి చివరబాలికవరకు తిరుగుచు ఎవరిచేతిలో పెట్టినది యితరుల కెవరికిని తెలియకుండ ఒకరిచేతులో నుంచి "అప్పలారా! ఒప్పలు గట్టిగా మూయండోయి" అని కేకవేయవలెను. తరువాత అందరును గుప్పిళ్లు గట్టిగా మూసి చేతులు ముందరకు పెట్టవలయును. అప్పుడు రెండవభాగమువారి పెండేసిపెద్ద ఫలానివారిచేతిలో పెట్టినది అని గ్రహించి వారిపేరు చెప్పి ఆకాయ (పెంకుముక్క) అడుగవలయును. ఆమె సరిగా చెప్పగలిగినయెడల తరువాతియాట తాను ఆడవలయును. లేనియెడల మొదటివారే మళ్లీ ఆడుకరావలయును. ఇట్లు ఆడగా ఎవరిచేతిలో కాయ యున్నదో చెప్పవలసినవారు చెప్పలేనియెడలఓడిపోయినవారును, కాయదాచినవారు గెల్చినవారును అగుదురు. ఇట్లు ఏభాగమువారైన మూడుమారులు గెలిచినయెడల తమబంతిలో ఒకబాలిక పండినట్లు. అనగా ఆబాలిక ఆటలోనుండి లేచి ఆఆట ఆఖరు అగువరకు అవతల నుండవలయును. వరుసతప్పకుండ మూడుమార్లు గెలువనక్కరలేదు. ఒకమారు ఒకభాగమువారును, రెండవమారు రెండవభాగమువారును గెల్చినను, వారు రెండుమార్లును, వీరు ఒకమారును గెల్చినను, అవి లెక్కలోనికి రావచ్చును. ఇట్లు ఆడగా ఏభాగమువారు అందరును పండుదురో ఆభాగమువారు పూర్తిగా గెలుపొందినట్లు అగును. అందరును పండుట అనగా చివరకు ఒకబాలిక మిగిలియుండును. అప్పుడు తల్లి (ఆటపెద్ద) తానుగూడ ఆడుకోవలయును.

అనగా తనచేతిలోగూడ కాయ యుంచుకోవచ్చును. తనబంతిలో ఒకరికంటెఎక్కువమంది బాలిక లున్నప్పుడు తనచేతిలో దాచుకోరాదు. ఏభాగమువారు ఓడిపోవుదురో వారి ఆటపెద్దను కూర్చుండబెట్టి అందరును ఒకసారి గిల్లుదురు.

౨౯. అత్తవారింటికి దారేది?

కొందరు బాలికలు ఒకరివెనుక నొకరు వరుసగా నిల్చియుండి ఒకరిబుజము లొకరు పట్టుకొని ముందర నున్న బాలికకాక తక్కినబాలిక లందరును కన్నులు మూసికొని "అత్తవారింటికి దారేది" అనియు, ముందర నున్న బాలిక "ఆమడదూర మున్నది" అనియు పాడుచూ ముందుకు నడచుచుందురు. కొంతదూరము వెళ్లినతర్వాత మళ్లీ వెనుకకు మళ్లి మొదట బయలు దేరినచోటికి అట్లే ఆడుచూ వత్తురు. ఈయాటలో ఓడుగెల్పులు లేవు. ఉద్దీ లక్కరలేదు. ఇందరుండవలెనని నియమము లేదు.

౩౦. ఆలంకిగుడి

నల్గురు బాలికలు దొడ్డివలె చతురస్రముగా నిలిచి ఒకరిచేతు లొకరు పట్టుకొని అందరును చేతులు పైకెత్తి నిల్చియుండవలయును. తరువాత ఒకబాలిక చేతులక్రిందినుండి తిన్నగా (యెదురుగా) దూరి యవతలకు పోవలయును. అట్లు పోయినబాలిక వెనుకకు తిరిగియుండునుకదా! ఇప్పు డందరును అట్లే తిరుగవలయును. కనుక తక్కినముగ్గురును ఎవరిస్థానములో వారే చేతులు విడువకుండ మొదటిబాలిక యవతలికి వెళ్లగా కలిగిన చేతులమెలికను తప్పించుకొనుచూ వెనుకకు తిరుగవలయును. అట్లు అందరును వెనుకప్రక్కకు తిరిగి నిలిచియుండినతరువాత అందరును లంకెలుగా పట్టుకొన్న చేతులు అరచేతులుపయిగా నుండునట్లు క్రిందికి వంచియుంచవలయును. తరువాత ఒకబాలిక తన యొక్క కాలు వెనుకకు చాచి వెనుకప్రక్కను తనకు తిన్నగా నున్న యిద్దరిచేతులయొక్క లంకెమీద, అనగా అరచేతులమధ్యను మీగాలిని తగిలించి యొంటి కాలిమీద నిలబడియుండవలయును. తరువాత రెండవ బాలిక మొదటిబాలికయొక్క మోకాలిమడతమీద తన యొక్క యొకకాలి మీగాలిని తగిలించి తానుకూడ యొంటికాలిమీదనే నిల్చియుండవలెను. తరువాత మూడవబాలిక తనయొక్క యొకకాలు రెండవబాలిక కాలి క్రిందినుండి పోనిచ్చి పైకి తీసి తన మీగాలిని మొదటిబాలికకాలితో లంకెవేయవలయును. దీనిపేరు చీలబిగించుట యందురు. ఇట్లు చేయుటవల్ల కాళ్లు ఊడిపోకుండ నుండును. తరువాత నాల్గవబాలిక తన కాలుకూడ పైన తగిలించవచ్చును. ఆటబాలికలు బలము గలవారుగాని, వయస్సువచ్చినవారుగాని అయినయెడల మరియిద్దరుముగ్గురు కాళ్లులంకవేసి ఆడినను ఆడవచ్చును. లేతబాలిక లైనయెడల బరువెక్కి కాళ్లు నొప్పియెత్తును; లేదా బెణుకును. కనుక వీలునుబట్టి జనుల సంఖ్య యుండవలయును ఇట్లు అందరును లంకెలువేసినతరువాత చేతుల లంకెలు విడిచిపెట్టవలెను. అట్లు విడిచినను కాళ్లలంకె లూడిపోవు. తరువాత అంతా చప్పట్లుకొట్టుచూ "ఆలంకి ఆలంకోయి, చందురు బాలంకోయి" అని పాడుచూ మెల్ల మెల్లగా తిరుగుదురు. ఒంటికాలిపై నిల్చియుండుటచే అట్లు తిరుగునప్పుడు బాలికలు ఆపుకోలేక పడుచుందురు. అట్లు పడినబాలిక వెంటనే లేవక అరచేతులు నేలపై ఆనుకొనియుండవలెను. అప్పుడు ఆమెను జూచి

"ఎందుకు పడ్డావు" అని అడుగవలెను. "వెదురు పేళ్లకు" అని చెప్పవలెను. "పేళ్లెందుకు" అని అడుగవలెను. "బొట్టుపెట్టెకి" అని చెప్పవలెను. "పెట్టెయెందుకు?" అని అడుగవలెను. "కాటుకకాయ, కుంకుమబరణి పెట్టుకునేటందుకు" అని చెప్పవలెను. "కాటుకకాయ, కుంకుమబరణి యెందుకు?" అని యడుగవలెను. "బొట్టు, కాటుక పెట్టుకోడానికి" అని చెప్పవలెను. "బొట్టు, కాటుకయెందుకు?" అని యడుగవలెను. "అందానికి చందానికి" అని చెప్పవలెను. "అందము చందము ఎందుకు?" అని యడుగవలెను. "అయిదువతనానికి" అని చెప్పవలయును. తరువాత "నీమగడు పసుపుకుంకుమ పట్టుకవచ్చినాడులే" అని అనవలెను. అప్పుడు ఆబాలిక లేచి యథాప్రకారము ఆడవలెను. ఇట్లే యెవరు పడినను ఆడవలెను. కొందరు ఈయాటనే "సిరసిర బండి" అందురు. "ఆలంకి ఆలంకి చంద్రబాలంకి" అనుటకు బదులుగా "సిరసిరబండి చీరాలబండ" అని పాడుదురు.

ఆంధ్రపత్రికా భావసంవత్సరాదిసంచిక

ఆంధ్రమహాజనులారా,

ఎప్పటితీరున రాఁబోవు భావ సంవత్సరమునకు సంవత్సరాది సంచికను బ్రకటింపఁబోవుచున్నాము. అందు సారస్వత సాంఘిక రాజకీయార్థికాది విషయములకు సంబంధించిన వ్యాసములు ప్రకటింపఁబడును. తాము పూర్వమువలెనే దయయుంచి అమూల్యములగు తమ వ్యాసములతో సంచిక నలంకరించి మా యుద్యమమునకుఁ దోడ్పడఁ బ్రార్థితులు.

సంచికయందు విషయవిభాగమును గావించి యేవిభాగమునకు సంబంధించిన వ్యాసముల నావిభాగమునందే ముద్రించి సంచికను ఉగాదినాఁటి కాంధ్రుల కర్పింపఁ దలఁచినాము. నియమితకాలమునకుఁ బూర్వమే వ్యాసములన్నియు మాకుఁ జేరినఁగాని అట్లు విషయవిభాగమును గావింప ననుకూలము గానేరదు. సంచిక ముద్రణ మారంభించిన పిదపఁ బంపు వ్యాసములను సంచికయందుఁ జేర్చుటకు వీ లుండదు. కావున వ్యాసములు రాఁబోవు నవంబరు ౧౫-వ తేదిలోపల మాకందఁజేయ వేఁడికోలు.

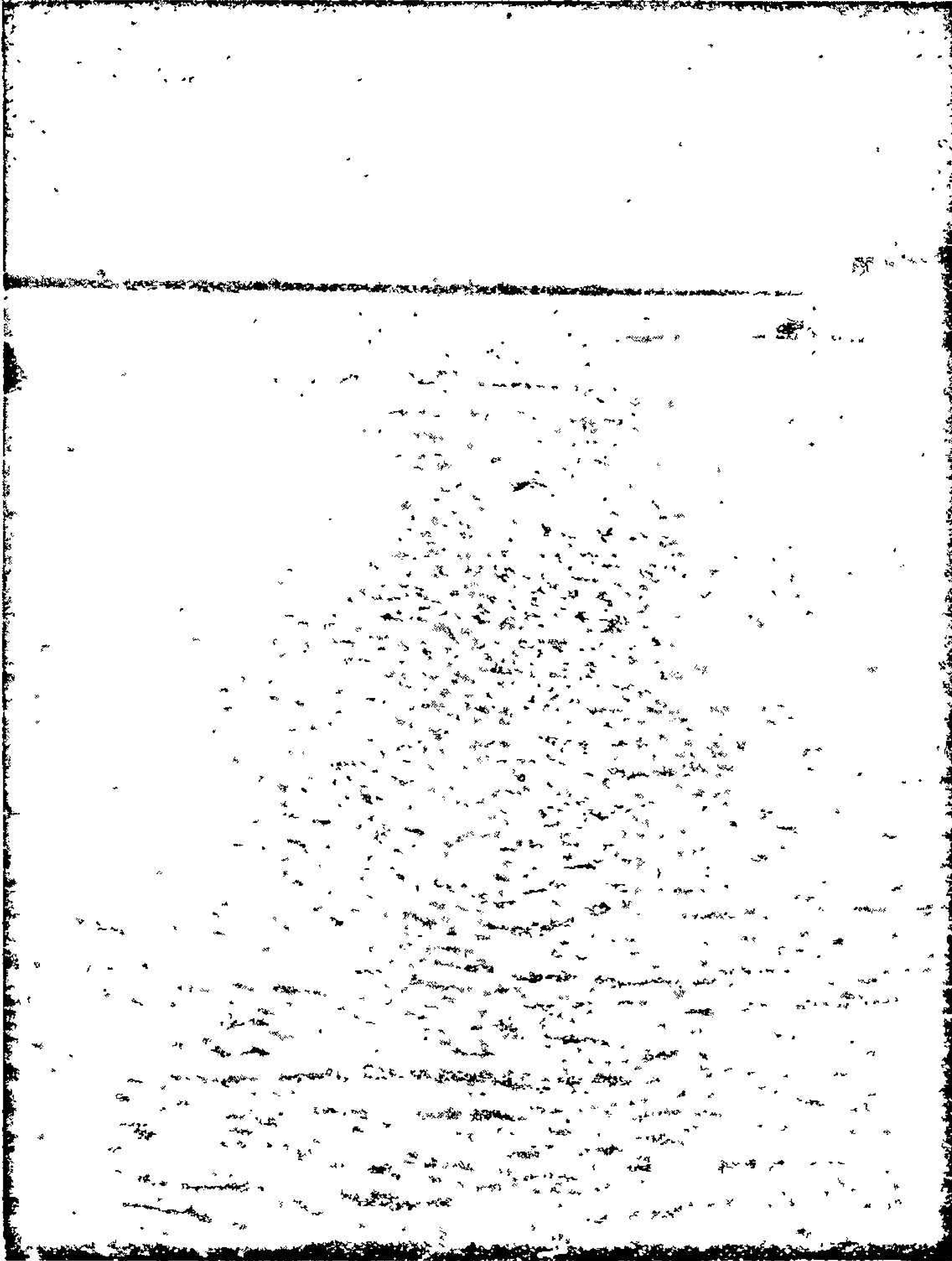
వ్యాసములకు చిత్రములును, ఇతర చిత్రములును సంపూర్ణవివరణములతో నియమితకాలమునకుఁ బూర్వమే మాకుఁ బంపఁ బ్రార్థన.

చిత్తగింపుఁడు—

కా. నాగేశ్వరరావు,

ఆంధ్రపత్రికాధిపతి.

 ప్రతివ్యాసమునను 'సంవత్సరాది సంచికకు' అని వ్రాసియుండవలెను.

బాలభానుకరలాలనము-కృష్ణానది

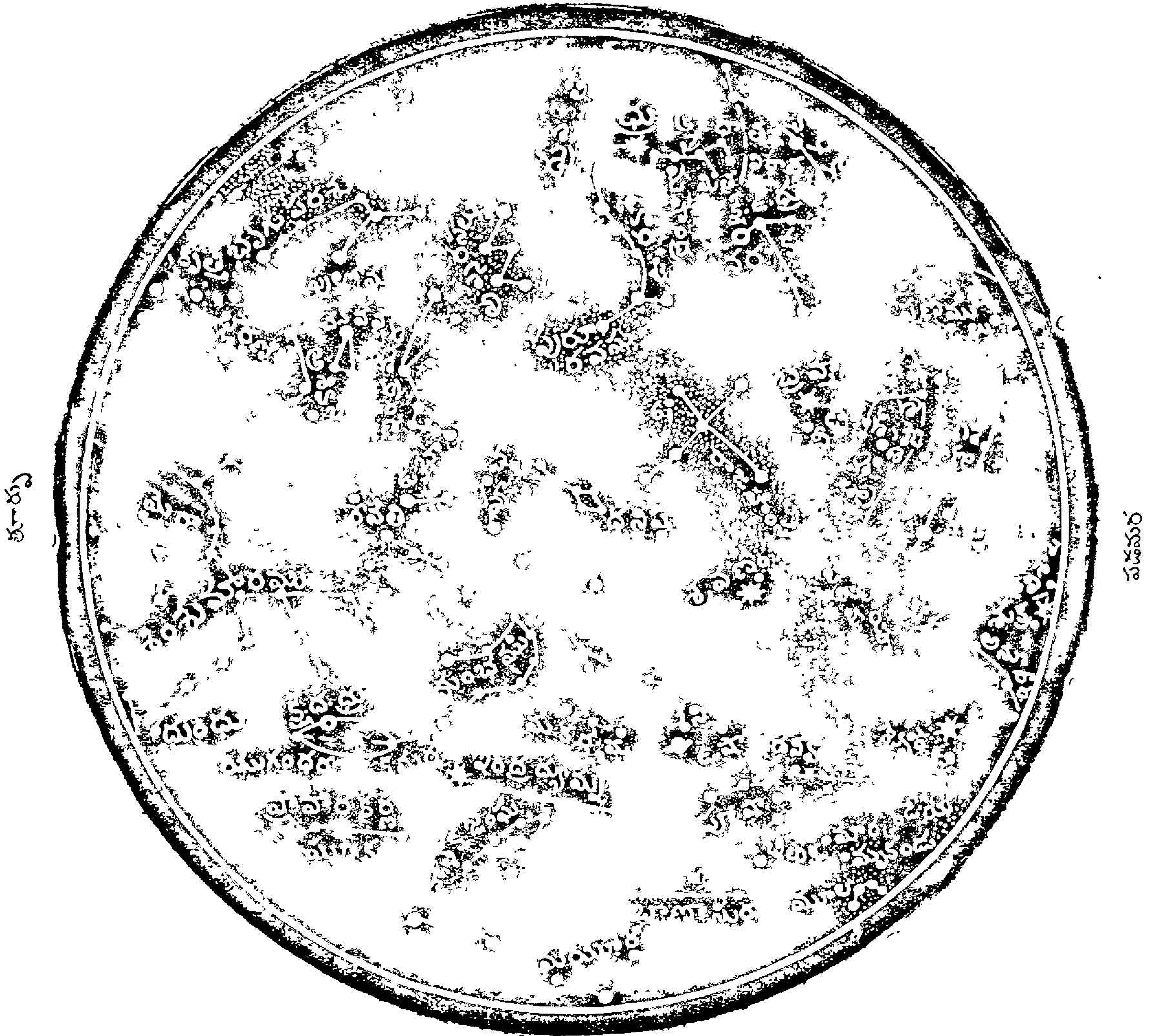
—కె. కృష్ణమూర్తి.

నక్షత్రమండలము

గోబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావు (కవితాసమితి)

(ఆశ్వయుజము - కార్తీకము : అక్టోబరు 33)

ఉత్తరము

దక్షిణము

[ఈపటము శిరస్సుమీదుగా, ఆయాదిక్కులు సరిగా కనబడునట్లు పట్టుకొని చూడవలెను. ఇందలినక్షత్రములు
అక్టోబరు 7-వ తేదిని 9-0 గంట లప్పుడును, అక్టోబరు 21-వ తేదిని 8-0 గంట లప్పుడును,
,, 14 ,, 8-30 ,, ,, 28 ,, 7-30 ,,
ఇం దున్నట్లు కనబడును.]

ఆశ్వయుజమాసము అక్టోబరు ౨౦-వ తేదివఱకుండును. నాటినుండి కార్తికమాసము ఆరంభమగుచున్నది. అక్టోబరుమాసాంతమును, నవంబరు ౧౮వఱకును కార్తికమాస ముండును. కాబట్టి అక్టోబరులో ఆశ్వయుజ - కార్తికమాసములు రెండును కొంతకొంత చేరియున్నవి. ఈ మాసపు తొలిజాముడు కనబడు గ్రహనక్షత్రాదులను పరిశీలింతము.

క్షీరవాహిని (Milky way)

ఆకాశమునందు ఈశాన్యమునుండి నైరృతిదిక్కునకు క్షీరవాహిని చిన్నవంపు గల ఆర్చి, లేక మండలఖండము*వలె వంగి వ్యాపించియున్నది. ఈశాన్యమున సారథిమండలమునుండి భృగుపదము, అప్సరస, ఉర్వశీపురూరవసు, రాజహంస, శ్రవణ, ధనుర్మండలములమీదుగా నైరృతికి వ్యాపించియున్నది. రాజహంస నుండి క్షీరవాహిని రెండుపాయలుగా చీలి క్రిందకు వ్యాపించియున్నది. ఆపాయలు కలియుట దిగువనుండి పోయి కానరాదు. మధ్య భాగముపైన చక్కగా నున్నది.

తేజోవంతమైన నక్షత్రములు

ఈనెలలో తేజోవంతమైన నక్షత్రములు నాలుగుమాత్రమే కనబడుచున్నవి. అవి యేవి యనగా:—

(1) వీణామండలములోని బ్రహ్మ (Vega)

(2) వృశ్చికములో జ్యేష్ఠ (Antares)

(3) శ్రవణము (గరుడమండలములో) (Altair in Aquila)

(4) ఇంద్రద్యుమ్న (Toma Chant)

గ్రహములు

కన్యలో నున్న గురు డస్తమించినాడు. శుక్రుడిపుడు సూర్యాస్తమాన మైనపిదప పడమట మంచికాంతితో వెలుగుచున్నాడు. గ్రహములు మన సూర్యకుటుంబములో చేరి మనభూమికి పొరుగున సంచరించుచుండును. ఊహింపరానంత దూరమందున్న నక్షత్రములు స్థిరముగా నున్నట్లును, గ్రహము లతివేగముతో సంచరించుచున్నట్లును మన కగపడును. గ్రహమనగా సంచరించునది-చలించునది యని యర్థము. కావున నొక నెల నక్షత్రపటములో నక్షత్రములను చూపినంత స్థిరముగా గ్రహములను చూపజాలము. గురుడు ౧౧-౧౨ సంవత్సరములకుగాని ఒకసారి సూర్యుని చుట్టిరాలేడు. శని సుమారు ౨౯ సంవత్సరములకుగాని చుట్టిరాలేడు. ఇవి మందగ్రహములు. వీటిని పటములో చక్కగా చూపగలము. కాని కుజశుక్రులు వేగముగా చరింతురు. ఈమాసములో నీగ్రహములు రెండును మొదట తులలో నుండి పిమ్మట వృశ్చికరాశిలోనికి వచ్చుచున్నవి. విశాఖ అనూరాధలమధ్య కుజుడును, విశాఖ, అనూరాధ, జ్యేష్ఠల దాటి మూలవఱకు శుక్రుడును కనబడుచుందురు. శని ఇంకను వక్రగతిలోనే ఉన్నాడు. త్వరలో ఋజుగతికి వచ్చుచున్నాడు. శ్రవణధనిష్ఠలమధ్య కనబడుచున్నాడు.

ఉత్తరనక్షత్రములు

లఘుఋక్షపుచ్ఛాగ్రమున ధ్రువుడును, పుచ్ఛమునందు అగ్ని, మహేంద్ర, కశ్యపులును కనబడుచున్నారు. చిన్నయెలుగు ఇపుడు పశ్చిమముఖమై యున్నది. ఇందలి రెండవ ముఖ్యనక్షత్రము-ధాతకు-Kochab అనిపాశ్చాత్యులు ప్రత్యేకనామముంచినారు. ధ్రువునకు కొంచెముమీదుగా ఊర్వశియొక్క ఎడమ పాదముతోసహా ఊరువు ఉన్నది. పురూరవసు డాదిగువను క్షీరవాహినిలో నున్నాడు. సప్తఋషు లిపుడు కనబడకున్నారు. నరకుడు పశ్చిమశిరస్కుడై బ్రహ్మకు సమీపమున (అతిసమీపముకాదు-కొంచెముదూరమున) కానవచ్చుచున్నాడు.

* Segment of a circle-మండలఖండము.

ఈశాన్యమున

అజశాబకముల్లతో సారథి ఉదయమగు చున్నాడు. సారథి కీవల భృగుపరశుమండలమును, ఆదిగువను గ్రుడ్లుమిటకరించుకొనుచు పులోమ రాక్షసుడును కానబడుచున్నారు. Algol అనబడు నీచుక్కయొక్క విచిత్రచర్యకు కారణ మేమనగా, నల్లనిచుక్క యొకటి దీనిచుట్టును తిరుగుచుండును. నల్లచుక్క అడ్డములేనప్పుడు ఇది తేజోవంతముగను, అడ్డమున్నపుడు కాంతిహీనముగను కనబడుచుండును. ఇట్లు తేజోవృద్ధిక్షయములు అల్పకాలములో కన బడుటచేత అరబ్బులు దీనిని మిటకరించురక్కసు (Blinking Demon) దని యర్థమిచ్చు అల్‌గోల్ (Algol) నామముతో వ్యవహరించుచున్నారు.

పులోమునిచే హరింపబడి హోరున నేడ్చుచు చ్యవనునిగన్న ఇంద్రమున (Andromeda) ఆప్రక్కనే యున్నది. ఆమె యేడ్చినిడిచిన కన్నీళ్లు ఒక మహా ప్రవాహ మయ్యెననియు, ఆప్రవాహమునకు 'వధూసర' అనుపేరు బ్రహ్మదేవుడు పెట్టెననియు భారతమునందు కలదు. ఆవధూసర ఆకాశగంగలో చేరినది కావలయు. ఎవరు స్నానముచేయుటచే ఆకాశగంగాజలమునకు పాటలవర్ణము కలిగెనని పురాణములు చెప్పుచున్నవో, ఆయప్సరసలును ఊర్వశి కనతిదూరమునం దున్నారు.

తూర్పున

కృత్తిక లుదయించినవి. వీటికి ఈవల పొయ్యి పొక్కిళ్లవలె భరణియు, భరణి కీవల అశ్వినులును స్పష్టముగా కనబడుచున్నారు. తల్లి ఇంద్రమునకును, మిత్రులగుఅశ్వినులకును మధ్యచ్యవనుడు మెఱయుచున్నాడు. అశ్వినికీవల రేవతియు, ఉ. భాద్రపద, పూ. భాద్రపదయు నగపడుచున్నారు. ఆఖరురెండును చతురస్రాకారముగల నాలుగు చక్కనిచుక్కలతో మెఱయు చున్నవి. రేవతికి దిగువ శింశుమారము పూర్తిగా ఉద యించినది. ఇందు మైరానక్షత్రము చాల చిత్రమైనది. ఇది యొకప్పుడు మిక్కిలి తేజోవంతముగా నుండును. పిమ్మట దీని తేజము క్షీణించును. కంటికగపడక కొంతకాల ముండును. మరల తేజ మతిశయించి క్రమముగా వృద్ధిపొందుచుండును. గరిష్ఠతేజమును పొంది మరల క్షీణింపనారంభించును. వృద్ధిక్షయములకు సరియైన కాలనిర్ణయము లేదు.

ఆగ్నేయము

క్షీరోదమునకు దక్షిణధ్రువమైన కూర్మముయు గంధరకమతము. ఫీనిక్సు (Phaenix) అనబడుప్రావారకర్ణఘూకము, నాళీకజంఘబకముతో ఇంద్రద్యుమ్న మహారాజు (Fomalhant) 'విష్ణురూపు' డగుచు వెలుగుచున్నాడు. ఇతనిం గారించిన మకరము ఆప్రక్కనే కాననగుచున్నది. మకరవాహనుడై, జలకుంభధారియైన వరుణుడు ఆమీదనే ఉన్నాడు. కమఠమునకుతూర్పున ధుంధుడను రక్కసుడు ఉదయమగుచున్నాడు.

పడమట - వాయవ్యము

శేషశాయియైన శ్రీమహావిష్ణువు ఇక త్వరలో నస్తమించుచున్నాడు. ఇతని నాభికమలమున జనించిన బ్రహ్మయు, బ్రహ్మముఖమందున్న వీణాధారిణి సరస్వతియు మరికొంతకాలము కనబడుచున్నారు. ద్యావాపృథివీదంపతులకు శరత్సమాగమ మైనది. వాణీహిరణ్యగర్భుల రాజహంసయానమును సువ్యక్తమయినవి. మహర్షిమండలోపాసితమైన యీరాజహంసగమనము శరద్గమనముతో సరియగుచున్నది.

నైరృతిదిక్కు

విశాఖ అస్తమింపనున్నది. కుజ శుక్రు లిద్దఱును మాసారంభమున విశాఖదిగువ నుందురు. కాని మాసాంతమునకు కుజుడు జ్యేష్ఠదిగువకు వచ్చును. శుక్రుడు జ్యేష్ఠను, కుజుని దాటి మూలలోనికి వచ్చును. అనూరాధ త్వరలో నస్తమించును. జ్యేష్ఠ ఎఱ్ఱగ నీదిక్కున చక్కగా మెఱయుచున్నది. మూల నేలుకొండెలో చక్కగా నగపడును. మూలకుపైన మృకండుడును, అతని పుత్రుడు మార్కండేయుడును ఉన్నారు. వీటికావల పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ నక్షత్రము

లున్నవి. పాలపుంతపారుగున విల్లు చేతబట్టుకొని, బాణము ప్రయోగించుచున్నట్లున్న ధనుర్ధరుని చక్కని చుక్కలరూపము చూచి మెచ్చదగియుండును. ఆ క్రిందనే ఇతని వాహనమైన చిలుక ఉన్నది. ఆప్రక్కనే మయూరధ్వజముతో బాణాసురు డున్నాడు. ధన్వి మన్మథుడు; మన్మథుడు ప్రద్యుమ్నుడు. ప్రద్యుమ్న పుత్రు డనిరుద్ధుడు. ఉషాకన్యార్థమై అనిరుద్ధబాణాసురులకు పుట్టిన విరోధము హరిహరుల ద్వంద్వయుద్ధమునకును, పాశుపత, నారాయణాస్త్రముల ప్రయోగమునకును కారణమై తుదకు బాణాసురునికి తీటగలిగించిన వేయిచేతులును విరిగినదాక చల్లారలేదు. ఈరమ్య చరిత్రమునకు ఖగోళార్థమును కలదు. మఱియొకమారు దానిని సావకాశముగా పరిశీలింతము.

మ ధ్య ను

అష్టవసుదేవతాత్మకమైన ధనిష్ఠ ఉన్నది. వసువులు వసిష్ఠమునివరు శాపముచేత భూమిమీద గంగా శంతనుల పుత్రులై పుట్టిరి. ఏడుగురు వెనువెంటనే శాపవిముక్తులైరి. భీష్ముడుమాత్రము స్వచ్ఛందమరణము కలవాడై మాఘమాసమున నస్తమించెను.

గమనింపవలసిన మరికొన్ని విశేషములు

కృత్తిక, సూర్యాస్తమానముకాగానే ఉదయించునప్పటినుండియు శీతకాలము ఆరంభమగు నని ప్రాచీను లెక్కించుకొనుచుండిరి. ఇంచుమించుగా మనకును అంతే.

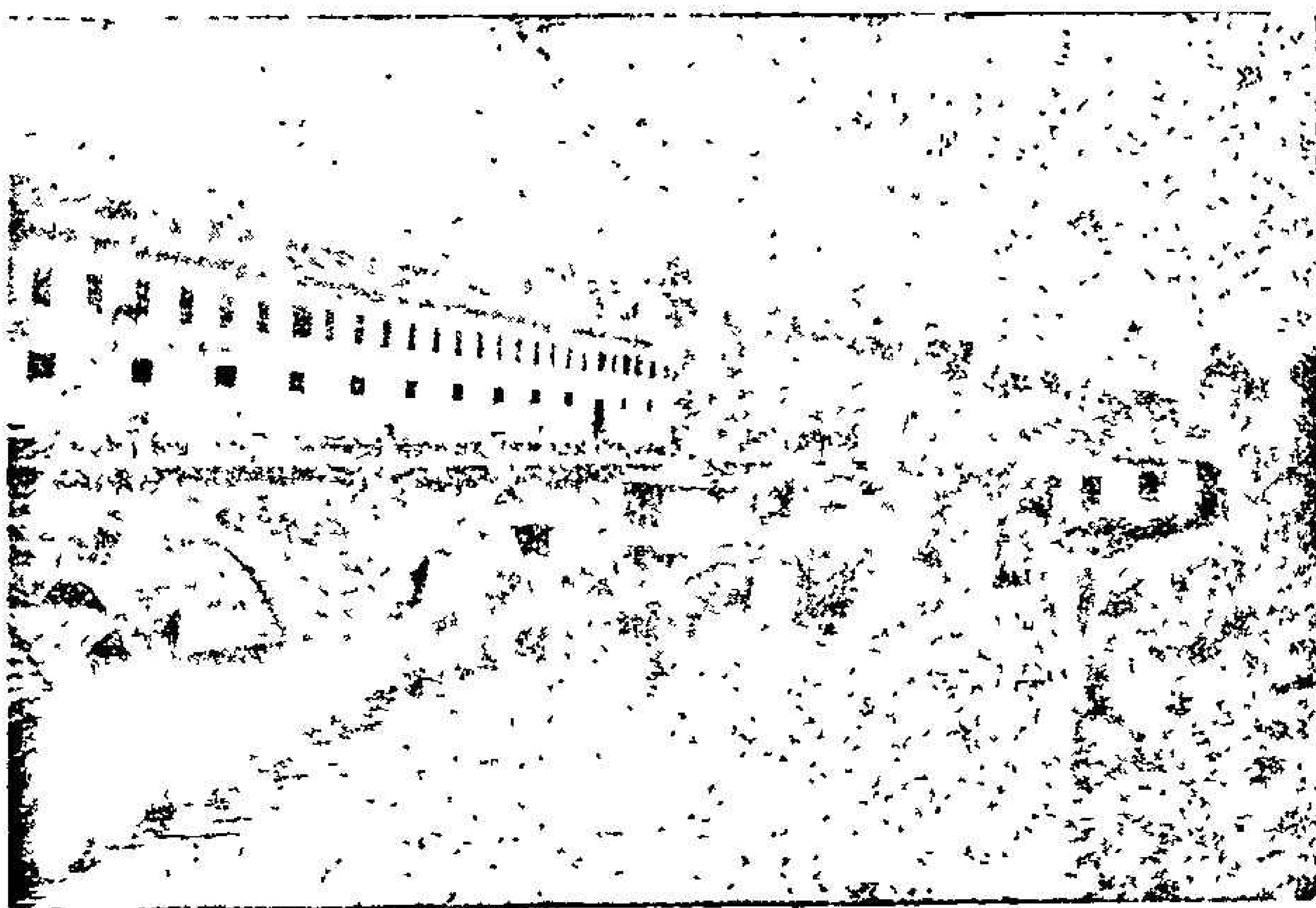
కృత్తికలమధ్య నున్న అభ్రయంతి (Alcyone) నక్షత్రము మన సూర్యునికంటె ౧౫౦ రెట్లు తేజోధికమైన మహాగ్నిగోళము.

ఉల్కాపాతములు : ముఖ్యమైనపెద్ద ఉల్కలు

ఈనెల ౧౮-వ తేదినుండి ౨౪-వ తేదివఱకు Orion లో ఒరయనైడ్సు (Orionids) అనబడు ఉల్కలు పడుచుండును. ఇవి మంచి తేజస్సు గలిగి వేగముగా భగ్గున రాలుచుండును. ఇట్లు పడుట వీటి లక్షణము (characteristic) అయియున్నది. ఇవి పెద్దవి.

చిన్నఉల్కలు

మేషములో ౧౭ మొదలు ౨౫వఱకు చిన్నచిన్న ఉల్కలు రాలును. కాని అవి అంతముఖ్యమయినవి కావు.

సముద్రపుకాలువ, అల్లప్పీ

—యస్. శంకర సుబ్రహ్మణ్యము.

బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

పూజ్యపాదులగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి మహోత్సవము మచిలీపట్టణమున నేడు జరుగుట మహానందవిషయము. బందరుపౌరుల నిందులకు ప్రస్తుతించుచున్నాను. నిజముగా నీయుత్సవ మిక్కడనే జరగఁదగినది.

సీ. మోహనమ్మున జగన్మోహనంబుగఁ బద్య
పఠనంబు నిచ్చోటఁ బాదుకొల్పె
మాధ్యశాంతేవాసిమండలంబున కెల్ల
వేడ్కమై నిచ్చోట విద్య నేర్పె
తేటతేటగఁ దియ్యదియ్యగా సత్కావ్య
నిర్మాణ మిచ్చోట నిర్వహించె
ఉల్లాసవారాశి నోలార్చువల్లారు
బెల్లంబు నిచ్చోటఁ జెర్మిఁ గనియె.
తే. నెన్నఁటికి వీడరానట్టి యిట్టి యిట్టి
శాశ్వతానుబంధంబు లెసంగియుండ
నెట్టు నిబ్బరించెనొకదే యిట్టి పురము
వీడనాడంగ మాకవివీరవరుఁడు ?

(ఇది నేను వేంకటశాస్త్రిగారు బందరు విడిచి స్వగ్రామమున కేఁగునప్పుడు చెప్పినది.)

ఇర్వదియైదేండ్లకుఁ బూర్వము నేను వేంకటశాస్త్రిగారిదగ్గఱ చదువుకొన నరిగిననాఁడు "అలపతంజలి కృతంబయిన భాష్యమునకే పరిఢవిల్లును మహాభాష్య పదము" ఇత్యాదిపద్యమును, మోహనరాగరసమును బద్య భావమున జీర్ణింపఁజేసి వారు చదువఁగా తన్మయత చెందితిని. అంతకుఁ బూర్వము భైరవ్యాదిరాగములను దీగవార్చి పద్యముల నీడిగిలబడిచి పౌరాణికులు చదువు చదువుతీరే నే నెఱిఁగినది.

రసస్ఫూర్తితోఁ దెలుఁగుపద్యములు చదువు చాతురికి నేఁడాంధ్రదేశమున శ్రీశాస్త్రులుగారే ఆచార్య పీఠము. ఆనాఁటనుండి ప్రతి విద్యార్థియు శ్రీశాస్త్రులు గారిం బోలి పద్యములు చదువుటకుఁ బ్రయత్నించువాఁడే. ఎందఱో వారి పద్యపఠనానుకరణద్వారమున నాంధ్రభాషాపండితు లయిరి. వేంకటశాస్త్రిగారి శిష్యులలో వారి పద్యపఠనచాతుర్య మావంతైన నంటనివాఁడను, నే నెఱిఁగినంతవఱకు, నే నొక్కఁడనే కానవచ్చుచున్నాను.

ఉ. కొంకులువోని సత్కవన
గుంభన మంతకు మించి బింకము౯
బొంకము గల్గఁగా చవులు
పొంపిరివోఁ బఠియించునేర్పు మా
వేంకటశాస్త్రి పండితక
విప్రభు చక్కటిదక్కఁ దక్క ని
ద్యాంకులయందు నెందు గల
దా సకలాంధ్రమహామహీస్థలి౯.

ఆనాఁడు బందరులో శ్రీశాస్త్రిగారి యుపన్యాససంపర్కము లేని పౌరసభ లుండెడివి గావు. వారియుపన్యాస మన్ననే శ్రోతలు సభలో క్రిక్కిఱియ నిండెడివారు. వారియుపన్యాసమునకు ముందు సందర్భము చక్కఁజూచుకొనుట మొదలయిన జాగ్రత్త లక్కఱలేదు. ఐనను జాగ్రత్తపడి వచ్చి చెప్పినవారి యుపన్యాసమునకంటె శ్రీశాస్త్రులవారి యుపన్యాసమునకే సంగతులు, చమత్కారములు హెచ్చుగ నుండెడివి. సభానంతరము సభ్యులు వేంకటశాస్త్రిగారి వాక్చమత్కృతినే సంస్తుతించుకొనుచు ఇండ్ల కేఁగెడివారు. ఆనాఁడు సభలకు పద్యములు, శుభలేఖలకు పద్యములు. స్వాగతములకు పద్యములు, సంగీతములకు పద్యములు, బంతులాటలకు పద్యములు, ప్రకటనములకు పద్యములు. ఆనాఁటినుండియే పద్యరచనాభిభీషికకు బరువు తగ్గినది. వేంకటశాస్త్రిగారికి తీఱిక లేనపుడు వారివిద్యార్థులో, బడిబాలురో కూడ పద్యములల్లి యిచ్చుచుండెడివారు. అంతకు పూర్వము బందరు

బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు
(షష్టిపూర్తి మహోత్సవమున)

ప్రాంతములకు బ్రహ్మశ్రీ నాదెళ్ల పురుషోత్తమకవి గారే పద్యరచనావిషయమున నద్వితీయులు.

పూర్వము, భోజరాజుముఖదర్శనమాత్రముననే పలువురు విద్వాంసు లైరని ప్రతీతి. నేఁడు శ్రీశాస్త్రిల వారి ముఖదర్శనమున నది ప్రత్యక్షమైనది. స్కూలులో శ్రీ శాస్త్రిలవారు పాఠములు చెప్పకుండనే, తాము పాఠములు చదువకుండనే పరీక్షలలో నెందఱో బాలకులు కృతార్థు లగుచుండిరి. అంతే కాదు, కవు లగుచుండిరి. మన లక్ష్మీకాంతకవిప్రభృతు లట్టి స్కూలు విద్యార్థులలో నాఁటి తేజీనజగజెట్టులే. ఇది వింతగాదు. శ్రీ శాస్త్రిలవారిచే నెన్నఁడును చూడఁబడనివారును, శ్రీ శాస్త్రిలవారి నెన్నఁడును చూడనివారును సహా వారిశిష్యులై యెందఱో నేఁడు సరసకవితారచనము నేర్చి సర్వాంధ్రదేశమునఁ బ్రఖ్యాతిగనుచున్నవారున్నారు. ఈవిధముగా శ్రీశాస్త్రిలవారు విద్యావంశవృక్షమును తొలుత బందరుపురముననే ఆనాఁ డంటుదొక్కిరి. అది యిప్పు డాంధ్రదేశమున సర్వత్ర ప్రబలి చెల్లు గట్టుచున్నది. దీనికి శ్రీ శాస్త్రిలవారి కొక మంచి ప్రతిఫలముగూడ లభించినది సుమండీ, గోదావరీ తీరముననుండి కొనివచ్చి శ్రీ శాస్త్రిలవారు బందరున విద్యావంశవృక్షము నంటునాటినందులకు సరిగా తాము బందరునుండి అపురూపము, నసాధారణము నైన జహంగీరుమామిడియంటును గోదావరీతీరమునకు గొనిపోయి తమతోఁటలో నాటికొనిరి. వారిమూలముననే జహంగీరుమామిడికూడ నక్కడనుండి సర్వాంధ్రదేశమునను వ్యాప్తినొందుచున్నది.

శ్రీ శాస్త్రిగారు నివసించి బహువర్షములు కవితామృతప్రపను సాగించిన భైరవ ప్రెస్సు ప్రక్కయింటిపట్టు, ధనాఢ్యుసహస్తు లనుగ్రహించెనేని వారి పేర విద్యాస్థానముగా వెలయించుట యుక్తమని నాయెన్నిక. సభ్యు లిది సమాలోచింతురుగాక.

శ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వర కవీశ్వరుల శతావధాన సత్ప్రబంధ చాటుధారాకవితా చమత్కారములగూర్చి ప్రశంసాలేశము జరుప నారంభింపనున్న నాకీసందర్భమున,

చ. పరిణతపాండితీబల మ
ఖండసరస్వతీమాధురీపరి
స్ఫురితకవిత్వము న్గలిగి
శుభ్రయశంబు గణించుకొన్న మా
తిరుపతిశాస్త్రిసత్కవి గ
తించెనె యాంధ్రవధూవధూటికిన్
స్థిరతరకావ్య భూషణవి
శేషపరిష్క్రియ తీఱిపోయెనే!

అన్నవిచారము కొంత తొట్రుగల్గించినది. కాని తిరుపతివేంకటేశ్వరులు భిన్నశరీరు లైనను కవితావిషయమున నొక్కరే. శ్రీవేంకటశాస్త్రిగారు కవితరచించుచున్నంతవఱకును శ్రీ తిరుపతిశాస్త్రిగారును నున్నవారే. వేంకటశాస్త్రిగారి కవితాగంగాస్రవంతిలో తిరుపతిశాస్త్రిగారి కవితాసరస్వతి యంతర్వాహినిగానున్నది.

క. నవకవితామృతవాహిని
నఖిలాంధ్రయశస్సీమ మగపడుచుండెన్
మృతి యది తిరుపతికవికిన్
జత యగు వేంకటకవీంద్రు చాటయి యుండెన్.

అని యూఱడిల్లితిని తిరుపతివేంకటకవులు ఎక్కడేని యవధానము చేసిరనఁగా నామట్టుపట్టులవారనేకులు ప్రతిభాసౌధమున పదిమెట్టు లెక్కిరన్నమాటే. మెదడు కదలిపోవునో, నరములబరువు సడలి శరీరము నకనకలాడునో యని సాధారణబుద్ధిమంతులు సందేహించునట్లు పగలు శతావధానతంత్రము జరపి, రాత్రి పదిగంటలదాఁక పరిపరివినోదములఁ బాల్గొని తరువాత నిమ్మకు నీరెత్తినటుల నిశ్చలముగా నిద్రపోయి మఱునాఁటిప్రొద్దుట మరల మందహాసవదనముతో అల్పాహారములనైన నారగింపక అవధానశేషమును పూరింప నారంభించు నీజంటకవుల యంతఃకరణములు శ్రుతికలసి ఒకే 'మనము' అయ్యెడివి. అది యొకవింతతీరు. ఆసమయములందు వేంకటశాస్త్రిగారు విశ్వమూర్తులు, సభ్యులు వెంటాడుభక్తులు. తిరుపతివేంకటేశ్వరుల కవితాధార ప్రాచీనసంప్రదాయఘట్టముల త్రవ్వి త్రవ్వి, ఊటయూరిచి చేదిచేది పారించినది కాదు. స్వయము ఉద్బుద్ధమైన

బుగ్గధార. వారు ప్రాచీనగ్రంథములకంటె, హెచ్చుగా ప్రస్తుతపరిసరపరికరములనే చదివిరి. కావుననే సంప్రదాయమాత్రపరిజ్ఞాతలు కొందఱు వారికవితను సంప్రదాయదూర మైనదానిగా, క్రొత్తతీరు గలదానిగాఁ దలఁతురు. నేఁటి యువకవులు వారికవితను నవకవితామార్గోపదేశకమునుగా నారాధింతురు.

తిరుపతివేంకటకవులు ప్రౌఢపండితప్రభుసభల లోనేకాదు, బాలపామరజారచోరాదుల గోష్ఠులలో కూడ కవితాచమత్కారములను గల్పించి సత్కారములను బడయఁగలరు. వేంకటశాస్త్రిగారికి లల్లాయి పదములు పాడ వేడుక; కొల్లాయిగుడ్డలు వాడ వేడుక. వారికి భాషాడంబరము గిట్టదు. అట్లే వేషాడంబరమును గిట్టదు. కనుకనే వారికవితాకన్య జనముద్దుగా వెలసినది. వారిచనవు అల్లారుముద్దుగ అందరికి నాస్వాద్యమైనది. సమయస్ఫూర్తి, హాస్యయుక్తి ప్రయుక్తి చమత్కారము వేంకటశాస్త్రిగారికి ఆజానజమును నలవాటు. ఇట్టివారు నూఱేండ్లకుముందు నడిమింటి మంగళేశ్వరశాస్త్రిగా రొక రని వింటిని. బ్రహ్మశ్రీ కళాప్రపూర్ణ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారిని నింకొకరిని గంటిని. మంగళేశ్వరశాస్త్రిగారు బొబ్బిలి రాజసభలో, నక్క కుడిప్రక్కనుండి యెడమప్రక్కకు పాఱినమేలా, యెడమప్రక్కనుండి కుడిప్రక్కకు పాఱినమేలా యని ప్రశ్న రాఁగా, అది కఱవనిచో నెటుపాఱినను మేలే యనిరఁట. వేంకటశాస్త్రిగారు బందరు హైస్కూలు పండితపదమున ప్రవేశింప క్రొత్తగా వచ్చినప్పుడు నైష్ఠికశ్రేష్ఠులయిన బ్రహ్మశ్రీ జంధ్యాలగౌరీనాథశాస్త్రిగారియింట, పట్టుబట్టమడి గట్టుకొని భోజనము జేయుచుండఁగా, 'పట్టుబట్ట ఎంతకాలముదాఁక మడియండీ' యని గౌరీనాథశాస్త్రిగారు ప్రశ్నింపఁగా, వేంకటశాస్త్రిగారు, "చెమటకంపు గొట్టకున్నచో ఎన్నాళ్ళకైనను మడియే" అనిరఁట. ఇది యొకచమత్కారలేశము. ఇట్టివి వేంకటశాస్త్రిగారి చమత్కారము లనేకములు. అవియెల్ల నేకరింపఁదగినవి.

ప్రాచీనాంధ్రకవులలో ప్రబంధములకంటె శాశ్వతము లగునట్లు చాటురచనలను సాగించినవాఁడు శ్రీనాథుఁడు. అతని చాటురచనలు నేఁటికిని నాంధ్రరసికులనాలుకలపై నాట్యమాడుచున్నవి. వర్తమానాంధ్రకవులలో నట్టివారు మన తిరుపతివేంకటేశ్వరకవీశ్వరులు.

పదునై దేండ్లకుఁ బూర్వము విశాఖపట్టణమండలమున శృంగవరపుఁగోటనుండి ఏదోయొకయూరికి రాత్రివేళ బండిమీఁదఁ బ్రయాణమై నే నేఁగుచుంటిని. ప్రక్కబండిలో నొకపట్నాయకుఁడు "ఇంజరంబొకసాక్షీ యేనాముదాసాక్షి పల్లెపాలెంబు దానెల్లసాక్షీ—ఇత్యాది పద్యమును బాడుచు నడుమ—"శంకరుం డాతని సాని సాక్షి" యనుపట్టున నాఁగి యొకనవ్వు నవ్వి మరల నారంభించి పద్యము ముగియఁజమువుట వింటిని. తిరుపతివేంకటకవుల చాటుధారలు మలయమారుతపుంబిం జెలు. అవి యాహ్లాదజనకములై సర్వాంధ్రప్రపంచము నలము కొన్నవి. లక్షలకొలఁది గ్రంథసంఖ్య యుండునట్లు (ముప్పదిరెం డక్షరములరచనమునకు గ్రంథ మని పేరు) బహుగ్రంథముల రచించు కవీశ్వరులు పలువు రిప్పుడున్నారుగాని వారి పద్యములు గొన్నియేని హాయి మని పండితులుగాని, పామరులుగాని పలువురు పలుమాఱులు పఠించునవిగా నున్నవా యన్న ప్రశ్నకు సమాధానము సభ్యులారా, మీరే సమాలోచింపఁదగుదురు.

శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారికిఁ బ్రాయపుఁబొద్దు కొంత పడమటికిఁ దిరుగ నారంభించెను. విద్యావివాద సంజ్వరము కొంత చల్లనాఱెను. అన్నవస్త్రములకుఁ గొఱంతలేని స్థితియేర్పడెను. ఇట్టి స్థితిలో తమ కప్పటికి సంతానము కలుగకున్నను సంతానవంతుఁడై వంశవృద్ధి కల్గింపఁగల్గు ననుకొనుచున్న చిన్నవేంకటశాస్త్రిగారు పుత్త్రసంతానరహితులుగానే కీర్తిశేషు లయిరి. ఆనాఁడు శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారు స్వైకాశ్రయమై యున్న చెళ్లపిళ్లవంశవృద్ధిని దలపోసి యస్మదాదిశిష్యగోష్ఠిలో నొకనాఁడు అపరాహ్ణసమయమున దుఃఖార్తులయిరి. అల్పకాలముననే భగవంతుఁ డనుగ్రహించెను. వేంకటశాస్త్రిగారు గృహారామధనకనకవస్తువాహనసమృద్ధితోపాటు సత్సంతానలాభమునుగూడ బడసిరి. ఆనందమయ

ముగా జీవితయాత్రను గడప నవుపడెను. ఆకాలమున నట్టి యానందసందర్భమున నే నొకజాబులో శ్రీ శాస్త్రులుగారికి వ్రాసినపద్య మిది :

సీ. గాటంపుదమిఁ దోఁట నాఁటుకొన్నారు నిం
　　డారఁ బండెనె జహంగీరుమావి ?
అవధానములు నూడ నర్థశ్రుతులు వేఁడ
　　నేఁగుచుందురె యిప్పు డెచటికేని ?
సత్కవితారహస్యము లక్ష్యసింపఁగా
　　వచ్చుచున్నదె శిష్యవర్గ మిపుడు ?
భగవత్పరము లైన పరమార్థరచనముల్
　　క్రొత్తవి యేవేని కూర్చినారె ?
కులుకుఁగుబ్బల నునుదొక్కుఁబుక్కులందు
ప్రౌఢిమీఱిన సుకవితాఫణితులంగు
పరువుగల యాటుమామిడిపండులందుఁ
జక్క సజీతించు మందురే చవులవాసి ?

శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారు నెలలబాలు రై యుండఁగా, వారి తండ్రిగారు కడియమునుండి వారిని విజయనగరపు టగ్రగ్రామమునకుఁ గొనిపోయి యక్కడ వారింగూర్చి పక్షిప్రశ్న మడిగిరఁట. (ఆప్రశ్న శాస్త్రవిషయమును శ్రీశాస్త్రిగారే సభాముఖమున యుక్తమయినంత వివరింపఁ గలరు.) ఆప్రశ్నగ్రంథమున వారిని గూర్చికొన్ని శ్లోకము లున్నవి. అందు స్వసమానవయశ్శక్తిమంతుఁ డగు నొక సుకవితోఁ గూడి బహుగ్రంథములు రచించుకవి యగుట, రాజపూజితులగుట మొదలగువిషయము లేవో కొన్ని తర్వాత వాస్తవములయినవి గలవు. తుదనందు 'షష్టివత్సరకీర్తిమార్గ' అని కలదు. ఆతుది పలుకునకు షష్టిపూర్త్యుత్సవ వైభవసందర్భమున గొప్ప కీర్తి గల్గు నని ప్రస్తుతసముత్సాహసందర్భమునుబట్టి యర్థముచెప్పవలె నని నేను నిశ్చయించుకొన్నాను. భగవదనుగ్రహమున శ్రీ శాస్త్రిగారి కిదివఱకే యఱువది యేండ్లు నిండినవి. శ్రీ శాస్త్రిగారి కిట్లే యింకొకషష్టిపూర్త్యుత్సవముకూడ జరగునట్లు భగవానుఁ డనుగ్రహించును గాక !

వేంకటశాస్త్రిగారు విశ్వరాజగోష్ఠులందు వివిధ సత్కారములఁ బడసిరి; విద్యావివాదములందు విజయము లందిరి; రసవత్కావ్యములఁ బెక్కింటి రచియించిరి; చాలమందిశిష్యులకుఁ జదువు చెప్పిరి; సంతానసమృద్ధిని బడసిరి; సకలసంపదలఁ బడసిరి; సమానులలో నుత్తము లయిరి. ధర్మార్థకామములందు పరిపూర్ణమయినపరితృప్తి వారికి దొరకినదనియే నావిశ్వాసము. ఇఁక జీవితవిశేషమున వారు పరమపురుషార్థలాభమునకై పని గొనుట బాగు గదా !

అంతర్యామియగు పరమాత్ముఁడు శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారికి ఆత్మాభిముఖ్యము ననుగ్రహించును గాక !

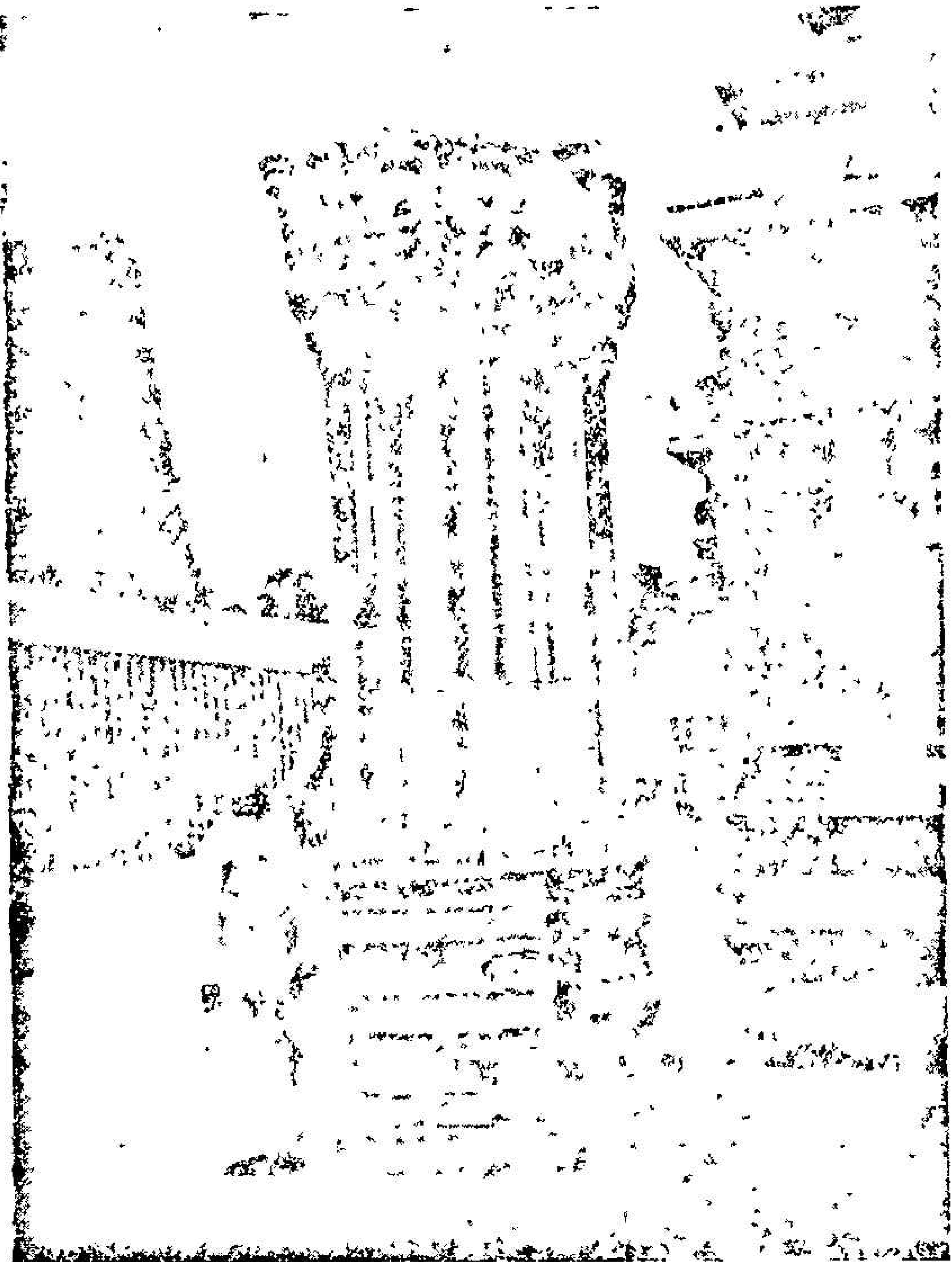
ఈ శరీరమున నే నిర్మలహృదయు లగు వేంకటశాస్త్రిగారు సచ్చిదానందాత్మక మగు పరతత్త్వమును సమీక్షింపఁగల్గుదురుగాక !

భగవత్కృప యిట్లు పరఁగుఁగాక! ఇది నా ప్రార్థనము.

(కడచిన ౩౦, ౧-వ తేదులందు బందరున జరిగిన షష్టిపూర్తి యుత్సవమున చదివినది.)

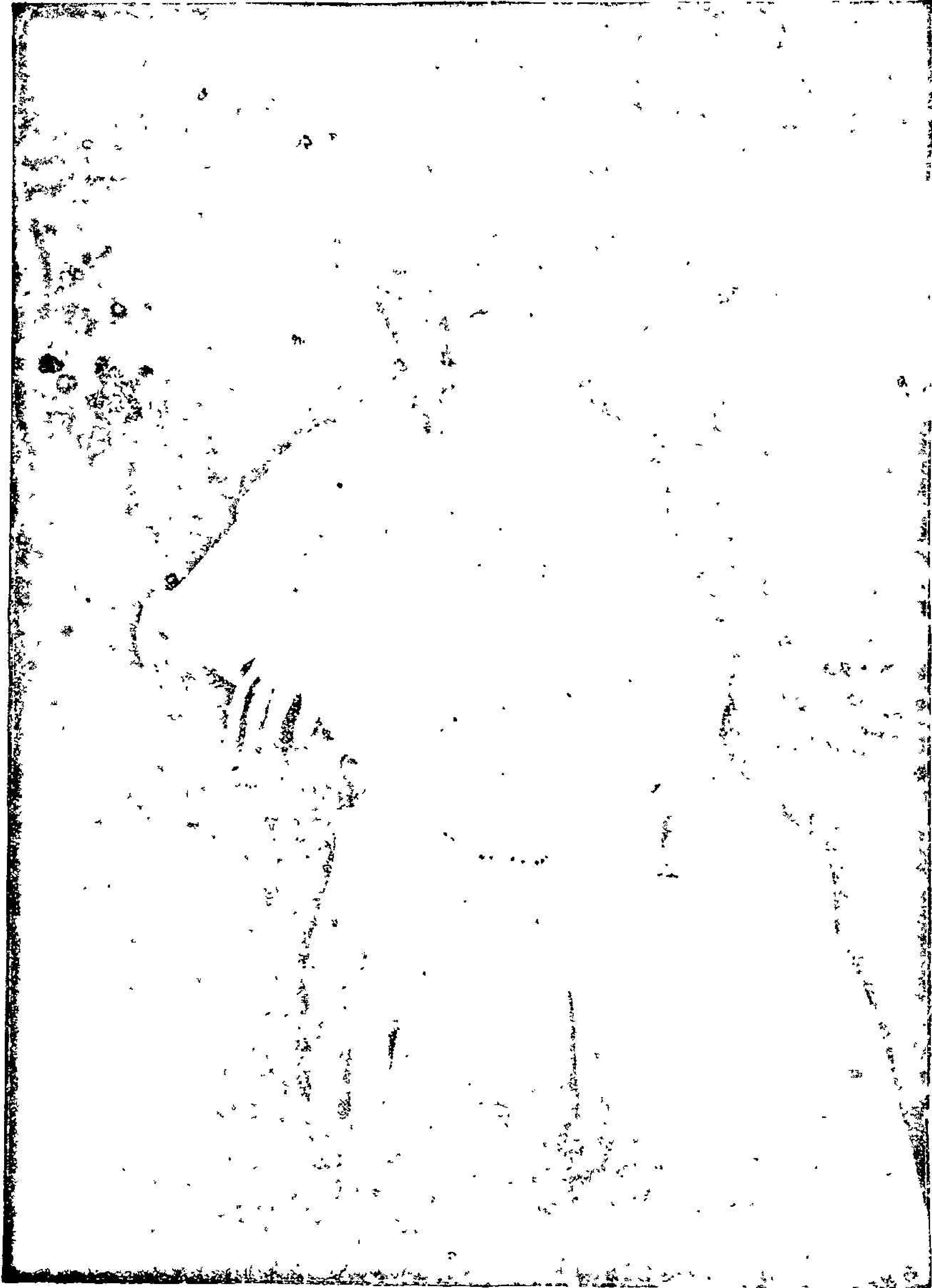

రాధాకృష్ణ
ప్రాచీన వర్ణచిత్రమునకు నకలు
—ఉయ్యూరు జమీందారుగారు.

సంగీత స్తంభము
ఇది మధుర దేవాలయమున నున్నది. ఒక్కటే నల్లరాయి యిట్లు ఇన్ని శాఖలుగా మలచబడినది. వీని నొక్కొకదానిని చిన్నరాతితో కొట్టినయెడల జలతరంగిణీవాద్యమువలె మధురస్వరము లుప్పతిల్లును.
—యస్. శంకర సుబ్రహ్మణ్యము.

కీ. శే. అనీ బిసెంటు

ఈమె ఐర్లాండున క్రీ. శ. ౧౮౪౭ అక్టోబరు తే ౧ దిన జన్మించినది. ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు దేశములందు విద్యనభ్యసించినది. మొదటినుండియు నీయమసంఘసంస్కారమందు కడుశ్రద్ధ వహించుచుండెడిది. ముఖ్యముగ మతసంస్కారము నెడల నీమెకు అభిలాష మెండు. ప్రపంచమంతయు వ్యాపించి యున్న దివ్యజ్ఞాన సమాజమున ౧౮౮౯-వ సంవత్సరమునచేరి యీమె తదభివృద్ధికై కృషిచేసి ఆసంఘమున కధ్యక్షురాలయ్యెను. సంఘముయొక్క కేంద్రస్థానము అడయారునందు ఏర్పడినప్పటినుండియు నీమె యచటనె యుండి దివ్యజ్ఞాన సమాజమతమును వ్యాపింపజేయుచుండినది.

హిందూమత గ్రంథమగు భగవద్గీత కీమెవ్యాఖ్య రచించి యింగ్లీషున కనువదించినది. హిందూమతమునందీమెకు గల నమ్మకమున కిది గొప్పతార్కాణము. దివ్యజ్ఞాన సమాజమువారి మతసంప్రదాయముల గురించి యనేకగ్రంథముల నీమె వ్రాసి ప్రచురించినది.

భారతదేశాభ్యుదయమునకై ఈమెచేసిన సేవ యపారము. కేవలము మతముకొరకుమాత్రముకాక రాజకీయములందుకూడ భిన్నభిన్నమతములందు ఏలాటి పక్షపాతమువహింపక భారతదేశస్వరాజ్యసంపాదనమునకై యీమె యనేకసంవత్సరములు పాటుబడినది. అఖిలభారతకాంగ్రెసుమహాసభ కధ్యక్షురాలాయెను. హోమురూలు ఉద్యమమును ప్రారంభించి దానికి నాయకయై ప్రభుత్వమువారి నిర్బంధమునకు గురియైనది.

మనదేశమున విద్యావిషయములయం దీమెగొనిన శ్రద్ధయొక్క ఫలితముగ అనేకపాఠశాల లేర్పడినవి. ఇప్పుడు కాశీయందు గల హిందూవిశ్వవిద్యాలయము తొలుత ౧౮౯౮-వ సంవత్సరమున సెంట్రలు హిందూ కాలేజి యనుపేర నీమెచే స్థాపింపబడి క్రమేణ వృద్ధిజెంది నేటి యున్నతదశకు వచ్చినది. మదనపల్లియందు గల మొదటితరగతి కళాశాలసయితమీమెచే స్థాపింపబడినది. ఇవిగాక నీయమచే స్థాపింపబడిన హైస్కూళ్లనేకములు కలవు.

వేలకొలది మైళ్లదూరమున సముద్రమధ్యమున నొకచిన్నద్వీపమునందు జన్మించిన అనీబిసెంటమ్మగారు మనదేశమునకువచ్చి ఇచటిస్థితుల గమనించి మనయభ్యుదయమునకు గావించిన సేవకు కారణమేమి? విశ్వమానవాభ్యుదయమే యామెకు లక్ష్యము.

తన జీవితసర్వస్వము భారతదేశమునందు గడపి ౧౯33-వ సంవత్సరమున సెప్టెంబరు ౨౦-వ తేదిన నీమె పరమపదించినది. ఈమెచరిత్ర లోకమున కంతకును ఆదర్శప్రాయమైనది. ఈయమయాత్మకు ఈశ్వరుడు శాంతిని ప్రసాదించుగాక!

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు, నూతనభవనములు

(నిర్మాణదశ)

౧. ఆర్ట్సు కాలేజి
(ముందు)

౨. ఆర్ట్సు కాలేజి
(ప్రక్కసైపు)

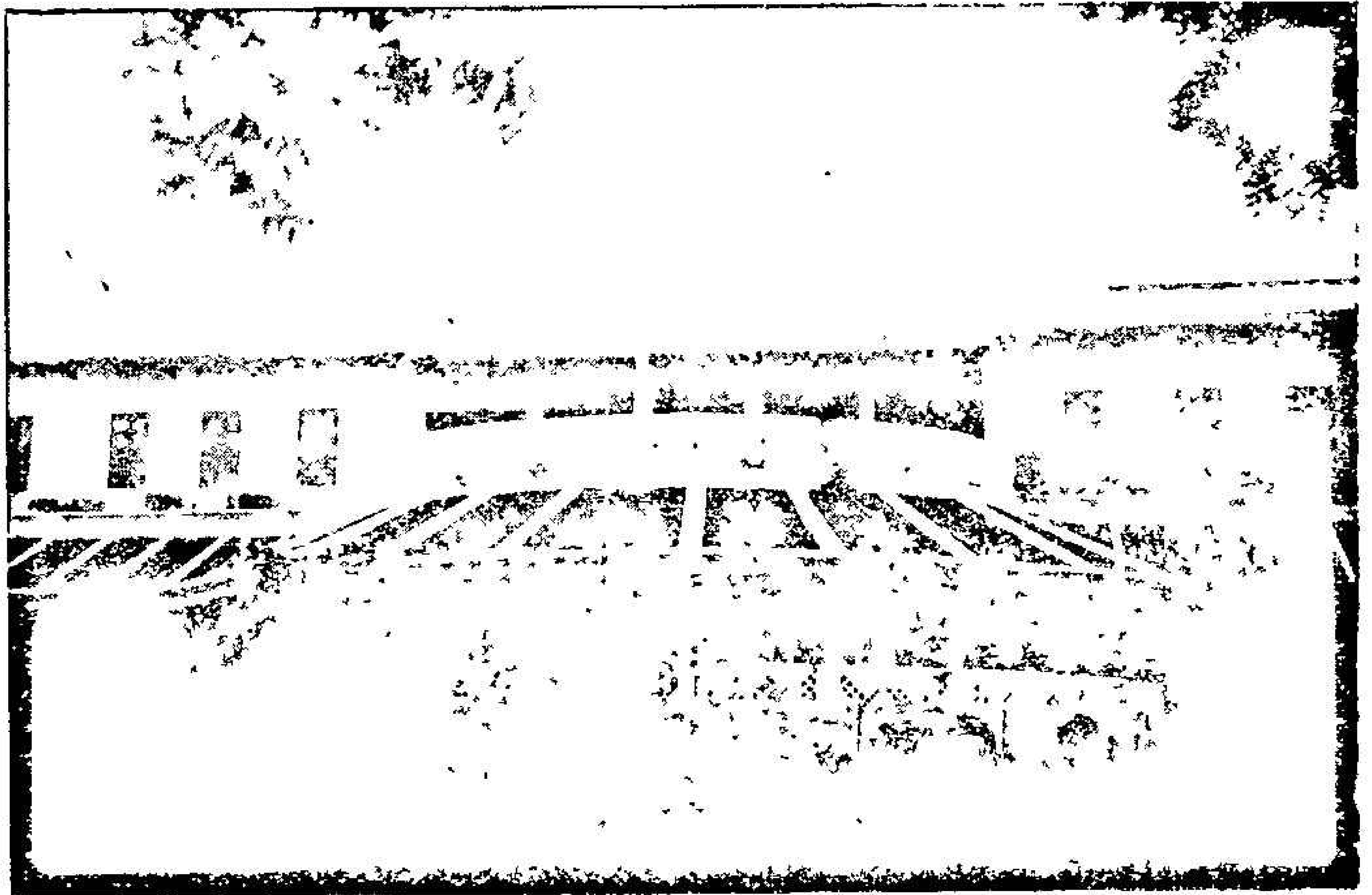
3. సైన్సు కాలేజి (పురోదృశ్యము)

౪. సైన్సు కాలేజి
(పార్శ్వదృశ్యము)

౫. యూనివర్సిటీ హాస్టలు

౬. సెనేటుభవనము

(కె. సుబ్బరాజుగారు, అనకాపల్లి)

భారతీయ విద్యా చరిత్రము

మారేమండ రామారావు, బి.ఏ.(ఆనర్సు) బి.ఇడి.

(అనువృత్తము)

నాల్గవ అధ్యాయము

[ఆధారములు

Elliot - History of India

Elphinstone - „

Law - Promotion of Learning in Mahomadan times.]

ఢిల్లీ సుల్తానుల పాలనము

(౧౦౦౦ - ౧౫౨౬)

క్రీ. శ. ౧౦౦౦-వ సంవత్సరము నాటికి ప్రాచీన హైందవస్వాతంత్ర్యభాను డస్తమించెను. అప్పటి నుండియు బచ్చిమోత్తరమునుండి మహమ్మదీయు లీదేశముపై దండెత్తివచ్చి సస్యశ్యామలమును, బహుధన సమృద్ధమును, బహురాజపాలితమును నగు నీదేశమును కొల్లగొని తమమతాచారములకు వ్యత్యస్తము లగు మతాచారముల నవలంబించు హైందవుల ననేకవిధముల బాధింపసాగిరి. అనతికాలముననే యీ విదేశీయు లీ యాదృచ్ఛిక దండయాత్రలను మాని యీదేశమున స్థిర పడి రాజ్య మేలసాగిరి. క్రీ. శ. ౧౨-వ శతాబ్ది ప్రారంభమునుండి పదునెనిమిదవశతాబ్ది మధ్యభాగమున ఈస్టిండియాకంపెనీవారి పాలనము సుస్థిరముగ నాటు కొనువరకును మహమ్మదీయు లీదేశముపై నిరంకుశాధి కారమును నెరపిరి. దక్షిణాపథముమాత్రము పదునాల్గవ శతాబ్దమువరకును స్వాతంత్ర్యము ననుభవించి యటుపిమ్మట మహమ్మదీయులకు వశమయ్యెను. అందుచే నుత్తరదేశమునందలి హిందూ బౌద్ధ విద్యా సంస్థలు క్షీణించి నశించినవి. తురుష్కులు తా మీదేశమున స్థిరపడినపిమ్మట దమ విద్యావిధానమునుగూడ నిచ్చట బాదుకొల్పిరి. వారివిద్యాసంస్థలలో "మక్తాబ్, మద్రసా" లను విద్యాలయములు ముఖ్యము లైనవి. మక్తాబ్ అనునది యిప్పటి ప్రాథమికపాఠశాలకుసరియై, సామాన్యముగ మశీదులను చేరియుండెడిది. ఇందు కొరాన్ అను మతగ్రంథమును చదువుటయు, వ్రాయుటయు, గణితమును మాత్రము బోధింపబడుచుండెడివి. మద్రసా యనునది ప్రస్తుతకళాశాలకు సరియగును. ఇందున్నతవిద్యయు, తత్త్వము నభ్యసింపబడుచుండెడివి.

మహమ్మదీయయుగమున రెండు విభాగములు గాంచనగుచున్నవి. వానిలో మొదటిది ఢిల్లీసుల్తానుల పరిపాలనాకాలము. రెండవది మొగలుసామ్రాజ్య కాలము. మహమ్మద్‌గోరీ యీదేశమును జయించిన పిమ్మట తనబానిసయు, మహాశూరుడు నగు కుతుబ్ ఉద్దీననునాతని నిచ్చట రాజప్రతినిధిగ నియమించెను. మహమ్మద్‌మరణానంతర మీబానిస స్వతంత్రుడై క్రీ. శ. ౧౨౦౬ నుండియు ఢిల్లీనగరమునుండి రాజ్యమేల సాగెను. అప్పటినుండియు క్రీ. శ. ౧౫౨౬లో మొగలు లీదేశముపై దాడివెడలువరకును ఢిల్లీసుల్తానుల పాలనము కొనసాగినది. ఈ ప్రకరణమునందు సుల్తానుల పాలనమునందలి విద్యాచరిత్రము వర్ణింపబడుచున్నది. ఇప్పటి విద్యాస్థితి కేవలమును పాలకుల వైదుష్యముపైనను, రసజ్ఞతపైనను ఆధారపడియుండినది. వారలు విద్వాంసులైనచో వారియాస్థానము లనేకులగు పండితకవిగాయకుల కాలవాలము లగుటయు, దేశమునం దనేకములగు విద్యాసంస్థలును, గ్రంథాగారములును బయల్వెడలుటయు జరగుచుండెడివి. ఈ కాలమునందలి రాజాదరము కేవలమును మహమ్మదీయవైదుష్యమునకే యొసంగబడుచుండెడిది. సుల్తానులు యథాసాధ్యముగ దేశీయ విద్యాసంస్థలను, వైదుష్యమును నశింప జేయుచుండిరి.

గజినీవంశము, ౯౬౭-౧౧౮౨:— ఈ వంశమునం దగ్రగణ్యుడగు సుల్తాన్‌మహమ్మదు మిక్కిలివిద్యా

ప్రియుడు ప్రతిసంవత్సరము నీతడు వాఙ్మయాభివృద్ధికై ౪౦౦,౦౦౦ దీనారములను వెచ్చించుచుండెను. గజినీ నగరమున నొకవస్తుప్రదర్శనశాలయు (Museum), దానిసి జేరి యొక విశ్వవిద్యాలయము (Univers ty)ను నీతనిచే నిర్మింపబడినవి. 'షానామా' యను రాజ చరిత్రమును రచించిన ఫిర్దౌషీకవి యీకాలముననే జీవించెను. ఈ సుల్తానునకు పర్షియన్ వాఙ్మయమున నభిరుచి మెండుగ నుండెడిది. ఈతని యాస్థానమునందలి పండితులలో అల్ బిరూనీ యనునాత డగ్రగణ్యుడు. సుల్తాన్ మహమ్మదు పంజాబును జయించినపిమ్మట నీపండితు డచ్చట కొంతకాలము నివసించి హిందూ వైదుష్యమున ప్రవేశము సంపాదించెను. సంస్కృత భాష నభ్యసించి యీతడు పురాణములను, గణితము, జ్యోతిషము, కాలజ్ఞానము (Chronology), భూగోళ శాస్త్రము, భౌతికరసాయనాదిశాస్త్రములు మున్నగు విషయములను బెక్కింటిని బరిశోధించి తన మాతృ భాషలోనికి బరివర్తించెను. ఈ పండితునికి హిందూ తత్త్వశాస్త్రమునందును, ముఖ్యముగ భగవద్గీతపైనను ప్రీతి యెక్కుడుగ నుండెను.

సుల్తాన్ మహమ్మద్ పుత్రుడగు మసూద్ గూడ చక్కని విద్వాంసుడు. ఈతడు జ్యోతిషమును గూర్చియు, తత్త్వశాస్త్రమునను కొన్ని గ్రంథములను సహితము రచించెను. ఈతనికి బిమ్మట సుల్తాన్ బైరం అనునాతడు పేర్కొనదగినవాడు. ఈతని ప్రోత్సాహముచే నన్యభాషలనుండి యనేకగ్రంథములు పర్షియను భాషలోనికి తర్జుమాచేయబడినవి. హిందువుల 'పంచ తంత్రము' 'ఖలీలాదమ్నా' యనుపేరున భాషాంతరము నందినది.

ఘోర్ వంశము, ౧౧౭౩-౧౨౦౬:—పండ్రెం డవ శతాబ్దపుటంత్యభాగమున మహమ్మద్ ఘోర్ అను వీరుని యాధిపత్యమున మహమ్మదీయులు మనదేశముపై దండెత్తివచ్చి చౌహాణ, పాల, సేనవంశీయులగు రాజుల నెల్ల జయించి యుత్తరదేశము నాక్రమించిరి. పిమ్మట నీ మహమ్మదు సుల్తానయ్యెను. ఈతనివద్ద ననేకులగు తురుష్కబానిస లుండిరి. వీరికెల్లరకు నీసుల్తాను చక్కనివిద్యను నేర్పించి రాజ్యాంగనిర్వహణమునందును వారిని నిపుణులుగ నొనర్చెను.

బానిసవంశము, ౧౨౦౬-౧౨౯౦:—మహమ్మద్ ఘోర్ మరణించినపిమ్మట నాతనిబానిసలలో నగ్రగణ్యుడగు కుతుబ్ ఉద్దీన్ అనునాతడు హిందూదేశము నాక్రమించి ఢిల్లీనగరమునుండి స్వతంత్రపాలనమును సాగించెను. ఇంతటినుండియు ఢిల్లీసుల్తానులపాలన మారంభమయ్యెను. కుతుబ్ ఉద్దీను కొన్ని మశీదులను గట్టించియుండినను విద్యావిషయమున నితడు విశేషాదరమును జూపినట్లగపడదు. అంతియకాక, యీతని సేనానులలో నగ్రగణ్యుడగు భక్తియార్ ఖిల్జీ తనవిజయ యాత్రలలో, దేశీయవిద్యాసంస్థలకు నిరుపమమగు వినాశమును చేసియుండెను. బీహారురాష్ట్రమునందలి బౌద్ధ విద్యాలయరాజములగు నాలందా విక్రమశిలా విశ్వ విద్యాలయము లితనిచే నిర్మూలింపబడినవి. మహమ్మదీయులు బౌద్ధభిక్షువులను చిత్రవధ గావించియు, గ్రంథాలయముల నగ్నిహోత్రప్రీతి గావించియు, కట్టడము లను బడగొట్టియు ననేకవిధముల విధ్వంసము గావించిరి. వంగరాష్ట్రమునందలి నవద్వీపవిద్యాలయముగూడ నిదే యవస్థకు లోనయ్యెను.

కుతుబ్ ఉద్దీనునకు బిమ్మట నీవంశీయులలో అల్ ఏమిష్, బాల్ బన్, రెజియా, నాజిరుద్దీన్ అను వారలు విద్యాప్రియులై యుండి విద్య ననేకవిధముల బోషించిరి. భారతరాజ్ఞీమణులలో పేరెన్నికగాంచిన రెజియాబీగము పెక్కుమందివిద్వాంసుల కాశ్రయ మొసంగెను. ఈమె ఢిల్లీనగరమున నొకకళాశాలను నిర్మించెను. అనంతరము ఢిల్లీసింహాసనము నధిష్ఠించిన నాజిరుద్దీను మహావిద్వాంసుడై యుండెను. ఈతడు మహారాజపదమున నుండియు స్వయముగ ననేకగ్రంథములను రచించి వాని విక్రయమూల్యమువలననే తనజీవితమును గడపుచుండెను. జలంధర్ నగరమున నీత డొకకళాశాలను గట్టించెను. సుల్తాన్ బాల్బన్ కాలము విద్యాచరిత్రమునకు మిగుల ముఖ్యమైనది. పర్షియాదేశమునుండి ప్రాణరక్షణార్థమై

పారివచ్చిన రాజన్యులను, వారితో నేతెంచిన కవి పండితాదులకు ననేకుల కీతడు శరణ మొసంగెను. కాన ఢిల్లీనగరమునం దొకనూతనోత్తేజనము గల్గెను. విద్వాంసులు, విద్యాకలాపములు నచ్చట సామాన్యము లైనవి. యువరాజగు మహమ్మద్ ఆకాలమున మహా పండితుడని పేరుగాంచెను. ఆత డీవిదేశములనుండి యేతెంచిన విద్వాంసులను, భారతదేశమున పేరెన్నిక గాంచిన యితరులను రాజధానీనగరమునకు రావించి యచ్చట నొకవిద్వత్సమాజము నేర్పరచెను. ఈవిధమున నీతని యాదరసన్మానములను బడసినవారిలో "అమీర్‌ఖుస్రూ, అమీర్‌హాస్సన్" అనుపండితు లగ్రగణ్యులు.

ఖిల్జీవంశము, ౧౨౯౦-౧౩౨౦:— ఈ వంశీయుల పరిపాలనకాలమున ఢిల్లీనగర మొకగొప్పవిద్యాకేంద్రముగ నుండెను. ఈవంశీయులలో విద్యావిషయమున పేరొందవగినసుల్తాను లిర్వురు. జలాలుద్దీను కాలమున విద్వాంసులను రావించి వారల కనేకవిధము లగు వినోదములను గల్పించుట రాజాస్థానమున కొక ముఖ్యకర్తవ్యముగ నుండెను. ఈసుల్తాను ఢిల్లీనగరమునం దొకగ్రంథాలయమును నిర్మించెను. సయ్యద్ షూలా యనుపండితు డీతనియాదరమును బడసి రాజధానీనగరమునం దొకసారస్వతసమాజమును (Literary Society) నిర్వహించుచుండెను. జలాలుద్దీనునకు బిమ్మట రాజ్యమునకు వచ్చిన "అల్లాఉద్దీన్" సుల్తానునకు విద్యావాసన తక్కువగ నుండెను. ఈతడు స్వస్థానరక్షణమునందును, రాజ్యవిస్తరణమునందునే తనశక్తిసామర్థ్యములను వినియోగించి విద్యావిషయమున నిర్లక్ష్యమును, ద్వేషమునుగూడ వహించియుండెను. ఎల్లర ననుమానించుట, స్వాహంకారము, నితరులను చులకనచేయుట మున్నగుదుర్గుణము లీతనికి సహజముగ నుండినవి. దానంజేసి విద్వాంసు లనేకు లీతనికి దూరముగ నుండిరి. తనవిజయయాత్రలకై విశేషముగ ద్రవ్యము గావలసియుండుటచే నీసుల్తాను విద్యాసంస్థలకును, విద్వాంసులకును దనపూర్వు లొసంగియుండిన భరణములను, వసతులను వారినుండి తప్పించి తనవశము చేసికొనెను. అయినను జిత్రమేమన, రా జింత విద్యాపరాఙ్ముఖుడుగ నుండిన యీకాలముననే విద్య దేశమున విశేషముగ విస్తరించెను. ఇంతకుబూర్వము సుల్తాన్ బాల్బన్‌కాలమునం దీదేశమున కేతెంచినపండితు లిచటనే స్థిరపడిరి. కాన నీకాలమునకు వారిప్రతిభ దేశమునం దంతటను వ్యాపించుటచే ననేకు లీపండితుల గృహములకు గుమిగూడుచుండిరి. అల్లాయుద్దీనుకాలమున రాజాస్థానము లొనర్పవలసిన విద్యావ్యాపనము నీపండితగృహములు చేయుచుండినవి. అదియునుగాక విజ్ఞానచంద్రికలను వెదచల్లు సారస్వతసమాజము లనేకము లాకాలమున ఢిల్లీనగరమునం దుండినవి. కాన నీకాలమునం దనేకప్రబంధములును, మతము, వేదాంతము, చరిత్రము, వ్యాకరణము మున్నగు విషయములకు సంబంధించిన గ్రంథము లనేకములును రచింపబడినవి. సుల్తానుగౌరవాదరములను బడయజాలని విద్వాంసు లనేకులు సామంతులచేతను, రాజోద్యోగులచేతను బోషింపబడుచు విద్యను వ్యాపింపజేయుచుండిరి.

తుగ్‌లక్‌వంశము, ౧౩౨౦-౧౪౧౪:—ఖిల్జీవంశీయులలో కడపటివాడగు 'ముబారక్' యొక్క నీతిబాహ్యమగు ప్రవర్తనమువలనను, దాత్కాలిక రాజకీయ విప్లవములవలనను ననేకులగు విద్వాంసులు రాజధానిని విడిచిపోయిరి. "ఘియాసుద్దీన్" తుగ్‌లక్ రాజ్యమునకు వచ్చినపిమ్మట కొంతశాంతి చేకూరినది. కాని యతని యనంతరము ఢిల్లీసింహాసన మధిష్ఠించిన మహమ్మద్‌కాలమున తిరిగి యుపద్రవములు జరగినవి. అల్లాఉద్దీన్‌ఖిల్జీ విద్యయెడ నిరాదరమును జూపిన గూడ నాతనికాలమున వైదుష్య మభివృద్ధినందెనని యిదివరలో చెప్పబడియున్నది. ఈ మహమ్మద్ తుగ్‌లక్ స్వయముగ మహావిద్వాంసుడై పండితపక్షపాతియై యుండినను గూడ నీతనికాలము విద్వాంసుల కపాయకరముగనే యుండెను. ఈసుల్తానుపిచ్చిచేష్టలను పైశాచిక క్రోధజ్వాలలను దాళజాలక పండితులనేకులు పలాయితు లైరి. అయిన నీతనివైదుష్యము సర్వతోముఖముగ నుండెను. కవిత్వమునందును, చరిత్రమునందును,

తర్కమునందును, వైద్యశాస్త్రమునందును ఈసుల్తానున కెక్కుడభిరుచి యుండెను. ఈతని ధారణాశక్తి నిరుపమము.

మహమ్మదునకు పిమ్మట ఫీరోజ్‌సా సుల్తానయ్యెను. మహావిద్వాంసుడు, రసజ్ఞుడు నగు నీతడు విద్వత్సమ్మానార్థమై ప్రత్యేకముగ నొకభవనమును గట్టించెను. విద్యానిలయముల యభివృద్ధికిని, పండితులయొక్కయు, విద్యార్థులయొక్కయు భరణములకొరకును ప్రతివత్సరము నీసుల్తాను కోశాగారమునుండి ముప్పదియారులక్షల టంకములు వ్యయపరుపబడుచుండెడివి. రాజాంతఃపురమునందలి పదునెనిమిది వేలబానిసలకు నీతడు విద్యనేర్పించి, వారలనుపరిశ్రమలందును, ఖొరాన్ గ్రంథమునకు ప్రతులను వ్రాయుటయందును నిపుణుల నొనర్చెను. ఈసుల్తానుచే నూతనముగ నిర్మింపబడిన "ఫిరోజాబాద్" నగరము సర్వవిద్యలకును కేంద్రస్థానముగ నుండెను. అనేకములగు పాఠశాలలు, కళాశాలలు నీతనిచే నుద్ధరింపబడినవి. కవులను, తత్త్వజ్ఞులను దేశమునందలి వివిధరాష్ట్రముల కేగి ప్రజలకు జ్ఞానదానము నొనర్ప నీసుల్తాను నియమించుచుండెను. ఈతడు నిష్పక్షపాతియై హిందూవిజ్ఞానమునెడగూడ నెక్కుడుగౌరవమును చూపుచుండెను. ఈతనియాజ్ఞచే నొకజీర్ణ దేవాలయమునుండి యనేక హిందూగ్రంథము లుద్ధరింపబడి పర్షియనుభాషలోనికి బరివర్తింపబడినవి. ఇట్టియుదారబుద్ధిగల సుల్తాను స్వీయచరిత్రమునుగూడ రచించెను. విద్యాసంపదగల్గియు దారిద్ర్యదుఃఖముచే బీడింపబడుచుండెడివా రందరును ప్రభుత్వాదరణమునకు పాత్రులుగ నుండవలెనని యీ సుల్తాను శాసించియుండెను.

లోడీవంశము, ౧౪౫౦-౧౫౨౬:— తుగ్లక్ వంశీయులకు పిమ్మట ౧౪౧౪-౧౪౫౦ ల నడుమ "సయ్యద్" వంశీయులు రాజ్యమేలియుండిరి. విద్యాచరిత్రమునకు వారిపరిపాలనకాలము నిరుపయోగమగుటచే నిచట విడువబడినది. లోడీవంశీయులలో రెండవవాడగు సికందర్ రాజ్యకాలము మిగులముఖ్యమైనది. ఈతని కవితాశక్తి శ్లాఘనీయముగ నుండెడిది. రాజధాని యాగ్రానగరమునకు మార్పబడుటచే నానగరము ప్రధాన విద్యాస్థానముగ నుండెడిది. తనసైనికనియోగమునందుండినవా రెల్లరును రణనీతిశిక్షితులుగ నుండవలెనని యీ సుల్తాను శాసించెను. తాత్త్వికవాదముల నాకర్ణించుటయం దీతనికి శ్రద్ధ మిక్కుటముగ నుండెను. ఈతనికాలమున హిందువులుగూడ పర్షియనుభాష నభ్యసించుచుండిరి. సుల్తానుకీర్తి దూరదేశములకుగూడ వ్యాపించుటచే పర్షియా, అరేబియా, బొఖారా మున్నగుదేశములనుండి యనేకమందివిద్వాంసు లీతని యాస్థానమున కేతెంచి యుద్గ్రంథములను రచించుచుండిరి.

ఇంతవరకును ఢిల్లీసుల్తానుల పరిపాలనకాలమున వారియాదరగౌరవములచే నభివృద్ధినందిన విద్యావైదుష్యములచరిత్రమును వర్ణించియుంటిమి. ఈకాలమున చిన్నచిన్న సంస్థానము లనేకములు ప్రబలియుండినవి. వానిపాలకులుగూడ విద్యాభివృద్ధికై యనేకవిధముల గృషిసల్పియుండిరి. కాన నాచరిత్రమునుగూడ పరిశీలింపవలసియున్నది.

బహమనీరాజ్యము, ౧౩౪౭-౧౫౨౬:— బహమనీసుల్తానులలో రెండవవాడగు మహమ్మద్‌షా పర్షియను అరబ్బీభాషలలో నిరుపమమగు కవిత్వమును చెప్పగల్గియుండెను. గుల్బర్గా, బీదర్, ఎల్లిచ్‌పూర్ మున్నగు నగరములం దితడు పెక్కువిద్యాలయముల నేర్పరచి విద్యార్థులకు వసతులను, భోజనసదుపాయములను ఏర్పరచెను. అనంతరము పేరొక్కనదగినవాడు సుల్తానుఫిరోజ్‌షా బహమనీ. ఆకాలపుచరిత్రకారుల వ్రాతలనుండి యీతడు బహుభాషాభిజ్ఞుడనియు, నంతఃపురస్త్రీలతో బండ్రెండుభాషలలో సంభాషించుచుండెడివాడనియు దెలియుచున్నది. విశేషములగు నొకలనంపి యచ్చటి సుప్రసిద్ధులగు విద్వాంసులను రావించి యీతడు వారి వలన వృక్షశాస్త్రము, రేఖాగణితము (Geometry), తర్కము మున్నగునభిమానవిద్యలను నేర్చుచుండెను. జ్యోతిశ్శాస్త్రాభినిరతుడగు నీరాజు దౌలతాబాదునం దొకజ్యోతిర్దర్శనశాలను (Observatory) నిర్మించెను. రెండవమహమ్మద్‌షా యను మరియొకసుల్తానుకాలమున మహమ్మద్‌గవాన్ అనునొకమంత్రి విద్యావ్యాప్తికై విశేషముగ పాటుపడెను. బీదర్‌నగరమునం దొకకళా

శాలయు, దానికిజేరి ౩౦,౦౦౦ గ్రంథములుగల యొక విశాలభవనము నీతనిచే నిర్మింపబడినవి.

ఢిల్లీసుల్తానగు మహమ్మద్ తుగ్లక్ కాలమున హాస్సన్ అనువానిచే నీబహమనీరాజ్యము నిర్మింపబడెను. ఇందలి మొదటిసుల్తానులు కాకతీయాంధ్రసామ్రాజ్యమునకు రాజధానియై విశ్వవిఖ్యాతి నందియుండి క్రీ. శ. ౧౩౨౩లో మహమ్మదీయులకు వశమై తన యౌన్నత్యము గోలుపోయి నాహావశేషమై యుండిన యేకశిలానగరమును (Warangal) సాధించుటకై యత్నించిరి. అనంతర మీబహమనీరాజ్యమునకును, హైందవస్వాతంత్ర్యసంరక్షణదీక్షాబద్ధమై తుంగభద్రాతీరమున బయల్వెడలిన విజయనగరసామ్రాజ్యమునకును ఎడతెగని పోరాటము సంభవించినది. ఈయుద్ధములలో నెల్ల బహమనీసుల్తానులు వర్ణనాతీతమగు క్రౌర్యమును చూపియుండిరి. ప్రజాసామాన్య మనేకకష్టములకు లోనయ్యెను. ఈసుల్తానులు దక్కనునందు హిందువులను నిర్మూలించుటకును, లేనిచో వారలనెల్ల మహమ్మదీయులుగ మార్చుటకును అనేకవిధముల ప్రయత్నించియుండిరి.* పాలకు లెల్లరును విషయలోలురై యుండిరి. అందుచే నీకాలమున విద్యావైదుష్యములు విశేషముగ నభివృద్ధినందుటకవకాశము లేకుండినది.

బిజాపురరాజ్యము, ౧౪౯౦-౧౬౮౬:—బహమనీరాజ్యపతనానంతరము యూసఫ్ ఆదిల్షాయనునాతడీ బిజాపురరాజ్యమును స్థాపించెను. న్యాయమునకు, సత్ప్రవర్తనమునకు నీత డాదర్శప్రాయుడుగ నుండెననియు, సంగీతసాహిత్యములయం దభిరుచి గలిగియుండెననియు ఫెరిష్టాయను చరిత్రకారుడు వ్రాసియున్నాడు. పర్షియా, టర్కీస్థానము, రూము మున్నగు దేశములనుండి విద్వాంసులను రావించి యీతడు వారిని తనయాస్థానమున బోషించుచుండెను. యూసఫునకు బిమ్మట రాజ్యమునకు వచ్చిన ఇస్మైల్ షా గుణశీలములలో దండ్రిని బోలియుండెను. బిజాపురమున నీతనిచే నొకచక్కని గ్రంథాలయము నెలకొల్పబడెను. ఈవంశమునందలి నాల్గవ సుల్తానగు "ఆలీఆదిల్ షా" కాలముననే చరిత్రప్రసిద్ధమగు తల్లికోట యుద్ధమును, విజయనగరాంధ్రసామ్రాజ్యపతనమును జరగినవి. బిజాపురపాలకులలో కడపట బేర్కొనదగిన సుల్తాను రెండవ ఇబ్రహీం. ఈవంశీయులు హిందూరాజ్యములలో నగ్రగణ్యమగు విజయనగరసామ్రాజ్యనాశమునకు కారకులై యుండినను, వీరిపరిపాలనమున హిందువులు సౌఖ్యము ననుభవించి యనేకముగ రాజకీయోద్యోగములనుగూడ చేయుచుండిరి. ఈసుల్తానుల పరిపాలనకాలము విశేషముగ విజయనగరాధీశులతో బోరుచుండే వినియోగింపబడుటచే విద్యావైదుష్యము లభివృద్ధిజెందుటకు వలనుపడకుండినది.

గోల్కొండరాజ్యము:—ఈ రాజ్యము నేలిన సుల్తానులలో నెల్ల ముఖ్యుడగు కులీకుతుబ్ షా యనునాతడు హైదరాబాదునగరమున 'చార్ మినార్' అను భవనమును గట్టించి యందొకకళాశాలను స్థాపించెను.

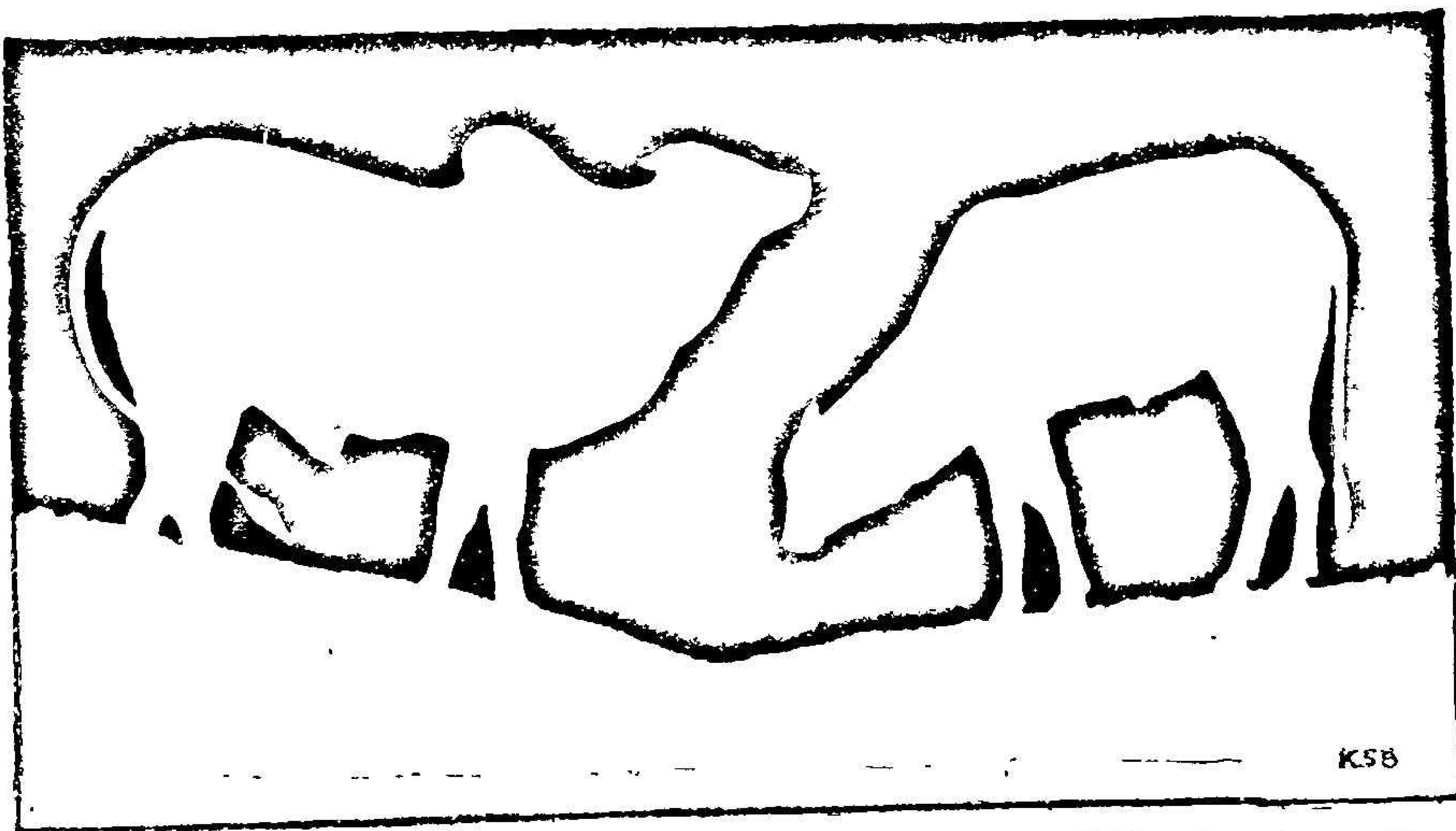
బంగాళారాజ్యము, ౧౩౪౦-౧౫౨౬:—విద్యాచరిత్రమున కీబంగాళారాజ్యవృత్తాంతము మిగుల ముఖ్యమైనది. ఇతర మహమ్మదీయరాజ్యములందువలె నిచ్చటను రక్తపాతములును, హత్యలును సర్వసామాన్యములుగనే యుండినను, ఇచ్చటిసుల్తానులు వంగసంస్కృతవాఙ్మయములకు చక్కని ప్రోత్సాహము నొసంగియుండిరి. ఘియాసుద్దీనను ప్రతినిధిపాలకుడు ౧౩౭౦ ప్రాంతమున లక్ష్మణావతీనగరమునం దొకకళాశాలను నిర్మించి, యందు విద్యావ్యాసంగము జేయుపండితులకు వేతనముల నేర్పరచెను. నాసిర్ షాయనునొకసుల్తాను దేశీయమగు వంగభాష ననేకవిధముల బ్రోత్సహించి సంస్కృతభారతము నాభాషలోనికి బరివర్తింపజేసెను. విద్యాపతి యను వంగకవి యీసుల్తాను ననేకవిధముల గొనియాడియున్నాడు. రెండవఘియాసుద్దీన్ కాలమున వాల్మీకిరామాయణము బంగాళీభాషలోనికి దర్జుమాచేయబడెను. హుస్సేన్ షా భాగవతపురాణమును మాలాధర్ బాసు యనుపండితునిచే బరివర్తింపజేసెను. పరాగల్

* Smith—Oxford History of India, P. 284.

ఖాన్ అను నీసుల్తాను సేనాని కవీంద్రపరమేశ్వరుడను పండితునిచే శ్రీమహాభారతమునకు మరియొకయను వాదమును వ్రాయించెను. దీని నీసేనానితనయుడు శ్రీకర్ణనంది యనుమరియొక విద్వాంసునిచే బూర్తిచేయించెను. ఈవిధమున వంగరాష్ట్రమున మహమ్మదీయపాలకులు హిందూవాఙ్మయమునెడ గౌరవాదరములనుజూపి, ప్రజోపయోగార్థమై దానిని దేశభాషలోనికి బరివర్తింపజేసిరి. ఇయ్యది కడుశ్లాఘ్యమగు విషయము.

క్రీ. శ. ౧౦౦౦-౧౫౭౬ సంవత్సరముల నడుమ మహమ్మదీయుల పరిపాలనమునందలి భారతీయ విద్యాచరిత్రమును సంక్షేపముగ వర్ణించియుంటిమి. ఈ కాలమున విద్వాంసులును, విద్యాపోషణాభినిరతులును అగు ఫిరోజ్ షాతుగ్లకువంటి సుల్తాను లెందరోయుండిరి. రాజాదరణము లేకుండినను సామంతులయొక్కయు, ప్రజాసామాన్యముయొక్కయు సమాదరణముచే నీకాలమున విద్య యభివృద్ధి నందుచుండె ననుటకు అల్లాయుద్దీన్ఖిలీపాలనకాలమె తార్కాణము. ఢిల్లీ, ఆగ్రా, ఫిరోజాబాద్, బిజాపురము, జునాపూర్, బీదర్ మున్నగు నగరములు విద్యాకేంద్రములుగ నొప్పెను. మఖ్తాబ్లను పాఠశాలలును, మద్రసాలను కళాశాలలును, పండితుల గృహములును, ప్రధాననగరములందలి విద్వత్సమాజములును దాత్కాలిక విద్యాసంస్థలలో నగ్రగణ్యములు. పాలకుల వైదుష్యమార్ద్రమును లే విద్యాభివృద్ధికిని, శ్రైణ్యమునకును గారణములై యుండెను. ఈకాలపు హిందూవిద్యాస్థితిని గూర్చిన ప్రశంస యైనను మహమ్మదీయచరిత్రకారుల వ్రాతలలో గానరాకున్నది. అందుచే నుత్తరాపథమున బంగాళమున దక్కనితరరాష్ట్రములందలి హిందూప్రజ లాత్మరక్షణమునకే తమశక్తినంతయు వినియోగించి యథాసాధ్యముగ బూర్వవిద్యానిధానమును సాగించుకొనుచు, నపూర్వములగు గ్రంథముల నెటులైనను మహమ్మదీయులబారిని పడకుండునటులు సంరక్షించుకొనుచుండిరని స్పష్టమగుచున్నది. ఈకాలపు హిందూవైదుష్యమును దెలిసికొనుటకు దక్షిణాపథచరిత్రమే శరణ్యము. అచ్చటనే కాకతీయవిజయనగరాంధ్రసామ్రాజ్యాభిరక్షితమై ప్రాచీన హైందవవిజ్ఞానదీపిక వెలుగుచుండినది.

గోరాజు

—క్రొత్తపల్లి సుబ్రహ్మణ్యము, కాకినాడ.

బ్రాహ్మణుడు

కీ. శే. కొడాలి వెంకటసుబ్బారావు, బి. ఏ.,

ఓయీ బ్రాహ్మణ, సారతైజసము వాయూద్వేగ మాకాశ గీ
తీయాథార్థ్యము భూక్షమంబు జలమూర్తి స్పర్శమా నీ ముఖ
శ్రీయున్ మేధయు వాక్కు మానసము దృగ్రీతుల్ పురాసృష్టి ర
క్షాయోగంబున పాంచభౌతికములై శాసించె విశ్వాకృతిన్.

అవు నోయీ, ఒకనాడు వెన్నెముక నీవై లోకసంత్రాసహే
తువు రక్షోగణనాయకావృత మసాధుత్వమ్ము చెక్కించి మా
నవ దేవాహిధరాత్రయస్థితికి స్థానం బయ్యె! ఆ నీవె యి
ప్డు వృథామంగళపాఠకుండ వయినావున్ పో లయాలంబివై!

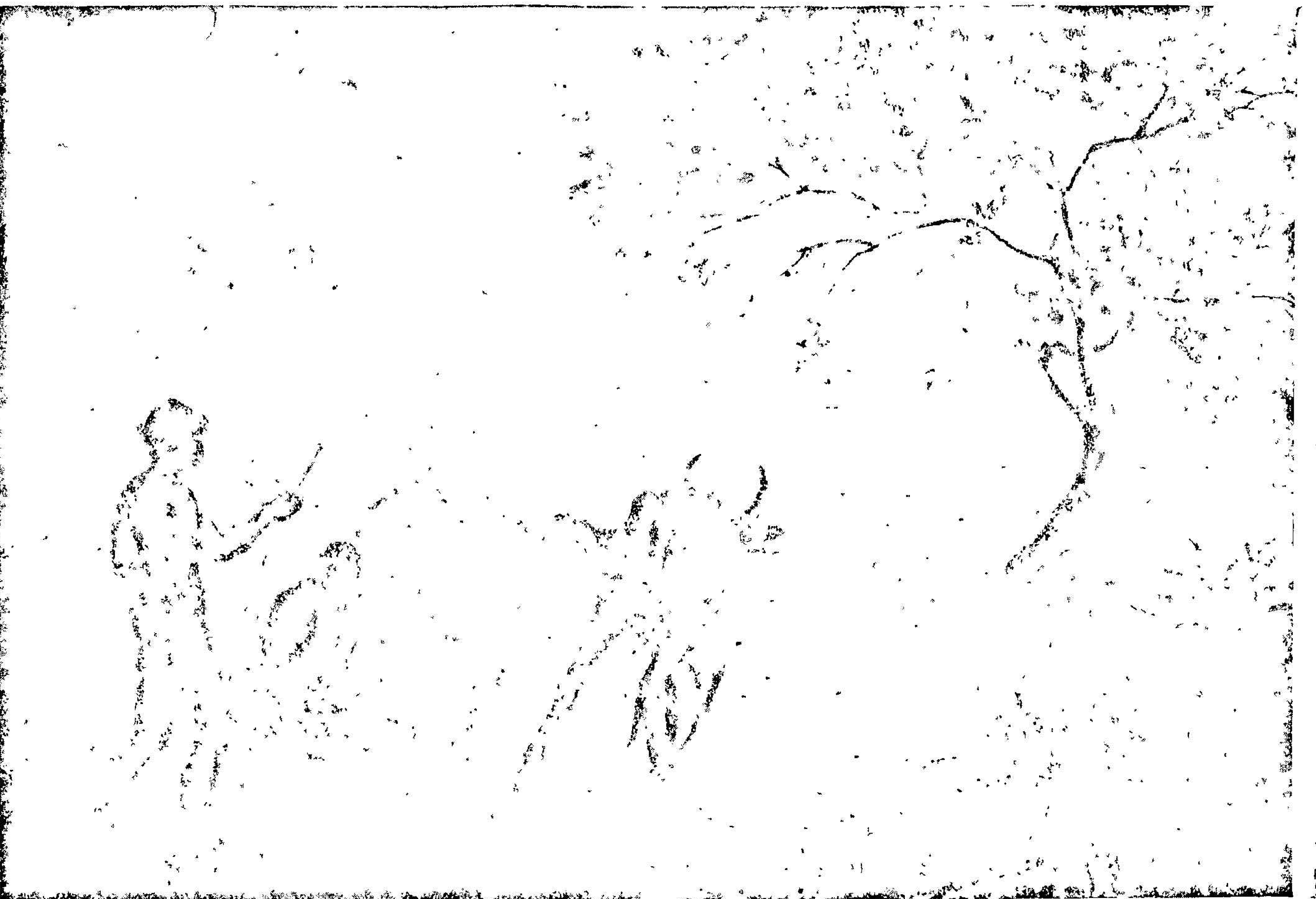
ఒక డనుగ్రహముతో నుర్వీశు జన్నంబు – తీర్చి స్వర్పతిని వేధించినాడు
ఒక డాగ్రహించి పయోధిబాడబవహ్ని - నిగలతో నాపోశనించినాడు.

ఒక డనుగ్రహముతో నుగ్రకాకోలాగ్ని – గళభూషణంబుగా నిలిపినాడు
ఒక డాగ్రహించి యుర్వీధరాగ్రము పెంపు - లెచట నచ్చోటె మాయించినాడు.

నిగ్రహానుగ్రహ ప్రజ్ఞ నీదుమూర్తి - బానిసత్వ విధాప్రథా బాహిర మయి!
స్వార్థమై ఆంతరంగికాచ్ఛత తొలంగె - బ్రాహ్మణా, తొంటిజాడ నిష్పచ్చరమయి!

ఋతువు లారింటను ఋజువర్తనము లేమి - కాలానుసృతి వానకలిమిలేమి
సూర్యభానువులు తేజులు పెంచి కాల్చుట - భూమిసస్యంబు లపూర్ణ మగుట
మిథ్యామతవ్యాప్తి మించి పోరులు పుట్టి - అడుగడ్డునకు శంక లావహిలుట
సారస్వతప్రేమ సన్ననై దుర్భాష - లానోట నానోట నల్లుకొనుట
నీకతన గాదె? నీపురానియతి నీవె - నిలిచి నిష్కల్మషత్వము నించుకొనిన
తారుమా రౌనె భారతధరణి విప్ర! - గుండెలో నీకు మంచి ఉగ్గునకు లేదు !

ఒకమా రంతరమున్ పరీక్షగొని నీదో తప్పు లోకంబుదో
ప్రకటింప న్వలె నీవె; నీయశము లోపం బౌనో యేమంచు జం
కక తొల్లింటి ప్రభావమున్ సహజమార్గంబందు పోనిచ్చి భూ
మికి కల్యాణము తెమ్ము; ని న్ననరు సామీచీన్య సౌఖ్యస్థితుల్.

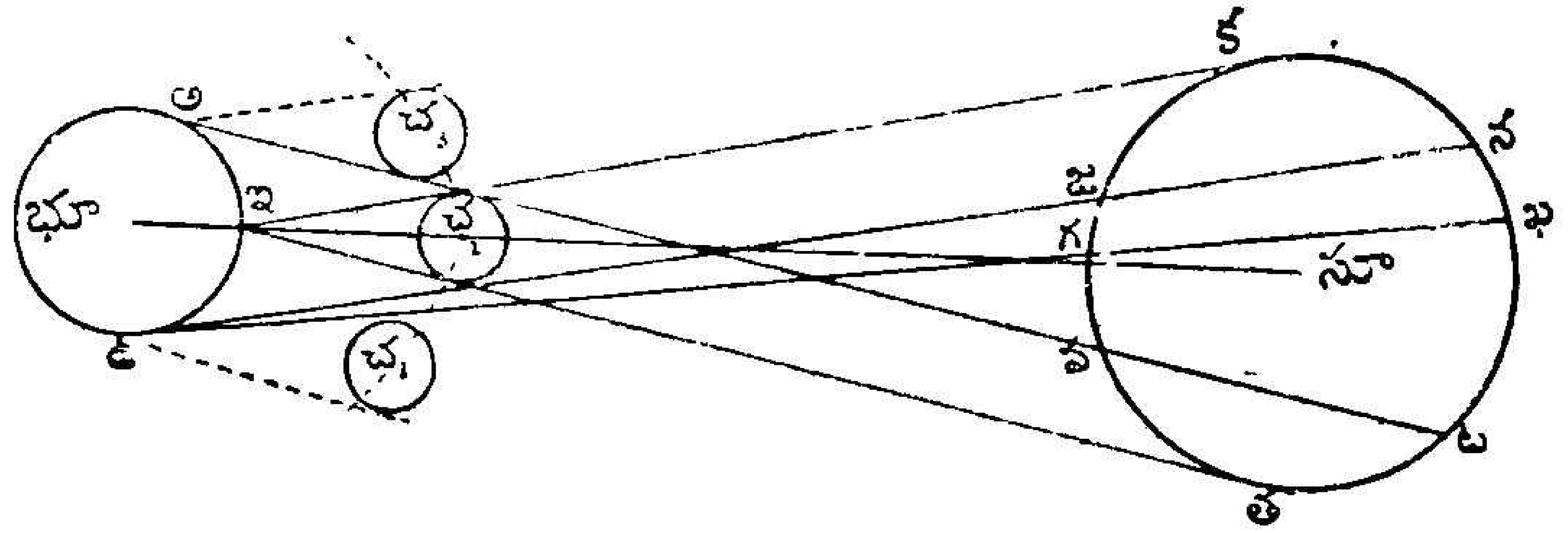
దమ్ము

—యస్. వి. యస్. రామారావు.

సూర్యగ్రహణము

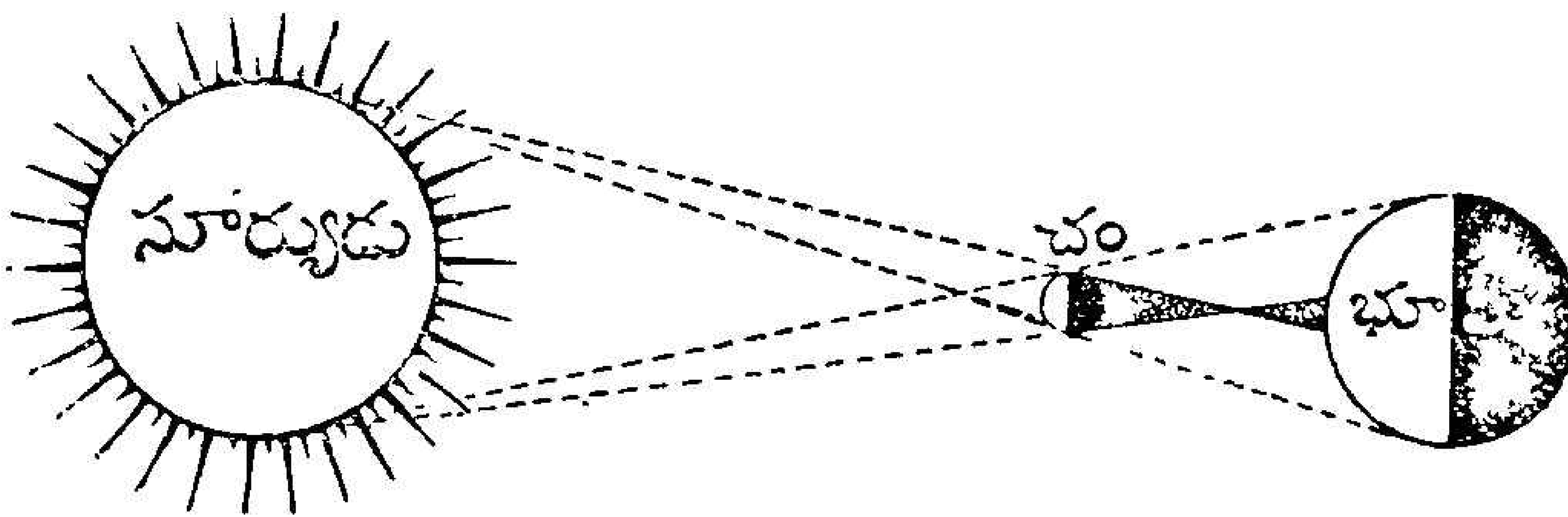
చివుకుల వెంకటరమణశాస్త్రి

సూర్యగ్రహణమనగా సూర్యుడు మన కగు పడకుండుట. ఇయ్యది మేఘాచ్ఛాదనవలనను గల్గును గాని అది నియతము గానందున గ్రహణ మనబడదు. ఇందుకు కారణము చంద్రుడు భూసూర్యుల మధ్యకు వచ్చుటయే. భూమిచుట్టు చంద్రుడు తిరుగు మార్గమునకు చంద్రకక్ష్యా వృత్తము (Moon's Orbit)

చిత్రము ౨

అని పేరు. సూర్య చంద్రు లొకచో నుండకపోయి నను భూసూర్యులమధ్య చంద్రుడుంటచే మనకు సూర్య దర్శనముగాదు. ఇది పగటిభాగమందున దేశమునకు మాత్రమే గ్రహణమనబడును. (చిత్రము ౧ చూడుడు.)

చిత్రము ౧

ఇందు భూసూర్యులమధ్య చంద్రుడుండుటచే భూమి లోనిసగభాగమునకు గ్రహణమయ్యె. మిగిలినసగమందు రాత్రియగుటచే గ్రహణమనబడదు.

చంద్రుడెప్పుడు తిరుగుచుండువాడగుటచే కొంత కాలమునకు చంద్రుడు భూసూర్యులమధ్యనుండి తొలగి పోవును. చంద్రుడు భూసూర్యులనడుమ ప్రవేశించ ప్రారంభించుకాలమునకు స్పర్శకాలమనియు, వెడలిపోవు కాలమునకు మోక్షకాలమనియు పేర్లు.

ఇయ్యది భిన్న దేశములకు భిన్నవిధములుగా నగు పడును. కారణమేమనగా (చిత్రము ౨ చూడుడు) భూమి విశాలముగను, గుండ్రముగను ఉండుటచే భూతలము(Surface of the Earth) నందలి 'అ. ఇ. ఉ'. భిన్న దేశములందలి ద్రష్టలు ఎవరికివారు తామే భూమికి ఊర్ధ్వమందున్నామని తలచెదరు. అమావాస్యాంత కాలమున భూచంద్రసూర్యుల కేంద్ర (Centre) ము లేకరేఖయందుండును. అందువలన 'ఇ' అనుస్థానమందుండెడివారికి 'చ౧' స్థితిలో 'ఇక' 'ఇత' అనురేఖగుండా దృష్టి ప్రసరించును. అందువలన సూర్యుడేమియు నగుపడడు. 'చ౨ చ౩' స్థితులందుచంద్రుడున్నపుడు సూర్యుడు సంపూర్ణముగా నగుపడును.

'అ' అనుస్థానమందుండువారికి 'చ౩' స్థితి (Position) యందు సూర్యునిలో 'ప. త. ట.' అనుభాగము మాత్రమే అగుపడును. 'చ౧' స్థితియందు 'పగజక నఖట' అను సూర్యునిభాగ మగుపడును, 'చ౨' స్థితిలో సూర్యబింబము సంపూర్ణముగా నగుపడును.

ఇట్లే 'ఉ' అనుస్థానమందున్నవానికి 'చ౩' స్థితిలో సూర్యుడు సంపూర్ణముగా నగుపడును. 'చ౧' స్థితిలో 'జ క న' అనుసూర్యునిలోనిభాగ మగుపడదు. 'చ౨' స్థితిలో 'గ క ఖ' అనుసూర్యునిలోనిభాగ మగుపడును. 'గప, తటఖ' అనుభాగ మగుపడదు.

352 354 356 358 0 2 4 6 8 10 12 14

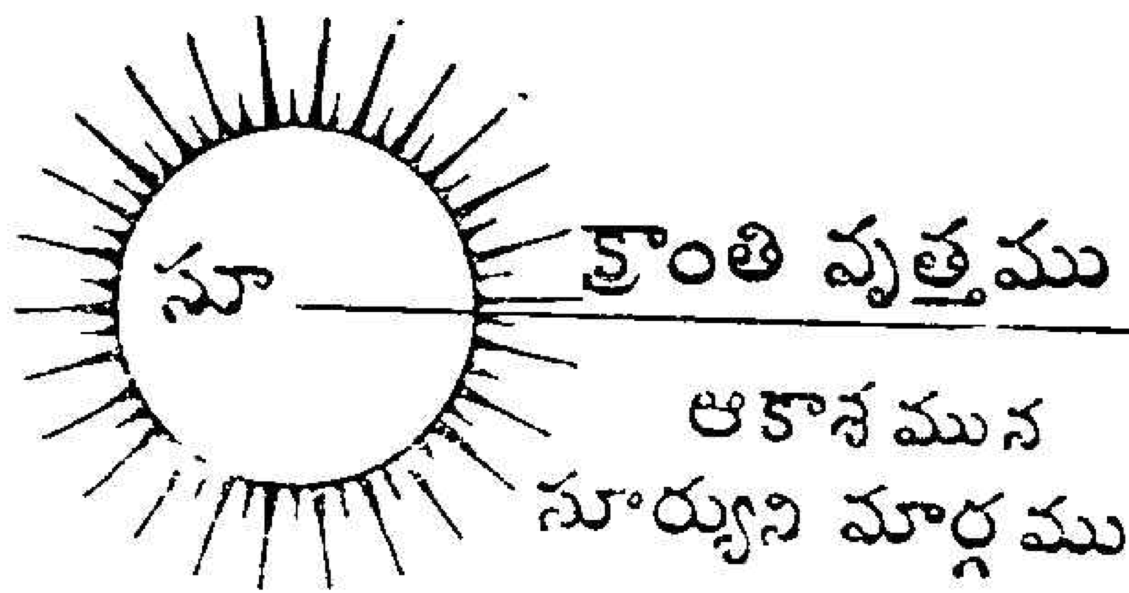
మోక్ష 12-5
మోక్ష 12-10
మోక్ష 12-15
మోక్ష 12-20
మోక్ష 12-25
మోక్ష 12-30
మోక్ష 12-35
మోక్ష 12-40
మోక్ష 12-45
మోక్ష 12-50
మోక్షకాలం 12-55
కలకత్తా
1.0
0.95 గ్రాస
0.9 గ్రాస
0.85 గ్రాస
0.8 గ్రాస
వేమూరు
మద్రాసు
0.75 గ్రాస
0.65 గ్రాస
0.6 గ్రాస
బొంబాయి
స్పర్శ 8-51
స్పర్శ 8-56
స్పర్శ 9-1
స్పర్శ 9-6
స్పర్శ 9-11
స్పర్శ 9-16
స్పర్శ 9-21

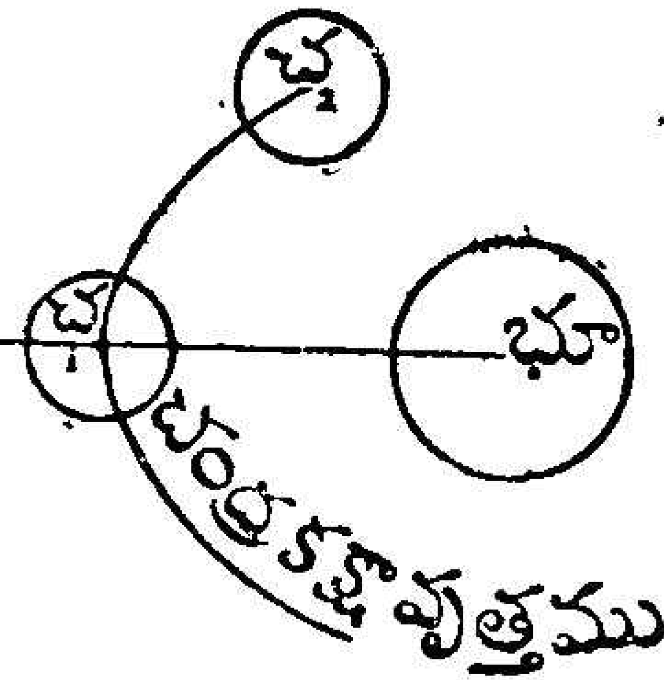
34 32 30 28 26 24 22 20 18 16 14 12 10 8

352 354 356 358 0 2 4 6 8 10 12 14

చిత్రము 3

అందుచే భిన్న దేశములందు భిన్నరీతులుగ నగుపడును. ప్రకృతము మనభారతదేశమందు భిన్నస్థానములందు

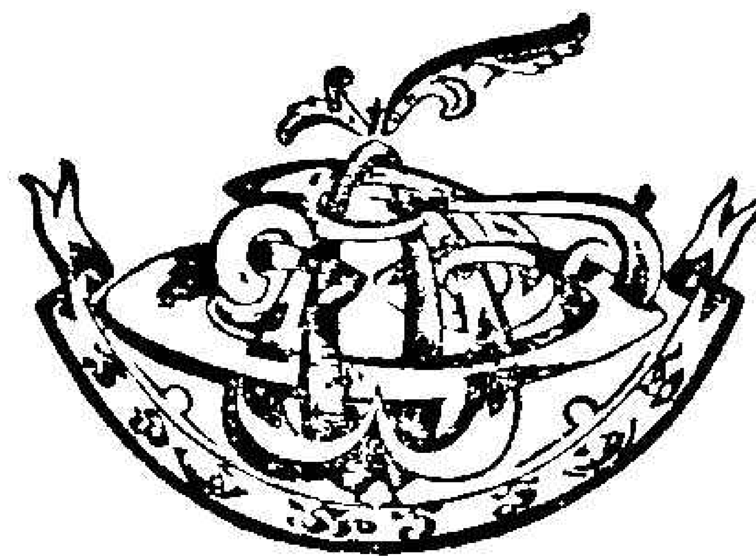
చిత్రము ౪

గ్రాస (సూర్యునిలో నగుపడనిభాగము) భేదమును స్పర్శ, మోక్షకాలమును ఈయబడినవి. (చిత్రము 3 చూడుడు.) ఇందు మన ప్రాచీనగ్రంథసమ్మతముగ లంకోజ్జయినీరేఖనే భూమధ్యమున నుంచుకొని అచట నుండి రేఖాంశలు (Longitudes) ఇవ్వబడెను. ఈ రేఖ ప్రకృతమందలి గ్రీనిచ్ రేఖకు 75.8° E గా నుండును. భూమధ్యరేఖనుండి ఉత్తరముగా అక్షాంశలు (Latitudes) ఇవ్వబడినవి. వీటినిబట్టి పట్టణములు తెలియనగును. దశాంశలలో (Decimal) గ్రాస మివ్వబడినది. గంటలనిమిషములలో రేఖయందలి ప్రదేశములకు స్పర్శకాలము, మోక్షకాలము ఇవ్వబడినవి.

పౌరాణికులు గ్రహణమునకు రాహుకేతువులు కారణ మనెదరు. ఆరాక్షసులు సూర్యుని మ్రింగెదరని వీరియాశయము. దీనిని వాస్తవముగా సమన్వయము చేయవచ్చును. (చిత్రము ౪ చూడుడు.)

ఇందు భూసూర్యు లెల్లపుడు క్రాంతివృత్తమందే యుందురు. చంద్రుడుమాత్రము భూమిచుట్టు తన కక్ష్యావృత్తములో తిరుగుచు చుట్టుకు రెండు పర్యాయములు మాత్రము క్రాంతివృత్తగతు డగును. ఆరెండుస్థానములకే- అనగా క్రాంతివృత్త చంద్రకక్ష్యావృత్త సంపాతస్థానములకే-రాహుకేతువులని పేరు (Moon's Ascending Node and Descending Node). చంద్రు డీస్థానములందున్నపుడు మాత్రమే 'చ' అనగా క్రాంతివృత్తగతు డైనపుడే క్రాంతివృత్తీయులగు భూసూర్యుల కడ్డపడును. కాని తనకక్ష్యావృత్తములో 'చ' రాహువునకు (సంపాతమునకు) దూరములో నున్నపుడు అడ్డపడడు. అందుచే గ్రహణముండదని పై చిత్రమువలన స్పష్టపడుచున్నది.

N. B. 'చ.' స్థానము (Position)నకే రాహువు (Moon's Ascending Node) అని పేరు.

శైలి

విద్వాన్, కవితిలక కాంచనపల్లి కనకాంబ

దయయున్ సత్యము శౌచము - భయభక్తులు కలిగి మెలఁగవలయు గురులలో
నియతిన్ యత్నమున మనో - లయపర్యంతం బ దవ్వలన్ నైజంబౌ.

కాంచునంతమేర కాలుసాగించినఁ - దోఁచుచుండు నవల త్రోవ యదియ
ఉన్నచోట నుండి యూహించుచుండిన - గోరుదాని నెవఁడు చేరఁగలఁడు?
హితమున్ బ్రియమున్ దన కెది - హితు లద్దానిని నడుగకయె యొనర్చుచు రా
మతి తగులుంగద యేకా - గ్రతఁ దాసాధింపఁగోరు కార్యమునందున్.

మనమున శాంతి గల్గిన నమానుషశక్తి ఘటించు సంచితం
బనుపమలీల డుల్లు; పరమాత్ముని దర్శన మబ్బు; మబ్బుపో
కను గురుమూర్తి సత్కృపను గాఢవిరాగము కల్మితాల్మి శో
భనముల కాటపట్టనుచుఁ బల్మరు తెల్పుచునుందు రెందరో.

ఎట్టిమనోవికార ముదయించినయే నది జీవసంజ్ఞగా
నెట్టుము, సద్గురూక్తవిధినేర్పున శౌరిపదద్వయంబునే
పట్టుము, భక్తకోటికిఁ బ్రపత్తి నొనర్పుము, ముక్తికాంత చే
పట్టును వేదచోదితము భవ్యపథం బిది త్రొక్కఁ గల్గినన్.

వయసురా, వచ్చు చిహ్నలవలె జగానఁ - గానవచ్చును జ్ఞానంబు కలుగుకొలఁది
ముక్తలక్షణములు గురుపుత్రులందు - నురక తలపోయుమాత్రాన నుట్టిపడునె?

జ్ఞానపాదపంబుఁ గానఁ బోషింపఁగా - నదిచిగుర్చు, పూచు, నదె ఫలించు
దాని నైజ మద్ది దానికై చింతింప - వలదు, లెస్స సాఁకవలయుఁగాక.

ఊఁచినచొప్పునన్ గదలి, యూరక నిల్చినయప్ప డాత్మలో
డాఁచి సమస్తవృత్తులఁ దటాలున జీవుఁడ నే నటం చథ
ర్మాచరణప్రవృత్తిగలయప్పుడు నిన్ను స్మరించునట్లు, వే
మోచన మబ్బచేయర, తమోహర, కావర, యోరమావరా!

రామ రామ రామ రమణీయగుణధామ, - వదనవిజితసోమ, వైరిభీమ
దానకామ, దేవతాసార్వభౌమ, మా - వాసహృదయసీమ, భవ్యనామ.

భారతము : పరమార్థప్రదర్శనము

నండూరి బంగారయ్య

(అనువృత్తము)

కర్ణుఁడు

కర్ణుని చారిత్రము విచిత్రస్వరూపము కలది. ఇందు మంచిచెడ్డలు రెంటును విడఁదీయరాకుండఁ బెనఁగొనియున్నవి. ఇతఁడు శౌర్యమున నిరుపమానుఁడు. కాని భారతరణమున నీతఁడు పారిపోయినన్నిసారులు సుప్రసిద్ధవీరు లెవ్వరును పారిపోలేదు. బ్రహ్మాస్త్రము నిమిత్తము పరశురామునితో సబద్ధమాడుటకు వెనుదీయలేదు. కాని కురుపతికిచ్చినమాటను దేవతలు వచ్చి బోధించినను వెనుకకుఁ దీసికొనలేదు. ద్రౌపదిని సభలో పరిహాసముచేసిన కుంటరి. కాని "పాంచాలరాజపుత్రియు నంచితముగ నిన్నుఁబొందు నాఱవవరుసన్" అని శ్రీకృష్ణుఁడు మురిపించినపు డామెవైపునకు బుద్ధి మరల్చినట్లే లేదు. వదాన్యత మొదలగు నీతనిసద్గుణములు చూచినపు డీతనియందు మనకు స్నేహము, గౌరవముకూడ నుదయించును. ఇట్టిపరస్పరవిరుద్ధాంశములతో నిండియున్నకర్ణుని బాహ్యచారిత్రమున మనకు స్థాయిభావము చిక్కుట లేదు. మేఘపిహితమయిన సూర్యబింబమువలె కర్ణునియాత్మ మనకు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుట లేదు. కాని యీమేఘమును జీల్చుకొని యొకటిరెండుకిరణము లీవలకు వచ్చుచున్నవి. ఉద్యోగపర్వమున కృష్ణునికి కర్ణునకు నడచినసంభాషణమువలన నాతని యంతరంగస్వరూపము పూర్ణముగ మనకు గోచరించుచున్నది.

కర్ణుని పాండవపక్షమునకు రమ్మని ప్రార్థించుటలో శ్రీకృష్ణునియభిప్రాయ మేమి? తా నెంత నేర్పుగా నడపెనను, కర్ణుఁడు కౌరవపక్షమును వీడునని యాతఁ డాశించినాఁడా? ఈఘట్టమును భీష్మపర్వములోని యింకొకఘట్టముతోఁ గలిపి చదివిననే కాని దీనియర్థము బోధపడదు. ఉద్యోగసమయమున నెంతచెప్పిచూచినను తనమాట వినిపించుకొనని కర్ణునితో మరల శ్రీకృష్ణుఁడు భీష్మపర్వమున "భీష్మునిపైనలుకచే సమరమునకుఁ జొరవట. ఈపదిదినములు నిరుద్యోగముగ నుండనేల? పాండవపక్షమునకు రారాదా?" యని ప్రార్థించెనే! ఉద్యోగపర్వమున కర్ణుఁడిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమునుబట్టియే కర్ణునిమనస్సు పూర్తిగా గ్రహించిన శ్రీకృష్ణుఁడు మరల నీప్రశ్నము వేయనేల? ఇట్టిప్రశ్నములవలన కర్ణుని ఘనతను లోకమునకు వెల్లడిచేయవలయుననియే శ్రీకృష్ణుని యుద్దేశ్యము. అట్లుచేయుట కాతఁడుతప్ప మఱియొకఁడు సమర్థుఁడు కాఁడు. మానవత్వమందలి దైవత్వమును బ్రకాశింపఁజేయుటకు దైవమునకే కాని మానవునికి సాధ్యపడదు.

కర్ణుని దైవత్వము తాను కౌంతేయుఁడనని తెలిసియు పాండవపక్షమునకు రాకుండుటలోఁ బ్రకటమైనది. కుంతియు, సూర్యబింబమునుండి యశరీరవాణియు నాతనిని పాండవపక్షము నవలంబింపుమని హితవొసంగినవి. భీష్ముఁడు శరతల్పగతుఁడు తన్నుఁ జూడ వచ్చిన కర్ణుని పాండవులఁ జేరఁబొమ్మని ప్రార్థించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు పాంచాలరాజపుత్రికూడ తనకు లభించునని చవులూరించెను; పాండవపక్షమునకు రమ్మని యాహ్వానించెను. కాని అందఱివాక్యములు నిరాకరించి కర్ణుఁడు కౌరవపక్షముననే నిలవఁబడినాఁడు. దీనికి కారణములు (౧) దుర్యోధనునియం దాతనికిఁ గలకృతజ్ఞతయు, (౨) అంతకంటె నెక్కుడుగ నర్జునునియందసూయయు నని సాధారణముగా ద్యోతక మగును. కాని విచారించినచో నింతకంటెను సూక్ష్మకారణ మొకటి గోచరించుచున్నది. అది భీష్మునితో కర్ణుఁడు చెప్పిన "దైవాధీనము సర్వమున్ మనమతిన్ దప్పింపఁగా వచ్చునే" యనుటలో సూచిత మగుచున్నది. కుంతితో చెప్పిన "సవ్యసాచిపై కోపము పెద్ద" ఇత్యాది

వాక్యములకు ప్రాధాన్యము నీయక "నీపలు కెంతవోలి నను నిర్ణయ మిట్టిద" యనుమాటకును "సవ్యసాచిచేతఁ జచ్చుటయును గీర్తికరము" యనుమాటకును ప్రాముఖ్యము నిచ్చి చదువుకొన్నచో కర్ణుని మనస్సులోని యభిప్రాయము స్పష్టతర మగును. దాని నర్థముచేసి కొనియే కుంతి ఒకయూల కడుపుశోకము బాధించుచున్నను "ఇది దైవసంఘటన" మని యూరడిల్లినది.

శ్రీకృష్ణునికి కర్ణుఁడిచ్చిన ఉత్తరములో నా సూక్ష్మకారణము బాగుగఁ బ్రత్యక్షమగుచున్నది.

క. అనుజులు ఋత్విజులుగ నీ
పని యిటు సేయుమని నీ వుపద్రష్టవుగా
విను, కురుకుమారపశువిశ
సనమున రణయజ్ఞ మతఁడు సమ్మతిఁ జేయున్.

ఇక్కడ కర్ణుఁడు పూర్ణముగ దైవత్వమును వహించినాఁడు. అందువలననే తా నింతవఱకు భుజములు రాచుకొని తిరిగిన దుర్యోధనాదులను "కురుకుమారపశువు"లని నిరసించివైచుచున్నాఁడు. ఇంతకంటె నాతనిఘనత తరువాతివాక్యములలోఁ గానవచ్చినది. తాను కౌరవపక్షమును వీడ నక్కఱలేదు. కాని అర్జునాదులు తమంతతాముగ వచ్చి తమకాళ్లపైఁ బడుటకేమియభ్యంతరముండును? అట్లుచేసినచో కర్ణుఁడు దుర్యోధనునియెడల కృతఘ్నుఁడు కా నక్కఱలేదు కదా! అర్జునుఁడే తనపాదములు పట్టుచున్నప్పుడిఁక అర్జునునికి కర్ణుఁడు వెఱచెనను జనాపవాదమునకు తావుండదుకదా! అట్టి నిరపాయమైన యుపాయము లభించినను దాని కాతఁడు సమ్మతింపమి కేమికారణము? ఇంతవఱకు తుచ్ఛముగఁ గానవచ్చిన కర్ణునిజీవిత మిప్పుడొక్కసారిగ శ్రీ కృష్ణుని కృపావలోకనమునకుఁ బాత్రమై సూర్యకిరణసంపర్కమున అర్కకాంతమువలె గప్పునని ప్రకాశించుచున్నది. "రహస్యము రక్షితముగఁ బాటింపుమయ్య చిత్తములోనన్" అని యాతఁడు శ్రీ కృష్ణుని వేఁడుకొనుచున్నాఁడు. ఎందువలన?

గీ. ధర్మతనయుండు తాను నాతమ్ముఁడనుట
ఎఱిఁగెనేనియు సామ్రాజ్య మేల పూను?
అట్టిధార్మికుఁ డాధిపత్యంబుఁ జేయ
వలవదే శాశ్వతంబుగా వసుధకెల్ల.

అని యసూయావిలచిత్తుఁడనుకొనిన కర్ణుఁడు పల్కుట కడునద్భుతావహమే. తనశత్రువు ఘనతను కొనియాడుటవలన కర్ణుని కొకనూతనమాహాత్మ్యము లభించినది. అంతటితో నాఁగక "ఈసమరసముద్రంబు దరి నీఁది నిన్నుఁ గనియెద. కాదేని నూర్ధ్వలోకంబునన్ గనియెద. నీ వింక నేమియుం బలుకకుము. పనివిని యెద" అని శ్రీకృష్ణుని కౌఁగిలించుకొనుచున్నాఁడు. కర్ణునిసౌశీల్యమున కవధి యింతకంటె మఱిలేదు. ఈ ఘట్టమువలన కవి మన కెన్నియంశములు ధ్వనింపఁజేయుచున్నాఁడు! తుదకు కర్ణుఁడు, శ్రీకృష్ణుఁడు తోడిదొంగలనినమాట స్పష్టమగుట లేదా? కర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణునితో నింతచనువుగ మాటలాడుటకు ఆతఁ డెంతగ కృష్ణుని మనస్సులో ధ్యానించి యుండవలెను! సమరమున జయించినను, చచ్చినను తనకు కృష్ణసాన్నిధ్యము తప్పదని నిశ్చయముతో నున్నకర్ణుని కృష్ణభక్తుఁడని పేర్కొనుటకు సంశయింపవలెనా?

భారతయుద్ధము గాకుండఁ జేయవలె నన్నచో కర్ణుఁ డాపని నవలీలగ నిర్వహింపఁగలఁడు. కాని అది యాతని కిష్టముకాదు. తానేకాదు, ఇతరుఁ డెవ్వఁడును గూడ నాపనికిఁ బూనుకొనుట కాతఁ డిష్టపడఁడు. ఎందువలన? జగన్నాటకసూత్రధారియగు శ్రీకృష్ణుని సంకల్పము, నిజసంకల్పమును ఒక్కఁడగుటవలన. కృష్ణుని సంకల్పమగు భారతయుద్ధమునకు తాను నిమిత్తమాత్రముగ వర్తించి తీరవలె ననుస్వస్వరూపజ్ఞానము కర్ణునకున్నది. కావున "రహస్యము రక్షితముగఁ బాటింపుమయ్య" అని కోరియుండెను. ఇట్లు కర్ణునియసూయ తిన్నఁగా శ్రీకృష్ణునిసంకల్పమున లీనమైనది.

భీష్ముఁడు

ఇఁక భక్తశిఖామణియైన భీష్మునిజీవితమునను్న శ్రీకృష్ణతేజమును సందర్శించుట సులభము. భీష్ముని చారిత్రమున కున్న వైవిధ్యము మఱే యేభారతవీరునికిఁ గానరాదు. ఆతనికడ శౌర్యమునకు శౌర్య మున్నది.

భువనైకధన్వియగు పరశురాముని జయించినపరాక్రమశాలి. ఆత్మసంయమమునకు ఆత్మసంయమ మున్నది. తండ్రికోర్కెఁ దీర్చుటకై శాశ్వత బ్రహ్మచర్యమును స్వీకరించిన దేవవ్రతుఁడు. జ్ఞానమునకు జ్ఞానమున్నది. అతఁడస్తమించినచో లోకమున జ్ఞానమే నశించునని శ్రీకృష్ణునియభిప్రాయము. ఇన్నియుత్కృష్టశక్తు లాతనియందు నెలకొనియున్నను వీనినన్నిటిని దండగుచ్చి యాతఁడు శ్రీకృష్ణపాదాంకితము సేయుచున్నాఁడు. భారతరణమున నత్యుగ్రముగ తనవా రెవ్వరో, పరులెవ్వరో తెలియరానంత తీవ్రతతోఁ బ్రతివీరులను వేటాడుచున్న సందర్భమున శ్రీకృష్ణుఁడు రెండుసారులు చక్రమును చేతఁ బుచ్చుకొని తనమీఁదికి లంఘింపఁగా అవలీలగా నాయుధముతోపాటే యుద్ధమునందలి యభిమానమునుగూడ త్యజించి "స్వామీ రమ్ము" అని చేతులు జోడించుచున్నభీష్మునిమూర్తి జగద్వంద్యము. ఎన్ని రాజకార్యములలోను, ఎన్ని లౌకికవిషయములలోను నిమగ్నుఁడయినను సరియే భీష్మునిదృష్టి యెంతసేపును ఒక్క శ్రీకృష్ణతేజముమీఁదనే నిలచియున్నది. అంత స్వస్వరూపజ్ఞానముగల రాజయోగి భారతరణరంగమున యుద్ధముచేసిన వీరులలో లేఁడు.

ఒక్క యంశముమాత్రము భీష్ముని చారిత్రమున మిగుల నిగూఢముగ నున్నది. పరశురాముఁడు పరానురక్తయగు నంబను తీసికొనివచ్చి తనసోదరునికి వివాహముచేయు మనినంతలకే మండిపడి,

గీ. గర్వియై కార్య మిట్టి దకార్య మిట్టి
దని యెఱుంగక లోకంబు చనుపథమునఁ
దిరుగ కున్మనవృత్తి వర్తించునట్టి
వాని గురునైన దండింపవలయు నండ్రు.

అని గురుని దండింపనేసిద్ధపడిన యధర్మద్వేషి భీష్ముఁడు కౌరవులు చేయు దుర్నయములనన్నిటిని సహించి యెట్లు భారతయుద్ధమున వారికి సాయపడఁగల్గెను? పాంచాలిని దుశ్శాసనుఁడు కొప్పుపట్టి యీడ్చుకొని వచ్చి తన యెదుట చీర లొలుచుచుండఁగా వారిని దండింపఁడేలనో? ఏవో చప్పిడి ధర్మవాక్యము లాడి యూరకుండెనేలనో? వారి యకృత్యమును గర్హించుచు కొలువు విడిచిపోనైని లేదేలనో! తాను చెప్పినధర్మవాక్యములు వినక ధర్మాత్ములగు పాండుపుత్రులను హింసించి దుర్యోధనాదులు యుద్ధమును తెచ్చిపెట్టఁగా తాను వారిపక్షమును వీడి ధర్మరాజాదులకు తనభుజబలముసు సాహాయ్యము నీయలేదు సరికదా, మీదుమిక్కిలి కౌరవపక్షముననే యుద్ధము చేయుచున్నాఁడే! భీష్ముని యీవిపరీతవర్తనకేమికారణమను చిక్కుప్రశ్నకు సమాధానమును 'భారతకారుఁ' డీయలేదు. కాని అక్కడక్కడ నున్న యంశము లన్నిటిని సమన్వయించుకొని చూచినచో భీష్మునకున్న భవిష్యజ్జ్ఞానమును, శ్రీకృష్ణభక్తియు నాతని విపరీతవర్తనమునకుఁ గారణములని స్ఫురించును.

పాంచాలీపరాభవసమయమున ధర్మబోధనముతో తృప్తిపడి యూరకున్న భీష్ముఁడు శ్రీకృష్ణుని యాగమనమునకుముం దాతనిని బంధింతునని ధృతరాష్ట్రునితో దుర్యోధనుఁడు చెప్పినప్పుడు సభలోనుండి "మొగంబు గంటువెట్టికొని దిగ్గన లేచిపోయె" నట. ధర్మముకంటెను భీష్మునికి శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రియతముఁడు కావున నతఁడు ధర్మద్వేషమునైనను సహించునుకాని శ్రీకృష్ణద్వేషము సహింపఁడు. శ్రీకృష్ణు దూషించిన శిశుపాలుని తాను దండింపఁగడంగక యూరకుండుటయేకాక యుద్ధమునకు సిద్ధపడుచున్న భీమునిగూడ వారించినాఁడు. ఇట్లుచేయుటలో తనప్రభువగు శ్రీకృష్ణునిచే దండింపఁబడవలసిన శిశుపాలుని చేయిచేసుకొనుట కితరులకుఁగాని, తనకుఁగాని అధికారము లేదనియే యాతని యుద్దేశ్యము.

ఇంకొకవిషయమును దీసికొందము: దుర్యోధనాదులు శ్రీకృష్ణుని బంధింపనుద్దేశ్యము వెలిపుచ్చినంత మాత్రమునకే సభనుండి లేచిపోయినవాఁడు తీర కౌరవులందఱును కృష్ణుని నిజముగ బంధించుటకు సర్వసాధనములతో సంసిద్ధులగుచుండఁగా భీష్ముఁడు పెదవియైనను మెదల్పలేదే! త్రికాలవేదియగు భీష్ముఁడు ముందు రానున్న విశ్వరూపసందర్శనమునకే సంసిద్ధుఁ డగుచున్నాఁడు కాని కౌరవులతో వృథావాగ్వ్యయ మొన

ర్చుచు అట్టియుత్తమసన్నివేశమున తనమనస్సును చెదర నీయఁదలఁచుకొనలేదు. కావున కొన్నికొన్నిఘట్టములలో భీష్ముఁడు తనయధర్మద్వేషమును బ్రకటింపక పోవుటకు కారణము శ్రీకృష్ణభక్తియే యని తేలుచున్నది.

యుద్ధమున సర్వసేనాధిపత్యమును వహించునపుడు ఆతనికి ముందేమి జరుగునో తెలియక ప్రవేశించినాఁడా?

క. మీఁటుగలరాజరథికుల
నాఁటికి వేవుర వధింతు; నరుశరములతో
నాటి పడవైచునంతకు
వేఁటాడెద ప్రతిబలంబు వీరుల నెల్లన్.

అని భావ్యంశములను ప్రజ్ఞానముతోఁ జూచుచున్నాఁడు' భీష్ముఁడు భారతయుద్ధమును శ్రీకృష్ణలీలకు ఏపక్షమున నుండి తాను తోడ్పడవలెనని దైవనిర్ణయమో తనజ్ఞాననేత్రముచే నెఱింగికొని స్వయముగ తాను ధర్మాధర్మనిర్ణయమునకు పూనుకొనక తనయంతర్వాణివలన వినవచ్చు శ్రీకృష్ణునియాజ్ఞను శిరసావహించెను. లోకమునకుమాత్రము తా నిన్నాళ్లు దుర్యోధనాదుల పోషణములో నుండుటచే ఆపక్షముననే యుద్ధముచేయుట యుక్తమని ప్రకటించుచున్నాఁడు. ఇట్లు భీష్ముని చారిత్రమును బరిశీలించినచో ఎక్కడఁచూచినను అది శ్రీకృష్ణమయముగాఁ గనవచ్చుచున్నది. ఈసత్యము గ్రహింపనిచో నాతనిచారిత్రము మన కగమ్యము. అందువలననే ఆతనికి యుద్ధముచేయుచున్నప్పుడా దానిలో నసక్తతలేదు; యుద్ధము ముగిసినవెనుకనా దానినిగూర్చి యించుక నాలోచనము లేదు. తన్నన్యాయముగఁ బడవైచినందులకు నరునిపై నించుకంతైన కోపము లేదు సరికదా, తన్ను పడవైచినతత్క్షణమే చూడవచ్చిన నరునితో భీష్ముఁ డాపఁడు తనమనముఁ డనుమాటను మఱచి నరుని నిజస్వరూపముమాత్రమే మనస్సునందుంచుకొని,

ఉ. నారదుచేత నిన్ను ముని
నాథునిఁగాఁగ నెఱింగియుండుదున్;
శౌరియు నీవు గూడిన న
సాధ్యము లెవ్వియు లేవు; దర్పదు
ర్వారుఁడ వైన నీవలని
వైరము కీడని చెప్పఁ జెప్ప నీ
కౌరవరాజు మానఁడు తె
గన్ జెడుగా కిటమీఁద భీమచేన్.

అని భక్తిపూర్వకముగఁ బలికినాఁడు. బాణశయ్యపైఁ బరుండి యుద్ధమును స్వప్నవృత్తాంతమువలె మఱచి నారాయణధ్యానము చేసికొనుచున్నాఁడు.

ఇట్లు దుర్యోధనాదులకు స్వస్వరూపజ్ఞానమాపాదితమయినది. భీష్మాదియోగులకును ఆత్మసాక్షాత్కృతి ఆపాదింపఁబడినది. ఈయిరుతెఱంగులవారి స్వస్వరూపజ్ఞానమునకు తారతమ్యము లేదా? ఉన్నది. ఆదానినిం బురస్కరించుకొనియే ఒకరు దుష్టులనియు, ఇంకొకరు శిష్టులనియు వ్యవహరింపఁబడుచుందురు. భీష్మాదుల స్వస్వరూపజ్ఞానము అఖండము. నివాతదీపమువలె నది సర్వదా నిశ్చలముగ వెలుఁగుచుండును. దుర్యోధనాదుల స్వస్వరూపజ్ఞానమున్నదో మిగుల స్వల్పముగ ద్యోతమానమగుచుండును. ఉన్నదా, లేదా యనికూడ గాఢముగ నాలోచించునటుల సంశయింపవలసియే వచ్చును. ఎప్పుడోయొక్కసారి మెఱపుతీఁగవలె గప్పుమని ప్రకాశించినను సర్వసాధారణముగా నది తమోవృతమై యడఁగియుండును. శ్రీకృష్ణుఁడు జ్యోతిర్మయుఁడుగావున నాతనిసాన్నిధ్యము సిద్ధించినపుడెల్ల వీరిలోనున్న దైవాంశము పైకిఁ బ్రకాశించును. కాని ఆప్రకాశము ముహూర్తమాత్రమే. మరల నిత్యకృత్యములలో మునిఁగినపుడు ఈజ్ఞానము నిలువమి వారిని కర్తృత్వాహంభావము పైకొనును. మేరువు విరిగి తలమీఁదఁ బడినను భీష్మాదియోగులను కర్తృత్వాహంభావము పైకొనదు. వీరిహలోకముననే దేశకాలస్థితులెట్లుమాఱుచున్నను నిర్వికారులయి ఆనందసామ్రాజ్యము ననుభవింపఁ గలుగుచున్నారు. పరమార్థజ్ఞానము స్థిరముగ నిలువకుండుటచే నహంభావము పైకొనినపుడెల్ల దుర్యోధనాదులు బాధపడుచున్నారు.

భారతకవి, తనపాత్రములలో పరమనీచునికి మొదలుకొని అత్యుత్తమునికివఱకు ఎవ్వరికిని బాధ్యత నారోపించుట లేదు. భీష్మునిసన్మార్గమున నడపించు సర్వశక్తియే దుర్యోధనుని వసన్మార్గమున నడపించు చున్నదని యాతనిమతము. అందువలన మాటిమాటికి భరతోత్తములచే దుర్యోధనునికి బుద్ధి చెప్పించుచు వచ్చినను తుదకు "విధినియోగ మలంఘ్యము; దుర్యోధ నాదులుమాత్ర మేమిచేయఁగల" రను వాక్యములను వారిచేత పలికించుచుండును. సృష్టికి యథార్థప్రతిసృష్టి గావించుటయే యాతని ఉద్దేశ్యము కాని ఒకపాత్రమును నిందించుట కాని ఇంకొకపాత్రమును భూషించుటకాని యాతనియాశయ మెన్నఁడును కాదు. యథార్థప్రదర్శనము (Objective representation of life) నకు తిక్కనకృతాంధ్రమహాభారత ముత్తమనిదర్శనము.

ఇఁక పాండవపక్షమునకు వత్తము.

పాండవపక్షమున నందఱును ప్రకటముగ శ్రీకృష్ణభక్తులే కావున వారిలో శ్రీకృష్ణతేజ మెట్లు ప్రతిఫలించుచున్నదో నిరూపించుటకు అధికశ్రమ మక్కఱలేదు. ఒక్కయర్జునునిఁ దీసికొని యాతనికి శ్రీకృష్ణునికిఁ గల సంబంధమును బరికించినఁ జాలును.

అర్జునుఁడు

భారతమునందలి పౌరుషశక్తి నరునిలో మూర్తీభవించియున్నది. ఈతనిపాత్రమునకున్న వైభవము పాండవకౌరవ వీరులలో నెవ్వరికిని లేదు. పరాక్రమమునందు భీష్మాదులకంటె నధికుఁడు. భీష్ముఁడు పరశురామునే జయించెనుకాని ఈతఁడు పరశురామునిగురువగు శంకరునికూడ జయించెను. త్రిలోకాధిపతియైన ఇంద్రుని జయించి ఖాండవదహనము నిర్వహించెను. కాలకేయాదులను జయించునిమిత్తము దేవతలే ఈతని సాహాయ్యము వేఁడుటలో భారతవీరుల కెవ్వరికిని లభింపని గౌరవ మీతనికి లభించెను. ఎప్పుడో యుద్ధమంతయు ముగిసినవెనుక ధర్మరాజు బొందితో స్వర్గమున కేఁగెను కాని అరణ్యవాససందర్భముననే ఈతఁడు స్వర్గమున కేఁగుటయేకాక దేవేంద్రునియర్ధాసనమును గూడ నధిష్ఠించెను. ఉత్తరగోగ్రహణసందర్భమున భారతవీరులనందఱను సైన్యసమేతముగ తానొక్కఁడే తఱిమి తఱిమి కొట్టెను. ఈప్రకారముగా నెట్లుచూచినను భారతయుద్ధమునకు పూర్వమే ఈతనిశౌర్యవైభవములు మిన్నంటెను.

కాని భారతయుద్ధమునకుపూర్వము ఊర్వశి వచ్చి వేఁడినను లోలుఁడు గాకపోవుటచే జిజ్ఞాసువున కుండవలసిన జితేంద్రియత్వ మీతని కున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నను ఆధ్యాత్మికవిషయములలో నర్జునుని కంతప్రవేశము లేదు. శ్రీకృష్ణునియెడల సన్నేహమైన భక్తి యున్నది.

హిత మిబ్భంగిది మాకు; ధర్మము తెఱం
　　గిట్లుండు నం చేను నీ
మతి బోధింప వలంతినే! హితము ధ
　　ర్మంబుల్ విచారించిచూ
చి తగన్ బొమ్మని యేదిపంచి తని ని
　　శ్చింతంబునన్ జేసి యు
న్నతి బొందంగలవారమై యునికి కృ
　　ష్ణా నేఁడు గావచ్చెనే!

మున్నుగుపద్యములు అర్జునునికి శ్రీకృష్ణునియందుఁ గల భక్తివిశ్వాసములను దేటపఱుచుచున్నవి. కాని ఈ భక్తి శ్రీకృష్ణునిమాహాత్మ్యమును తనకు మాన్యులగు భీష్మాదియోగులమాటలనుబట్టి కర్ణాకర్ణిగ వినుటనుబట్టి యుదయించినదేకాని చక్షూరక్షురయోగముగఁ జూచుట వలన జనించినది కాదు. ఆతనిపరాక్రమమును కన్నులారఁ జూచుట కవకాశములు ఘటించెను. కాని ఆతని యోగస్వరూపమును దెలిసికొనఁదగిన యగత్యము గాని, తెలిసికొనవలె ననునభిలాషముగాని యర్జునునికి భారతయుద్ధమునకుపూర్వ మెన్నఁడును కలుగలేదు.

స్వవిషయమునఁగూడ తా నెవ్వరు, తా నెందులకు జన్మించి, ఎందులకుఁ బనిచేయుచున్నాఁడు, తాను చూచుచున్న ఈసృష్టికంతకు నర్థమేమి? అని ఆత్మజిజ్ఞాసువునకుఁ గలుగవలసిన ప్రశ్నము లాతని కెన్నఁడును కలుగలేదు. ఏదో తనయదృష్టము పండి తనకు

త్రిలోకవిజయుఁ డనుపేరు లభ్యమైనది. దానితో తృప్తిపడి తనయన్నగారికి రాజ్యము చేకూర్చుటయే తన జన్మావధి యని పనిచేయుచున్నాఁడు. భారతయుద్ధము ధర్మరాజును రాజ్యస్థాపితునిఁ జేయుటకు జరుగుచున్న మనుష్యప్రయత్నమే యనియు, అది తనభుజబలము వలనతప్ప నెరవేరఁజాలదనియు సంకుచితభావముతో నీతఁడు భారతరణరంగమునఁ బ్రవేశించినాఁడు.

కాని తీరా యుద్ధభూమిపై నిలచినవెనుక బాల్యమాదిగ తన్ను చేతులలో నెత్తి పెంచిన భీష్మాదిపితామహులును, ధనుర్విద్య నేర్పిన ద్రోణాదిగురువులును తన కత్యంతప్రియులైన బంధువులును ఒక్కసారిగ వధ్యస్థానమునకు వచ్చి నిలుచుండిన మేఁకలవలె తన యెదుటఁ బడఁగానే యాతనిమనస్సు చెదరినది. యుద్ధము చేయ నిరాకరించినచో వీరందరిని తాను బ్రదికింపఁగల నన్నయహంభావ మొకటి మనస్సులో మైనాకపర్వతమువలె నడఁగియున్నది. అందుచే నాతఁడు యుద్ధము మాన నిశ్చయించుకొనెను. తనహృదయగ్రంథులనెల్ల శ్రీకృష్ణునికి విప్పిచెప్పెను. శ్రీకృష్ణునివలన తాను పొందఁదగినలాభ మేదియో ఆతని కిపుడు గోచరించుటచే "ఏను ధర్మసమ్మూఢచేతస్కుండను, గార్పణ్యదోషోపహతస్వభావుండను నై నిన్ను శరణంబు వేఁడెదను. నీశిష్యుండనగు నన్ను శాసింపు" మని శిష్యత్వమును బ్రకటించుకొన్నాఁడు. ఈప్రశ్నానంతరము అర్జునునికేకాక మనకుఁగూడ నర్జునుని నిజమయిన స్వరూపము గానవచ్చుచున్నది.

తాను యుద్ధము చేయ నన్నంతమాత్రమున భారతరణ మాఁగిపోవునది గాదు. అట్లు నిరాకరించుటకుఁగూడ ప్రకృతిబద్ధుఁడగు తనకు సాధ్యపడదు. తానిష్టపడినను లేకున్ననుగూడ తా నారణభారనిర్వహణమున నిమిత్తమాత్రుఁడు కాక తప్పదు. తనచే నెఱవేఱుచున్నదని తా ననుకొను భీష్మాదివీరులవధ జగత్తునంతను నడిపించుచున్న యొకమహాశక్తియొక్క అమోఘసంకల్ప మనుట యాతఁడు విస్పష్టముగ గ్రహించెను. భారతవీరులందఱు నామహాశక్తితేజమున నణుతుల్యులయి మెలంగుచున్న ట్లాతఁడు కన్నులార చూచినాఁడు. చూచినకొలఁది దిగ్భ్రమ కలిగి ఏమియు అర్థముకాక,

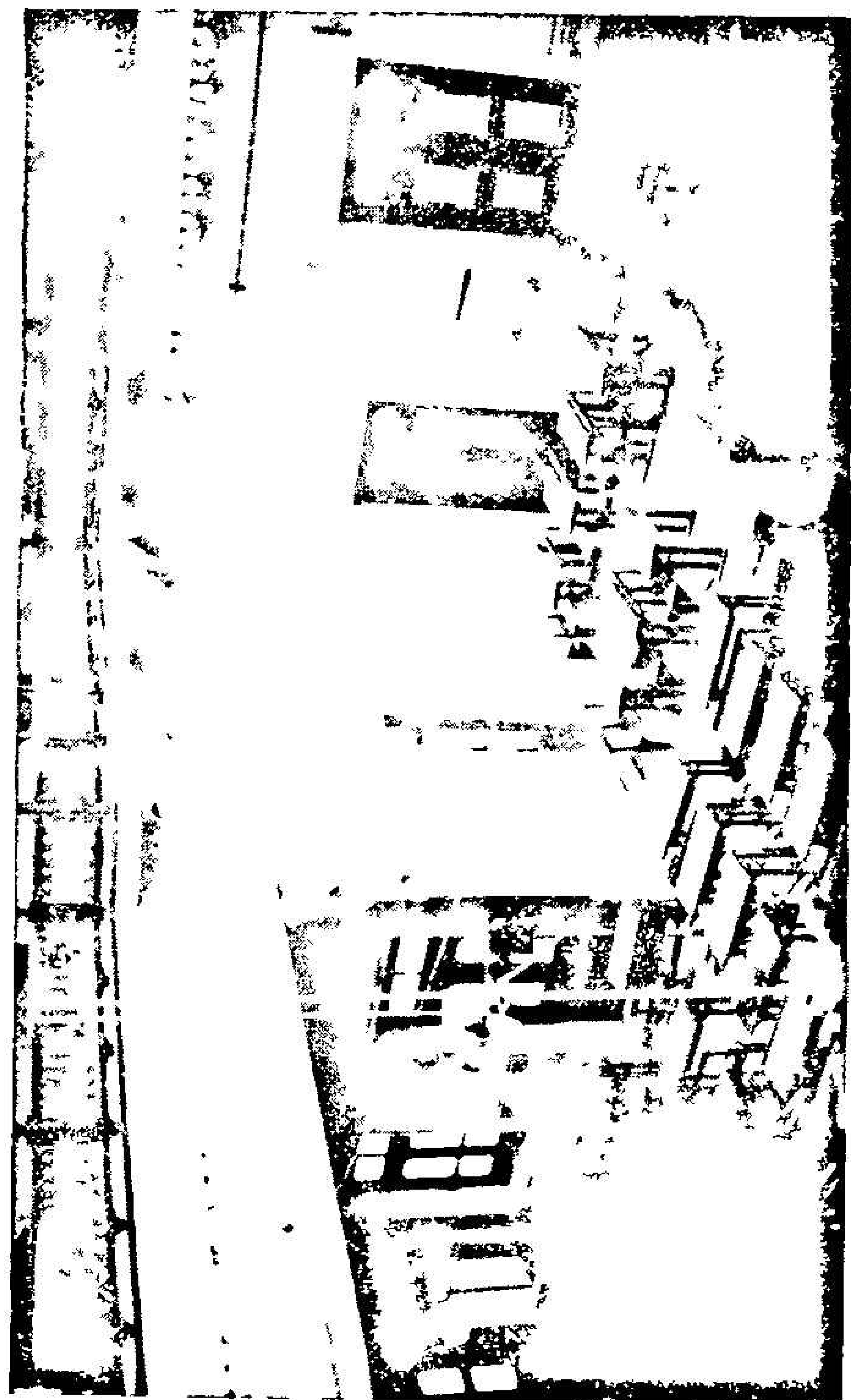
మ. అనలజ్వాలలు పర్వ నీముఖముఖం
దాధార్తరాష్ట్రవ్రజం
బును, భీష్మాదులు నిర్దేశం గలుగు నీ
భూపాలలోకంబు గ్ర
క్కున నొక్కుమ్మడి వచ్చి చొచ్చెదరు నా
కుం జెప్పవే యెవ్వరో
యని శంకించెద నిన్ను భూరికరుణా
యత్తైక చిత్తుండనై.

అని వడవడ వడంకుచు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు. అప్పుడు "ఏను లోకక్షయకర్తయగు కాలుండను; ఇచ్చో జనసమూహరణంబునకుఁ బ్రవృత్తుండ నైతి; నీవు సంపవలె నని లే; దీగురుభీష్మాదు లెట్లును లేకుండువార. నాచేఁజచ్చినవారి వీరి జయించుటకు నిమిత్తమాత్రుండవు గమ్ము; లెమ్ము" అని విశ్వరూపధారియగు శ్రీకృష్ణుఁ డాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు. యంత్రమును నడపించు విద్యుచ్ఛక్తివలె నర్జునుని పౌరుషశక్తిని బ్రేరేచుచున్నది శ్రీకృష్ణతేజమే. ఈఘట్టమువలన నర్జునుని జీవితమున కొకనూతనరామణీయకము లభించుచున్నది. రాజ్యముకొఱకయి స్వార్థపరుఁడై పోరాడునర్జునుఁడు నశించినాఁడు. ఆతనిస్థానమున జనసమూహరణమునకుఁ బ్రవృత్తమైన దైవశక్తికి సాహాయ్యభూతముగా నుండుటకయి, పౌరుషశక్తికి చిహ్నముగ నరనామమును దాల్చి విశ్వరూపధారియగు శ్రీకృష్ణుని సన్నిధిని జేతులు జోడించుకొని నిలువఁబడినయర్జునుఁడు ప్రత్యక్షమగుచున్నాఁడు. ఈద్వితీయవ్యక్తిని సందర్శించుటలో నున్నయానందము మొదటిపాత్రమును జూచుటలో నుండదుగదా!

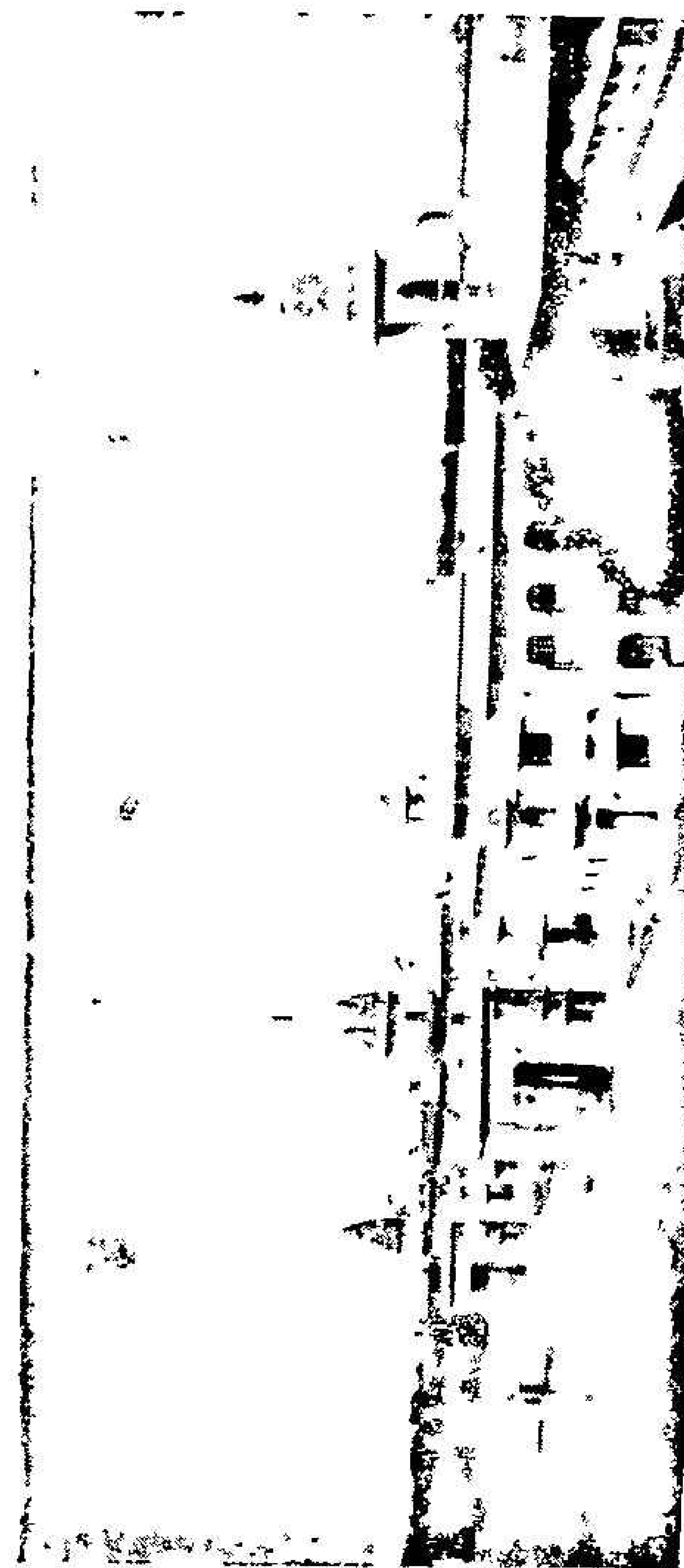
హిందూ విశ్వవిద్యాలయము, కాశీ

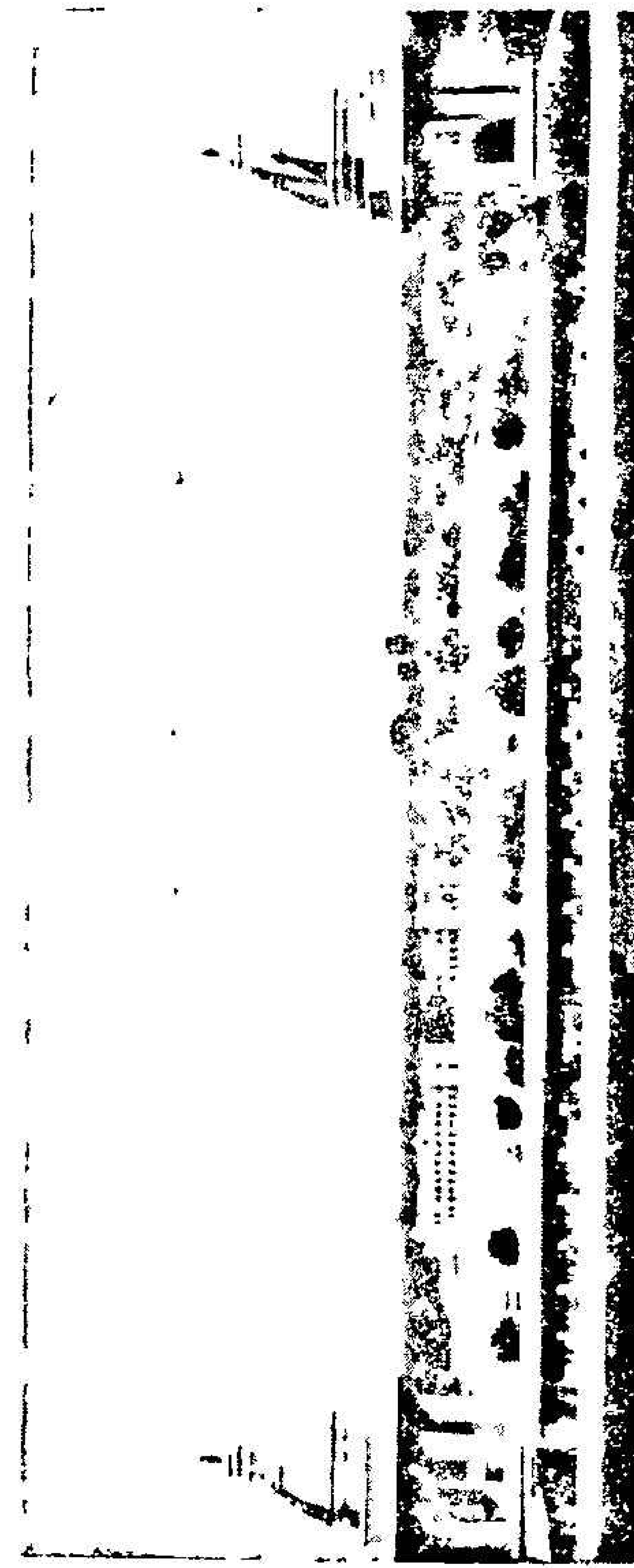
౧. ఆర్ట్సు కాలేజి

౨. ఆర్ట్సు కాలేజి ప్రార్థనమందిరము

౩. సైన్సు కాలేజి

౪. సెంట్రల్ హిందూ కాలేజి, హాస్టలులు

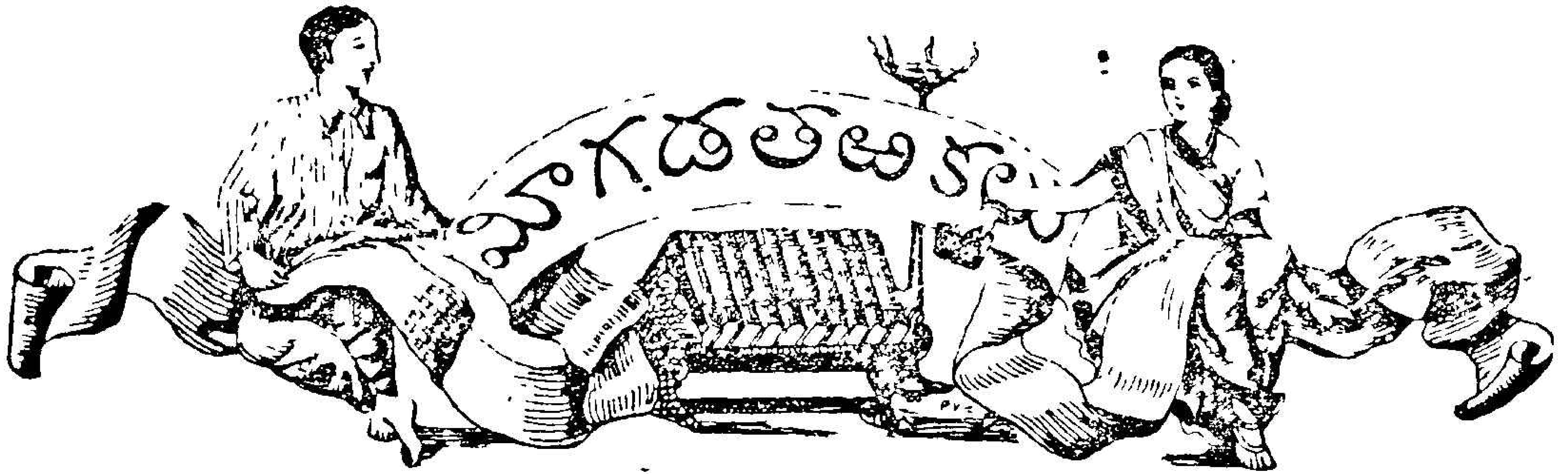
౫. ఇంజనీరింగు కాలేజి హాస్టలులు

౬. రెండవ హాస్టలు

౭. సుందరలాలు ఆసుపత్రి, ఆయుర్వేద కళాశాల —సి. జి. జగన్నాథదాసుగారి చిత్రములు.

ఆంధ్రునిస్వదేశీ

"నేను", "నాది" అనుభావములు సర్వజనీనములు. ఇవి లేని జాతి, వ్యక్తి — పిపీలికగూడ లేదు.

అయితే: ఈ యహంకారమమకారములను ఆధ్యాత్మికచింతాపరాయణులు ద్వేషించి సమూలముగ పెల్లగించివేయవలె నని యుపదేశించుచున్నారు. అధిభౌతికతత్త్వవేత్తలు ప్రేమించి శాఖోపశాఖలుగ విజృంభించుటకు దోహదములు చేయుచున్నారు.

"ఇవి మానవత్వమునకు వేరుపురుగు" లని వారి వాదము. "ఇవి లేకుండిన యిక మానవజన్మ యెందుకు?" అని వీరివాదము.

పుట్టుకతోగూడ కెనవేసికొనియున్న వీటిని నశింపజేయుటకు వారిప్రయత్నము. గిట్టునంతవరకును తీవ్రముగ నంటిపెట్టుకొనియుండునట్లు చేయుటకు వీరిప్రయత్నము.

పాశ్చాత్యజాతులవారు ఈభావములను పరమాదరముతో పూజించుచున్నారు; కాని వారు ఆర్థికముగను, సాంఘికముగను, రాజకీయముగను అపాయరంగమును సమీపించుచున్నారు.

మనవారు వీటిని ఎప్పుడును తిరస్కరించుచునే యున్నారు; కాని మనము ఆర్థికముగను, సాంఘికముగను, రాజకీయముగను అధోగతియే కాదు—దాస్యము ననుభవించుచున్నాము.

ఇది యేమి?

ఈభావములే యిట్లెటు చూసినా సర్వనాశకములా? వీటిని జీవితమున ఆచరణలో పెట్టుటయందు పొరపాటులు జరుగుచున్నవా?

పరిశీలింపవలసిన విషయ మిదీ.

జగత్తుమాత్రమే సత్యమను భావన వారిది. జగత్తే మిథ్యయను భావన మనది.

ఐహికమే పరమావధి వారికి. పారలౌకికమే పరమావధి మనకు.

వారి వేదాంతము జాతిలో నిగ్రహమును ప్రవేశపెట్టలేకపోయినది. మన వేదాంతము జాతియొక్క చైతన్యమునే చంపివేసినది.

వైరాగ్యము వారిలో అంకురించను లేదు. మన జాతికి తరుగని సొత్తేఅది.

వారిప్రవృత్తి తామసము. మనప్రవృత్తి సాత్వికము.

రాజసము వారికి ప్రభుశక్తి నిచ్చినది. వైరాగ్యము మనకు దాస్యమును సంఘటించినది.

దీనితో అక్కడ పతనము సిద్ధముగ నున్నది. ఇక్కడ సర్వనాశము పూర్తియైనది.

కాని ఆంగ్లేయుల సాహచర్యము, ఆంగ్లవాఙ్మయముయొక్క పరిచితి భారతజాతికన్నులు విప్పినవి.

ఆపతనమునకు, ఈసర్వనాశనమునకు కారణములు 'ఇవి' యని బోధపడినది.

కేవలైహికవాంఛ, కేవలపారలౌకికవాంఛయు గూడ సజీవజాతిప్రవృత్తికి విరుద్ధములనీ, ధర్మమోక్షములూ, అర్థకామములూ ఏకసూత్రగ్రథితములే గాని వాటికి ఉత్తమాధమభేదములు కల్పించుట అజ్ఞాన మనీ అవగాహన యైనది.

కావుననే భారతదేశము తన పరిశ్రమలను తాను పునరుద్ధరించుకొనబూనియున్నది. తన అక్కరలను తాను తీర్చుకొనజూచుచున్నది.

మరల నవనవోన్మేషము ప్రారంభమైనది.

కాని మన ఆంధ్రజాతికి ఈవిద్యుదాఘాతము తగులలేదు.

అయితే: 'స్వదేశీ' అనుమాట వినపడనిండు. మనవాడు ఎగిరి గంతువేయును. ప్రదర్శనములు ప్రారంభించును. అంగడులు తెరచును.

ఇందుకే దేశమంతయు తిరిగి ప్రబోధము కలిగించును. ఇందుకే పత్రికలు ప్రారంభించి దేశీయుల నుద్రిక్తులను గావించును.

ఇక అవి మేలుకొలుపులు గావు, అవి హుషారులుగావు, అవి జయస్వనములుగావు—

సకల హంగామా చేయును.

"ఆంధ్రదేశము మేల్కొన్నది.", "ఆంధ్రజాతి ముందంజవేసినది.", "ఆంధ్రుడు కటిబద్ధుడైనాడు"—ఎక్కడ జూచిన ఇవియే కనపడునట్లు, ఎక్కడవినిన ఇవియే వినపడునట్లు పరవళ్లుత్రొక్కును.

కాని ప్రదర్శనములలో ఆంధ్రునకు స్థలమేదీ? అంగడులలో ఆంధ్రుని చేయియేదీ? గృహములలో ఆంధ్రుని ప్రతిభయేదీ?

ఇత్తడి రాగి కంచుపాత్రలు మనకు కుంభకోణమునుండి రావలెను. పింగాణీచిప్పల కాశపడినను అవి గ్వాలియరునుండి రావలెను.

ఇప్పుడు స్వదేశీకెల్ల ప్రాతిపదికములగు సబ్బులు, తలనూనెలు, సెంట్లు, క్రీములు, స్నోలు, పొమేడులు, బిస్కత్తులు, పిప్పరమెంట్లు—తుదకు లక్కబొమ్మలు గూడ కలకత్తా, బొంబయి, లాహోరు మున్నగుచోట్ల నుండి రావలెను.

లాంతరులు, శాలువలు, ఆయుర్వేదౌషధములు గూడ అనేకములు, గుండీలు, కలములు, చాకులు, పాళీలు, గుండుసూదులు, అగ్గిపెట్టెలు-ఇట్టివిన్ని అన్యప్రాంతములనుండియే రావలెను.

మనకు పందలపాకలో రెండు నూలుమిల్లు లున్నవి; గాని బట్టలు అహమదాబాదునుండి, బొంబయినుండి రావలెను.

మనకు రాజమహేంద్రవరమున బ్రహ్మాండమైన కాగితాల మిల్లున్నది; కాని కాగితములుమాత్రము కలకత్తానుండి రావలెను.

కాన్పూరునుండి కందిపప్పు, కలకత్తానుండి చింతపండువచ్చినగాని మన గృహకృత్యములునెరవేరవు.

ఇంత యెందుకు? ఆంధ్రదేశగర్భస్థము లగు గుంటూరు, బెజవాడ, బందరు, ఏలూరు, రాజమహేంద్రవరము, కాకినాడ మున్నగు నగరములలో అచ్చతెనుగుపడుచులు శిరముల ధరించుటకు దమనము, మరువము-తుదకు చేమంతులుగూడ బెంగుళూరు మున్నగు అరవనగరములనుండి రావలెను.

ఇంకేమిటి చేయుట?

ఆంధ్రుని శిరస్సున మెదడున్నదా? ఆంధ్రుని హృదయమున చైతన్యమున్నదా? ఆంధ్రుని హస్తమున నరములపట్టున్నదా? ఆంధ్రుని కండ్లలో తేజస్సున్నదా? ఆంధ్రుని ముఖమున జీవకళ యున్నదా?

ఆంధ్రునిలో ఆంధ్రత్వమున్నదా?

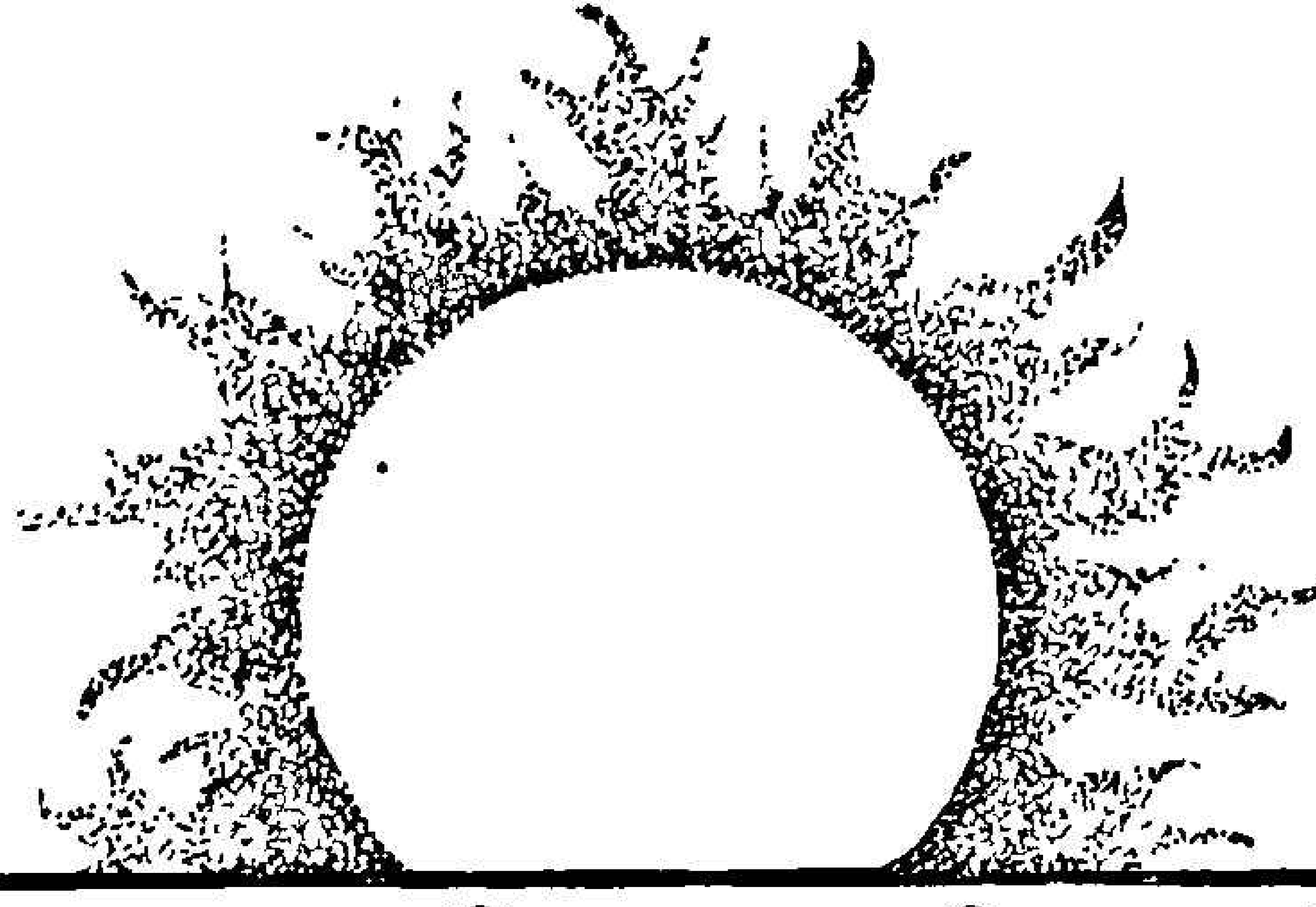
ఆంధ్రుడు కిరాందీలకు నౌకరు. ఆంధ్రుడు గుజరాతీలకు భృత్యుడు. ఆంధ్రుడు బంగాళీలకు బంటు. ఆంధ్రుడు రాజపుత్రులకు వంది.

ఆంధ్రుడు ఆంధ్రదేశమున అరవసాంబారు త్రావి గబ్బున త్రేన్చును.

ఆంధ్రదేశమున—ఈరత్నగర్భలో ఇతరపరగణాలవారి యెదుట దోసిలియొగ్గి నిలువకున్న ఆంధ్రున కేమియు లేదు.

ధిక్! ఇంకెక్కడి ఆంధ్రజాతి? ఇంకెక్కడి ఆంధ్రత్వము? ఆంధ్రునకు స్వదేశీ అన నేమిటి?

—శాస్త్రి.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ కె. వి. రమణరావుగారు

వీరు గుంటూరుజిల్లా సర్జనుగా నున్నారు. వీరికి లెఫ్టనెంటు కర్నలుబిరుద మొసగబడెను. ఆంధ్రు లలో నీబిరుదమును బడసిన మొదటివారు వీరు.

శ్రీ యస్. వి. యస్. రామరావుగారు

మైసూరు దశరా చిత్రకళాప్రదర్శనమున నీటి రంగుల చిత్రములలో నీ చిత్రకారుని చిత్రమునకు మొదటిబహుమతి లభించినది. ఈతనిచిత్రములు తరుచు భారతియందు ప్రకటితము లగుచున్నవి.

శ్రీమతి కల్యాణిదేవి

ఈమె కీ. శే. స్వర్ణకుమారిదేవి మనుమరాలు. ఆమెతోనున్న యిరువురును ఆమెపిల్లలు. ఆమె, ఇప్పుడు ప్రైవేటుగా చదివి బి. ఏ., పట్టమును బడసినది. వయసుమీరిన సంతానవతులయిన వనితలెల్లరు నీయమవలె విద్యార్జనముగావించి తమకును, దేశమునకును ఔన్నత్యమును గడించుకొందురుగాక.

శ్రీ సారంగు సీతాదేవిగారు

ఈయమ ఉభయగోదావరీమండల మహిళాసభకు (తుని, ౨౩-౯-౧౯౩౩) అధ్యక్షతను వహించినది. శ్రీసారంగు నరసింహరావు (పెద్దాపురం డిప్యూటీ కలెక్టరు) గారిభార్య యీమె.

నూతనాదర్శము

వాల్టరు లిప్‌మాన్‌గారు సంఘపరిణామమును గురించి 'The young Men of India, Burma and Ceylon పత్రికయందు ప్రకటించిన వ్యాసమును గూర్చి ఆపత్రికయొక్క సంపాదకీయము:

"సాధారణజనులు రాజకీయములలో స్వయముగగాని, మరియితరవిధముననగాని బాగుగ తెలిసి పాల్గొనిన మొదటి పరిణామయుగ మిదియే యని వాల్టర్ లిప్‌మాన్‌గారి వాదము. డిక్టేటర్లచే పాలింపబడు దేశములయందుసయితే మిదివర కెన్నడును లేనివిధమున, సామాన్యుల యభిప్రాయములు రాజకీయనేత్తలచేతను, అధికారులచేతను గౌరవింపబడుచున్న వని యాయన వాదము.

జరుగవలసినదానికి మనము బద్ధులమని పూర్వము తలంచబడుచుండినది. ప్రస్తుతము జనులు జరుగవలసిన దానిని తామే నిర్ణయింపవలసినట్లు నమ్ముచున్నారు. పూర్వము సంఘమందు మార్పులు గలుగవలయునన్న మన కగోచరములయిన తిన్ననిమార్గములే యాధారములయియుండినవి. పూర్వము దూరదృష్టిగలిగిన బుద్ధిపూర్వకమయిన కార్యము లనేకములు జరుగలేదు. కాని యికముందట్లు జరుగదు. ఈకాలమున మానవుడు కోరినది తనంతట లభించువరకు వేచియుండడు. వర్తమానభవిష్యత్కాలములను గూర్చి యాతడాలోచించుకొనుచుండును.

మనుష్యుడు తెలివిగా ఆలోచించుకొనగలడా? స్వార్థమును వీడి ప్రజలయభ్యుదయమునే కోరినయెడల ఇది జరుగగలదు. కాని మన ఆదర్శములకు, నిజమయిన మన కార్యములకును చాల యంతరము గలదని వ్యాసకర్తగారు సూచించుచున్నారు. అపుడింతకన్న మేలగు పరిస్థితుల స్థాపించుట కవకాశము కలుగుచున్నది. కనుక ఈకాలమున మానవుడు తన కార్యములు తన యాదర్శములతో సరితూగునట్లు ప్రయత్నింపవలయును.

కట్టుబాటుగలిగిన సంఘ మంతటయే ఈకాలపువారి నూతనాదర్శము. కట్టుబాటుగలిగిన సంఘ మేర్పడవలయునన్న పూర్వపు అహంభావము పోయి సర్వమానవశ్రేయమునకు ప్రాధాన్యము రావలయును. జనసామాన్యముయొక్క క్షేమము, వ్యక్తులస్వాతంత్ర్యమునకన్న ఎక్కువయినదిగ పరిగణింపవలయును. ఈకాలమున గల సంఘపు కట్టుబాటనునది పూర్వపు సంఘైక్యమనుదానియొక్క రూపాంతరమని వ్యాసకర్తగారి యభిప్రాయము. అహంభావమనునది యిటీవల ఏర్పడినది. అది నశించిపోయి అంతకన్న మిన్నయగు కట్టుదిట్టమయిన సంఘ మేర్పడవలయును.

'మాడరన్ రివ్యూ' - రాజు

స్త్రీవిద్య

స్త్రీవిద్యయందు భారతదేశము శ్రద్ధపుచ్చుకొనుట లేదు. అందువలన భారతదేశము త్వరితగతిని వృద్ధిపొందకయున్నది. బీహారు-ఒరిస్సాసహకారపత్రికయందు యఫ్. యల్. బ్రెయినుగారు (ఐ. సి. యస్.) ప్రకటించిన 'భారతదేశమున స్త్రీవిద్య'యనువ్యాసమున ఇట్లుగలదు:

"ప్రపంచమున ఏదేశముగాని-ముఖ్యముగ బీదస్థితియందున్న భారతదేశము ప్రతిగ్రామమునను రెండు

పాఠశాలల నెలకొల్పలేకయున్నది. నేను చూచిన ప్రతి గ్రామమునను, రివెన్యూ తగ్గించవలసినదిగను, మరియొక పాఠశాలను స్థాపించవలసినదిగను గ్రామస్థులు ఒకేసారిగ చెప్పుకొనుచున్నారు. రెండుపాఠశాలలు కావలసినపుడు పన్ను రెండింతలగుచున్నది. అనేక గ్రామములలో పాఠశాలలే లేనపుడు కొన్నిట రెండుపాఠశాలల స్థాపించుట అన్యాయము.

గ్రామములలో బాలికాపాఠశాలల స్థాపించినను ఆపాఠశాలలకు కావలసినంతమంది ట్రెయినింగయిన యుపాధ్యాయులు లేరు. కనుక ఈపాఠశాలలకు ఉపాధ్యాయుల నేర్పరచుటకు ఇరువదియైదు సంవత్సరములు పట్టును. పట్టణపు బాలికలు గ్రామములబళ్లకు పోరు. ఒకవేళ పోయినను పట్టణములలో పెరిగినవారికి గ్రామపాఠశాలల పద్ధతు లేవియు అర్థముకావు కనుక ప్రయోజన ముండదు. పల్లెటూరి పడుచులు పాఠశాలలకు పోయి చదువుకొన్ననేగాని మరియొకరికి చెప్పలేరు. మరియు, బాలికాపాఠశాలల తనికీచేయుట చాలకష్టమైనపని. ఏలనన బాలురపాఠశాలలకన్న వీరిపాఠశాలలలో విద్యాప్రమాణము చాల తక్కువైనది. ఈ పరిస్థితులలో ట్రెయినింగు ప్యాసుచేసిన యుపాధ్యాయినులు దొరకుట దుర్లభమయినను గృహకృత్యములయందు కావలసిన విద్యల వారు సులభముగ నేర్పగలరుకనుక కొద్దినెలలలో వారికి కావలసిన ట్రెయినింగు నీయవచ్చును. తద్ద్వారా వీరు పల్లెటూరిబాలికలకు ఆరోగ్యము, పరిశుభ్రత, పసిపిల్లల యారోగ్యము, కుట్టుపని మొదలగు ఇంటిపనులను సులభముగ నేర్పగలుగుచున్నారు. ప్రస్తుతము పల్లెటూరియాడువారికి సక్రమమయిన ట్రెయినింగు నీయవలయునన్న కొన్ని సంవత్సరములు పట్టును.

కాబట్టి స్త్రీవిద్య ప్రబలవలయునన్న బాలురతో కూడ బాలికలను గ్రామములందలి ప్రైమరీస్కూళ్లకు పంపుటకన్న ఉపాయము లేదు. పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయులవద్ద వ్రాయుట, చదువుట, లెక్కలువేయుట నేర్చుకొని, యుపాధ్యాయుల భార్యలవద్దగాని, వారి బంధువులయొద్దగాని యింటిపనుల నేర్చుకొందురు. బాలికాబాలురు పెద్దవారయినతర్వాత బాలికలు తమ మిడిల్‌స్కూళ్లలోను, బాలురు తమ మిడిల్‌స్కూళ్లలోను చేరుదురు. ప్రపంచమండలి ప్రతిదేశమందును, భారతదేశమున కొన్నిచోట్లను ఈపద్ధతియే అనుసరింపబడుచున్నది.

ఉపాధ్యాయుల బంధువులలో స్త్రీలను ఉపాధ్యాయులపదవులకు తగియుండునట్లు తయారుచేయు నాందోళన జరుగగనే ప్రతిజిల్లాయందును ఇందునిమిత్తము పాఠశాలలు నిర్మింపబడవలయును. ఈరీతి సుశిక్షితమైన స్త్రీలమూలమున గ్రామస్త్రీలకు కావలసిన విద్య, జ్ఞానము లభించుచున్నది. వీరు స్త్రీల పాఠశాలల స్థాపించి అందు అపుడపుడు అందరును కలసికొనుచుందురు. ఇచ్చట వీరు ఇంటిసంబంధమైన పనుల నేర్పుచు స్త్రీసంఘస్థాపనకు ప్రయత్నము చేయుదురు. ఇట్టి స్త్రీలు గ్రామపాఠశాలలలో చేరుటవలన, గ్రామపునర్నిర్మాణమున కిదివర కెన్నడు ఉద్దేశింపబడనట్టి శక్తి చేకూరగలదు. సంయుక్తప్రాథమికపాఠశాలల మరియొక గొప్పలాభ మేమన, స్త్రీ లిచట చేరి త్వరలో బాలికాబాలుర తరగతుల పాఠముల తాము గొందురు. అందువలన అనేకపురుషుల కసాధ్యమైనపనిని వారే నిర్వహింతురు. పసిపిల్లలకు చదువుచెప్పుటకు కావలసిన నేర్పు అనేకపురుషులయందు గానరాదు. పసిపాపలకు చదువు నేర్పించు విషయములో స్త్రీలకు సహజమైన నేర్పు గలదు. ఈమార్పు ఎంత త్వరితముగ గల్గునో పిల్లలకును, ఉపాధ్యాయులకును అంత మేలు. ఏలన ఈ మార్పు గలిగినంతనే బాలురవిషయములో ఉపాధ్యాయులు ప్రస్తుతము చూపు అత్యధికజాగరూకత కగత్య ముండదు.

బాలురకు విద్య యేబదిసంవత్సరములుగ చెప్పుచున్నను: గ్రామముల స్థితి యేమాత్రమును బాగుపడలేదు. బహుశః ఏబదేండ్లకన్న యిప్పటిబాలురస్థితి కడుహీనముగను, నీతిబాహ్యమయినదిగను ఉన్నదేమో! పురుషులు సాధింపలేనిదానిని స్త్రీలకు వదలినయెడల ఎట్లుండునో చూతము. 'నీపిల్ల లేల సొమ్ముల పెట్టుకొనెదరు? వారికి టీకాల నేల పొడిపించరు?' అనుప్రశ్నములకు, తరచు, ప్రతిమనుష్యుడును, తనభార్యయొక్క

బలవంతమే కారణమని చెప్పుచున్నాడు. ఈపరిస్థితులలో గృహకార్యనిర్వహణముల స్త్రీలు నేర్చుకొనుటకు అవకాశమిచ్చినయెడల వారు పిల్లల నేరీతిగ వృద్ధికి తెచ్చెదరో, గ్రామముల నెట్లు బాగుపరచగలుగుదురో తెలియగలదు.

పంజాబునందలి గ్రామములలో నాకు ౨౪ ఏండ్ల అనుభవము గలదు. పరిశుభ్రత, స్త్రీలస్థితి, కార్యముపట్ల తెలివియొక్క ప్రయోజనము, విరామకాలమును, అధీనమయిన ద్రవ్యమును ఉపయోగించు విధములు నాగరకతయొక్క ముఖ్యలక్షణములుగ నెంచి పరీక్షించిన దేశమందెచటను నాయనుభవములో వృద్ధిగానవచ్చుట లేదు. స్త్రీవిద్యయెడల మనకు గల యశ్రద్ధయే దేశాభ్యుదయగమనమును మందీకరించుచున్నదని, ఈవిషయమునుగూర్చి చక్కగ ఆలోచించిన ప్రతియొక్కని అభిప్రాయమయియుండ గలదని నేను నమ్ముచు, అట్లే తలచుచున్నాను. ఇందుగల లోపమును సత్వరముగ తొలగించుటయే మన కర్తవ్యము."

'మాడరన్‌రివ్యూ'-రాజు

అహింసయొక్క విజయము

జి. పి. విషర్డ్గారు The young Men of India, Burma and Ceylon పత్రికయందిట్లు వ్రాసిరి:

"సంఘమందు కట్టుబాటేర్పడవలయునన్న హింసచేయవలయు నన్నమాట నాకు నచ్చుటలేదు. హింసామార్గమున సంఘమందు న్యాయము నేర్పరచుట అసాధ్యమయినదిగ నాకు తోచుచున్నది. బలవన్మార్గమున మార్పులు కలుగజేయవచ్చును, సంఘమే తలక్రిందులు కావచ్చును, అధికారమును ఒకసంఘమందుండి మరియొకరికి కీయవచ్చును. కాని యిదంతయు సంఘమున న్యాయమనబడుచున్నదా? సంఘసంస్కారమత్యావశ్యకమైనపు డెపుడయినను, అయ్యది బలవంతము ప్రయోగింపబడక లభించిన దనుటకు చరిత్రయందెక్కడయిన దాఖలా గలదా? సంయుక్తరాష్ట్రములందు బానిసతనమును తొలగించు ప్రయత్నములు జరిగినపుడు తొలుత బలవంతమువిూదనే సాధ్యమైనది. కాని బానిసతనమును తొలగింపప్రయత్నించినవారు కొంచెము తెలివితో ఈపని కుపక్రమించియుండినయెడల ఘోరమగు అరాజకయుద్ధము జరుగకపోయియుండెడిదని విద్యావంతు లనేకుల యభిప్రాయము.

అహింసామార్గమునే యుపదేశించి ఆమార్గముననే కార్యసాధన కుపక్రమించిన గాంధిమహాత్ముడు, హింస చేయించనందువలన, తనదేశమునకు చాలరెట్లధికమైన సేవ చేసినాడని నా నమ్మకము. అహింసావ్రతమున గలిగిన విజయము నా నమ్మకమును మరింత గట్టిపరచుచున్నది. అహింసవలననే సంఘమందును, రాజకీయములందును, ఆర్థికవిషయములందును కోరిన మార్పులు సాధ్యము లగుచున్నవి. అట్లుగాక బలవన్మార్గమున హింసచేసి ప్రాణహాని గలుగజేసినయెడల శాశ్వతమైన శాంతి గలుగదని నా దృఢమైన నమ్మకము. ఇదంతయు అనుభవసిద్ధమే!

విషయముల నెదుర్కొనునట్టి న్యాయస్థుడను గావలయు నను కోరిక నాకు గలదు. భారతదేశసేవకులలో బలవన్మార్గ ముపయోగించి సాధించినవారికన్న గాంధి ఎంతయో తన అహింసామార్గమున సాధించియున్నాడు. ఈ విషయమును నేను గమనింపవలసియున్నది. ఇదంతయు ఊహగాను, స్వప్నావస్థయందు జరుగునదియు గాదు. భారతదేశమున, హింసకన్న భయంకరమైన ఆయుధ మగు అహింసవలన నూతనపరిస్థితు లేర్పడబోవుచున్న వని అందరికిని తెలియును. ఆశ్చర్యకరమగు నింతటి విషయములు ప్రేమవలనను, త్యాగమువలనను, అహింసామూలముగ తిరుగబడుట వలనను జరుగుచుండ, బలవంతమువలననే శాంతియుతమగు సంఘ మేర్పడగలదని ఎట్లు చెప్పగలము? బలవన్మార్గోపదేశకులు, విషయపరిశీలన చేయక, తప్పుదారుల ద్రొక్కుచున్నారని నా యభిప్రాయము. అందువలన బలవంతము నిరుపయోగ మగుచున్నది."

'మాడరన్ రివ్యూ'-రాజు

యక్స్‌రే చిత్రము

తల్లిదండ్రులాడుకొనుటకు తెచ్చిన చిన్నిబొమ్మలలోని మోటారునొకదానిని కుఱ్ఱది (పైన) మ్రింగజూచినది. కాని కుత్తుకలో తగుల్కొనినది.

నకుమనున్న 'యక్స్‌రే చిత్రము'న కుత్తుకను దగుల్కొనిన ఆ చిన్ని మోటారు కాన్పించుచున్నది. డాక్టరులు వెలుపలకు దీసిన ఆ మోటారు అడుగున నున్నది.

రాబోవుయుగమునకు ఫోర్డుగారి ఉపాయము

'The Indian Review' లో జే. యస్. కుమారప్పగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

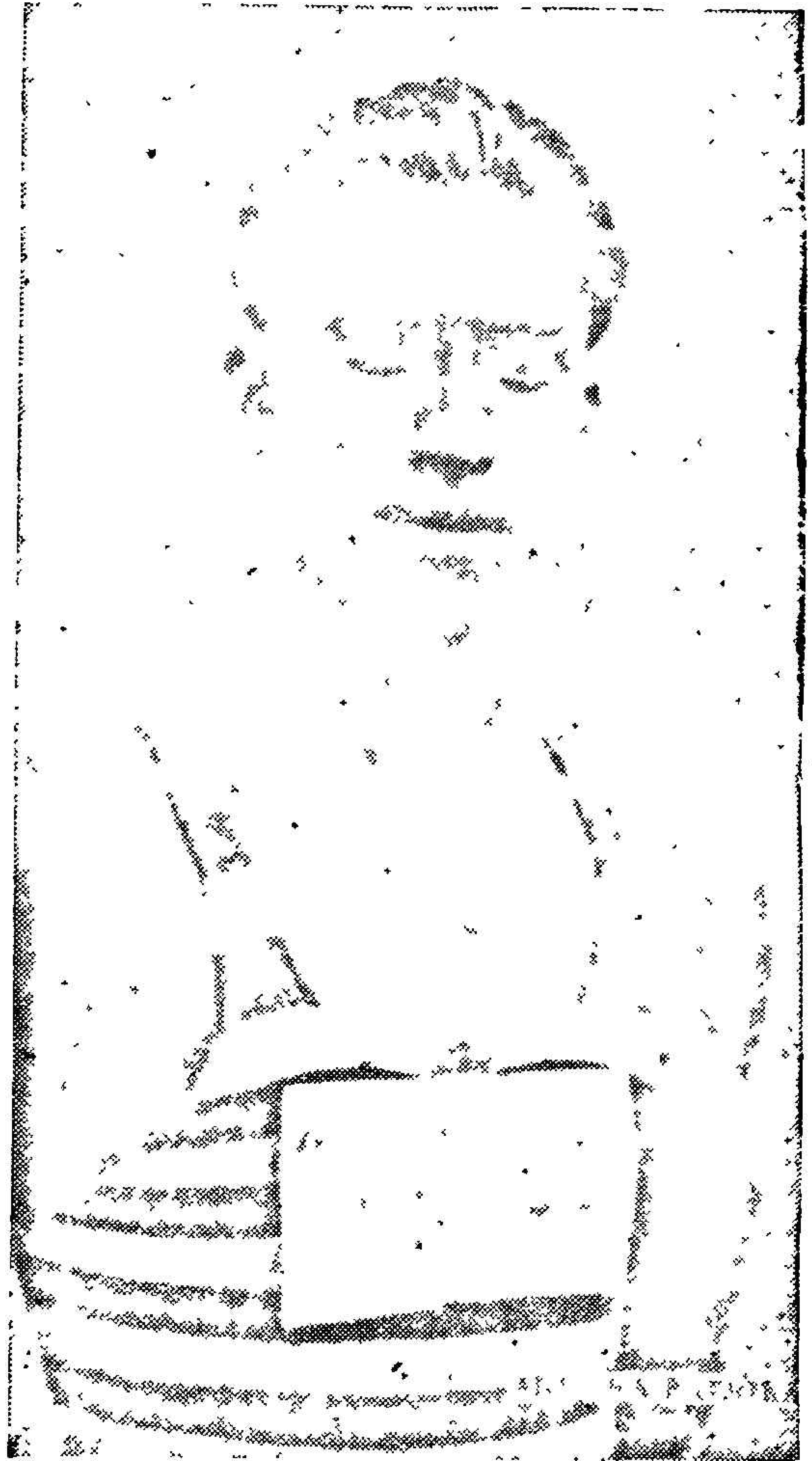
"ఉద్యోగములులేక బాధపడుచున్నవారిపుడు కొన్నిలక్షలను మించియున్నారు. ఫోర్డుగారు వారికొరకీయుపాయమున్నారు. నిరుద్యోగసమస్యను నిర్మూలించుటకు సేద్యము చేయవలయునని వారి నిశ్చితాభిప్రాయము. నిరుద్యోగసమస్యను తొలగించుటయేగాక మనుష్యులకు నమ్మకమైన పోషణగూడ లభించుచున్నది. సేద్యమే పోషణకు మూలాధారమని యాతనియభిప్రాయము. భూమి జీవనమునకాధారము కల్పించుచున్నది. కృషివలన మనుష్యుడు భూమి తన్ను పోషించునట్లు చేసికొనుచున్నాడు. సేద్యముమాని మనుష్యుడు జీవనమునకు యంత్రములమీద నాధారపడి పనిచేసినయెడల, మనము పనిచేయుట మానకపోయినను సేద్యమువలని ఫలితము మనకు కల్గుటలేదు. మనకు సంపద లభించునది సేద్యమువలనగాని బ్యాంకులవలన కాదు. పనివాని శక్తిని హెచ్చుచేయుటకు వానికి ఎక్కువ జీతము నివ్వవలయునని ఫోర్డుగారి వాదము. కొంతకాలము సేద్యముచేయుటవలనను, కొంతకాలము కృషి చేయుటవలనను, పనివాని సంపాదన తగ్గదా-అందువలన ఆతని కొనగల శక్తియు క్షీణించదా?-యను ప్రశ్న యుదయింపవచ్చును. యంత్రములు తయారుచేయు వస్తువులను విక్రయించు టెట్లు?

సంఘముయొక్క నిజమైన పోకడ లిట్టివని ఫోర్డుగారే యింతవరకు సరిగ కనుగొనలేదు. కాని ప్రస్తుతపుస్థితి పనివాండ్రను 'జాగ్రత' యని హెచ్చరించుచున్నదని యాతని యభిప్రాయము మన జీవితపద్ధతిని మార్చి దానిని పారిశ్రామికములకు సరిపోవునట్లు చేయుటయందు ఫోర్డుగారికి శ్రద్ధ లేదటగాని పారిశ్రామికము లనుగుంటకుండ మన జీవితపద్ధతుల మార్చుటయందు శ్రద్ధ గలదట. "బ్రతుకుటెట్లు" అనునది జనముయొక్క సమస్య-యని ఫోర్డుగారు చెప్పుచున్నారు. బ్రతుకుటయనగా పారిశ్రామికములకు

చోటులేదు. జీవనమునకు చాలినంత లభించినదానితో మానవుడు తృప్తిజెందినయెడల పారిశ్రామికముల స్థితి ఏమియని అడుగవచ్చును. దానివలన జనులు పారిశ్రామికములు వ్యాపారము లేకయే జీవించవలసివచ్చును. జనులిప్పుడు కొంతకుకొంత ఆపనియే చేయుచున్నారు. పారిశ్రామికవస్తువులను కొనుటకు ధన మొకటియే ప్రధానముకాదు. యంత్రశాలలలో తయారగు వస్తువులు లేకపోయినను జనులు బ్రతుకగలరు. వ్యాపారము లేకున్నను ప్రాణమునకు హానిలేదు. మోటారుకార్లు, మొదలయినవాటికి ప్రాధాన్యమిచ్చిన పరిస్థితులును, రాజకీయములును మారిననేగాని జనమునకు మేలు గలుగదు.

వ్యవసాయమును మరల ప్రవేశపెట్టుటకు కొంత మంది ఆందోళనచేసినను, ఫోర్డుగారి అభిప్రాయము ప్రకారము సేద్యమును, పారిశ్రామికములను ఏదేశపువారును కలుప సాహసించలేదు. ఫోర్డుగారికి పట్టణములతో పని యేమియు లేదు. పట్టణములు విశాలములైననిగనుక ఏమియు చేయుటకు తోచక లేనిపోని సమస్యల కలుగజేయుచున్నవని ఫోర్డుగారు తలంచుచున్నారు. విద్యుత్సహాయమున నడుపబడు యంత్రశాలలు గలిగి, విద్యుత్సహాయమున వ్యవసాయము సాగింపబడు గ్రామము లుండిన అతనికి చాలును. జనులను సేద్యపు వృత్తిలోనికి మరల ప్రవేశపెట్టవలయునని ఫోర్డుగారి అభిప్రాయమయినను అంతకుపూర్వమే ఆ వృత్తిలో నుండువారితో వీరిని సమానులచేయుట మాత్రము వీరి సంపూర్ణకార్యము కాదు. ఈమార్పువలన పట్టణముల అంగళ్లయందు వస్తువుల కొనువారు తగ్గినను మిగిలినవారికి వస్తువులను కొనుశక్తి హెచ్చగలదు. ఈదినములలో, గోధుమలు, ఉర్లగడ్డలు, మొదలయినవాటిని పండించుటయందు లాభము లేదు. కాని పనివాండ్రు పట్టణములనుండి గ్రామములలో చేరుటవలన గొప్ప వ్యవసాయదారులకు నష్టము కలుగదు. సాధారణముగ పట్టణములనుండి వచ్చు పనివాండ్రంతయు అందరు ఏపనిలో చేరుదురో అందే చేరి తమభుక్తికి కావలసినంతయు, రొఖ్ఖపుఖర్చుకు కావలసినంతయు సంపాదించుకొనెదరు. వ్యవసాయమున ప్రవేశించినందున వీరికి పోటీలు కలుగకపోవుటయేగాక, నిరుద్యోగుల సంరక్షణార్థము విధింపబడు పన్నును తప్పించుకొనగలరని ఫోర్డుగారు తెలుపుచున్నారు."

'మాడరన్ రివ్యూ'-రాజు

శ్రీ ప్రఫుల్ల ఘోషుగారు

వంగయువకుడు. ఈతడు ప్రపంచవిఖ్యాతుడగు ఈతకాడు.

విద్యావిధానమున నూతనాభిప్రాయములు

The Educational Review లో హరిదాస, టి. మజుందారు విద్యలందు నూతనవిజ్ఞానసంపాదన కొరకు చేయవలసిన కృషిని గూర్చి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు:

"ఆంగ్లో శాక్సనుబ్యోవుల్ఫకాలమునుండి చాసరుకాలమునను, చాసరుకాలమునుండి విక్టోరియనుకాలమునను, అటనుండి జార్జిబర్నార్డుషాగారి కాలమునను ఇంగ్లీషుభాష యెట్టి పరిణామమును బొందినది విమర్శించగల విద్యాధికులు మనదేశమున అనేకులు గలరు. ప్రముఖులగు ఈవిమర్శకులలో ఎంతమంది సంస్కృతభాషాపరిణామమునుగూర్చి చెప్పగలరు? సంస్కృతము వేదకాలమునుండి కాళిదాసబాణులకాలమున కెట్టిమార్పు జెందినది? ప్రాకృతము సంస్కృతముగ మారినదా? అరబ్బీ పార్శీభాషల సంపర్కము కొంత గలిగి ఆ సంస్కృతమే నేటి యిండో-ఆర్యనుభాషలుగ నెట్లు పరిణమించినది? సంస్కృతవాఙ్మయమునుండి మరాటీవాఙ్మయము ఎపుడు జనించినది - స్పష్టముగ ఎవరు చెప్పగలరు? వాఙ్మయమున గుజరాతి, మరాటీ, బంగాలీ, హిందీభాషలయం దేమయిన సామ్యమున్నదా యని విమర్శించినవా రెవరయిన గలరా? మహమ్మదుఘోరీ హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చినపుడు ఈదేశమున భాషాస్థితి యెట్లుండెను? మెగస్తనీసునకు సంస్కృతము తెలియునా? పాశ్చాత్యులీదేశమునకు రాకపూర్వము మనదేశముతో వ్యాపారము సాగించుచుండిన వారలు ఏభాషను వ్యవహారము జరుపుచుండిరి? మహమ్మదీయయుగమునకు పూర్వము హిందూదేశమున నాట్యకళ ఎట్లుండెను? మొఘలుల కాలమున ఇది యెట్లుండెను?

ఉదాహరణమునకు కొన్నిప్రశ్నముల సూచించితిని. మనదేశవిషయముల చక్కగ నర్థముచేసుకొనినయెడల మన దేశభాషలయం దుత్పన్నమగు ప్రశ్నముల విచారింపదగియుండును. భాషాసంస్కరణము విషయమున దక్షిణహిందూదేశమున మతాచార్యుల జోక్యము వింతైనది. ప్రస్తుతము రాజకీయనాయకులు దేశీయవాఙ్మయమున చేయుచున్న సంస్కరణము నూతనపద, పదజాలముల నేర్పరుచుటను తప్పక గమనింపవలయును.

ఉన్నతవిద్య నభ్యసించువారీవిషయముల చక్కగ విమర్శించవలయును. పరాయిభాషయయిన యింగ్లీషుయొక్క పరిణామవిషయము మన కనవసరము. "భారతదేశచరిత్రను బోధించు పద్ధతులు: దానియొక్క ఫలితము"లనువిషయమును ఎవరయిన ఆలోచించియున్నారా? ఇది పరిశోధనకు తగిన విషయము.

మనదేశచరిత్రను మనదేశమందు బోధించువిధము కడుశోచనీయముగ నున్నది. ఇంగ్లీషుబోధించు ఉపాధ్యాయులు, భారతీయబాలికాబాలురు తాము హీనులమని యనుకొనునట్లు చేయుచున్నారు. భారతదేశమున భారతచరిత్రబోధనమునకు వలసినంత సంస్కరణ ప్రపంచమున మరెచటను ఏవిద్యాపద్ధతికిని అవసరము లేదు. చరిత్రను మనదేశమున చదువుటయనగా పూర్వపు విషయములను గురించి ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయముల నొప్పుకొనినట్లగుచున్నది. ఇందలి లోపమింతియేగాదు. ప్రస్తుతపు పరిస్థితులకును, చరిత్రకును ఏలాటి సంబంధము లేదనియనుచున్నాము.

అమెరికాయందును, యూరోపునందును విద్యార్థులు సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక, అంతర్జాతీయ విషయములలో ప్రస్తుతము మానవుల ప్రయత్నము లెట్లున్నవియో చదువవలసియున్నారు. యథార్థము నెరుగని భారతీయవిద్యార్థి భావికాలపు పౌరుడు కావలసియున్నాడు."

'మాడరన్ రివ్యూ'-రాజు

రొమ్మునకు బలము కూర్చుట

The oriental watch man and Herald of health అనుపత్రికయం దిట్లు గలదు:

"రొమ్మునకు బలముకూర్చుటకు సరియయిన కాలము బాల్యము, యౌవనము. పరుగిడుట మొద

లయిన చురుకును గలిగించు ఆటలే రొమ్మునకు మంచి వ్యాయామములు. చెట్లెక్కుట, మెట్లు నెక్కిదిగుట మొదలగు పనులవల్ల ఎక్కువ గాలిని పీల్చుట కవసరము గలుగుచున్నది. అట్టిపనులు రొమ్మునకు బలము నివ్వగలవు. గాలినిపీల్చు ఇతరవ్యాయామములకన్న పైని వివరించినవే ఎంతో ఉత్తమమైనవి. గాలినిపీల్చు వ్యాయామములవలన ఊపిరితిత్తులలో సహజముగ పట్టుగాలికన్న చాలఎక్కువగాలిని పీల్చుచున్నాము. అందువలన కష్టము కలుగవచ్చును. ఇది అనవసరముగ మనము చేయుపని. ఇందువలన మన కండరములు చెడి పోవును. చురుకైనపని నేదైన చేసినపుడు మన రక్తమందు బొగ్గుపులుసువాయువు చేరును. ఇది విషము. దీనిని వెడలగొట్టుటకు మనము ఎక్కువగా ప్రాణవాయువును పీల్చవలయును. అపుడు త్వరితగతిని ప్రాణవాయువును పీల్చుదుము. ఇందువలన మన కెలాటి కష్టమును కలుగకుండుటయేగాక మన కొక విధమగు ఆనందముగూడ గలుగును. ప్రాణవాయువు మనకు కావలసినపుడు దేహములోని అవయవములు మనము చురుకుగా, సులభముగా గాలిని పీల్చునట్లు చేయుచున్నవి.

మామూలుగ పరుగెత్తువారికి విశాలమును, ఎక్కువ పనిచేయగలిగిన వక్షములుండును. ఎప్పుడు కూర్చుని ఏదోపనిచేయువారి వక్షము అట్లుండదు. రొమ్ము ఎంత వరకు సాగగలదో అంతవరకు సాగునట్లు దినమున కనేక పర్యాయములు చేయకపోయిన దానికి గల సాగుడుశక్తి క్షీణించిపోవును. ముప్పదిసంవత్సరముల వయసుదాటిన పిదప యిట్లు జరుగును. నడివయస్సు దాటినవారికి రొమ్ము అప్పటికంటె ఎక్కువగ పెరుగదు. గాలి కండరములద్వారా కొద్దిగ రొమ్ముపై శాల్యమును వృద్ధి చేయవచ్చునుగాని ఇట్టిపని చేయుటకు సరియయిన సమయము బాల్యమును, యౌవనమును.

రొమ్మును, గాలిపీల్చుశక్తిని వృద్ధిపరచుటకు ఈత చాలమంచి వ్యాయామము. ఈదునపుడు మన దేహము, తలయు వెనుకకు వచ్చియుండును. రొమ్ము మాత్రము బాగుగ ముందుకు వచ్చియుండును. అపుడు కాళ్లకు, చేతులకు ఎక్కువ చురుకయినపని యుండును. ఈకారణమువలన ఈత మంచివ్యాయామ మగుచున్నది. చల్లనీటియందు ఈవిధముగ ఈదుటవలన రొమ్మునకు చురుకుతనము కలుగుచున్నది.

గాలిని పీల్చుట, ఎక్కువప్రాణవాయువును కోరు కండరములవ్యాయామమును ఊపిరితిత్తులకు బలమునిచ్చి రొమ్ముయొక్కయు, కండరములయొక్కయు, ఊపిరితిత్తులయొక్కయు సాగుడుశక్తిని వృద్ధి చేయును. ఈవ్యాయామము మన గర్భకోశమున గల లివరు, జీర్ణకోశము మొదలయిన అవయవములకు బలము నివ్వగలదు. మనము ఎక్కువగ గాలిని పీల్చినపుడు ఊపిరితిత్తులు పెద్దవగును. అపుడు జీర్ణకోశము, లివరు మొదలగునవి ఒత్తబడుచున్నవి. అందువలన స్పాంజిని పిండినపుడు నీరువచ్చునట్లు ఈయవయవములనుండి రక్తము బయటికి వచ్చును. గర్భకోశమందలి అవయవములు బలముగలిగి పనిచేసినయెడల మన గాలిపీల్చు శక్తికూడ వృద్ధియగును.

'మాడరన్ రివ్యూ'-రాజు

కోహినూరురత్నము

ఈ సెప్టెంబరు భారతిలో 'మాడరన్‌రివ్యూ' పత్రికనుండి యనువదింపబడిన కోహినూరుమణిచరిత్రము కలదు. తత్పూర్వ మామణినిగూర్చిన కథల నీక్రిందివిధముగా వింటిని. వాని నీక్రింద క్రోడీకరించుచున్నాను:

'కోహినూరు శబ్దమునకు 'తేజఃపర్వతము' అని యర్థమట! అది 'శమంతకమణి'యని భారతకాలమున బిలువబడుచుండెడిది. సూర్యు నారాధించి సత్రాజిత్తు (సత్యభామతండ్రి) శమంతకమణి నొందుటయు, నాతని సోదరుడగు 'ప్రసేనుడు' దానిని ధరించి వనమున కేగ బ్రసేను వధించి సింహము, దానిని బరిమార్చి జాంబవంతుడు, వానిని నిర్జించి 'లోకాపవాదనివృత్తి' కొఱకు శ్రీకృష్ణుడు బాలామణితో,

మణితో ద్వారకకు వచ్చుటయు భాగవతపాఠకులకు, వినాయకచవితి కథాశ్రోతలకుఁ దెలియును. శ్రీకృష్ణుఁడు శమంతకమణి హర్తయేకాని కౌస్తుభాలంకృతుఁడైనట్లు శమంతకాలంకృతుఁడు కాలేను. సత్యను సత్రాజిత్తు శ్రీకృష్ణున కొసంగి యల్లునకుఁ గట్నముగా శమంతకమణినిగూడ నొసంగె. కాని సత్రాజిత్తు పిసినారియని తెలిసిన శ్రీకృష్ణుఁడు శమంతకమణిని దిరిగి సత్రాజిత్తునకే యొసంగెను.

సత్రాజిత్తు యాదవులలో నంతర్భూతమగు భోజకులజుఁడు. తనకూఁతురు సత్యను శ్రీకృష్ణునితో మణివ్యవహారము కలుగకముందు 'అక్రూర, కృతవర్మ, శతధన్వుల'ను భోజకులజులలో (శ్వఫల్క, హృదికులనువారి పుత్రులు) నెవరికేని యిచ్చెదనని చెప్పియుండువాఁడట! మణివ్యవహారముచేఁ దాను కృష్ణుపై మోపిన యపవాదరూపదోషముఁ బోఁగొట్టుకొనుటకుఁ గృష్ణునకే యీయవలసివచ్చెను. ఈ యీర్ష్య 'అక్రూరా'ది త్రయమునకుఁ గలిగియున్నది. కాని కృష్ణుఁడు బలవంతుఁడగుటచే నేమియుఁ జేయఁజాలకుండిరి. ఇంతలో బలరామకృష్ణులకు దుర్యోధనాదులు పాండవులను లాక్షాగృహమున దహింతురనువార్త వినరాఁగాఁ బాండవులఁ గాపాడ వారిరువురు వారణావతమున కరిగిరి. వా రూరు (ద్వారక) వీడిననాఁటిరాత్రియే శతధన్వుఁడు నిద్రలో సత్రాజిత్తును జంపి శమంతకమణి నపహరించెను. ఈవార్త వెంటనే సత్యభామ మార్గమధ్యముననే యుండిన శ్రీకృష్ణబలరాములకుఁ దెలియఁజేయ వారు వారణావతమునకుఁ బోవకయె ద్వారకకుఁ జేరిరి. వారి రాక నెఱిఁగి శతధన్వుఁడు తన కంతకుఁబూర్వము సత్రాజిత్తుఁ జంపుటలోఁ బ్రోత్సాహకులగు 'కృతవర్మాక్రూరు'లను కృష్ణబలరాములు తనపైఁబడిన సహాయమునకు రండని కోరెను. కృష్ణబలరాముల పరాక్రమమున కోడి వారు శతధన్వునకు సాయముచేయ రామనిరి. అపుడు శతధన్వుఁడు చేయునదిలేక శమంతకమణి నక్రూరునకిచ్చి యశ్వమునెక్కి పరువిడెను. శతధన్వు పలాయనవృత్తాంతముఁ, దెలిసి రామకృష్ణులు వెన్నాడి పోవంబోవ మార్గమధ్యమున శతధన్వాశ్వము మృతినొంద వాఁడు వనమున గుల్మాదులఁ బడి వక్రగమనముఁ జేయుట నూచి కృష్ణుఁడు రాము నొక్కడ నుండుమని తాను శతధన్వు వెన్నంటి యొక్కడ చక్రముఁ బ్రయోగించి వాని శిరశ్ఛేదముఁ జేసి వాని కట్టుపుట్టములు వెదుక మణి కాన్పింపలేదు. ఈయంశమును రాముకడకు వచ్చి తెలుప బలరాముఁడు నమ్మక 'నీవే మణి నపహరించితి'వని కృష్ణుపై నేరమునెట్టి 'నీవుండినపురిలో నే నుండ'నని కోపించి 'మిథిలాపురి' కరిగి జనకుచేఁ బూజింపఁబడుచు నచటమూఁడేండ్లుండెనఁట. శమంతకమణి (కొహినూరు) అవతారపురుషులంగూడ గలహింపజేసెనుగదా! ఆకాలముననే బలదేవుఁడు దుర్యోధనునకు గదాయుద్ధాచార్యుఁ డయ్యెను. * శతధన్వుమరణముఁ దెలిసి శమంతకమణిని విడువలేక కృష్ణుభయముచే ద్వారకలో నుండలేక, అక్రూరుఁడు శమంతకమణిని రహస్యముగ తనకడ నుంచుకొని కాశీపురికేగి యచట శమంతకమణిమహిమచే లభించుచున్న ధనముచే ననేకదానధర్మములఁ జేయుచుండెను.

అక్రూరుఁడు ద్వారకలో లేకుండుటచే క్షామము సంభవింపఁ బ్రజలు శ్రీకృష్ణుకడకు వచ్చి అక్రూరుని తండ్రి ధర్మాత్ముఁడనియు, నాతనిపుత్రుఁడగు నక్రూరుఁడును నట్టివాఁడె యనియు, నాతఁడిచ్చట లేకుండుటచే క్షామము సంభవించినదనియు, నెట్లైనను నక్రూరుం ద్వారకకు రప్పింపవలయుననియు వేఁడ ప్రజల కోరిక ననుసరించి అక్రూరునకు వర్తమాన మంపి యాతఁడు రా ద్వారకలో నాతని నుండుమని సగౌరవముగాఁ గోరెను. అక్రూరునికడ శమంతకమణి యుండుట యంతకుముందే శ్రీకృష్ణునకుఁ దెలిసియుండుటచే నాతనితో మణి నీకడఁ గలదన నక్రూరుఁ డౌనని యామణిని సభాసదుల యెదుటనె శ్రీకృష్ణునెదుట నునిచెను.

ఈ వృత్తాంతము కృష్ణుఁడు బలరామునకుఁ దెల్పుడుచేయ నాతఁడు మిథిలనుండి ద్వారకకువచ్చెను. అపుడీశమంతకమణిలో సత్యాశ్రీకృష్ణబలరాములు ముగ్వురకు వివాదము సంభవించునట్లు కాన్పించెను.

* ఈ గాథ విష్ణు, భాగవత, హరివంశపురాణములలో నించుమించు సమానముగానె చెప్పఁబడెను.

పితృధనమగుటచే సత్యభామకు, శతధన్వవధమునకై తోడ్పడఁబోవుటచే బలదేవునకు, రెండుసారులు కష్టపడి దానిని సంపాదించుటచే కృష్ణునకుఁగూడ నారత్నమున వాటాలు కలవు. అపుడు కృష్ణున కేమిసేయుటకును దోఁచక యుక్తిచే నాలోచించి "యక్రూరా, ధర్మాత్ముఁడవగు నీకడనె యీమణి యుండఁదగు"నని యాతనినే పుచ్చుకొమ్మని సభయందే యక్రూరున కిచ్చివేసెను. వాటాలు దగకనె యట్లు కృష్ణుఁడు చేసియుండెనుగాని ధారాళతచేఁ గాదు. దానిచే శ్రీకృష్ణునకు 'అక్రూరవరద' అనుబిరుదము లభించినది.

ఆమణి నాఁటినుండి యక్రూరునికడనె యుండెను. యాదవు లన్యోన్యకలహమునఁ జచ్చునపుడు కృష్ణసంబంధులు మవ్వంచుతుంగచే మోఁదులఁబడి యక్రూరుఁడు మడసెను. కంసుని వంశస్థులగు నక్రూరకృతవర్మాది భోజులకును, వార్ష్ణేయులగు శ్రీకృష్ణాదులకును శమంతకమణి, నారీమణియగు సత్యభామతో సంబంధించిన వివాదములే కృతవర్మ కురుక్షేత్రసంగ్రామమునఁ గౌరవులతోఁ జేరుటకును, సర్వయాదవనాశమునకును మూలమైనట్లు కాన్పించును.

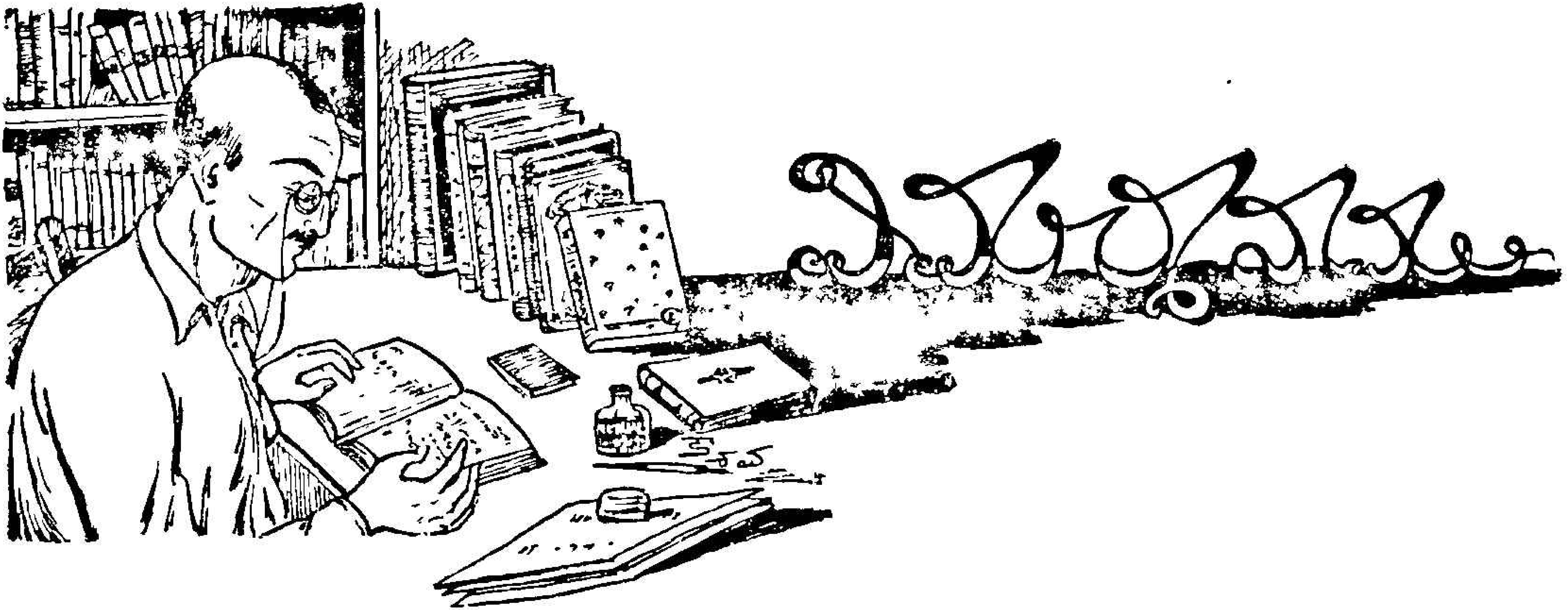
యాదవనాశాంతమున నక్రూరుకుటుంబమువారు మిగిలియుండిరి. వారికడనె యీశమంతకమణి బోయలబారిఁ బడలేదనుట కాయక్రూరు కుటుంబమువారి నర్జునుఁడు రక్షించి శ్రీకృష్ణప్రపౌత్రుఁడగు వజ్రుని పాలనమున నుంచె ననుటయె నిదర్శనము. కాని యక్రూరుని కుటుంబమువారు వజ్రునికడ నుండక యెటకో పోయిరఁట! ఎటకుఁ బోయిరో తెలియదుగాని, భోజులలోని కృతవర్మపుత్రుఁడు 'మార్తికావత' మునకు రాజుగా నర్జునునిచేఁ జేయఁబడినట్లు భారతముననే కలదు. మార్తికావతము దక్షిణాపథములోని దగుటచేతను, త్రిలింగదేశములోని 'మట్టివాడ' మార్తికావతభవముగాఁ గాన్పించుటచేతను నిది యదియై యుండునని నా భారతచరిత్రయొక్క ద్వితీయముద్రణమునఁ జర్చించియున్నాను. అక్రూరుసంతతివారు తమవంశస్థుఁడగు కృతవర్మపుత్రునికడఁ జేరిరేమొ! రుక్మిణీదేవి పుట్టినింటివారు భోజులు. వారు 'విదర్భ' దేశము నేలిరి. దేవగిరి యాదవులు, బల్లాలయాదవులు నను రెండుతెగలవారు కృతవర్మాక్రూరాదిభోజులయొక్క సంతతి కాదనుటకు నిదర్శనముకలదా? ఇప్పుడును యాదవులలో నొకతెగవారై 'భోజులు' అను గొల్లరాజులయొక్క వంశస్థులు కర్నూలుమండలములోని 'మద్దకరి'లో నున్నారు. వారి పూర్వుల శిలాశాసనాదులు 'మద్దకరి' ప్రాంతమున విరాజిల్లుచున్నవి. కాన అక్రూరభోజుని సంతతివా రాంధ్రావనికే చేరియుందురనియు, వారితో నాశమంతకమణియు నీయాంధ్రభూమికిఁ జేరెననియుఁ దలంపవలసియున్నది. కాన కొహినూ రాంధ్రదేశపుమణియైనదని తలంతును.

కొహినూరు గోదావరినదిలో లభించెనని కొందఱును, గుంటూరుమండలములోని కొల్లూరున దొరకెనని మఱికొందఱును (కొహినూరే కొల్లూరైనదఁట), కొల్లేరుసరస్సున లభించెనని మఱికొందఱును చెప్పుదురు. పిమ్మట నది గోలకొండనవాబులకుఁ జేరెనఁట. తక్కిన సంగతి సెప్టెంబరు భారతిసంచికలో నిదిగా నుండవచ్చును.

ఇంక నొక గాథ

ఒక వర్షకాలమున గోదావరి పొరలి పొంగుచుండఁగ నొక గోదావరీపరిసరపుఁబల్లెయందొక జాలరి చేఁపను బట్ట నదికిఁ బోయి వలను వైచెనఁట. వాని వలలో నీకొహినూరు నదీవేగమునఁ గొట్టుకొని వచ్చుచుఁ బడెనఁట. ఉపలాస్ఫాలనోత్క్షేపవిక్షేపితమగుచుఁ గొట్టుకొనివచ్చుచుండుటచే శాణితమైనటులనె ప్రకాశించుచుండు నీకొహినూరును జూచి ముగ్ధుఁడై యాజాలరి తన గ్రామములోనికిఁ దీసికొనిపోవ నాపల్లెలోని యొక వర్తకుఁడు రెండుమూఁడు రూప్యములకె దానిం గొని కొన్నిపదుల రూప్యములకుఁ బరిసరపట్టణమున నమ్మికొనెనఁట. అది క్రమముగా వెలలో వృద్ధినొందుచు గోలకొండనవాబుం జేరెనఁట. ఎటులైన నది యాంధ్రదేశమునఁ బెక్కు శతాబ్దములకాలముండెననుట సత్యమునకు దూరము కాదు. అది యింక నాంధ్రావనిఁ జూచుట యెప్పుడును సంభవింపదు.

పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

హరిజనశతకము

రాయలు క్రౌ. సైజు, ౪౫ పుటలు, వెల రెండు అణాలు.

ఆంధ్రమున ననేకగేయపద్యగద్యప్రచారక గ్రంథములు రచించిన హరిజనకవీంద్రులగు శ్రీయుత కుసుమ ధర్మన్నకవిగారిచే రచింపబడిన ౧౦౮ ఆటవెలదుల చిన్ని పుస్తకము. నిద్రాణుడై యున్న హరిజనుని మేలుకొల్పి, సవర్ణులు ధన, కుల, జ్ఞానాధిక్యగర్వములచే వాని నెట్లు అణగద్రొక్కుచున్నారో తెలిపి, సమానగౌరవముకొరకు సమ్మెకట్టు సూత్రము నవలంబింపవలెనని బోధించుచున్నది. కవిగారి మునుపటి గ్రంథములకంటె నిందలి కవిత్వము చాలా సాఫీగ యున్నదనియు, కాలక్రమమున వేమన్నకవిత్వముతో సరిపోవచ్చుననియు చెప్పవచ్చును. వైద్యరత్న కుసుమ ధర్మన్నకవి, లక్ష్మీవారంపేట, రాజమండ్రికి వ్రాసిన ప్రతులు లభించగలవు.

గ. న.

భావతరంగాలు

శ్రీయుత ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణగారు రచించిన ఏలలు, సుద్దులు, చిందులు, బుర్రకథలు మొదలగు ౧౨ పాటలుగల ౧౪ పుటల గ్రంథము. అనాగరక నిమ్నారణ్యజాతుల స్త్రీపురుషుల భావములలో నెట్టి ఆశలు, ఆశయము లూగుచుండునో రసవంతములైన గ్రామ్యపదములలో చిత్రించునేర్పు మన లక్ష్మీనారాయణ.గారి కున్నట్లు ఇప్పటికవులలో ననేకులకు లేదు. తక్కెళ్ల జగ్గన్నబోగలు, దిమ్మెలపాట, విశాదలో విశాదలో యనుపాటలు యుగయుగములనుండి అణచబడిన అల్పజాతుల మానమర్యాద లొక్కసారి యెన్ని పర్వతములై పైకుబికి యెట్లు ప్రళయమును కూర్చగలవో తెలియజేయును. కవిత్వమువంటి మనోహరభావము లొక్క విద్యాజ్ఞానులలోనేకాక నిరక్షరాస్యులగు మానవులు, పశువులు, పూలు మొదలగు నన్నిటి హృదయములయందు కూడ నుండుననియు, చిత్రించగల కవీంద్రు డున్నచో వానిని కవీంద్రుడు చిత్రింపవచ్చుననియు ఈచిన్నగ్రంథములోని భావములవలన తెలియనగును. వెల రు ౦-౧-౦. వలయువారు గుంటూరులో నున్న గ్రంథకర్తగారిపేర వ్రాయవచ్చును.

గ. న.

మాధవాశ్రమము (ద్వితీయభాగము)

బళ్లారి శ్రీ కృష్ణదేవరాయగ్రంథమాలవారి రెండవ పుష్పము. గ్రంథకర్త: పంటిసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు, బెస్తరపల్లి, కల్యాణదుర్గంతాలూకా.

కరూరు గ్రామములో కల్లుమకాము నెత్తివేయించుటకును, జాతీయపాఠశాలను నెలకొల్పుటకును ఖద్దరుపత్తిని పెంచుటకును మాధవశర్మయు, అతని యనుచరులును పడిన శ్రమ లిందు వివరింపబడినవి. మేఘపటలములను చీల్చుకొని వెలుగు చంద్రునివలె

నీరాపనిందలను తొలగి జైలునుండి విముక్తుడై మాధవశర్మ రాణించును. గ్రామపునర్నిర్మాణోద్యమమునం దాసక్తిగల యువకులును, సంస్థలును దీనిని తప్పక పఠించవలెను. వెల రు ౦-౫-౦ లు.

గ. స.

భోగేశ్వర మాహాత్మ్యము

డెమ్మీసైజు, ౮౦ పుటలు, నాలుగాశ్వాసముల ప్రబంధము. వెల రు ౦-౧౦-౦ లు మాత్రము. గ్రంథకర్త శ్రీయుత మల్లంపల్లి మల్లికార్జున నారాయణకవి. ౧౯౩౮-వ సంవత్సరము బి. ఏ., పట్టపరీక్షకును, 'ఉభయభాషాప్రవీణ' ఏ. బి. గ్రూపులకును పఠనీయగ్రంథముగ నిర్ణయింపబడినది. శివదేవుని వరప్రసాదలబ్ధపుత్రి యగు గొడగూచి యిడిన నివేదనలు శంకరుడు సుప్తముగను, ప్రత్యక్షముగను వచ్చి ఆరగించిపోవువిధంబును, గొడగూచి శిలముపై తలిదండ్రుల కనుమానము జనించుటయును, ఆమెమాహాత్మ్యమున వారికిగూడ శివసాక్షాత్కారమగుటయును, శ్రీశైలపర్వతపరిసర పుణ్యసంస్థల మనోహరవర్ణనములును కలిగి గ్రంథమత్యంతనీతిదాయకమై, భక్తిరస ప్రధానమై రాణించుచున్నది. శైలి గంగాప్రవాహమువలె స్వచ్ఛమై, గంభీరమై, సవేగమై, సులభగమ్యమై అలరారుచున్నది. నగర, ఋతు, సూర్యోదయాస్తమయాదివర్ణనలు స్వతంత్రములై ప్రబంధవర్ణనముల బురుడించుచుండును. పండితప్రశంసనీయమైన శైలిలో ఆర్షసంప్రదాయబద్ధజీవనము మనోహరముగ చిత్రింపబడినది. ఒకపద్యమున కొకపద్య మీసందర్భమున నుదాహరింపబోవుట సాహసకృత్యమేయగును. కవిత్వమునం దభిమానముగలవారెల్లరును పఠించితీరవలెను. ప్రతులువలయువారు మచిలీపట్టణమువరినుండు నిడుమోలులోని శ్యామలాధర్మపాఠశాలయందుండు కవిగారికి వ్రాయవలయును.

గ. స.

చంద్రహాసము

క్రౌనుసైజు, ౭౮ పుటలు, వెల రు ౦-౧౨-౦ లు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత జి. జోసఫుకవిగారు, వినుకొండ, గుంటూరుజిల్లా.

ఆరు అధ్యాయములతో గూడిన వచనగ్రంథము. ఇతిహాస మెల్లరు నెరింగిన చంద్రహాసుని చరిత్రమే. వర్ణనలు, కల్పనలు కవిగారిచే పెంచి వ్రాయబడినవి. శైలి యున్నత తరగతి విద్యార్థులకు పఠనీయమై, గంభీరమై, కఠినమై, సంస్కృతసమాసకలితమైనది. దేశోద్ధారకుని కంకితమై ఆంధ్రపత్రికాముద్రాలయమున ముద్రితమైనది. విద్యాశాఖవారు దీని కొంతయు ప్రోత్సాహమిచ్చి పఠనీయగ్రంథముగ నిర్ణయింపతగినది. గ. స.

గిరికాపరిణయము

డిమ్మీసైజు, ౭౨ పుటలు, వెల రు ౦-౧౨-౦ లు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత కంచర్ల వేంకటహనుమయ్యగారు, వినుకొండతాలూకా పెరుమాళ్లపల్లె వాస్తవ్యులు. వసుచరిత్రలోని ప్రధానభాగమగు గిరికాపరిణయము కథాంశము. ఏడంకముల నాటకము. ఈమనోహరకథ నింతవర కాంధ్రులు రామరాజభూషణ కవికృతవసుచరిత్రనామక ప్రబంధముగ చదివి యానందించుచున్నారేకాని, నటింప సందర్శించు భాగమునకు నోచుకొనలేదు. ఇట్టి రసవత్తరకథను ప్రదర్శనయోగ్యమగు నాటకరూపముగ రచించి గ్రంథకర్త సురుచిర కీర్తివంతులగుచున్నారు. వచనమును, కొన్ని పద్యములును గ్రంథకర్తగారు స్వయముగా వ్రాసినవి. ఉత్కృష్టమగు పట్టులలోని పద్యములనెల్ల యథారూపముగ వసుచరిత్రనుండి సంగ్రహించి పొదిపి వాటి యమూల్యప్రతిభను ప్రకటించినారు. సుప్రసిద్ధ నటశేఖరులీనాటకము నాడి తమప్రతిభను ధ్రువపరచుకొనుటకు మంచి యవకాశము.

గ. స.

సత్యనారాయణ శతకము

డెమ్మీసైజు, ౨౦ పుటలు, సత్యనారాయణా యను మకుటముతో ౧౦౬ శార్దూలమత్తేభవృత్తములు. గ్రంథకర్త: శ్రీయుత పండితారాధ్యుల సూర్యనారాయణకవిగారు, ముమ్మిడివరం, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

హిందూమతమునందలి సర్వశాఖాజన సంసేవ్య దైవతమగు శ్రీఅన్నవరము సత్యనారాయణమూర్తివారి మాహాత్మ్యము భక్తిరసపూరితమగు ప్రౌఢశైలిలో వర్ణింపబడినది. శ్రీయుతులు చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి గారు, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు మొదలగు వారు గ్రంథముయొక్క శయ్యను ప్రశంసించియున్నారు. సత్యనారాయణవ్రతసమయమున ప్రతిగృహమునందును పఠింపతగినది.

గ. స.

వీరకరవాలము

ఇది మ-రా-శ్రీ బైరెడ్డి రంగారెడ్డిగారు "గరమ్ తుల్ వార్" అను హిందీగ్రంథమునకు భాషాంతరీకరణముగఁ జేసిన ౧౭౨ (క్రౌను) పేజీల నవల. ఇది చరిత్రమును సంబంధించిన దగునో కాదో తెలియదు. కాని నవల చిన్నదైనను చాల రమణీయముగ నున్నది. ఇందలి భయంకరపరిణామములు కొన్ని పాఠకులఁ జకితులఁ జేయుచున్నవి. మయూరధ్వజుని ప్రభుభక్తి పరాయణత, జగమల్లుని భ్రాతృభక్తి, రణమల్లుని కార్యదీక్ష, రాయసింహుని మూర్ఖపుపట్టుదల, శీలవతికృతజ్ఞత మిక్కిలి చక్కఁగఁ బోషింపఁబడినవి. ఆయా విషయములం దాయావ్యక్తు లాదర్శస్వరూపులు.

కాని రణమల్లు శీలవతిప్రేమహృదయమును గ్రహింపలేకపోవుట యొకలోపము కాఁగలదు. సౌమ్యవతీరణమల్లుల యనురాగము ఎచటను వర్ణింపఁబడకయే యిర్వురికిని వివాహము జరిగించినది. సౌమ్యవతీపాత్ర మిచట చాల నీచముగ విడువఁబడినది. ఆమె తన ప్రియుని ప్రాణములను గాపాడుటకై శీలవతిని బలి యగునట్లు కోరినది. ఇట్టి క్షుద్రహృదయ రాజమహిషి యగుట—అందు రణమల్లుని దేవియగుటయు ఉచితముముగ లేదు.

రచన చక్కగ సాగినది. గ్రంథకర్త పీఠికను వ్యావహారికాంధ్రమున వ్రాసినను గ్రంథమును గ్రాంథికభాషనే వ్రాసెను. అచ్చటచ్చట "సభికులు" (సభ్యులనుటకు), "ధ్యేయిని" మొదలగు దుష్ప్రయోగములు కలవు.

హిందీగ్రంథము "గరమ్ తుల్ వార్" అయినను, కవి స్వతంత్రించి "వీరకరవాలము" అని నామ మిడినట్లు పీఠికలోఁ జెప్పఁబడినది. కాని యాపదము నాంధ్రీకరించినచో, మూలాభిప్రాయము చెడకుండ "వీరకరవాలము" అని మార్చుటయే యుక్తము. కావునఁ గవి స్వతంత్రించి చెప్పినట్లు వ్రాసికొననక్కఱలేదు. వీరకరవాల మనునర్థమున "గరమ్ తుల్ వార్" అనునది భాషాసంప్రదాయసిద్ధపద (Idiomatic word) మని యెఱుఁగవలెను. శ్రీరెడ్డిగా రిట్టినవలలను వ్రాసి భాషాసేవ నొనర్తురుగాక!

బులుసు వేంకటరమణయ్య.

తర్కసంగ్రహము

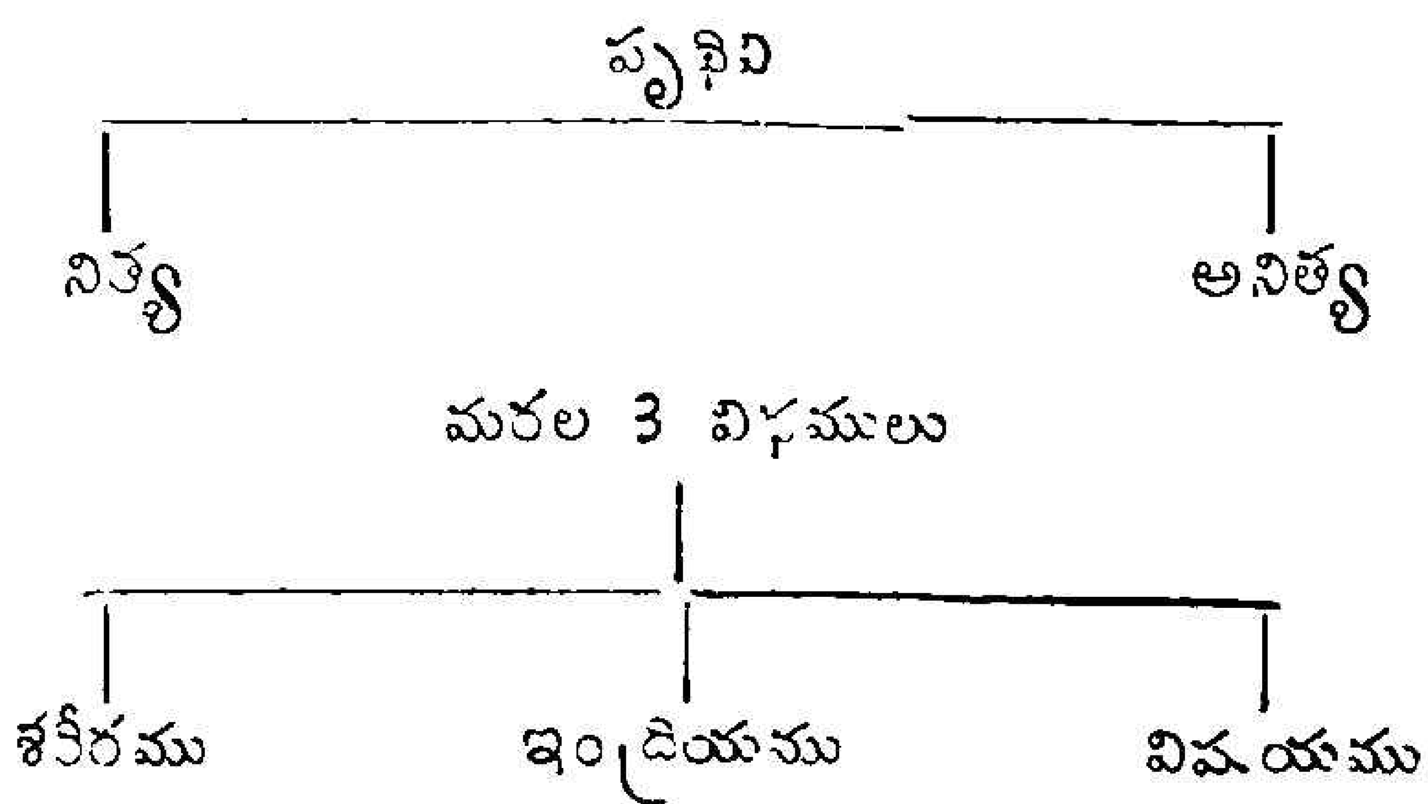
న్యాయవైశేషికముల సిద్ధాంతములను బాలురకుఁగూడ బోధపడునట్లు సంగ్రహించి అన్నంభట్ట విద్వాంసుఁడు రచించిన తర్కసంగ్రహమున కిది యాంధ్రీకరణము. అనువాదకులను బ్ర. శ్రీ ములుగు విశ్వేశ్వరశాస్త్రిగారు, ఆయుర్వేదవిద్వాంసు లగుటచే, ఆయుర్వేదమునకుఁ దర్కమునకుఁ గల సంబంధమును దెలుపు చరకమతదీపికయను వివరణమునుగూడ దీని యందుఁ గ్రోడీకరించియున్నారు. అన్నిశాస్త్రములకును న్యాయవైశేషికములతో సంబంధము కలదు. కాని శ్రీశాస్త్రిగారు ఆయుర్వేదవిద్యార్థుల యుపయోగార్థము ఆయుర్వేదమతములను నిరూపించు టెంతయు సముచితము. ఈయాంధ్రీకృతితో మూలము కూడఁ జేర్పఁబడుట బహూపకారకము.

భాషాంతరీకరణము-అందు శాస్త్రగ్రంథాంధ్రీకరణము చాల కష్టమైనపని. కావున శ్రీశాస్త్రిగారెంతటి జాగరూకులైనను ఈగ్రంథమునఁ గొన్ని దోసంగులు దొరలుట తప్పినదికాదు.

పుట ౧. మూలమున "పదార్థాన్ విభజతే. తత్ర ద్రవ్యేతి" అని గలదు. ఇయ్యది న్యాయబోధినిలోనిది. ఇచట మూలమున నెట్లు పడినదో తెలియకున్నది.

పుట ౭. మూలము "నిత్యా పరమాణురూపా, అనిత్యా కార్యరూపా. పునస్త్రివిధా" అని యీయఁబడినది.

"ఈభూమి మరల మూఁడువిధములు" అని యాంధ్రీకరణము వేరేపేరాలోఁ గలదు. దీనింబట్టి నిత్యానిత్యస్వరూపయగు పృథివి యంతయు మూఁడు విధములని శ్రీశాస్త్రిగారి మతమును గ్రహింపవలసియున్నది. "పదార్థవివరణసూచిక" లోని వారి వివరణముగూడ మీఁది వారిమతమునే బలపరచుచున్నది, మాకును.

కాని నిత్య పరమాణుస్వరూపయగుట నచట నీభేదములు లేవు. అనిత్యయే మూఁడువిధములు. శ్రీశాస్త్రిగారు మీఁదిరీతినే జలము-తేజస్సు-వాయువుల పట్లఁగూడ సూచించినారు. ఇది న్యాయశాస్త్రవిరుద్ధమగు సిద్ధాంతము. "సా పునస్త్రివిధా" అను మూలపాఠమును గ్రహింపవలెను. ముద్రితగ్రంథములలో నట్లే కలదు.

పుట ౧౧. "దివ్యమగు నీటిచే నార్పఁబడక వెలుఁగునది. బడబాగ్ని" అని శ్రీశాస్త్రిగారు మూలమున లేని నూతనమార్గము త్రొక్కిరి. ఉపపత్తి యేమో? మఱియు బడబాగ్ని యంతరిక్షమున నుండదుకాన దివ్యముకాఁజాలదు. "దివ్యమబింధనం విద్యుదాది" అని మూలమునఁగలదు. ఇచటి "అబింధన" మ్మనునది విద్యుద్విశేషణము. ఆదిపదముచే సూర్యచంద్రాదులను గ్రహింపవలసినదిగాని బడబాగ్నిని కాదు.

పుట ౩౯. మూలము "కార్యం ప్రాగభావప్రతియోగి." తెలుఁగు "ప్రాగభావమునకు (తను పుట్టుటకు పూర్వము లేకుండుటకు) ప్రతియోగి (విరుద్ధము) కార్యము." అని కలదు. కాని ప్రతియోగియనఁగా ఆధేయమగుననుగాన విరుద్ధమను నర్థముఁ జెప్ప వీలులేదు. ప్రాగభావము నాశ్రయించియుండునది కార్యము. అనఁగా కార్యము కాకపూర్వమే అభావముండునుగాని, కార్యమైనపిదప నుండదని భావము. మఱియుఁ బ్రతియోగియన విరుద్ధమని అర్థము చెప్పినచో "ప్రాగభావాప్రతియోగిత్వే సతి, ధ్వంసాప్రతియోగిత్వే సతి, అన్యోన్యాభావభిన్నత్వే సతి అభావత్వ మత్యంతాభావత్వమ్" (న్యాయబోధిని) మొదలగు లక్షణములే విరోధింపఁగలవు. మఱియు "చతుర్వింశతి గుణాః, జలేతు మధురఏవ. స ద్వివిధ సురభిరసురభిశ్చ" మొదలగు ముద్రణస్ఖాలిత్యము లచ్చటచ్చటఁ గలవు.

ఇదివఱకు కే. శే. కం. వీరేశలింగముపంతులుగారు తర్కసంగ్రహము నాంధ్రీకరించియున్నారు. కాని శాస్త్రాంతరసంబంధప్రదర్శనపూర్వకముగ నిట్లు నూతనరీతిని ఎవరు నాంధ్రీకరింపలేదు. కావున శ్రీశాస్త్రిగారి ప్రయత్నము కొనియాడఁదగియున్నది.

బులుసు వేంకటరమణయ్య.

ఆంధ్రీకృతలఘుసిద్ధాంతకౌముది

గీర్వాణభాషను లఘురీతిని వ్యాకరించుచు వరదరాజపండితుఁడు వ్రాసినలఘుసిద్ధాంతకౌముది కిది తెనిఁగింపు. క్రౌనుసైజున ౭౫౬ పుటల గ్రంథము. చిట్టి

గూడూరునందలి నారసింహసంస్కృతకళాశాలాపండితులగు బ్రహ్మశ్రీ చంద్రభట్ల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారును, ఉభయభాషా-సాహిత్య విద్యా-ప్రవీణ శ్రీమాన్ పంచాంగము వేంకట నరసింహాచార్యులు గారును దీనిని రచించిరి. తత్కళాశాలాధ్యక్షులగు శ్రీమాన్ శ్రీమత్తిరుమల గుదిమెళ్ల వరదాచార్యులు గారు ఈగ్రంథమున కుపోద్ఘాతము వ్రాసిరి. అందు సంస్కృతవ్యాకరణచరిత్ర సంగ్రహముగ నీయఁబడినది. కాని ప్రస్తుతాంధ్రీకరణముయొక్క బాగోగులు వివరింపఁబడియుండలేదు.

ఈగ్రంథమునఁ బాణినీయసూత్రములు-వార్తికములు-పరిభాషలు-ఆరీతినే యుంచఁబడి వరదరాజపండితకృతమగు వృత్తిమాత్రము తూ-చాలుతప్పకుండ నాంధ్రీకరింపఁబడినది. గ్రంథకర్తలు సమర్థులగు విద్వాంసులగుటనే ఆంధ్రీకరణము కడుజాగ్రత్తగనే చేయఁబడినదని చెప్పవచ్చును.

కాని గ్రంథమంతయు యథాక్రమముగ (మక్కికిమక్కిగా) తెలిఁగింపఁబడినదని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. గ్రంథాదినుండియే కొన్ని యుదాహరణములఁ గనుఁడు-

పుట. ౨. హలన్త్యమ్. ౧. 3. 3.

[వరదరాజపండితుని మూలము.] ఉపదేశే౽న్త్యం హ లిత్స్యాత్. ఉపదేశ ఆద్యోచ్చారణమ్. సూత్రేష్వదృష్టంపదం సూత్రాంతరా దనువర్తనీయం సర్వత్ర.

[తెలుఁగు] ఉపదేశమునఁ జివర నుండు హల్లిత్సంజ్ఞక మగును. ఉపదేశమన మహేశ్వర-పాణిని-కాత్యాయన- పతఞ్జలుల యాద్యమగు నుచ్చారణము. సూత్రమున లేని యావశ్యకపదముల నితరసూత్రముల నుండి గ్రహింపవలయును.

[ఇచట మహేశ్వరాదుల యాద్యోచ్చారణమన నర్థ మేమో తెలియకున్నది.] మఱియు "సూత్రేష్వదృష్ట" మ్మనుదానికి వివరణము బాగుగ వ్రాయవలెను.

పుట. ౬. తెలుఁగు. "ఖర్" లకు వివారము-శ్వాసము-అఘోషము......మూలము "ఖరో వివారాః శ్వాసా అఘోషాశ్చ" అని. ఇచట "ఖర్" లని అనక, వివరించుట లెస్సగదా!

పుట. ౧౨. యస్మిన్ విధి స్తదాదా వల్ గ్రహణే.

"సప్తమ్యన్తే విశేషణీభూతే యో విధి రాశ్రీయతే స తదాదేర్జ్ఞేయః" అని మూలము. తెలుఁగు "అల్‌మాత్రబోధకమును—" అల్లనఁగా నేమో వివరించుట యుచిత మేమో!

మూలముకంటె భాషాంతరీకరణము సుగమమై వ్యాకరణజిజ్ఞాసువులు స్వతంత్రముగ నర్థముచేసికొన వీలగురీతి నున్ననే దానివలనఁ బాఠకలోకమున కుపకారము కలుగఁగలదు. లేనిచో భాషాంతరీకరణమునకుఁ దగినంత ఫలము లేదు. ప్రస్తుతగ్రంథమును, లఘుసిద్ధాంతకౌముదిని సంస్కృతమునఁ జదువనివారెవ్వరు (నూతనప్రవేశముకలవారు) ను స్వతంత్రముగ గ్రహింపఁజాలరు. గురువువొద్దఁ జదువుకొనునపు డిద్దానికంటె మూలమే బహూపకారక మగును. దీనితో మూలమునుగూడఁ జేర్చి ముద్రించినఁ జాలవఱకు ఉపయోగ ముండెడిది. కాని యేలకో గ్రంథకర్త లట్లొనర్ప లేదు.

వ్యాకరణాదిశాస్త్రగ్రంథములు దేశభాషకు సంబంధించినవైనను, సర్వజనవేద్యములు కాక దుర్ఘటము లగును. అట్టిచో నొకభాషనుగుఱించిన వ్యాకరణమును వేఱొకభాషలో వ్రాయునపుడు మిగుల జాగరూకత వహించి, మూలాభిప్రాయము బాగుగ తమ భాషాంతరీకరణమున ప్రతిబింబించునట్లు రచించుట భాషాంతరీకర్తల ముఖ్యకర్తవ్యము.

అనువాదకులు మక్కికిమక్కిగా లఘుసిద్ధాంతకౌముది నాంధ్రీకరించినను, మూలాభిప్రాయము చెడకుండఁ దీసికొనివచ్చుటయుఁ బ్రశంసింపఁదగిన విషయము. ఆంధ్రవిద్వాంసు లీగుణమును గ్రహించి గ్రంథకర్తల ప్రయత్నమును సఫలముగఁ జేయుదురుగాక!

బులుసు వేంకటరమణయ్య

గ్రంథస్వీకారము

క్రొక్కారు

గ్రంథకర్త: జలవంకి కృష్ణస్వామిశర్మగారు, ఒంగోలు, గుంటూరుజిల్లా, క్రౌనుసైజున 3౧ పుటలు. వెల రు ౦-౫-౦.

నీతిముక్తావళి

గ్రంథకర్త: మంత్రిరావు వెంకటరత్నముగారు, తణుకుతాలూకా కాకరపర్రు. క్రౌనుసైజున ౨౪ పేజీలు, వెల రు ౦ ౨-౦.

శివమహిమ్న స్తోత్రము

గ్రంథకర్త: వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు గారు, మశిద్వీపము, ఖాసింకోట, విశాఖపట్టణముజిల్లా, వెల రు ౦-౨-౦.

జీవనసంధ్య (సాంఘికనవల)

గ్రంథకర్త: వినోదుడు. సరస్వతీగ్రంథమాల, కాకరపర్రు. క్రౌనుసైజున ౧౧౭ పుటలు. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

గానకళాచంద్రిక

గ్రంథకర్త: అరిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి గారు, సంగీతోపాధ్యాయులు, "సుందరవిలాస్", గాంధీ నగరము, బెజవాడ. డెమ్మీసైజున 3౬౧ పుటలు, వెల రు ౨-౦-౦.

పత్రికలు

ప్రజాసంస్థ

సంపాదకులు: గాదె సింహాచలంపంతులు గారు, M. L. C., గుంటూరు. చందా సంవత్సరమునకు రు. ౨-౦-౦.

విశ్వకళ

సంపాదకులు: కుందుర్తి నరసింహారావుగారు, గాంధీపేట, గుంటూరు. సంవత్సరపుచందా రు. ౧-౦-౦.

సరస్వతి

సంపాదకులు: వెంపటి సత్యనారాయణగారు, విశాఖపట్టణము. సంవత్సరపుచందా రు. ౨-౮-౦ లు.

మనవిమాటలు

ఆంధ్రపత్రిక రజతోత్సవము

ఆంధ్రపత్రికకు ఇరువదియైదేండ్లు నిండినవి. రజతోత్సవము జరుగకున్నను, సంచిక మాత్రము వెలువడినది. ఆంధ్రప్రముఖుల ఆశీర్వాదములతోను, అభినందనములతోను సంచిక యొప్పుచున్నది.

ఆంధ్రపత్రిక బొంబాయినగరమున పుట్టినది. విజ్ఞానసంపన్నమగు తనదృష్టి నాంధ్రదేశముపయి ప్రసరింపజేసినది. ఆవెలుగుననే ఆంధ్రులు, తమ్మును, ప్రపంచమును కనుగొనగలిగిరి; తమయందు కనుపట్టెడు లోపములను గుర్తించి తమ్ము దిద్దుకొన మొదలిడిరి; క్రమముగా తమ జాతీయతను, వ్యక్తిత్వమును లోకమునకు చాటగలిగిరి; సాటిదేశములలో తమదేశమునకును, సాటిజాతులలో తమజాతికిని గౌరవమును సమకూర్చుకొనగలిగిరి. పెక్కేల? వారియందు నేడు సకలవిషయములను కనుపట్టుచున్న యభివృద్ధి యంతయు నాంధ్రపత్రికయే ప్రసాదించినది. ఇది సత్యము. ఇంకను ఆంధ్రులయెడ నిలిచి యుండు లోపములకు వారి అలసతయే కారణము.

పత్రికాధిపతి యాంధ్రుడే. అయినను ఆంధ్రజనసహజమగు అలసత మొదలగు నవగుణము లాయనయెడ మృగ్యములు. ఆదిని సంపన్నుడు కాకున్నను ఉత్సాహము, ధైర్యము, స్థైర్యము, ఔదార్యము, కార్యదీక్ష మున్నగు సుగుణముల కాయన యునికిపట్టు. ఆబంగారు పళ్లెమున కాంధ్రదేశమున చేర్పుగా గోడ లేకపోయినది. ఏకాకిగా దేశాంతరమును జేరుకొనినాడు. ఆయన యుత్తమపురుషలక్షణముల కదృష్టదేవత చేయూత యిచ్చినది; పట్టినది బంగారము కాజొచ్చినది.

ఆయనది మత్సరము లేని మనస్సు ఆయన తనకు తావీయని దేశముజోలి తనకేల యని యూరకున్నవాడు కాడు; దాని దీనస్థితిని తిలకించినాడు; తదుద్ధరణమునకయి కంకణము గట్టినాడు; తత్కార్యసాఫల్యమునకు సాధనమగు పత్రికను, ఆంధ్రముననే ప్రకటింప మొదలిడినాడు. ఆయనలోకజ్ఞతకు, దూరదృష్టికి, దేశాభిమానమునకు నింతకంటె నిదర్శనమేమికావలెను?

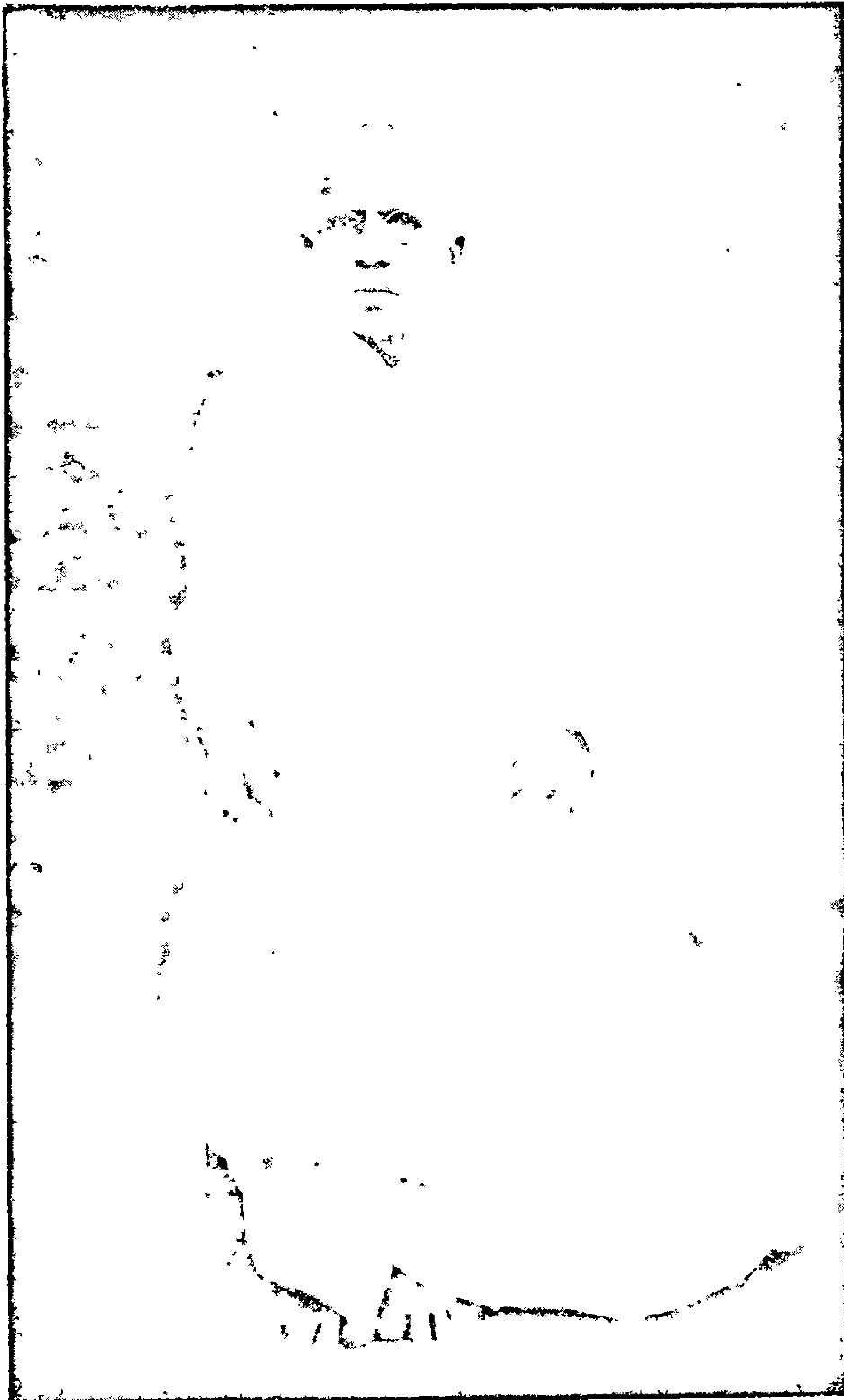
ఆయన మొదట వారపత్రికను ప్రారంభించినాడు. తన యుద్దేశము సర్వాంగీణముగా సఫలమగుటకు అది యొక్కటి చాలదని తెలిసికొని తరువాత కొన్నియేండ్లకే దినపత్రికనుగూడ ప్రారంభించినాడు. వ్యయ ప్రయాసములను లెక్కపెట్టుట ఆయనప్రకృతికి గిట్టదు. కావుననే రెండుపత్రికలును నేటికిని నిరంతరాయముగా సాగుచున్నవి.

ఆయన దేశోద్ధరణాసక్తి పత్రికలను ప్రకటించుటతో మాత్ర మాగిపోయినదికాదు. నిరంతరము నితరములగు నుపాయములను కూడ వెదకుచుండును. తనహృదయమునకు గోచరించిన యుపాయములకు రూపము నొసగుటయే యాయన యాదర్శము. అందుకయి తన యైశ్వర్యము నంతయు వినియోగించుటయే యాయనసంకల్పము. దేశమువిషయముననే కాదు, వ్యక్తివిషయమునను ఆయన యాదార్యము కుంటువడనిది. ఆయనను

అడిగి లేదనిపించుకొనిన యదృష్టహీనుడుండునేని వాడజాగళస్తనము.

ఆయనను ఐశ్వర్యమున వేయింతలు మిగుల గలవారు ఆంధ్రదేశమున ననేకులుగలరు. కాని దేశసేవాపరాయణతయందు వేయవవంతేని సరిపోగలవారొక్కరేని గానరారు. నేడే యననేల. అట్టి వ్యక్తి 'నభూతో నభవిష్యతి?'

ఆయుదారచరితుని ప్రాపున నిరువదియైదేండ్లనుండి నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుచున్న ఆంధ్రపత్రికప్రసాదించు విజ్ఞానసంపదను కొల్లగొనుచున్న ఆంధ్రులకు, తత్పత్రికకు రజతోత్సవమును జరిపి, తదధిపతిని సముచితరీతిని సన్మానించి తమ కృతజ్ఞతను తెలుపుచు నానందించుట ధర్మము.

శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు,
ఆంధ్రపత్రికాధిపతి.

ఇది సన్మానమహోత్సవముల యుగము. ఎవరేనికాని, ఎప్పుడో, స్వార్థపరాయణులయి యొనరించుకార్య మేదో యొకవంక, నొక కొంతయే, యేకొందరికో ఉపకరించినజాలును! తదభిమానులు ప్రయత్నపూర్వకముగా వేలకొలది ధనము నార్జించి వారికి సన్మానములను, మహోత్సవములను దేశముపేర జరుపుదురు. ఆంధ్రపత్రిక నిరంతరము కావించుచున్న సేవ పరార్థమునదే. ఎల్లవంకల నాంధ్రుల కెల్లరకు నపరిమితముగ నుపకరించుచున్నది. ఇట్టి పత్రిక నాంధ్రులెల్లరు గాఢముగ నభిమానింతురనకతప్పదు. కావున వారెల్లరు పత్రికను, తదధిపతిని అధికోత్సాహముతో, అధికవైభవముతో సన్మానింపవలసినవారు. కాని ఎవ్వరు నా విషయమున నించుకమైన ప్రయత్నించినట్లు, తుదకు మాటమాత్రమైన తలపెట్టినట్లు కానరాదు. సన్మానములయు, ఉత్సవములయు మాటయటుండుగాక! రెండున్నరకోట్ల ఆంధ్రులకు ప్రకృతమున్న దినపత్రిక ఆంధ్రపత్రిక యొక్కటియే. దేశకాలానుగుణమగు ప్రబోధము

కలుగుట కింకను ఎన్నియో పత్రిక లావశ్య కము లయి యుండ ఉన్న యీయొక్క పత్రిక కేని దేశీయుల ప్రోత్సాహము తగినంత కానరా కున్నది. అధిపతి శ్రీమంతుడు, దేశాభిమాని, వ్యయప్రయాసములను లెక్కింపని యుదార శీలుడు కాన పత్రిక తనజీవితము నెట్లో నిలువబెట్టుకొని యున్నది. కానిచో నాంధ్రు లకు పత్రికయే లేకపోవలసినది. పత్రికవలన ననేకవిధము లగు లాభముల బడయువారు దేశీయులు. తమ లాభమునకయి వా రెంత కాలమేని యిట్లు లొక్క వ్యక్తిని అధికనష్ట ములకు పాలుచేయుట న్యాయ్యముకాదు. ఉన్నదాని యునికినే స్థిరముచేసికొన బూనని వారు క్రొత్తపత్రికలను బయలుదేరనీయబోరు. ప్రత్యేకము వ్యక్తిత్వము,తాహతు లేని స్వాతం త్ర్యము ప్రకటించుకొన నుబలాటపడు నేటి యాంధ్రులు సంతతపరాశ్రయణము కళంక మని భావింపకపోవుట వింతకాదు.

ఆంధ్రులకు పత్రికలవిషయమున గల అనుభవ మత్యల్పము. నేటిపత్రికలే యిందుకు తార్కాణము. కాని, ఉన్న పత్రికలలో, తెలిసియు తెలియక, లేనిపోని దోషముల నెన్నుటయందు వారి యనుభవము మిక్కిలి పెద్ద. మరియు పత్రికల ప్రాముఖ్యము మిన్నుముట్టుచున్న యీ కాలమున వాని ప్రయోజనమును గుర్తింపగలవారు రెండు న్నరకోటి యాంధ్రులలో నెందరో లేరు. ఇక పత్రికానిర్వహణము లాభకర మగుట యెట్లు సాధ్యము కాగలదు?

వివిధదేశములను, వివిధవిషయములను గురించిన వివరములను, ప్రచారార్హము లగు వానిని సేకరించి ప్రజలకు పంచిపెట్టి వారిలోక జ్ఞతను, విజ్ఞానసంపదకును పుష్టిని చేకూ ర్చుట పత్రికలకు ధర్మము. సుసమర్థము లగు సంపాదననిర్వహణములు తద్ధర్మనిర్వహణ మునకు ముఖ్యాంగములు. వీని పరోక్షమున పత్రిక నిస్సారముగను, నిష్ప్రయోజకముగను పరిణమింపగలదు. పత్రికలయందు లోపములు గలుగుట కింకను నెన్నియో కారణములు గలవు. ఆంధ్రపత్రికయందును గొన్నిలోప ములు గలవు; కాని, యందలి గుణబాహుళ్య మున నవి పరిగణనయోగ్యములు గావు. కార్యనిర్వాహకులు మునుముందా లోపముల కవకాశము లేకుండ జూచుకొనదగుదురు.

ఇరువదయిదేండ్లనుండి బహుముఖముల దేశాభ్యుదయమున కుపకరించుచున్న యీ పత్రికకు స్థిరజీవనము కల్పించుట దేశీయు లకు ముఖ్యకర్తవ్యము. పత్రికవలన తాము పొందిన మేలును స్మరించి, దానికి చిరస్థాయి త్వమును గుదిర్చి, భావికాలమునను దానివలన నిత్యాధికలాభమునుబడయవలసినవారు వారు. వా రందుకు బూనుకొని ముందునకు రానిచో పత్రికాధిపతియేని దేశోపకారక మగు తన సంతానమునకు స్థిరజీవనమును కల్పించుట సమంజసము. సప్తసంతానములు పరిమితఫల దము లయ్యును చిరంజీవములుగను, చిరకీర్తి దములుగను పేర్కొనబడినవి. పత్రికా సంతాన మంతకంటె నుత్కృష్ట మయినది. అది అపరిమితఫలదము. దానివలన గలుగు కీర్తి శ్రేయము లనిర్వాచ్యములు. దానితో సంతానముల సంఖ్య ఎనిమిది యగుచున్నది.

ఇట్టి యుత్కృష్టసంతానము చిరంజీవముగా వెలయ జూచుట మిక్కిలి సముచితము.

ఇరువదియైదేండ్లనుండి స్వార్థరహితమగు నంతఃకరణముతో నీ పత్రికామతల్లిని నడుపుచు, దేశమునకు సమున్నతిని చేకూర్చుచున్న పత్రికాధిపతియు, పత్రికాధిపతియొక్కయు, దేశీయులయొక్కయు అభిరుచుల ననుసరించి పత్రికను నిర్వహించుచున్న సంపాదకబృందమును అత్యంతము నభినందార్హులు. నిరంతర దేశసేవాపరాయణమగు నాంధ్రపత్రికయు చిరంజీవియై ఇంకను బహుగుణముగా దేశసేవను చేయుచుండునుగాక.

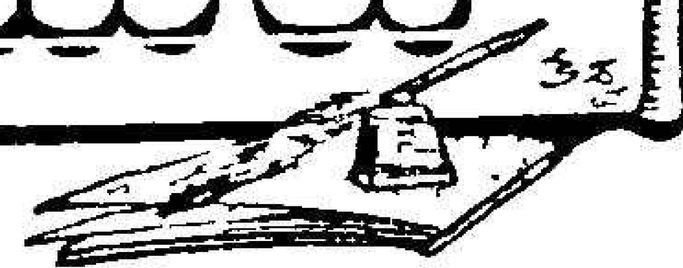
ధన్యవాదము:

ధన్యమయినది. ఆంధ్రదేశము ధన్యమయినది. జీర్ణప్రాయముగ నుండిన యాంధ్రకవితాసామ్రాజ్యము నుద్ధరించి దేశమునందు నలుకెలంకుల విజయపతాకలను ప్రతిష్ఠించి, యాంధ్రకవితకు శకపురుషు లనమించిన నిక్కంపు కవిసార్వభౌమునకు, సంకల్పించిన షష్టిపూర్తి మహోత్సవాభ్యర్హణను సర్వలక్షణసంపన్నముగ, మహావైభవముతో నిర్వహించి సకలాంధ్రప్రపంచము కృతకృత్యమైనది. శతావధాను లొనరించిన మహోపకృతికిని, వారియందుగల అనూనగురుభక్తికిని ఆంధ్రుల ఈయర్హణ యర్హమై వెలసినది. ఆంధ్రప్రపంచ మీనాటికగున తన కర్తవ్యమును నిర్వహించి ధన్యత గన్నందుకు విశ్వభారతి సంతసించినది. కామితఫలప్రదాయిని, దేవి, కామేశ్వరి యీమహనీయునకు ఇతోధికాయురారోగ్యముల నొసంగి, తెలుగుకవితకు మఱింత సొంపువెంపులను గూర్చునట్లు అనుగ్రహించుగాత మని యాశంసనము.

ఈ షష్టిపూర్తిమహోత్సవముతో బాటు గనే, శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారి- కాదుకాదు, తిరుపతివేంకటకవుల, మాయానేత్రములకు వీ రొక్కరే సాక్షాత్కరించు చున్నారు- శాశ్వతస్మృతిచిహ్నముగ వీరిరచనల నన్నింటిని సంపుటములుగ ప్రచురించుటకును, ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తున బహుమతి పతకము నేర్పాటుచేయుటకును నిర్ణయింపబడినది. ఇవి రెండును అచిరకాలములోనే వారి శిష్యులు, ప్రశిష్యులు, తత్పరంపరలోనివారు, అభిమానులు- ఈవరుసకు రానివారు నున్న-అందరి యాదరమున రూపుగొని తిరుపతివేంకటకవుల శాశ్వతస్మృతిచిహ్నమయి వెలయగలదు. ఆంధ్రభారతికి ఈడురాని సేవ సల్పి శాస్త్రిగారు ధన్యులయినారు. అట్టి మహనీయునకు ఉచితభక్తిగ పూజగావించి తెలుగు మాగాణమును ధన్యమయినది.

సాభిప్రాయ విశేషములు

ప్రపంచపరిణామ మనవరతమును ననంత రూపములను సంప్రాప్తమగుచున్నది. మమకారాహంకారాభిమానములు సంప్రాప్తమగుచున్న పరిణామపరంపరలను గ్రహించుటకు ప్రతిబంధకములుగ నున్నవి. సామ్రాజ్యాభిమానము, వర్ణాభిమానము, జాత్యభిమానము, ధనాభిమానము, విద్యాభిమానము సాహిత్యాభిమానము, కళాభిమానము, వ్యాపారాభిమానము మతాభిమానాద్యభిమాన పరిణామములు ధర్మవ్యాజమునను గలుగజేయుచున్న మహాప్రళయము కాలాంతరమునను ధర్మావతరణమునకు సాధనంబైనను వర్తమానసమయమునందు భయభ్రాంతులను గలుగజేయుచున్నది. వర్తమానసమయమునందభిమానపరిణామములు కామార్థారాధనములకును, పరపీడనమునకును వినియోగపడునటులాత్మోద్ధరణమునకును, ధర్మారాధనములకును, ఆత్మవికాసమునకును వినియోగపడజాలకున్నవి. ధర్మము కామార్థరూపముల, భక్తి అభిమానరూపమునను నారాధింపబడుచు మహాప్రళయమునకు సాధనంబులుగ నున్నవి. అభిమానాంధకారబంధురమైన ప్రపంచమునందు జ్ఞానకాంతుల ప్రసారము దుర్లభముగ నున్నది. అభిమానము సర్వత్ర ధర్మస్థానము నాక్రమించి బీభత్సరాజ్యము చేయుచున్నది. ధర్మాత్ముల ధర్మోపదేశము లరణ్యరోదనములుగ నున్నవి. అసిధారావ్రతమైన ధర్మానుష్ఠాన మసాధ్యమైనను ధర్మబోధయును బధిర శంఖారావమై నిర్బంధములకు పాలగుచున్నది. విశ్వవ్యాప్తమైన నిర్బంధావరణములం దాత్మవిశ్వాసమును, ఆత్మధర్మానుష్ఠానమును దురారాధ్యములుగ నున్నవి. ప్రపంచమునం దంతటను జరుగుచున్న యాగములు ధర్మారాధనకై ఏర్పడుచున్నను అర్థకామారాధనములకై వినియోగపడుచున్నవి. నానా దేశముల యుదంతమును, నానాసంస్థల యుదంతమును, సమావేశముల ప్రయోజనమును నీలక్ష్యమునే సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. వర్తమానకాలమునందు రాజ్యాంగములును, మతములును, ధనాగారములును, సంఘవ్యవస్థలును నీలక్ష్యమునకే వినియోగపడుచున్నవి.

*   *   *

రాజ్యాంగములు

ప్రపంచవ్యవహారములందు సకల రాజ్యాంగములందును ఆత్మ విశ్వాసము బాహ్యసాధనములందు ప్రబలుచున్నది.

గ్రేటు బ్రిటనునందు సామ్రాజ్యాభిమాన భరితమైన జాతీయప్రభుత్వము ప్రబలి స్వాతంత్ర్యసంహారమున కుపక్రమించినది. స్వదేశవిదేశములందు పరాక్రమణమునకై చేయుచున్న ప్రయత్నములన్నియును విఫలములగుచున్నవి. ఒటావాఒడంబడిక స్వదేశప్రయోజనములకు నిరర్థకమైనది. సామ్రాజ్యవాణిజ్యాభ్యుదయసంఘ మంతరించినది. ఆర్థికమహాసభ, ఆయుధ విసర్జనసభ, నానాజాతిసమితి ధర్మప్రయోజనములకు నిరర్థకములైనవి. ఇంతను గెలువజాలని సామ్రాజ్యాభిమానులు వారి యభిమానమునంతయును నిస్సహాయులపట్లను చూపుటకు యత్నించుచున్నారు. ఇది ప్రపంచమునకు పరిపాటియైన యుపాయము. డైహార్డులు శ్వేతపత్రముపట్లను, భారతరాజ్యాంగములపట్లను చూపుచున్న నిరసనభావ మధికార సామ్రాజ్యాభిమానమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. జాయింటుకమిటీసమక్షమునను సామ్రాజ్యాభిమానులు చేసెడి ప్రశ్నలును, హోరుగారి ప్రత్యుత్తరములును బ్రిటీషురాజ్యాధికారుల సామ్రాజ్యాభిమానమును విశదముచేయుచున్నవి. సామ్రాజ్యాభిమానులకు స్వప్రయోజనములు గోచరించునటులు ధర్మప్రయోజనములు గోచరముగావు. సామ్రాజ్యాశయము లధోగతి పాలగుచున్నను స్వప్రయోజనమునకు గల ప్రతిష్ఠ ధర్మప్రయోజనములకు గలుగకున్నది. పరపీడన మాత్మోద్ధరణమునకు గాక నాత్మనాశనమునకు వినియోగపడుచున్నది.

జర్మనియందు నాజీపక్షము యూధుల నిర్బంధమునకు బూనుటయును విచిత్రముగ నున్నది. ఇరువదవ శతాబ్దియందు జర్మను ప్రజను పరిశుద్ధార్యజాతీయులను జేయబూనుట పరిహాసాస్పదముగ నున్నది. కోప మిత్రులమీదను జూపుట సులభము; ఆత్మనిగ్రహము దుర్లభము. నిస్సహాయస్థితియందున్న స్వదేశీయ యూధులమీదను నాజీపక్షము దండయాత్రకు బూనుట జర్మనుల కోపావేశమునకు నిదర్శన మైనను నిగ్రహానుగ్రహ సామర్థ్యమునకు నిదర్శనము గాదు. నాజీపక్ష మవలంబించుచున్న దురాగ్రహము దుర్బలమునకువలెను బలమునకు నిదర్శనము గాదు. నాజీపక్ష మవలంబించుచున్న దండనీతి సంగ్రామవ్యాపనమునకు వినియోగపడి మహాప్రళయమునకు సాధనం బగుచున్నది.

అమెరికా యవలంబించుచున్న జాతీయార్థికోద్ధరణవిధానమును స్వప్రయోజనములకు వినియోగపడినటులు ధర్మప్రయోజనములకు వినియోగపడుట లేదు. రూజువెల్టుగారి నిర్ణయములు, శాసనములు బాహ్యప్రయోజనములకు వినియోగపడినటు లాత్మవిశ్వాసమునకు వినియోగపడుట లేదు. ధర్మార్థముల సంరంభమునందుసర్వత్ర అర్థమునకుగల ప్రతిష్ఠ ధర్మమునకుగలుగ కున్నది. రుష్యాయందు ప్రవర్థమానమగుచున్న యర్థకామారాధనమును ధర్మప్రతిపత్తికి సాధనముగాకున్నవి. ప్రపంచావృతమైన వర్తమానవిషాదావస్థయందు జాతులకును, వ్యక్తులకును కర్తవ్యముగ్రాహ్యా

ముగాకున్నది. సందిగ్ధస్థితియందు ప్రపంచ గౌరవమునకు పాత్రుడైన గాంధిమహాత్ముని సత్యాగ్రహధర్మసందేశము జిజ్ఞాసువులకు విమర్శనాచరణార్హముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముని ౬౫-వ వర్ధంతి సత్యాగ్రహ పరమార్థమును లోకమునకు బోధకము చేయుచున్నది

* * *

గాంధిమహాత్ముడు

గతించిన సోమవాసరమునను దేశము నందంతటను జాతి మత కుల దశాభేదములు లేకను మహాత్ముని ౬౫-వ వర్ధంత్యుత్సవములు మహావైభవముతో జరుపబడినవి. ఆటలు, పాటలు, సభలు, సంకీర్తనములు, సంభాషణములు, వినోదములు, వ్యాఖ్యానములు, విమానములు మొదలగునవి గాంధిమహాత్ముని మహత్త్వమును విశదము చేసినవి. మహాత్ముని జీవితమునం దెవరు సంభావించినటులు వారికి ఆత్మస్వరూపవిశ్వాసములు గోచరించినవి. స్త్రీలు, బాల బాలికలు వారి గాఢభక్తిని వ్యక్తముచేసిరి. పండితులు ధర్మోపదేశములను చేసిరి. పామరులు మంగళహారతులను సమర్పించిరి. ధనికులు ద్రవ్యమును సమర్పించిరి. జనులందరును జాతి మత కుల భేదములను విడిచి ధర్మమూర్తికి మంగళగీతములను పాడిరి. ఈ మహోత్సవములు మహోదయసాధనములను ప్రపంచమునకు కరతలామలకము చేయుచున్నవి గాంధిమహాత్ముని జీవయాత్రయందు కర్మజిజ్ఞాస, ధర్మజిజ్ఞాస, బ్రహ్మజిజ్ఞాస ఆత్మార్థమైన స్థాయిభావమునందు లగ్నములై పూర్ణయోగప్రభావమును లోకమునకు సువ్యక్తముచేసినవి. మహాత్ముని కర్మధర్మయాత్రలు ప్రజాలక్ష్యమును అర్థకామారాధనములందు లగ్నముచేసినటులు ధర్మానుష్ఠానమునందు లగ్నముచేయకున్నవి. గాంధిమహాత్ముడు స్వరాజ్యకాములకు రాజ్యాంగనాయకుడు; సంఘసంస్కర్తలకు సంస్కరణపరాయణుడు; మతప్రవర్తలకు బ్రహ్మజ్ఞుడు; కర్మయోగులకు కర్మప్రియుడు; ధర్మజ్ఞులకు ధర్మాత్ముడు; శాంతికాములకు అహింసాదీక్షాపరాయణుడు; సత్యకాములకు సత్యాత్ముడు. గాంధిమహాత్మునిపట్ల ప్రజలకు బాహ్యాలక్ష్యము గలిగినటు లాత్మలక్ష్యము గలుగకున్నది. ఆత్మసాధనరహితములైన బాహ్యసాధనములు పురుషార్థసిద్ధికి నిరర్థకములని మహాత్ముని ధర్మోపదేశము లనవరతము వ్యక్తముచేయుచున్నవి. ఆపరమార్థమును లోకమునకు వ్యక్తము చేయుటకై గాంధిమహాత్ముడు పూనిన కర్మానుష్ఠానము లోకమునకు కర్మానుష్ఠానమునకును, ధర్మానుష్ఠానమునకును పరమలక్ష్యముగ నున్నది.

గాంధిమహాత్ము డొక సంవత్సరము సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విరమించిరి; సబర్మతి సత్యాగ్రహాశ్రమమును హరిజనాశ్రమమును జేసిరి; నవజీవనముద్రణాలయమును నిర్మూలము చేసిరి. అర్థకామారాధనమునకై

ప్రపంచ మవలంబించిన మార్గమును ధర్మారాధనమునకై మహాత్ముడవలంబించుచున్న విధము వర్తమాన విషాదపరిస్థితులందు ప్రపంచమునకు ధర్మోపదేశమును జేయుటకు దగియున్నది. ధర్మమునకు ఆత్మగతమైన త్యాగము సాధనమైనట్లు బాహ్యములైన అర్థకామములు సాధనములు గావు. బాహ్యసాధనములందైనను నిష్కామకర్మయోగమువలెను కామకర్మయోగము సాధనము గాదు. గాంధిమహాత్ముడు పూనిన కర్మయోగానుష్ఠానము సామాన్యులకు సాధ్యము గాకపోయినను బాహ్యకర్మానుష్ఠానమునందైనను వ్యవసాయపరాయణత్వము దుర్లభమైనది. గాంధిమహాత్ముని మహాత్యాగప్రస్థానము భారతీయులకువలెను సకల ప్రపంచమునకు కర్మయోగపరాయణమైన ధర్మయోగాభ్యాసమునకు మార్గదర్శకము గావలయును. ప్రపంచపరిణామమునకు గాంధిమహాత్ముని ధర్మయోగానుష్ఠానము వినియోగ ...గల విధమును ప్రజానాయకులు గ్రహిం...టకు మహాత్ముని ౬౧-వ వర్ధంత్యుత్సవ...లు సకలవిధములను వినియోగపడుచున్న కీర్తిశేషులైన శ్రీమతి వసంతమ్మగారి ...తము నీపరమార్థమునే భిన్నమార్గమునను వ్యక్తముచేయుచున్నది.

* * *

వసంతమ్మగారు

గాంధిమహాత్ముడు ప్రాచ్యాత్మను పాశ్చాత్యసంస్కారాధారమునను వ్యక్తముచేసిన కర్మయోగమును వసంతమ్మగారు పాశ్చాత్యాత్మను ప్రాచ్యసంస్కారాధారమునను వ్యక్తము చేసి భారతీయుల కాత్మసంస్కరణమును గలుగజేసినది. సంశయాత్ములైన భారతీయుల కాత్మవిశ్వాసమును గలుగజేయుటకు సకలరంగములందును వసంతమ్మగారి ప్రయత్నములు వినియోగపడినవి. ఆచారకర్మపాశబద్ధమైన భారతహృదయమునం దాత్మవిశ్వాసమును, ప్రత్యభిజ్ఞానమును నుదయించినవి. మానవస్వాతంత్ర్యధ్వజారోహణమును చేయుటకు వసంతమ్మగారు చేసిన సేవ యపారము. ఆ సేవ మతావరణబద్ధమై వాదప్రతివాదములకు మూలమైనను పాశ్చాత్యసంస్కారప్రతిహతమైన హృదయమునందు ప్రాచ్య సంస్కార సంస్మరణమును గలుగజేసినది. తరణోపాయమును, గమ్యస్థానమును తెలియకను సంశయములపాలైన ప్రజలకు ధర్మసంస్కారాంకురములను ప్రత్యక్షము చేసినను ధర్మస్వరూపము ప్రత్యక్షముగాకున్నది. నిత్యమైన ధర్మస్వరూపమును గాంధిమహాత్ము డఖండమైన ఆత్మశక్తి సాధనమునను లోకకల్యాణమునకై వినియోగింపగల విధమును వారి ఆత్మచరిత్రము విశదముచేయుచున్నది. ఆత్మవిశ్వాసమె ఆంధ్రుల ప్రత్యభిజ్ఞానమునకును సాధనముగ నున్నది.

* * *

ఆంధ్రాభ్యుదయము

ఆంధ్రహృదయమునందును దేశావృతమైన ప్రత్యభిజ్ఞాన ముదయించినది. దేశము

వసంతతటను దివ్యజ్ఞానము లుత్పన్నములై ఆత్మసంస్మరణము గలిగినది. జిడ్డు కృష్ణమూర్తి గారి యవతార మాంధ్రుల ప్రత్యభిజ్ఞానమునకు నిదర్శనము. ఆచారావరణపాశబద్ధమైన హృదయమునందు జ్ఞానకాంతులు ప్రసరించినవి. వసంతమ్మగారి గురుత్వము వసంతోదమును గలుగజేసినది. దేశమునందు సాహిత్యోపాసకులు, కళోపాసకులు, కర్మోపాసకులు, ధర్మోపాసకులు, సంస్కర్తలు, సత్యాగ్రహులు బయలుదేరి ఆంధ్రహృదయావరణమును వికాసవంతము చేసిరి. ఆంధ్రహృదయాంతరాళములందు స్తంభితమైన సంభావనాశక్తి, రసగ్రహణశక్తి, ఉత్సాహశీలము బహిర్గతమగుట కుపక్రమించినది. గతకాలోదంత మీపరిణామమును విశదము చేయుచున్నది. సాహిత్యవికాసమునకు శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వర కవులు చేసిన మహోపకారము దేశావృతమైన కావ్యనిర్మాణములు విశదము చేయుచున్నవి. గతవారమునందు బందరునందు శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి ఉత్సవసందర్భమునం దాంధ్రలోకము చూపిన యుత్సాహానందములు వారి యాత్మసంస్మరణమునకు నిదర్శనములు. దేశమునం దుత్పన్నములైన కావ్యములు, కళలు, సంస్కరణమార్గములు, జాతీయసంస్థాపనలు ప్రజాహృదయమునం దురఱ్ఱించిన ప్రత్యభిజ్ఞానమును వెల్లడి చేయుచున్నవి. ఆత్మవిశ్వాసమునకు సాధనమైన నిర్మాణకార్యవిధానమునం దాంధ్రులు చూపిన శక్త్యుత్సాహములు నిందాస్తోత్రములకు పాలైనను ప్రజాసంకల్పమునకు నిదర్శనములు. వేంకటశాస్త్రిగా రుపక్రమించిన భావకావ్యములు పల్లవించి ఫలించి ఆంధ్రస్వాతంత్ర్యహృదయమునందు ప్రతిబింబించుచున్నవి. సత్యాగ్రహోద్యమ మాంధ్రహృదయమునకు సహజమైన ఆత్మవిశ్వాసమును వికసింపజేసినది. ప్రపంచపరిణామమునందు ధర్మప్రతిష్ఠ అదృష్టరూపమునను సకలార్థములను నిర్ణయించి నిరూపించుచున్నది. వర్తమానసందిగ్ధసమయమునందు ధర్మప్రతిష్ఠ ధర్మరాజ మైన అహింసాధారమునను ప్రతిష్ఠితము గావలసియున్నది. శ్రీమతి వసంతమ్మ సంస్మరణము, గాంధిమహాత్ముని వర్ధంత్యుత్సవము, వేంకటశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి ఉత్సవము, దేశావృతమైన ప్రబోధము, ప్రజల యాత్మవిశ్వాసమును సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన త్యాగప్రస్థానము ప్రపంచమునం దపూర్వమైన ధర్మసంచలనమునకు వినియోగ చున్నది. ఆంధ్రులును నీధర్మమహా సమయమునం దాత్మవిశ్వాసమును ఆత్మశక్తి నారాధించి ధర్మనిర్వహణ జేయుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగ

Printed and Published by C. Seshagiri Rao, B. A., at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thambu Chetty St.
Editor: G. Subbaramayya.

చికాకునకు హేతువు

బలహీనము

నీవు బలహీనుడవుగ నున్నచో యేపని చేయుట యందును తోచక, బహు చికాకు నొందుదువు. ఈ చికాకువల్ల మెదడు చెడును. తలనొప్పి యేర్పడును. నరములయందు శక్తి తప్పిపోవును.

బలహీనుడ వయినట్లు నీకు తోచిన వెంటనే జీవామృతమును సేవింప ప్రారంభింపుము. బలహీనతవల్లను యేర్పడే సమస్తవిధ రుగ్మతలను పారద్రోలి దేహమునకు ఆరోగ్యమును, పుష్టిని, తేజస్సును, పటుత్వము నొసంగును. సేవింప ప్రారంభించిన మొదటి మోతాదునుండియే గుణ మగుపడితీరును. వయోభేదము లేక ఎల్లరు సేవింపవచ్చును.

వైద్యరత్న, పండిత డి. గోపాలాచార్లువారి

జీవామృతము

పూర్ణారోగ్యప్రదాయిని

వెల. పెద్దసీసా రు. 3-4-0 చిన్నసీసా రు. 1-12-0

ఆయుర్వేదాశ్రమము,

151, గోవిందప్పనాయక వీధి,

తపాలుపెట్టె 287, మదరాసు.

ఉత్తరసర్కారులకు నిజాంరాజ్యమునకు డిస్ట్రిబ్యూటరు:
ఇవటూరి కామేశ్వరరావుగారు, బెజవాడ.

సంతాన సంపద

సంపదలలోకెల్ల

సర్వోత్కృష్టమైన సంపద

"మాకందరికిని మీ లోధ్ర తృప్తి కల్గించినది. 'వంధ్యలని పేరువడసిన స్త్రీ లెందరో శిశువులను గనిరి. లోధ్రను వాడుచున్న నా సోదరి గర్భము ధరించినది."

ఎం. వీరయ్యశాస్త్రిగారు,
కనుకర్తి వీధి, కస్పా, విజయనగరం.

లోధ్ర అన్నిషాపులలోను దొరకును.—

కేసరి కుటీరము,

ఆయుర్వేదఔషధశాల, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

నేషనల్ యిన్సూరెన్సు కంపెని, లిమిటెడ్.

ప్రధానకార్యాలయము: నేషనల్ యిన్సూరెన్సుబిల్డింగు
7, కౌన్సిల్ హౌస్ స్ట్రీటు, కలకత్తా.

1932 సంవత్సరాంతమునకు అమలులో

నున్న పట్టాలమొత్తము	రు. 8,13,60,271
ఆస్తి మొత్తము	రు. 1,90,00,000
చెల్లించిన క్లెయిములు	రు. 1,00,00,000

భద్రమై, సక్రమమైన పట్టాలు. హామీలు గల పాలిసీలు. తక్కువ రేటుగల ప్రీమియములు. స్త్రీల జీవితములు భీమాచేయబడును. ఉభయజీవితపట్టాలు జారీచేయబడును. గతించిపోయినపట్టాలకు శాశ్వత రక్షణసౌకర్యములు. ఆకర్షణీయ నూతన సదుపాయములు. మంచి సామర్థ్యముతో పనిచేయగల ఏజంట్లకు మంచి యవకాశము.

అగ్ని, మోటారుకారు, భీమాలుగూడ చేయబడును. వివరములకు దయచేసి వీరికేర వ్రాయుడు:—

నేషనల్ ఫైర్ అండ్ జనరల్
యిన్సూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్,
నేషనల్ యిన్సూరెన్సు బిల్డింగు,
7, కౌన్సిలుహౌసు స్ట్రీటు, కలకత్తా.

టి. అనంతాచారి, ఆర్. జి. దాస్ అండ్ కో.,
బ్రాంచి సెక్రటరి, మేనేజర్లు,
113, ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు. కలకత్తా.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA134M134
పుస్తకం పేరు	భారతి
తారీఖు	31/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	183
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	3,594b
లేని పేజీలు	5 TOGOB
తయారు చేసినది	munisha
పేజీలు విడదీసినది	munisha
స్కాన్ చేసినది	S.lakshmi
పరీక్ష చేసినది	nandini
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	GOOD